AD

CONCORDATA

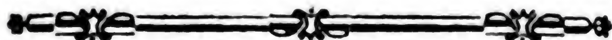
NATIONIS GERMANICAE

INTEGRA

DOCVMENTORVM

FASCICVLVS QVARTVS.

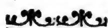
FRANCOFVRTI ET LIPSIAE,
IMPENSIS TOBIAE GOEBHARDT,
BIBLIOPOLAE VNIVERSITATIS
BAMBERGENSIS, 1777.

AD LECTOREM.

Documenta ad Concordata Nationis germanicae integra fasciculo collecta tertio coronidem toti imposuissent operi, nisi eruditis compluribus gratum et acceptum fuisset, hisce documentis Concordatorum historiae ac interpretationi inseruientibus adjectas simul esse elucubrationes, quibus caussae ex Concordatis hisce decidendae illustrantur, quae tamen ultra loci natalis moenia vix euolant, et ad exterorum manus non pertingunt. En rationem, quae me mouit, ut fasciculis prioribus denuo adderem quartum! Complectitur is non modo vniuersalem Ecclesiae circa beneficia oeconomiam, sed et Ecclesiarum Germaniae in Turno ecclesiastico disciplinam, et Concordatorum epocham anteuertentem, et ab eorum natalitiis, et post illa materiem, a clar. D. Dürr jam anno 1773. adpromissam, sed quantum scio, necdum publici juris factam. Quantis ea difficultatibus obnoxia sit, norunt omnes; hinc arridebunt operae

Bambergae die 20.
Iunii, 1777.

Bibliopolae.

P. E. Chryſoſtomi Probſt, *Ord. S. Franc. Recollect. SS. Theolog. Lector. emeriti, et in Conuentu Bambergenſi SS. Canonum ante actualis, nunc ejusdum Quardiani.*

Turnarii Eccleſiarum Germaniae tum Cathedralium, tum Collegiatarum, ad illuſtrandam earum diſciplinam

CONSPECTVS.

CAPVT I.

Quid nominis et rei beneficium ſit generice acceptum? Vnde ſuos ab exordio ſuſtentabat Miniſtros Eccleſia? atque de variis ejusdem redditibus ad vſque ſaeculum praecipue quintum, ſeu primam bonorum eccleſiaſticorum diuiſionem.

CAPVT II.

Quis illa aetate, ab exordio videlicet Eccleſiae vſque ad primam bonorum diuiſionem conſtituendi Miniſtros Eccleſiae habuerit poteſtatem? Num ea penes

penes solos remanserit Episcopos? Atque vtrum iacta sint quaedam beneficiorum postea instituendorum semina? Denique quinam et quales fuerint tunc Ministri Ecclesiae, aut Clerici suo modo beneficiarii?

CAPVT III.

Quis illo in antecedentibus laudato tempore constitutorum Ministrorum sustentandorum curam, ac proin prouentuum Ecclesiae dispensandorum habuerit potestatem? qualiterque ea facultas penes sacros perstiterit Praesules?

CAPVT IV.

Quae saeculis V. et VI. viguerit disciplina, vbi prima tum reddituum, tum fundorum diuisio inuenitur, atque de Episcoporum non minus circa beneficiorum conlationem, quam Ministrorum sustentationem disseritur facultate; atque nomen *Canonicus* primo obtinuisse vsum commonstratur.

CAPVT V.

De conferendorum beneficiorum poteſtate, ſuſtentandique Cleri Epiſcoporum cura ſaeculo VII. atque de *juris Patronatus*, ac Parochorum *primitiuorum* ea aetate initiis. Demum de ſaeculi VIII. circa praedictam Epiſcoporum facultatem oeconomia vſque ad *Crodegangi* auſpicia.

CAPVT VI.

Vtrum Epiſcopis tum in ſacris Miniſtris conſtituendis, tum ſuſtentandis, grauioribusue quibusuis negotiis ſuus fuerit Senatus jam inde a primis Chriſtianismi incunabulis?

CAPVT VII.

Num durante ea beneficiorum diſciplina antiqua ab Eccleſiae exordio vita Clericorum extiterit communis vſque ad *Crodegangi* initia?

CAPVT VIII.

De Crodegangici Inſtituti initiis, adprobatione, et receptione: deque ſtabilito

bilito ibidem Clericorum viuendi genere in *Germania* potiſſimum.

CAPVT IX.

Qualis eo in Inſtituto conferendorum beneficiorum, ac ſuſtentandorum Clericorum fuerit ratio? qualiterque prima facta ſit menſae Epiſcopalis a menſa Canonicorum ſeparatio?

CAPVT X.

Qualiter celebratiſſimum *Crodegangi* Inſtitutum ceſſauerit?

CAPVT XI.

De immutata poſt ſolutum *Crodegangi* Inſtitutum conferendorum beneficiorum ratione, atque inde inuecto in Eccleſias ſiue Cathedrales, ſiue Collegiatas *Turno*: deque Capitulorum circa eundem *Turnum* conſtabiliendum poteſtate.

CAPVT XII.

Quid igitur rei ſit *Turnus*; et quotuplex? Quidque nunc ſint praebendae

ac

ac beneficia, circa quae potiſſimum *Turnus* verſatur?

CAPVT XIII.

Exempla *Turni* tum *majoris*, tum *minoris*, Concordatorum epocham anteuertentia.

CAPVT XIV.

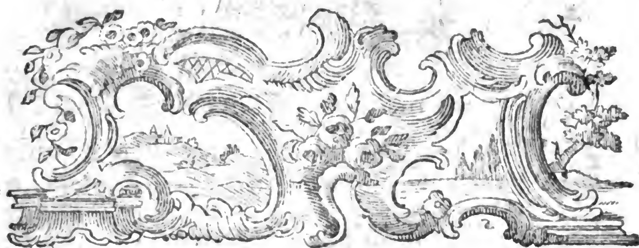
Exempla vtriusque *Turni majoris* et *minoris* a Concordatorum natalitiis, ac poſt illa.

CAPVT XV.

Siſtit exempla *Turni errantis*: variaque reſoluit circa *Turnum* dubia.

CA-

CAPVT I.

Quid Nominis et *Rei* beneficium ſit generice acceptum? Vnde ſuos ab exordio ſuſtentabat Miniſtros Eccleſia? Atque de variis ejusdem redditibus ad vsque ſaeculum praecipue quintum, ſeu primam bonorum Eccleſiaſticorum diuiſionem.

ARGVMENTVM.

Paragraphus. 1. *Quid Nominis ſit beneficium?*
2. *Quid rei?*
3. *Diuiſio varia.*
4. *Quid Eccleſia circa hoc?*
5. *Edocta a Chriſto.*
6. *Ab Apoſtolis.*
7. *Singulariter a Paulo.*
8. *Interueniens mutatio.*
9. *Quid Saeculo ſecundo, tertio, et quarto?*
10. *Continuatio antecedentis.*
11. *Vlterior Confirmatio.*
12. *De Sportulis.*
13. *De Benedictionibus.*
14. *De Primitiis et decimis.*
15. *De Collectis.*
16. *De Menſurnis.*
17. *De Portionibus.*
18. *De Redditibus, et Largitionibus ſub Conſtantino. etc.*

 §. I.

§. I.

QVID NOMINIS BENEFICIVM SIT?

Quicunque ſuas alteri operas locat, illarum ab eo mercedem, qua illae penſentur, recipiat, neceſſe eſt. Si ergo quis Reipublicae, aut Superiori ſe addicit, tribuendum itidem eſt ſtati commodi quid, cui negotio ſtipendii, aut beneficii nomen *Romani* adcommodauerunt. *a*) Vſuuenit heic apud Latinos vox *Beneficii*, quae alias latius patet, et plerumque *gratuitam* plane liberalitatem ſignat, ſenſu aliquatenus improprio. Non ita male tamen, cum beneficium iis etiam dicatur ea liberalitas, cujus nomine accipiens onus aliquod ſubire cogitur, adeoque *plane gratuita* non exſiſtit. *b*) Sic dum *Titii* opera reliquorum omnium operis praefertur, ei reuera *beneficium* obtingit. Imo omne id, quod Reſpublica largitur, honoris cauſa *beneficium* compellamus.

§. II.

QVID REI?

Apud *Romanos* quam maxime ſolemnia fuerant veteranorum emeritorum, aliorumque ob merita antecedentia indulta. Romanorum veſtigia inſecuti ſunt primi poſt Ro-

a) L. *Matriculam* 3. C. *De agentibus in rebus.* L. *Hac* 2. C. *De Praepoſitis agent. in reb.*

b) L. *Titius* 3. ff. *de obſequiis Parentibus et Patronis praeſtandis.*

Romanos rerum in Germania potiti *Franci*, itidem Germaniae populi; apud quos velut apud *Romanos* eadem jura erant cum juribus Proprietariorum, et inde *Allodiorum* laudatos apud Francos origo; quibus proprium idem erat, quod temporis tractu Allódium (*Franc-Aleu*) nuncupatum est. Etenim quum haut secus in vna, atque altera Gente superior inferioris indigeat ministerio, heinc satis constat, *Germanis* aeque ac *Romanis* id genus beneficia vsu venisse. Vnde leges patriae rem beneficiariam frequentissime loquuntur.

§. III.
BENEFICIVM MVLTIVARIAM DIVIDITVR.

Prout vero varii sunt in vita consociali status, ita pariter diuersa ministeria eo spectantia, diuersaeque beneficiorum diuisiones intelliguntur. Aut enim quis militat in bello; vnde *beneficium militare* a) Aut in pace, et Regimine, vnde *beneficium Curiae* aut *officii*. b)

 Aut

a) August. in diuers. serm. 3. tom. 10. et sermon. 1. in Vigil Pentecost. ibid. apud *de Senkenberg* in prim. line: jur. Feud. proleg. § 5. ex quo haecce mutuata sunt.

b) C. de agent. in reb Item *de Praepos. agent.* et sqq. Tit. Item *de Palatinis sacrarum largit.* L. *Non aliter* 9. *Non aliter quilibet in officio sacrarum largitionum vel priuatarum rerum cingulum militiae sibi sumendum exist:met, nisi nostrae mansuetudinis adnotationem meruerit.*

Aut Ecclesiae seruit, adeoque Christo militat, quod Clerici munus est, quo casu *Beneficium Ecclesiasticum* confertur. *a*) Aut denique in statu oeconomico Domino, seruitia rustica praestando, cuis adest, et *beneficium rusticum* consequi dicitur. *b*) *Emphyteuses* et *Precarias* olim *beneficia* dictas, constat. *c*) Beneficiorum conditio ea antiquitus fuerat, quae nunc est Feudorum, ita; vt beneficium et Feudum promiscuo veniant vsu in libris Feudorum.

§. IV.

QVID ECCLESIA CIRCA HOC?

Ecclesia igitur suis largiri stipem Ministris congruam, pro justo legitimoque esse censuit. Nunquid enim et inanium etiam Deorum Cultoribus atque Sacrificulis, id, quod ad vitam hanc non admodum aegre ac grauate decurrendam expostulabat necessitas, in suam pendebatur alimoniam. *Genesis* id nobis liber testatum reliquit de *Ægyptiorum* Sacerdotibus, ex publicis horreis suum victum larga manu recipientibus. *d*) Ast missam

a) Tot. Tit. *de Praeb. et Dignit.*

b) L *Jubemus* 14. C. de ss. *Ecclesiis*. §. 5.

c) loc. mox cit. videatur quoque *Senkenbergius laudatus.*

d) Gen. c. 47. v. 22. *Praeter terram Sacerdotum, quae a Rege tradita fuerat eis: quibus et statuta cibaria ex horreis publicis praebeantur, et idcirco non sunt compulsi vendere possessiones suas.*

ſam faciamus vmbratilem, commentitiamque Religionem omnium eorum populorum, quorum in ſacris adminiſtros, Principum aliorumque largitate, ſuſtentatos nouimus. Tenebricoſa etenim ea erat imitatio, et decolor imago veriſſimae Religionis. Sed vtcunque tamen ex ea vox *Naturae* exauditur, et lex deprehenditur, quam omnibus pectoribus inſcripſit ſummus Conditor, quaeque ideo in omnes orbis nationes, in omnes hominum aetates propagata eſt. Legem eam *Naturae* forſan obſcuratam, non certe obliteratam, innouauit lex *Moſaica*, quae Miniſtros ſacros procurandae populorum ſaluti, populos vero Miniſtrorum ſacrorum, ſeu Leuitarum ſuſtentationi mancipauit.

§. V.
EDOCTA A CHRISTO.

Abunde id nobis erit, penſare verba Chriſti, ſummi et aeterni Eccleſiarum Magiſtri: Ex quibus manifeſte eluceſcet non jus ſolum Miniſtrorum ſacrorum, vt ſuſtententur, et officium populorum, vt ſtipem conferant; ſed vſus etiam et obſeruantia ſanctiſſimae hujus legis, quamdiu in terris Ille extitit ſuperſtes, et prima dedicauit Eccleſiae ſuae exordia. Quo primum die Chriſtus Apoſtolos ſuos ablegauit ad Euangelii promulgationem, auro, argentoque, cibis, veſtibusque ſuperfluis illos exonerauit, quod opera-

riis necessaria vitae adminicula negari non possint. a) Quin et ipse Apostolorum suorum sodalitio cinctus, praedicans regnum Dei sectatrices habebat foeminas opulentas, quarum expensis vitam toleraret. b) Alium beneficentiae sementem reperimus in eleemosynis, quae recondebantur in futuros vsus, vt patet ex *Juda* perfidioso hujus sacri depositi Custode. c)

§. VI.
ET AB APOSTOLIS.

Triplici ex hoc penu promebantur necessaria alimenta, quibus victitabat Christus cum Apostolis suis, quamdiu et explicabat ipse, et ab Apostolis explicari jubebat sacerdotalium functionum seriem. Postquam vero reuectus ab inferis secessit sempiternum Patris sinum, tum Apostolis fons scaturire coepit longe vberior ex fidelium munifica largitate. Qui enim Christi fidei accedebant, tum incun-

a) Math. 10. v. 9. *Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris, non peram in via, neque duas tunicas, neque calceamenta, neque virgam: dignus est enim operarius cibo suo.* Luc. 10. v. 7. *In eadem autem domo manete, edentes, et bibentes, quae apud illos sunt; dignus est enim operarius mercede sua.*

b) Lucae 8. v. 3. Et *aliae multae, quae ministrabant ei de facultatibus suis.*

c) Joan. 12. v. 6. *Quia fuerat, et loculos habens, ea, quae mittebantur, portabat.*

cunctanter haereditates et latifundia sua distrabebant, pretiumque in eos dispensabant, quibuscunque quouis opus esset, atque ad eum modum communia erant omnia. *a)*

§. VII.
SINGVLARITER A PAVLO.

Obiter hic ad *Pauli* Epistolas conuertamur, vbi ex lege *Naturae*, *Mosaica*, et lege denique expressa *Christi* invictissime probat, insolubili juris vinculo teneri populos, vt temporalis vitae subsidia illis sufficiant, qui vel praedicationis verbo, vel altarium ministerio sempiternae eorum salutis curam agunt. *b*) Testatum mox facit, ea potestate vsos esse ceteros Apostolos, se vsum non esse Corinthi quidem, idque de industria, vt Corinthios facilius temporalium abdicatione Christo lucrifaceret.

a) Actor. 2. v. 44. *Omnes etiam, qui credebant, erant pariter, et habebant omnia communia. Possessiones et substantias vendebant, et diuidebant illam omnibus, prout cuique opus erat.*

b) 1. Cor. 9. ferme per totum: *Nunquid non habemus potestatem manducandi et bibendi? ... quis militat suis stipendiis vnquam? Quis plantat vineam, et de fructu ejus non edit? Quis pascit gregem, et de lacte gregis non manducat? ... Scriptum est in lege Moysi: non alligabis os boui trituranti... Ego autem nullo horum vsus sum.... Omnium me seruum feci, ut plures lucrifacerem.* Vide ibi. Item 2. Cor. cap. 8. et 9.

§. VIII.

INTERCESSIT ALIQVA IMMVTATIO.

Porro Apostoli non multo post tempore dilatandam in Gentibus fidem praesagientes, noluisse ab aliquibus dicuntur in *Judaea* fundos vllos seruari, atque dedisse operam, vt, qui dati fuerant, quamprimum venirent. *a*) Ast quiquid sit, extra dubitationis est aleam, fideles praedia sua, aliaue bona non amplius vendere, eorumque pretia ad aerarium commune conferre coepisse: quo factum, vt ab primaeua illa, in qua cum Clericis et pauperibus hucusque vixerant, bonorum omnium communione recessum fuerit, solis Clericis, pauperibus, similibusque in eadem relictis. *b*) Quoad ceteros extra Judaeam ex Gentibus collectas Ecclesias, etsi litteris sacris mandatum nihil sit, neque de aliqua inter earundem fideles totali communione bonorum scitum quid exsistat, nemo tamen ambigat, ab illis saltem sacros Ministros et pauperes, similesque vitae alimoniam recepisse, ad quem vsum primitiae ac decimae reuocabantur. In quo antiquissimo fidelium more hodierna erectorum beneficiorum oeconomia adumbrata credi absque piaculo valet.

§. IX.

a) *Ex Melchiade P.* Huc facit can. *Futuram.* 15. C. XII. q. 1. sed non admodum moramur ob authentiae defectum.

b) Conf *Engelhardt* diss. de Bonor. Ecclesiast. Dotal. collect. §. 5.

§. IX.

QVID SAECVLO SECVNDO, TERTIO, ET QVARTO?

Secundo et tertio saeculo vt indubitatum nouimus, rem Ecclesiae temporalem ex oblationibus potissimum excreuisse, quae ad altare fierent. Cum enim Ecclesiae sua essent templa et altaria, sicut et sacrificia, diuinae prorsus victimae; qui vel ex *Judaeis* ad eam, vel ex Gentibus confluebant, non poterant non illi ex prioris suae impulsu Religionis, quin imo ex ipso instinctu impetuque Naturae ad altare hoc nouum hostias obferre, quibus et sua eluerent commissa, et Ministros altaris sustentarent. Tanto autem suavius, validiusque inuitabantur fideles ad has hostias obferendas, quod ad earum communionem mox ipsi vocabantur, quod paradoxum erat in *Judaeorum* et *Gentilium* sacris. Vigebant SS. Patres, quos inter praecipuus audit *Cyprianus* variis in locis. *a)*

A 5 §. X.

a) Vnicus heic nobis subficiat ex Epist. ad Presbyt. Diacon. et plebem *Furnit.* lib. 1. Ep. 9. edit. *Basil.* de an. 1521 pag. 35. „ Ordinationis et religionis formam Leuitae prius in lege tenuerunt, vt cum terram diuiderent, et possessiones partirentur vndecim Tribus, Leuitica Tribus, quae templo et altari et ministeriis diuinis vacabat, nihil de illa diuisionis portione perciperet, sed aliis terram colentibus, illa tantum Deum coleret, et ad victum et alimentum suum ab vndecim tribubus de fructibus, qui nascebantur, decimas percipe-

§. X.
CONTINVATIO ANTECEDENTIS.

Tam vehementes non poterant penitus steriles esse exhortationes. Simillimum ergo veri est, non mediocri ex parte fideles, aut poenitentes saltem, tam pulcra et tam fa-

ret. Quod totum fiebat de authoritate et dispositione diuina, vt qui operationibus diuinis insistebant, in nulla re auocarentur, nec cogitare aut agere saecularia cogerentur. Quae nunc ratio et forma in Clero tenetur, vt qui in Ecclesia Domini ad ordinationem clericalem promouentur, nullo modo ab administratione diuina auocentur, ne molestiis et negotiis saecularibus alligentur, sed in honore sportulantium fratrum, tanquam DECIMAS ex fructibus accipientes, ab altari et sacrificiis non recedant, etc., ,Conf. *Mamachi* de' Costumi de' primit. Cristiani lib. terzo capo I. § 3.,, Grandissima era la pietà de' nostri Maggiori verso i fedeli bisognosi, sembra esser ella opportuna cosa, che brevemente dimostrano, quali fossero, e a qual classe appartenessero le persone, che da loro erano sovvenute. E in primo luogo debbono essere mentovati i chierici, i quali essendosi specialmente consacrati al culto, e al servizio del Signore, ed essendo destinati al ministero del sacro altare, e non potendo perciò attendere a' negozi secolareschi, doveano essere sostentati dagli altri. Erano eglino pertanto mantenuti colle oblazioni, che da' Cristiani faceansi alle chiese, talchè non mancava loro né il vitto, nè il vestito, poichè altrimente sarebbero stati costretti a girare per procacciarsi da vivere, la qual cosa non parea conveniente allo stato, che professavano.,,

ſalutaria amplexatos eſſe conſilia, et patrimonia Deo conſecraſſe, quae mox Perſecutor inuolaturus eſſet. Itaque refloreſcebat ſemper in Eccleſia primaeuum illud decus eorum, qui voluntaria ſua paupertate *a)* et omnium egenorum inopiam leuabant in terra, et in coelis incorruptibilem ſibi congerebant theſaurum. Hymnum percipiamus *Prudentii* in laudem B. *Laurentii.* *b)*

Tunc ſumma cura erat Fratribus,
Vt ſermo teſtatur loquax,
Offerre fundis venditis
Seſtertiorum millia.
Addicta Auarorum praedia
Foedis ſub auctionibus
Succeſſor exhaeres gemit,
Sanctis egens parentibus.
Haec occuluntur abditis
Eccleſiarum in angulis
Et ſumma pietas creditur
Nudare dulces liberos.

§. XI.

VLTERIOR CONFIRMATIO.

Non in toto noſtrum largimur adſenſum clariſſ. *Barthelio* *c)* dum aſſerit, " Eccleſia in

a) Ex his voluntaria in primis ſaeculis paupertas oſtenditur.

b) Hymno 2. de Coron. ap. *Thomaſ.* N. et V. D. part. 3. lib. 1. cap. 2. n. 4.

c) Diſſert. ſpecial. de Conc. Germ. cap. 2. n. 1.

in tribus primis persecutionem saeculis bona aut praedia possidebat nulla, suorum vero Ministrorum neccessariam sustentationem e quotidianis fidelium oblationibus desumebat.„ A verisimilitudine enim nihil distat, in Oriente complures fidelium consueta sua largitate Ecclesiis dono contulisse fundos, vt simul et semel siue pretio, siue fructibus eorum pauperes juuarentur, quidni et Clerici alerentur, quorum cum Pauperibus eadem ferme semper pars extiterat. De istiusmodi fundis propriis ab Ecclesia sub Imperatorum Gentilium Tyrannide possessis testimonium perhibet *Ælius Lampridius.* a) Cum *Paulus Samosatenus* ab Episcopatu *Antiocheno* legitima episcopali sententia dejectus, ex Episcopi domo illi Ecclesiae propria excedere detrectaret, Imperator *Aurelianus* eam ob rem caussatus, praecepit, eas Ecclesiae aedes adtribuendas, quibus Christum professi Italiae, Vrbisque *Romae* Episcopi juberent incolendas. Alter locuples nobis testis est *Eusebius* b) de *Constantini* M. lege, qua redhiberi jussit Ecclesiis domos, posessio-

a) *In Alexandro Seuero.* Cum Christiani quendam locum, qui publicus fuerat, occupassent, contra Popinari dicerent, sibi eum deberi, rescripsit *Alexander Seuerus*, melius esse, vt quomodocunque illic Deus colatur, quam Popinariis dedatur. Conf. Zech. de Jur. rer. Eccel. tom. 4. a. §. 6.

b) De vita *Constantini* lib. 2. edit. *Basileensi.* ejus oper. p. mihi 669.„ Idcirco, quae necessitas exitiosa coegit, vt adirentur, illa modo retinere

ſeſſiones, agros, hortos, quibus eas inuidentiſſimus perſequentium furor ſpoliaret, vt ne vllus ambigat, ante Conſtantini Imperium ſuos fuiſſe Eccleſiae fundos, agrosue.

§. XII.

DE HIS ECCLESIAE BENEFICIORVM REDDITIBVS SPECIFICE AGITVR, AC PRIMO DE SPORTVLIS.

Quidquid autem ſit de fundis, nemo tamen quisquam inficias ibit, primitiuae Eccleſiae beneficiorum redditus, opesque ferme omnes potiſſimum in Sportulis et diſtributionibus fuiſſe, quae variis ſub nominibus produntur; qualia ſunt *ſportulae*, *benedictiones*, *decimae*, *primitiae*, *collectae*, *menſurnae*, *praebendae*, *portiones* etc. atque vt primo *de Sportulis* ducamus

minime tutum eſt, et curamus alioqui rationibus et exemplis auaritiam omnino imminuendam eſſe. Nam ſi aliquid ex his aerarium habebit, non obtinebit uti poſſideat: atque contra iſta dicere non audens quae injura tenuit intervallo, jure concedet Eccleſiis. Ita quod ad Eccleſiam pertinere conſtiterit, hortorum, domiciliorum, fundorum, et aliarum facultatum integra Republica et legibus, ea edicimus condicenda. Veruntamen ipſa loca decora Martyrum corporibus, et praeſtabilis ab hac vita ſeceſſionis monumenta ecquis Eccleſiarum eſſe ambigat? Ecquis authoritate ſua ſecus jubeat... quam... quae iniqua ratione ademerunt ſceleſtiſſimi homines, exhibita denuo Eccleſiae conſeruari? „

mus auſpicium : Sportulae apud *Beſoldum* a) „dictae ſunt ab antiqua obſeruatione *Romanae* vetuſtatis. Solebant enim *Romani* potentiores olim Clientibus ſuis, cum ad limina ſua eos ſalutandi gratia (aufzuwarten) accederent, coenam vel prandium in panariolis vel ſportellis porrigere, vice coenae rectae, hoc eſt, Conuiuii legitimi. Et tales ſportulae ſeu ſportellae dicuntur a ſporta, i. e, Vaſe, quod ſit de minoribus Virgis, in quo ponebantur illa munuſcula, et diſtributiones. Dein latius porrecta eſt ſportularum appellatio, vt etiam ſalaria, congiaria, diaria, honoraria denotaret. Tandem eae dici coeperunt ſportulae, quae executoribus litium dantur, Graecis δικαρικα dicuntur. „ Ita *Beſoldus*. Igitur hujusmodi loquendi vſus etiam apud Eccleſiaſticos cum indeptus eſt.

§. XIII.
DE BENEDICTIONIBVS.

De Benedictionibus agunt Conſtitutiones Apoſtolicae b) ſequentem in modum: „ Quae

a) *Beſoldus* Theſ. pract. verb. ſportul, ſportula, Einlag. De ſportulis judicialibus huc non referendis vid. Gonſalez ad Tit. de vit. et honeſt. Cler. cap. 10. n. 8. *Sportulantium* S. Cyprianus ſupra (§ 9.) meminit.

b) Lib. 8. Conſtit. Apoſt. cap. 38. edit Venet. 1563. Conſtitutiones iſtae quamuis a genuitate partus Apoſtolici a S. Clemente collecti extundantur a

Quae in Mysticis sacris supersunt, de sententia Episcopi vel Presbyterorum Diaconi Clero distribuant, Episcopo partes quatuor, Presbytero partes tres, Diacono partes duas; coeteris vero Hypo-diaconis scilicet, Lectoribus, Cantoribus, Diaconissis partem vnam. Hoc enim honestum, et acceptum est coram Deo, quemlibet pro sua dignitate honorari. Ecclesia enim non Confusionis, sed ordinis et dispositionis est Magistra,, Nomine vero Benedictionum veniunt oblationes illae, quas sacro deportabant altari fideles antiqui, velut suae in Deum Religionis hostias, velut grati et memoris animi in Presbyteros et Clerum monumenta, velut compatientis in pauperes pignora charitatis. Ex his distributio fiebat *Eulogiarum* secundum *Honorati a S. Maria* doctrinam. *a*) En ejusdem verba,, Vetustissimus enim vero mos erat, in Ecclesia offerendi ad altare panem et vinum. *Tertulliani* aetate sponte fiebant oblationes istae, in cujus apologia *b*) legimus: *modicam vnusquisque stipem menstrua die vel cum velit, et si modo velit, apponit; nam nemo compellitur, sed sponte confert.* Temporibus insequentibus decretum inuenimus,

Criticis, in id tamen adsentiuntur fere omnes, easdem ad finem saeculi quarti procusas antiquam praeferre Ecclesiasticae disciplinae oeconomiam, refectis quibusdam inconuenientibus, aut aliis in meliorem partem explicatis.

a) Tom. 1. Animadverſ. Critic. Lib. 4. diſſ. 4. art. 6.
b) cap. 39. ap. eund.

mus, vt cum homines, tum mulieres singulis dominicis diebus panem et vinum adferrent. .... Narrat *Cyprianus a)* aetate sua diaconum enunciare solitum elata voce omnes, qui rem aliquam obtulerant ad altare; qui tamen non probatur Hieronymo, atque ad Innocentio I. epist. 1. cap. 2. irritatus est. „ Meminisse autem heic oportet: bifariam olim extitisse oblationes. Prima fiebat ante Missae initium, seu ante Euangelii cantum: Altera tempore obfertorii. In prima obferebant fideles panem, et vinum, ceram aliaque multa ad cultum Ministrorum Altaris necessaria, et Viduarum, pauperumque alimentum. Quod adtinet vero ad panem et vinum oblata: dum obfertorium peragebatur, vtraque vsum habebant in consecratione „ *Hincmarus* Archi Episcopus *Rhemensis b)* duplex hoc aperte (sunt denuo *Honorati* laudati verba) distinquit oblationum genus, earumque vsum. Harum argumentum non poenitendum sufficit nobis Missa *Aethiopum*, quae profecto antiquissima est. Sacerdos ante offertorium orat pro iis, qni rem vllam obtulerant *c)* Dum vero illud canebatur, christiani oblationes deferebant.

a)

a) lib. 3. ep. 14. ap. eund.

b) cap. 1. art. 6. ap eund.

c) Rogamus omnipotentem Deum pro his, qui obtulerunt munera... sacrificium scilicet primarum decimarum, gratiarum actionis signum: seu autem quis multum obtulerit, seu parum, seu secreto, seu palam, seu volens, seu non habens,

a) et Diaconus contenta voce clamabat; *orate pro his, qui obtulerunt munera.* Ex quibus comperimus, liturgiam hanc mentionem facere duarum oblationum, quarum certa illa, quae ante offertorium fiebat, non videtur habuisse vllum in sacrificio vsum. „ Capitularium Caroli M. tempore; quamuis nunc non sit de hoc argumento differendi propositum, de ea disciplina aliquid mansit reliquum, quum discrimen ibi reperire sit oblationum, quas adhibebant sacerdotes ad Sancta Mysteria ab aliis, quae ad altare adferebantur, vt scite animaduertit cit. Author. *b*) Videtur

omnium amplectatur voluntates Dominus Deus noster. Biblioth. PP. tom. 27. edit. Lugd. ap. eund.

a) Dum cantatur offertorium, populus dat oblationes suas. Loc. cit.

b) Loc. cit. ex capit. lib. 6. c. 305. Intelligit tamen ibidem Carolus omnia quocunque modo Dei Ministris oblata: „ omnia, quae Domino offeruntur, procul dubio Domino consecrantur, et non solum sacrificia, quae a Sacerdotibus super altare Domino consecrantur, oblationes fidelium dicuntur, sed quaecunque ei a fidelibus offeruntur, siue in mancipiis, siue in agris, vineis, siluis, pratis, aquis.... *ad jus pertinent Sacerdotum.* etc. „ Plura omitto. Vide capitulare integrum lib. 6. cit. Ante haec Caroli capitularia Ordo Romanus post tempora S. Gregorii M. conscriptus hac de re ordinabat: *Transit Sacerdos ad suscipiendas oblationes; interim Cantores cantant offertorium cum versibus, et populus dat oblationes, i. e, panem et vinum cum Fanonibus candidis, primo masculi, dein foeminae. Fanones* heic accipiuntur pro *panno ob-*

S.Cyprianus de Confuetudine ifta locutus, quum redarguit mulierem locupletem, *a*) quae fibi perfuadebat, diem dominicum celebrare fine oblationibus, et detracta tantum parte ejus, quod Pauperes obtulerant. „ *Locuples, et diues es, quae in Dominicum fine Sacrificio venis, quae partem de Sacrificio, quod Pauper obtulit, fumis.* „ quo loco fubdit *Menardus*: *b*) mentio fit duarum oblationum; alterius quidem, qua confecraretur; alterius, qua Pauperes alerentur. *S. Cyprianus* non tantum Matronam hanc de eo carpit, quod nihil alendis Pauperibus praeberet; fed etiam quod oblationes decerperet a Pauperibus factas.

§. XIV.
DE PRIMITIIS ET DECIMIS.

Vt primitiae et decimae omnibus a Fidelibus Ecclefiae exfoluerentur, diftrictim prae-

longo ad obferendas, recipiendasque oblationes. Plura lege fis ap. *Ruprecht* in Not. Hiftor. ad Tit. de *Decimis*, addentem: oblationum panis et vini a Fidelibus in Ecclefia Latina frequentatarum vsque ad faeculum XII. habemus veftigia, poft quod in defuetudinem videntur abiuiffe, fubftituta, quae nunc in vfu eft, pecuniaria oblatione. Conf. *Benedictum* XIV. de fynod. Dioecef. lib. 5. cap. 8. a num. 1. Concilium *Matifconenfe*, et alia nonnulla, duplex oblationis genus diftinquunt, quas faciunt Chriftiani facris adftantes.

a) Lib. de oper. et eleem.

b) In notis ad lib. Sacram. S. *Gregorii* p. 372. ap. *Honoratum* cit.

praecipiunt *Apostolorum* sic dicti *Canones. a)* atque Apostolicae Constitutiones: *b)* in quibus perhibetur ex iis, quae ad altare Ecclesiae conuehuntur, Clericis fieri donationes, exhiberi primitias, decimas, et quascunque alias Templi *Hierosolymitani* largitiones.

B 2 §.

a) V. can. 2. 3. 4. quibus vtputa passim cuilibet obuiis adducendis supersedeo.

b) Lib. 2. cap. 29. „ Quae ex decimis et primitiis secundum mandatum Dei dantur. vt Dei homo consumat, voluntaria, quae occasione pauperum offeruntur, recte dispenset Orphanis (Episcopus, de quo agit) viduis, afflictis et peregrinis egentibus „ Etc. Lib. 7. cap. 30. „ Primitias fructuum Torcularis et areae, boum quoque et ouium dabis Sacerdotibus, vt benedicantur horrea, et cellae tuae, et fructus terrae tuae, stabiliarisque frumento, vino et oleo, et augeantur armenta boum tuorum, et greges ouium tuarum; omnem decimam dabis Orphano, ac viduae, pauperi et advenae, primitias panum calidorum. cadum vini, olei atque mellis, nucum quoque, uuae et aliarum rerum primitias dabis Sacerdotibus, argenti, vestis et omnis possessionis Orphano et viduae „ Lib. 8. cap 36 Etiam praecipio (*Mathaeus.*) omnes primitias afferri Episcopo et Presbyteris et Diaconis ad victum ipsorum. Decimas offerri ad victum reliquorum Clericorum, Virginum, viduarum, et iis, qui sunt paupertate oppressi. Primitiae enim sunt Sacerdotum, et ministrantium ipsis Diaconorum „ De obligatione reddendarum harum decimarum vid. *Baron.* Annal. Eccles. tom. 1. ad an. 57. a num. 76. seqq.

§. XV.
DE COLLECTIS.

Alia pro Clericorum, pauperumque alimoniis prouidentia erat *Collectarum* institutio. Nempe colligebantur in christianorum Conuentibus spontaneae pensiones pecuniariae ad leuandos longinquarum pauperes Prouinciarum, maxime Palaestinos, quos inter semper extiterant Ecclesiae Ministri Pauperibus adcensiti. *a*) Initia rei tam praeclarae dederunt Persecutionum Procellae in *S. Stephani* morte exortae, continuataeque. Antiocheni fideles pro suo quisque modulo erogare piam largitionem Pauli et Barnabae manibus *Hierosolymas* comportatam. *b*) Quam ad sua usque Tempora perdurasse ibidem, adserit Hieronymus *c*) sed et nostra adhuc aetate per plurimas

a) 1. Cor. 16. v. 1. *de Collectis autem, quae fiunt inter Sanctos, sicut ordinaui in Ecclesiis Galatiae, ita et vos faciatis. Per vnam Sabathi vnusquisque vestrum apud se seponat, recondens, quod ei placuerit.*

b) Actor. 11. v. 29. *Discipuli autem, prout quis habebat, proposuerunt singuli in ministerium mittere habitantibus in Judaea Fratribus, quod et fecerunt per manus Barnabae et Sauli.*

c) „ Hac in Judaea usque hodie perseuerante consuetudine non solum apud nos, sed et apud Hebraeos, vt qui in lege Domini meditantur die ac nocte, et partem non habent in terra, nisi solum Deum, Synagogarum et totius orbis foueantur Ministris. *Hieron.* advers. *Vigilantium* tom. 3. oper. pag. m. 57.

rimas colligi regiones eleemoſynas pro Miniſtris Eccleſiae in Terra illa benedicta Religionis cultum inter medios *Mahometis* adſeclas non ſine vero propriae vitae diſpendio (vt elapſo mox anno euentus comprobauit) conſeruantibus, *Graecorum*, *Cophtorum*, *Jacobitarum*, *Armenorumque* ad *Romanae* Eccleſiae gremium reductione, non facile quis fuerit, Miſſionum gnarus, qui inficias ire praeſumſerit. Iſtiusmodi collectae, quando vrgente noua quadam indicebantur neceſſitate, extraordinariae erant: ordinarias etenim ſola redhibebat charitas. Contra iſtas, vt quid criminari poſſet in Catholicis Epiſcopis *Tertullianus*, ad *Montani* Caſtra jam tum transfuga, detonat; *a*) vitium vertens Epiſcopis, dum veſtigia Apoſtolorum prementes ſubitaneis neceſſitatibus Eccleſiarum obcurrerent. Hae vero collectiones ordinariae, vel menſe quolibet, vel etiam die dominico (§. 13.) in Gazophylazium Eccleſiae publicum inferebantur, id quod a *Tertulliano Arca*, a *Cypriano Corbona*, a Concilio *Eliberitano Concha*, ab Euangeliſtis vero *loculi* compellabatur.

§. XVI.
DE MENSVRNIS.

M*enſurnae* quidem adfines ſunt *ſportulis*: (§. 12.) aſt tamen id obuerſatur diſcriminis, quod

a) „ Epiſcopi uniuerſae Plebi mandare jejunia aſſolent, non dico, de induſtria ſtipium conferendarum, vt veſtrae capturae eſt. „ *Tertull.*

quod *sportulae*, quae obtingebant Clericis, constiterint in esculentis, eisque similibus, atque ob eorundem Naturam, cum facile corruptioni sint obnoxia: in singulas fiebant hebdomades: *Mensurnae* vero in pecunia potissimum consistebant, quae de mense in mensem exsoluebantur. *a)*

§. XVII.

DE PORTIONIBVS.

Portiones. Non procul a vero aberrare nos, arbitramur, si *portiones* illud fuisse dicamus, quod cuilibet Clerico seu sacris obeun-

a) Huc faciunt, quae narrat *Eusebius* de S. *Zephyrino* PP. Lib. 5 H. E. c. 28. „ De quo *Zephyrino* eadem scriptura, qua in Superioribus usi sumus, talia quaedam refert. . . . Confessor quidam erat apud nos, *Natalis* nomine, nostra adhuc confessus memoria. Hic deceptus aliqando ab *Asclepiodoto* quodam et *Theodoro* Collectariis (qui ambo discipuli erant *Theodoti* Coriarii illius, qui primus pro hac stulta assertione ab Ecclesiae societate depulsus est a *Victore* tunc Vrbis R. Episcopo) adquieuit, vt accepto ab eis *Salario* Epicopus illius haeresis nominaretur; id est, centum quinquaginta denariis menstruae praestationis „ En Mensurnas! Conf. etiam Baron ad an. 253 n. 92. seqq *Benedict*. XIV. de synod. Dioeces l. 4. c. 4. n. 1. De diuisione hac *mensurna* consulatur *Bingham* volum. 2 l. 5. c. 4 §. 3. vbi plura hanc in rem obcurrent: inde apud Vete-

eundis deputato Ministro, ac post illos Pauperibus, viduis etc. ex primaeuo Ecclesiarum vsu obueniebat, facta ab Episcopis quarumcunque oblationum partitione, prout aequitas, officium, merita cujuslibct expostulabant. Ea etenim ab Ecclesiarum origine rerum omnium Ecclesiasticarum natura erat, lex, et conditio vniuersim, vt beneficiario ipso commode, ac pro statu sustentato, reliqui redditus omnes in alendos pauperes, in redimendos captiuos, in opera pia expenderentur.

§. XVIII.

DE REDDITIBVS ET LARGITIONIBVS POST PACEM ECCLESIAE A CONSTANTINO REDDITAM.

Dum saeculo quarto sub *Constantini* M. Imperio pax adfulsisset Ecclesiae, ingentia eam pacem secuta sunt opum, virium, dignitatum incrementa. *a*) Primitias et decimas mire commendant, atque inculcant Patres *Hieronymus*, *Chrysostomus*, alii, item et Concilia. Restitui fecit Ecclesiae *Constantinus* (§. 11.) quos ante persecutionem possidebat, fundos: Martyrum haereditates ei ad-

res leguntur: *Pittacia*, *Sportulae*, αδελφατα, σιτηρεσια, Χαρισται. ap. D. Schmit. Inst. Eccl. part. 3. §. 7.

a) De his omnibus videatur copiosissimus *Thomassinus* part. 3. lib. 1. per varia capita.

judicauit; innumeris auxit diuitiis, dotationibus: omnibus copiam fecit testandi in fauorem Ecclesiae, cujus vestigia pietate ac Religionem summam redolentia insecuti sunt Principes, Proceres, ceteri.

CAPVT II.

Quis illa aetate ab exordio videlicet Ecclesiae vsque ad primam bonorum diuisionem constituendi Ministros Ecclesiae habuerit potestatem? Num ea penes solos remanserit Episcopos? Atque vtrum jacta sint quaedam beneficiorum postea instituendorum semina? Denique quinam et quales fuerint tunc Ministri Ecclesiae, aut Clerici suo modo beneficiarii?

ARGVMENTVM.

Paragraphus. 19. *Beneficium olim ab ordine indistinctum.*
20. *Potestas conferendi penes Episcopos.*
21. *Ecclesiae Canones in hanc rem.*
22. *Horum canonum aliqua mitigatio.*
23. *Episcopi tamen solius non erat illa potestas.*
24. *Vlterior probatio.*
25. *Continuatio argumenti.*
26. *De jactis beneficiorum instituendorum seminibus.*
27. *Prosecutio ejusdem.*
28 *Alia beneficiorum vestigia ex Chrysostomo.*
29. *Item ex aliis.*
30. *Quinam et quales fuerint tunc Ministri Ecclesiae, aut Clerici suo modo beneficiarii?*

§. XIX.

§. XIX.

BENEFICIVM OLIM AB ORDINE INDISTINCTVM.

Capite antecedente actum est de Ecclesiae redditibus, quibus illa a felicissimo sui auspicio sacros subleuabat Ministros, nutriebatque. Nunc ordo nos tangit, a quo illi Ministri fuerint constituti, et quinam illi? Secundum vetustissimae Ecclesiarum disciplinae legem inconcussam nec ab ordine beneficium, nec vicissim ordo a beneficio disjungebatur. Adtondebatur et ordinabatur prorsus nemo, cui non statim sacrae quaedam functiones adsignarentur, indiceretur que Ecclesia, vbi et munus obiret aliquod spirituale, ex quo et temporale demeteret stipendium. Beneficia aliud non fuerant, quam ordines, et ordinibus indiuulse cohaerentia officia, ac jura quaedam. AEquissima heic est *Barthelii a)* animaduersio „ inde ratio peti debet, quod illa Ecclesiae aetate Ministerii collatio ab ordinatione fuerit indistincta, et quod nulli plane ejusdem extent Canones, qui contra simoniacas ordinationes detonuerant. „

§. XX.

POTESTAS CONFERENDI PENES EPISCOPOS.

Igitur cum beneficiorum officia non alia essent, quam quae in celebratione et admini-

a) Diss. special. de Conc. Germ. c. 2. n. 1.

nistratione sacramentorum versabantur: heinc planum fit, tam penes Episcopos fuisse summam beneficiorum omnium, quam ordinum et sacramentorum administrationem. Etenim cum Apostoli vniuersas fundarint Ecclesias per se se, vel auspiciis suis, vel per successores suos et hanc longe splendidissimam haereditatem ac successionem ad Episcopos transmiserint; manifestum inde colligitur, Episcoporum proprium illud et haereditarium jus esse, vt Ecclesias ipsi omnes regant, et a quibus regantur, praeficiant. Quum vero beneficia Tonsurae et ordini indiuulse cohaereant, vt vtriusque vnus proprie administer est Episcopus, ita et Ordinarius idem est beneficiorum Dispensator. Denique quum Episcopus sit sacerdos in sua dioecesi, Ejus est, dignitates et officia, beneficia omnia sacerdotalis Imperii sui dispensare, et ex proprio veluti fonte effundere hos omnes Sacerdotii riuulos. Sunt enim vere beneficia omnia odore quodam sacerdotalis dignitatis et sanctimoniae perfusa.

§. XXI.

ECCLESIAE CANONES IN HANC REM.

Atque ea ex ordinatione Clerici suo, a quo ordinabantur Episcopo, fuerant obstricti magis, quam titulo aut originis aut domicilii. Priscis siquidem Ecclesiae Canonibus cautum fuerat, vt ne ordinarent aut susciperent eos Episcopi, quos alius Episcopus coeperit

perit jam collato Clericatu ordinare, sibique vendicare. Videantur Canones Apostolorum; a) quidquid enim sit de eorum Natalitiis, vt vetustissimi tamen habentur ab omnibus: item Concilium *Sardicense* b) Imo et ne Laicos quidem

a) Can. 14. „ Siquis Presbyter aut Diaconus aut quicunque tandem de Clericorum Consortio relicta Parochia sua in aliam concesserit, et omnino transmigratione facta praeter voluntatem sui Episcopi in alia Parochia moram traxerit, hunc jubemus, ne porro in ministerio publico sit Ecclesiae, maxime si accersente ipsum Episcopo ejus redire contemnat, peruerso illic ordine perseuerans: vt Laicus tamen ibi locorum in communione admittitor. Can. 15. „ Quodsi Episcopus ad quem accesserint, pro nihilo reputata vacationis a ministerio ecclesiastico poena, quae contra eos definita est, ipsos vt Clericos susceperit; a communione excluditor, vt peruersi ordinis Magister. „

b) De an. 347. can. 18. „ Januarius dixit. Illud quoque statuat sanctitas vestra, vt nulli Episcopo liceat, alterius Episcopi ciuitatis Ministrum Ecclesiasticum sollicitare, et in suis Parochiis ordinare. Uniuersi dixerunt: placet, quia ex his contentionibus solet nasci discordia, et ideo prohibet omnium sententia, ne quis hoc facere audeat „ Can. 19 „ Osius Episcopus dixit: Et hoc uniuersi constituimus, vt quicunque ex alia Parochia voluerit alienum ministrum sine consensu Episcopi illius et sine voluntate ordinare, non sit rata ordinatio illius. Quicunque autem hoc vsurpauerint a Fratribus et Co-Episcopis nostris, et admoneri debet, et corrigi, „ v Tom. 1. CC. G. p. 193.

dem ordinare concessum erat, qui origine ipsa sua aliorum Pastorum Gregi et Imperio adscripti fuerant ex Concilii *Carthag.* 1mi Statuto *Julii* PP. aetate. *a)*

§. XXII.

HORVM CANONVM ALIQVA MITIGATIO.

Hic vero, quantum ad Laicos, rigor alibi ignorabatur. Multa etenim litteris prodita sunt exempla eorum, qui Episcopo addicti suo non fuere, nisi ordinatione, cum longinguis ex regionibus in eam Ecclesiam concessissent, velut scimus de *Paulino*, *Augustino*, *Piniano*, *Martino*, cet. Quae disciplina ex eo manabat, quod tardius tum plerique, et longe a patria baptizarentur. Subin etiam vi quadam ad suscipiendos alibi, quam vbi originem habebant, ordines adacti sunt. Quoad Clericos pariter subin alia inualuit consuetudo,

a) De an. 348. ap. *Cabass.* Not. Eccles. p. m. 159. can. 5. „ Priuatus Episcopus Vegesilitanus dixit: suggero sanctitati vestrae, vt statuatis, non licere, Clericum alienum ab aliquo suscipi sine litteris Episcopi sui, neque apud se retinere, nec laicum vsurpare de plebe aliena, vt eum ordinet sine consensu Episcopi sui, de cujus plebe est. Gratus Episcopus dixit: Haec obseruantia pacem custodiuit: Nam memini in *Sardicensi* Concilio sanctissimo statutum, vt nemo alterius plebis hominem vsurpet, sed, si forte erit necessarius, petat a Collega, et per consensum habeat. „

tudo, velut in *Cypro.* Saeuientibus ſiquidem perſecutionum procellis plures perſaepe Eccleſiae Paſtoribus viduatae moerebant, aut potius dirutae fuerant: Atque tum vicini Epiſcopi, vel longinqui etiam, quos huc illucque fugitantes ejecerat procella, non poterant non obſequi charitati, quae tam Catholica eſt, quam fides ipſa, vt Presbyteros, Diaconos, atque adeo et Epiſcopos nonnunquam orbatis Eccleſiis ordinarent. At Presbyteri, Diaconique et alii Clerici, ita ordinati, non vtique Epiſcopo ordinatori ſuo adligabantur, ſed Eccleſiae, ad quam fuerant ordinati. De S. *Athanaſio a)* compertum eſt, quod in fuga ſua Arianos, quorum inſaniam fugiebat, viciſſim ipſe fugauerit ab Eccleſiis, quibus incubabant, Catholicosque Paſtores ſubfecerit. Hac etiam accuſatione gloriam ejus cumularunt *Ariani*, qui eum poſtea inſimularunt, quod Eccleſias curae ſuae et poteſtati non ſubditas Paſtoribus donaſſet: *Paulique* Zelum potius aemulatus eſt, qui orbem terrarum vniuerſum imperio Chriſti ſubjicere conabatur.

§. XXIII.

EPISCOPI TAMEN SOLIVS NON ERAT ILLA POTESTAS.

Ea tamen in ordinatione, ac hominum ad ſortem Domini adſumtione ſolius non erant

a) *Sozom.* H. E. L. 3. c. 2.

erant Episcopi partes. Reliquus quoque Clerus consuli volebat, ac plebis exquirebatur testimonium. Concilia *Carthaginensia* III. et IV. eam rem perspectam reddunt *a*) summa quidem semper penes Episcopos manebat authoritas; pro sua tamen moderatione et sapientia vtebatur quisque et Cleri consilio, et plebis testimonio ad dignoscendos eorum mores, quos ordinaturus erat. Huc vero trahere consulto omittimus, quae in Episcoporum obtingere electionibus tunc consueuere. De inferioribus heic Clericis nobis est tractatio. Populi autem fuerat, rimari et nudare mores, vitam, gesta, virtutes et vitia priuatorum, qui oculos, auresque et conscientiam fallere possunt paucorum, non omnium, non populi: Episcopi vero nunquam non erat, his suffragiis calculisque subductis decernere, et digniores quosque seligere; idque tum vel maxime, quum a damnabili personarum acceptione deuiandum erat, aut quum hujuscemodi summi momenti res atque delectus judicio populi plerumque versatili aut tumultuario com-

a) *Carthaginense* III. de an. 397. can. 22. „ Nullus ordinetur Clericus, nisi probatus fuerit vel Episcoporum examine, vel populi testimonio „ Ref. can. nullus 2. Dist. 24. *Carthaginense* IV. de an. 398 can. 22. „ Episcopus sine Consilio Clericorum suorum Clericos non ordinet, ita vt Ciuium conniuentiam et testimonium quaerat. „ Ref. can. Episcopus, 6. dist. 24. cit.

committi haut poterat, cauente id Concilio *Laodicensi.* a)

§. XXIV.
VLTERIOR PROBATIO.

Medium ergo et tutissimum visum est illud temperamentum, vt ne Episcopus aut Ordines conferret, aut beneficia, nisi re tota cum Clero suo consultata. Jam ante laudata Concilia *Carthaginensia* id *Alexandriae* obtinuit ex epistola Concilii *Niceni* ad Ecclesias *Ægypti*, *Lybiae* et *Pentapolis*, vbi Concilium quidem restituit ordini suo Presbyteros, qui a *Meletio* ordinati fuerant, necdum sedato schismate, sed ea lege, vt concedant Presbyteris omnibus ab *Alexandro*, *Alexandrino* Episcopo, ordinatis, nec eodem vtantur cum illis jure nominandi, vel praesentandi eos, qui ordinandi sunt. b)

§.

a) De an. 319. can. 13. „ Non est permittendum turbis, electionem eorum facere, qui sunt ad Sacerdotium promouendi. „ Ref. can. Non est. 6. dist. 63.

b) Ap. nostrum *Crabbe* tom. 1. collect. Concil. f. m. 158. „ Eos autem, qui ab ipso *(Meletio)* sunt constituti, mystica ordinatione firmatos habere honorem et ministerium, vt tamen sequentes sint modis omnibus vniuersorum in singulis parochiis et Ecclesiis a carissimo, et Comministro nostro Alexandro consecratorum, et vt his nulla potestas sit, placitos sibi eligere, aut nomina eorum praeferre, aut omnino aliquid agere, praeter voluntatem Ecclesiae Catholicae Praesulis Ale-

§. XXV.

CONTINVATIO ARGVMENTI.

Hieronymus, qui circa an. 420. exiles depofuit carnis exuuias, inrefragabilis pro faeculo quarto et quinto teftis valeat, a) Item et *Auguftinus Hieronymo* paululum junior, qui quum Parochum exautoraffet variorum fcelerum

xandri. Gratia namque Dei et orationibus veftris in nullo fchifmate repertos, fed fine macula in Catholica et Apoftolica Ecclefia permanentes, dignum eft, poteftatem habere et eligendi quemlibet, et nomina eorum dandi, qui Clero funt digni, et abfolute facere omnia fecundum legem et fanctiones Ecclefiae. Siquem vero contigerit, requiefcere in Ecclefia, tunc prouehi in honorem eos, qui nuper affumti funt, folummodo fi videantur digni, et populus eos elegerit, condecernente fimul et defignante maxime Alexandriae Ciuitatis Epifcopo. Hoc itaque aliis quidem conceffum eft omnibus. In Perfona vero Meletii nequaquam eadem placuerunt propter priorem indifciplinationem ejus, ac petulantiae voluntatem, ne vlla daretur authoritas vel poteftas homini, qui poffet rurfus easdem indifciplinationes inftruere ,, Cet.

a) Vbi morem Ecclefiae &. recenfet *Hieronymus* ep. ad *Euagrium* de grad. Presbyt. et Diacon. Tom. 3. oper. fol. m 150. lit A. ,, Dicis, quomodo *Romae* ad teftimonium Diaconi Presbyter ordinatur? Quid mihi profers vnius vrbis confuetudinem? ,, cet. de Poteftate vero Epifcoporum in pluribus differit locis. In ep. ad *Tit.* cap. 1, fup. verba: Et *conftituas per ciuitates*, quibus facile probat, ab Apoftolo *Paulo* in Perfona *Titi* de-

rum conuictum, vt ne ab aliis restitueretur Episcopis in grauia protestatus est verba. *a*) Alibi in ordinandis Clericis ad consensum esse respiciendum ceterorum Clericorum, atque istiusmodi patientiam et charitatis regu-

 lam

mandatam esse Episcopo potestatem, constituendi tum Presbyteros alios quoscunque beneficiarios, quorum omnium una eademque ratio est.,, audiant Episcopi, qui habent constituendi Presbyteros per vrbes singulas potestatem, sub quali lege Ecclesiasticae institutionis ordo teneatur. Manifestum est eos, qui Ecclesiastica lege contemta Ecclesiasticum gradum non merito voluerint alicui deferre, sed gratia: contra Christum facere „ Item. At nunc cernimus, plurimos hanc rem beneficium facere, vt non quaerant eos in Ecclesia columnas erigere, quos plus cognoscant Ecclesiae prodesse: sed quos vel ipsi amant vel quorum sunt obsequiis deliniti, vel pro quibus Majorum quispiam rogauerit, vel vt deteriora taceam, qui vt Clerici fierent, muneribus impetrarunt „. Tom. 9. fol. m. 120. lit. F. epist. ad *Nepotian.* Tom. 1. oper. fol. 8. lit. B. „ Gaudeat Episcopus judicio suo, cum tales elegerit Sacerdotes „ Ep. ad Diac. *Sabinianum* „ Tom. 1 fol. m. 104. lit. D.,, Recordare, a quo Episcopo Diaconus ordinatus sis: Nec mirum, quamuis sanctum, hominem tamen in homine deligendo potuisse falli, cum et Deum poeniteat, quod Saul in Regem vnxerit; et in duodecim Apostolis Judas sit proditor repertus. „

a) *Augustinus* ep 216. ap. *Thomass.* part. 2. l. 1. c. 33. n. 16. „ Committat illi, qui vult Ecclesiam suae curae commissam. ego talibus, fateor, quamlibet committere timeo.

lam nihil detrahere cujusquam Episcopi imperio, quin et praesidii adjicere plurimum et ornamenti, adseuerat; atque etiam eundem ita factitasse, perhibet *Possidius.* a) Multi porro hanc in rem produci passus valerent, in quibus necessario obseruanda ingeritur lex, ordinationes vt omnes publice fiant, vt populus adsit, vt Episcopus omnes interroget, an sceleris aliquid objici possit iis, qui sunt ordinandi: vbique autem satis dilucide et Episcopi supra Clerum praerogatiua emicat honoris et potestatis; nec non et Cleri supra populum, cui residuum id vnum est in electionibus ad sortem Domini, vt pro jure, adeoque et pro officio suo ordinandos testimonio suo vel juuet, vel deprimat. Cujusmodi sunt *Basilii Caesareensis* epistola ad Chorepiscopos: Epistola I. *Siricii* PP. Canon. 6. *Theophili Alexandrini*: Injuria *Chrysostomo* impacta, quod ne conuento quidem Clero ordinationes fecisset, quae criminatio vna cum aliis eidem impactis a Verisimili abhorret. b) Verisimillimum est igitur, in occidente quoque penes Presbyteros et Diaconos fuisse facultatem examinandi et praesentandi, nominandique Episcopo eos, qui altarium ministerio et beneficiis probati fuissent digni. Quin et probabile ad-

a) Cap. 22. „ In ordinandis Sacerdotibus et Clericis consensum majorem, Christianorum et consuetudinem Ecclesiae sequendam esse arbitrabatur.„

b) Thomass. mox cit. n. 10. 11. 13.

admodum eſt, peruagatum illum etiam nunc vſum, quo Archidiaconi, vel qui ejus ſaltim vicibus funguntur, Epiſcopo ordinandos praeſentant, et de eorum merito, quantum humana ſinit fragilitas, fidejubent quodammodo, inde promanaſſe. Ita aduertit *Thomaſſinus*. Inficias quoque nemo ſanus iuerit, quin Conſuetudo, de qua ſupra *Hieronymus* laudatus, ex vrbe *Roma* orbem in omnem manarit: merito tamen hoc inde conſectarium deducimus, hanc omnem poteſtatem ab Epiſcopis in Clerum inferiorem manaſſe, et inde eundem illius fuiſſe redditum participem. Forſitan autem exiſtimaueris, nos diuerticulo non admodum probando ad reliquum Clerum excurrere. Aſt non absque conſilio id factum putes, ſiquidem, quum jam tunc aliquid juris in inferiori poſt Epiſcopum Clero, praecipue qui ſenatum repraeſentat Ejusdem, deprehenderetur ad ſeligendos functionum Eccleſiaſticarum miniſtros, quae ſacri ſenatus dignitas in Capitulis tum Cathedralibus, tum reſpectiue (ad propriam ſaltim Eccleſiam) Collegiatis ſeruata eſt ad noſtra usque tempora, profecto illa Eccleſiae oeconomia primas quasdam TVRNI lineas, quantumuis non penitus diſtinctas efformauit, atque ſemina jecit: atque ideo aſcopo noſtro minus aberrare cenſuimus, dum paululum plura hanc in rem diſſerendi, periculum faciebamus.

§. XXVI.

DE JACTIS BENEFICIORVM INSTITVENDORVM SEMINIBVS.

Praeter variorum Clericorum classes infra (§. 30.) recensendas de Beneficiariis nihil Historia primorum saeculorum adtulit. Omnes in ea, in qua Episcopus, degebant ciuitate reliqui, communibus Ecclesiae bonis sustentati: praeter illum alius nullus agnoscebatur Pastor. Scripsit omnes epistolas suas *Ignatius* ad maximarum vrbium Ecclesias. De Episcopis, Presbyteris, et Diaconis ita loquitur, vt hos a se separet nunquam, nusquam dispergat per agros. Nulla apud eum mentio, aut Presbyterorum in agris, aut Ecclesiae alterius in vrbe praeter Episcopalem. Idem obseruatur in *Cypriani* litteris, in quibus cum multae sint ad Presbyteros, diaconosque *Carthaginis*, nulla tamen est ad Presbyteros agrorum, vel quae eorum meminerint. Sunt et aliae multae ad Presbyteros alios, Diaconosque, sed earum semper vrbium, quae Episcopum haberent. Quod autem ex iis vna ad Presbyteros, diaconos, populumque *Furnensem* exarata legatur; ideo forsan factum est, quod obiisset Episcopus, aut tum abesset; nam vero non est simile, in Villula diaconos, Presbyterosque commoratos esse plures. *Justinus* adserit a) die solis Gentilibus

a) *Justinus* circa an. 167. martyrii coronam indep-

libus ita dictus a sole, a nobis vero a Christo Domino resurgente dominicus adpellatus; fideles, qui in vrbe, et qui ruri degebant, vnum in locum omnes conuenisse, vbi sacrificio oblato reficiebantur omnes, quod ab Diaconis ad absentes deportabatur. Ex quo haut difficulter conjicimus, siue in vrbe, siue ruri Pastores fuisse praeter Episcopum nullos, imo nec vllas ruri Ecclesias, ac ne vix in vrbibus praeter Cathedralem, ac si fuerunt in vrbibus, vna tantum celebrabatur missa, cui omnes interessent Presbyteri, Clerici. cet. *a)*

§. XXVII.

PROSECVTIO EJVSDEM.

De Ecclesiis tamen pluribus pridem Romae in vrbe constitutis, atque Presbyterorum

tus est Ap. *Fleur*. H. E. L. 3. §. 41. in Apologo 1. ita proloquitur „ Die, quae appellatur Solis, omnes siue in ciuitate, siue ruri habitent, in vnum locum conueniunt; ibi scripta Apostolorum et Prophetarum leguntur, quamdiu ratio temporis admittit, cessante lectore, qui congregationi praeest, pro concione dicit, et ad ea, quae lecta sunt, praeclarissima documenta, opere complenda, populum hortatur. Tunc surgimus omnes et ad orationem vertimur, quam sequitur ... panis, vini et aquae sacrificium, et Praelatus preces et gratiarum actionem, prout potest, perficit, toto populo respondente: Amen. Tunc sanctificata inter praesentes distribuuntur, et absentibus per MANVS DIACONORVM deportantur. „ cet.

a) Vid. *Thomass*. part. 1. l. 2. cap. 21.

rum curae concreditis testatur *Anastasius* Bibliothecarius Saeculi IX. scriptor. *a*) Subfragatur *Baronius b*) Concilii *Antiocheni* de anno 341. tempore In Oriente plures jam tunc et Ciuitatis et ruris Parochias fuisse, ex constitutis ibi Canonibus dignoscitur. *c*) Postea Ecclesia *Alexandrina*, major natu *Romanae* filia,

a) In *Dionysio* circa an. 261. *Romano* Pontifice. Ibi „ Hic Presbyteris Ecclesias diuisit, et cemeteria et parochias et dioeceses instituit „ Edit. *Mogunt.* de an. 1602.

b) Annal. Eccles. Tom. 2. ad an. 270. Ibi „ Libro de *Romanis* Pontificibus scriptum habetur (intellige de *Dionysio.*) *Hic Presbyteris diuisit Ecclesias, et coemeteria, parochiasque dioecesis constituit.* Sed considerandum est, non a *Dionysio* Papa primum, verum ab aliis antecessoribus *Romanis* Pontificibus suis limitibus distinctas fuisse parochias, Presbyterisque diuisas. At quod in persecutione *Valeriani* (vt dictum est) ab Ecclesiis essent auulsi Presbyteri, et in coemeteria christiani omnes etiam conuenire vetiti: Illo sublato de medio et a *Gallieno* restituta Ecclesiae pace, et coemeteria adeundi ab eodem libera facultate concessa, illarum Ecclesiarum Presbyteris compluribus martyrio vita functis, easdem iterum diuidere, ac pro ratione distribuere, coemeteriaque singulis consignare, *Dionysii* opus fuit „

c) Can. 8. „ Presbyteri, qui sunt in agris, canonicas epistolas dare non possunt; ad solos tantum vicinos Episcopos literas destinabunt Chorepiscopi autem, qui sunt irreprehensibiles, dare possunt pacificas, id est, generales epistolas „ Tom. 1. CC. Germ. p. 158. Et can. 10 „ Qui in vicis vel possessionibus Corepiscopi nominantur, quam-

lia, *Romanam* secuta instituit varias sibi parochias, et in singulis Presbyteros, quorum primus erat Parochus, teste *Epiphanio.* *a*) Vici vrbis, aedes, Ecclesiae cuique proximiores,

uis manus impositionem Episcoporum perceperint, et vt Episcopi consecrati sint, tamen sanctae synodo placuit, vt modum proprium recognoscant, vt gubernent subjectas sibi Ecclesias, earumque moderamine, curaque contenti sint, ordinent etiam lectores et subdiaconos, atque Exorcistas, quibus promotiones istae sufficiant. Nec Presbyterum vero, nec Diaconum audeant ordinare praeter ciuitatis Episcopum, cui ipse cum possessione subjectus est. Siquis autem transgredi statuta tentauerit, depositus, quo vtebatur, honore priuetur. Corepiscopum vero ciuitatis Episcopus ordinet, cui ille subjectus est.,, l. cit. p. 158. Addamus verba *Schelstratii* ap. *Espen* parte 2. in Canon. Antioch. pag. m. 28. ,, Tantae nimirum authoritatis ad annum 451.(nempe tunc celebrabatur Concilium General. IV. Calcedon.)erat in orbe catholico Antiochenum Concilium, vt ejus Canon. XVI. a 630. Episcopis cum S. A. legatis in Concilio vniuersali meruerit probari, et eousque propugnari, vt ejus temeratores fuerint depositi, et paenas a Patribus Antiochenis hoc canone statutas perpessi.,,

a) Haeres. 69. statim ab initio ,, Quot quot enim Ecclesiae in Alexandria catholicae Ecclesiae sunt, sub vno Archiepiscopo sunt, priuatimque ad has destinati sunt Presbyteri propter ecclesiasticas necessitates, ita vt habitatores vicini sint vniuscujusque Ecclesiae, vicique ac biuia, quae *LABRA* vernacula lingua eorum, qui Alexandriam vrbem habitant,apellantur ,, Edit. Basil. 1543. p. m. 351. Conferri potest Thomass. p. 1. l. 2. cap. 22.

ideoque ſubjectae *Laurae* (λαυραι, λαβραι) dicebantur. Vnde nomen duxere ea monaſteria, quorum cellulae ejusmodi vicis ſeparabantur. Hujuscemodi Eccleſiae Rector, ſeu Parochus fuit *Arius*. Oſtendit praeterea *Athanaſius* a) in agro *Alexandrino*, pagisque ejus majoribus et Eccleſias fuiſſe ſuas, et Presbyteros. Poſt *Conſtantini* conuerſionem ſaeculo quarto in oriente, quantumuis non vbique rurales etiam Eccleſiae ſua ſumſere exordia. Quantum ad occidentem, *Innocentius* I. obſeruat, ſua ipſius aetate, hoc eſt, ineunte ſaeculo quinto, nullas adhuc ſibi fuiſſe in agris Eccleſias. Has enim, quas *Titulos* adpellat, intra Ciuitatem ait conſtitutas, in quibus velut in coemeteriis eſſent Presbyteri, cum hoc tamen diſcrimine, quod coemeteriorum Presbyteri conficiendorum ſacramentorum jus et licentiam haberent, non Presby-

a) Ap. Thomaſſ. cit. n. 3. „ Mareotes ager, Χῶρα, eſt Alexandriae, quo in loco Epiſcopus nunquam fuit; imo ne Chorepiſcopus quidem, ſed vniuerſae ejus loci Eccleſiae Epiſcopo Alexandriae ſubjacent, ita tamen, vt ſinguli pagi, Κῶραι, ſuos Presbyteros habeant. Sunt autem pagi iſti maximi, decem numero, aut aliquando plures. Pagus autem, in quo Iſchyras habitat, minimus eſt, et pauciſſimorum hominum, adeo, vt non ibi, ſed in proximo pago Eccleſia ſit conſtituta.,, Erant ergo parochiae, parochique in majoribus vicis, μελιστας Κῶρας, ex quibus pendebant vici, villaeque minores; ſubinfert *Thomaſſinus*.

byteri Ecclesiarum. *a*) Nec est, quod miretur quispiam, aut haesitet, vnam tantum eo aeuo celebratam vno die fuisse missam, vbi et adessent Episcopo sacra operanti Presbyteri alii, et communionem perciperent, quae deinde aliarum vrbanarum Parochiarum Presby-

a) Ep. 1. ad *Decentium Eugubinum* Episcopum cap. 5. ap. Crabbè tom. 1. fol. 267. „ De fermento vero, quod die dominico *per Titulos* mittimus, superflue nos consulere voluisti, cum omnes Ecclesiae nostrae intra *Ciuitatem* sunt constitutae. Quarum Presbyteri, quia die ipso propter plebem sibi creditam, nobiscum venire non possunt, idcirco fermentum a nobis confectum per Acolythos accipiunt, vt se a nostra communione, maxime illa die, non judicent separatos. Quod per parochias fieri debere, non puto, quia non longe portanda sunt sacramenta. Nec nos per coemeteria diuersa constitutis Presbyteris destinamus, vt et Presbyteri eorum conficiendorum jus habeant atque licentiam „ Per parochias autem subintellectas fuisse dioeceses, tum aetatis mores comprobant, tum literae persuadent ad Episcopum exaratae, quibus vnio aliarum cum Romana Ecclesiarum, eademque tum sacramentorum, tum mysteriorum religiosa pertractatio inculcatur. Per *fermentum* vero intelligi Eucharistiae sacramentum, non praecise *Eulogias*, abunde innuitur, quanquam quid semper *fermentum* denotet, res inter Theologos penitus confecta non sit, sicut nec illud, vtrum Ecclesia Romana vsa nullo non tempore sit azymis, ac nunquam fermentato? De quo latius excurrentem vid. *Honoratum* a S. *Maria* tom. 2. anim. crit. l. 4. diss. 4. per tot.

byteris mitteretur, qui adesse non potuissent. Constat enim, primis illis saeculis et vnam in qualibet vrbe Ecclesiam, et in qualibet Ecclesia vnum excitatum fuisse altare, et ad altare quodlibet vnam non amplius missam celebratam die quolibet fuisse, non plures. Postquam autem coepere in Vrbe *Roma* plures constitui parochiales Ecclesiae, Presbyteri, penes quos cura earum erat, ab Episcopo quidem semper communionem suscepere, vti antea, sed quae ad eos per Acolythos deferretur; velut narrat laudatus *Thomassinus.* Faciebat ea consuetudo, vt Episcopo Presbyteri et deuinctiores essent, et obsequentiores. Nec facile altare contra altare erigerent, aut foedo schismate Ecclesiam lacerarent. Ejusmodi nihil metuendum a coemeteriorum Presbyteris, quibus nec subjecta plebs vlla, nec loco addicta erat; quare et illis oblatio sacrificii permissa est, non aliis.

§. XXVIII.

ALIA BENEFICIORVM VESTIGIA EX CHRYSOSTOMO.

Quamuis ante inuectam in Ecclesiam redituum partitionem vix dilucidum quidpiam, firmum ac stabile de beneficiorum institutione obcurrat; ante tamen *Simplicii* PP. regiminis annos lineas quasdam primas, et descriptiones velut informes, praeter ea, quae

quae, (§. 26.) adlata sunt, deprehendimus; videlicet S. *Chrysostomi* aetate, qui circa annum 407. decessit. Facundissimus nempe iste Ecclesiastes, diuites nobilesque sua, qua potuit, eloquentia excitauit, vt Ecclesias seu Capellas ruri suis in domibus exstruerent, atque vt duos saltim, vel tres communi sumtu aediculam hujusmodi exurgere facerent sacram, dotarentque in villis suis. Quo sanctissimi Praesulis siue Consilio siue praecepto plura surrexere ruri sacella, oratoria, Ecclesiae, et inde *beneficia. a*) Etenim quanquam non obferretur ibi, nisi diebus dominicis, in dies tamen singulos coelestia ibi Cantica persona-

a) *Chrysostomus* hom. 18. In acta; ap. *Thomass.* p. 1. l. 2. c. 92. „ Oro ac supplico et gratiam peto, imo et legem pono, vt nullus, qui habet villam, appareat carere Ecclesia. Ne mihi dixeris, prope est, in vicinia est, magnus est sumtus, non magnum commodum: siquid habes insumendum in pauperes, illuc insume. Melius illuc, quam ibi. Educa Magistrum, educa Diaconum, et sacerdotalem ordinem. . . . Venerabilis erit et presbyter postea, et ad seueritatem agri conducet. Preces illic perpetuae propter te, laudes et synaxes propter te: obligatio per singulos dies dominicos. Quale est matutinis, vespertinisque hymnis praesentem esse, et simul prandentem sacerdotem videre . . . An parum est, in sanctis oblationibus nomen tuum referri, et quotidie pro villa preces ad Deum fieri . . . Etsi quidem tres fuerint Domini, in commune conferant: si autem vnus, et aliis vicinis suadeat „

ſonabant, veſpere ſaltim et mane, quibus et fideles intererant. Menſae etiam illi benedicebant, pueros, domeſticosque omnes pietatis rudimentis imbuebant, denique vt frequenti oratione coeleſtium benedictionum rorem ptocurarent, obligabantur. De Coemeteriis vero, memoriisque Martyrum antea jam per Eccleſiam cognitis, atque de quibus ſanctiſſimi Patres *Chryſoſtomus*, *Hieronymus*, *Auguſtinus*, non absque laude ac encomio tractauere, §vo ſequente obcurret mentio. Sacrificia in iis Domino immolabantur, precesque. Attamen iisdem adſcripti Clerici ſeparatis a communi bonorum Eccleſiae Gazophylazio nondum ſuſtentabantur redditibus, aut praebendis.

§. XXIX.
IDEM EX ALIIS.

Saeculo V. de anno 451. paucis abhinc ante *Simplicium* annis, *Leonis* PP. duodecimo apud *Calcedonem Bythiniae* Metropolim ab 8. Idus Octobr. ad Kalendas Nouembris celebrata eſt ſynodus Generalis IV, ex cujus Canone ſexto, et octauo quinque notari conſpicimus beneficiorum genera. *a*) *Primo* illa ciuitatis: *Secundo* Pagi ſeu poſſeſſionis: *Tertio* Pto-

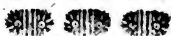
a) Can. 6., Neminem abſolute ordinari Presbyterum, vel diaconum, vel quemlibet in eccleſiaſtica ordinatione conſtitutum, niſi manifeſte in Eccleſia ciuitatis, ſiue poſſeſſionis (Pagi,) aut in

Ptochodochii: *Quarto* Monasterii: *Quinto* Martyrii. Clericos vrbium communibus ex Ecclesiarum redditibus victitasse, abundantissime postea (toto capite sequente) deducetur. Eorum qui ruri commorabantur, sui subin erant Ecclesiarum pagensium fundi, ac oratoriorum dotationes a Laicis. (§. antec. 28.) quorum redditus Clerici illi suos vertebant in vsus, velut (§. 28.) ex *Chrysostomo* laudato perspectum est. Quoad *Ptochodochia*; erant varia harum piarum domorum genera, quae ad vsum hospitum, aegrotorum, pauperum, infantium, senum religiosissima Fidelium charitas adinuenit. Eorum nomina postea in legibus *Justiniani* Imp. offendimus. *d*) Quantum ad monasteria. Illa siquidem aetate non omnibus

martyrio, aut in monasterio, qui ordinatur, mereatur ordinationis publicatae vocabulum. Eos autem, qui absolute ordinantur, decreuit S. synodus, vacuam habere manus impositionem etc." Ref. can. 1. Neminem. Dist. 70. vid. ibi.

Can. 8. Clerici, qui praeficiuntur Ptochodochiis, vel qui ordinantur in monasteriis et Basilicis Martyrum sub Episcoporum, qui in vnaquaque ciuitate sunt, secundum SS. Patrum traditiones potestate permaneant, nec per contumaciam ab Episcopo suo dissentiant." Ref. can. *Quidam*. 10. C. XVIII. q. 2. §. 1. paulo aliis verbis.

a) *Novell*. 7 in praefatione " Haec ergo nos omnia emendantes vnam existimauimus oportere legislationem imponere omnibus sanctissimarum Ecclesiarum et Xenodochiorum et Nosocomiorum et Monasteriorum et Brephotrophiorum, et Ge-

nibus ex gremio suo monasteriis erant Presbyteri. Inde etiam S. *Gregorii* adhuc tempore legimus *a*) praeceptum fuisse ab eodem Monachis, vt coram sacris pignoribus diuina persoluerent officia; missas autem celebrari curarent per Presbyterum, qui Conductitius foret, locum ei in monasterio et alimenta exporrigerent, quamuis postea, vt singula haberent proprium, necessitas compulerit. *Martyrii b*) In vita S. *Syluestri* apud *Anastasium* Bibliothecarium, seu in libro Pontificali: ex quo magno honore et pretio habitum fuisse

rontomicorum, et totius sacrati Collegii rebus „ Vid. plura per eandem praefationem Item *Nov.* cit. cap. 6 „ Contra celebrantem mutuum Oeconomum, aut Xenodochum, aut Brephorotrophum, aut Praesulem Monasterii „

a) Tradiderat, commendaueratque *Gregorius* l. 3. Reg. ep. 18. *Mauro* Abbati a S. *Pancratio* Ecclesiam S. *Pancratii*, aitque: „ Ita sane, vt quaecunque in ipsa suprascripta Ecclesia fienda, reparandaque sunt, per te sine dubio reparentur. Sed ne remotis presbyteris, quibus Ecclesia ipsa fuerat antecommissa, vacare mysteriis videatur; idcirco hujus tibi authoritatis tenore praecipimus, et peregrinum illic debeas adhibere Presbyterum; qui sacra missarum possit solemnia celebrare, quem tamen in monasterio tuo habitare, et exinde vitae subsidia habere, necesse est „ Cet.

b) De his Martyriis Concilium *Gangrense* de anno 324 can. 20 et vltimo „ Siquis superbiae vsus affectu conuentus abominatur, qui ad confessiones Martyrum celebrantur, et ministeria, quae in eis fiunt, simul cum eorum memoriis execra-

isse beneficium Custodis *tumuli Martyrum*, atatque *Leonem* I. PP. super sepulcra Apostolorum ex Clero *Romano* custodes constituisse, qui dicuntur cubicularii, conspicimus. *a*) Ex Concilio *Calcedonensi* colligimus, *b*) in oriente fuisse Presbyteros, aliosque Clericos venerandis Martyrum memoriis addictos. Vnum vero idemque fuisse capellas Martyrum et Coemeteria, facile conuenitur. *c*) Recondebantur enim ibi Corpora Martyrum, somnumque

tur: Anathema sit. Tom. 1. CC. G. p. 155. Ref. can. Siquis 9. D. 30.

a) Quantum ad Siluestrum, illud probant acta Concilii, quod sub *Siluestro* coactum a nonnullis scribitur: attamen quum acta haec inconcussae non sunt fidei, leuioris sunt ponderis; alia tamen adducta intentum commonstrant nostrum argumenta. Quod *Leonem* adtinet, verba producimus *Anastasii* in Leone „ Hic constituit supra sepulchra Apostolorum custodes, qui dicuntur Cubicularii ex Clero Romano „

b) Actione 4. „ Helpidius monumentorum procupientium custos est.... Theodorus in monumentis habitat... Hipsius in monumentis habitat... Paulus de Bythinia est habitans in monumentis. Gaudentius in monumentis habitat. „ Vid. Crabbe Tom. 1. fol. m. 474.

c) Ex *Chrysostomo* tom. 5. serm. 32. p. 482. ap. Thomass. part. 1. lib. 2. c. 92. n. 11. „ Cujus rei gratia in hoc martyrio congregamur? quia hic mortuorum multitudo sita est: ob id etiam ipse locus coemeterium apellatur, vt discas mortuos, qui hic siti sunt, non mortuos esse, sed somno consopitos esse, et Dormire. „

que illi justitiae dormiebant, ex quo in aeternam vitam aliquando expergiscerentur. Id sonat vox Κοιμητήριον. Percupiebant, ambiebantque fideles ipsi, vt et sibi obtingeret juxta sacra Martyrum pignora tumulari, vt vna quiescerent, vna plurimis suffragiis et Martyrum et fidelium adjuti in beatam aliquando vitam reuocarentur. *Socrates* author est *a*) *Alexandrinos* fideles communionem *Gregorii Ariani* Episcopi fugientes, synaxes suas et preces in Coemeterio peregisse. *Augustinus* ea de re luculentissimum scripsit tractatum *de Cura pro mortuis* gerenda: vbi et vehementer probat piam illorum sedulitatem, qui in *Basilicis Martyrum* tumulos sibi aucupabantur; quod procul dubio consortes futuri essent, participesque precum et sacrificiorum, quae ibi fiunt generatim pro defunctis. Idem alibi coemeteria vocat *Memoriam*, seu *oratoria Martyrum*. Agit et *Hieronymus* de *Basilicis Martyrum*, et de Sacrificiis, quae ibi pro vniuerso terrarum orbe obferebantur: atque ab eo inde vapulat *Vigilantius*, aduersus piam hanc Ecclesiae consuetudinem pari atque olim *Eunomius* impudentia destomachatus. *b*) Sanctissimis eremi incolis honores Martyrum dependebantur, quod et ipsi quoddam poenitentia Martyrium

a) L. 2. H. E. c. 33.

b) Lib. adverf. *Vigilantium*, ibi „ His Vigilantium os foetidum rursus aperire et putorem spurcissimum contra sanctorum Martyrum proferre reli-

tyrium sibi comparassent. Haec igitur primi erigendorum aliquando beneficiorum ductus sunt: hae primae lineae: id quod beneficiorum genus ad simplicium classem referre, me haut inuito, pro libitu poteris, vtpote quibus nec Parochia fuerat proprie, nec plebs, nec animarum cura, saltim quantum est ad oratoria illa, Martyriaque, quantumuis Clerici illi residentiae, et quotidiano Ecclesiae ministerio adstringerentur. Quoad monasteria vero primitus Presbyter conductitius magis fuerat, quam adpropriatus.

§. XXX.

QVINAM ET QVALES FVERINT TVNC MINISTRI ECCLESIAE, AVT CLERICI SVO MODO BENEFICIARII?

Clericos, qui ad Hierarchiam pertineant Ecclesiasticam ordinatione diuina institutam, fuisse Episcopos, Presbyteros, ac

quias: et nos, qui eas suspicimus, apellare *Cinerarios* et Idololatras, qui mortuorum hominum ossa venerantur. O infelicem hominem! Ergo quotiescunque Apostolorum et Prophetarum et omnium Martyrum Basilicas ingredimur, toties Idolorum templa veneramur? Accensique ante tumulos eorum cerei idololatriae signa sunt? Pretiosa in conspectu Domini mors Sanctorum ejus: „ Cet. Quisquis aciem instruere cogitat aduersus protestantium Duliae erga sanctos cultus Mastyges, isthoc *Hieronimi* libro vsus, inuictissime eos perstringet. Prostat autem tom. 3. oper. *Hieron.* p. m, 54.

Diaconos, Theologi comprobant. De reliquis eadem ratione ad eandem referendis, non conuenitur, quamuis variae fuerint et nunc sint Clericorum classes. „ vt vero, quod cum *Benedicto* XIV. sentimus *a*) aperte dicamus, nunquam Ecclesiam latinam alios ordines agnouisse credimus, praeter eos, quos singulatim recenset Cornelius Papa. *b*) Quia vero Clericis, aliquo ex iis ordinibus initiatis, diuersa committebantur officia, ex istorum diuersitate diuersam pariter sortiebantur nomenclaturam, puta Cantoris, Fossarii, Custodis Martyrum, cet. .... Et profecto, quod Cantores, de quibus videtur esse specialis difficultas, merum haberent officium sine vero ordine a ceteris distincto, eruitur ex ipsomet Concilio *Carthag.* IV. *c*) ibi enim omnium ordinum collatio ab Episcopo dicitur facienda; Cantoris autem munus sola Pres-

a) Benedictus XIV. de synodo dioeces. Lib. 8. cap. 9. n. 8. edit. Ferrar. de an. 1760. Cujus prorsus verbis, et in adlegata auctorum et locorum citatione fide vsi sumus; igitur heic omne, quod vides, hujus Pontificis est.

b) Ex recens. *Coustant* num. 3. col. 150. ap. cit. *Benedictum* „ Presbyteros quadraginta sex, Diaconos septem, Subdiaconos septem, Acolithos duos et quadraginta, Exorcistas autem et Lectores, cum Ostiariis, quinquaginta duos. „

c) Cap. 10. Tom. 1. Collect. *Hard.* col. 979. „ Psalmista, id est, cantor, potest absque sententia Episcopi, sola jussione presbyteri officium suscipere cantandi. „

Presbyteri juſſione ſuſcipi atque exerceri permittitur.... Ceterum ſi ex diuerſis officiis, quibus Clerici addicebantur, et diuerſa, quam inde aſſequebantur, nominis apellatione, eccleſiaſticorum Ordinum diuerſitas inferretur, nimium ingens ſane fuiſſet apud majores noſtros, minorum ordinum numerus. Etenim in eccleſiaſticis tabulis recenſentur *Catechiſtae* veluti ſpecialem gradum in Eccleſia obtinentes; et tamen diſcimus a *Cypriano* a) ad hoc munus obeundum, aliquem inferioris Ordinis Clericum ſeligi conſueuiſſe, quin idcirco ad noui Ordinis gradum promoueretur. In Codice *Theodoſiano* b) commemorantur *Parabolani*, hoc eſt, vt explicatur ibidem, homines *ad curanda debilium aegra corpora deputati*, quos e Clericorum coetu fuiſſe, adnotauit ibidem *Gothofredus*, teſtaturque *Baronius* ad annum 416; quin tamen eodem *Baronio* obſeruante, nouum et peculiarem ordinem conſtituerent. Erant pariter defenſores pauperum, et defenſores Eccleſiarum. De illis ſermo eſt in Concilio *Carthag*. V. c) De iſtis mentio fit in Concilio *Calcedonenſi* d) vtroſque vero quamuis *Petauius* e) inter laicos collocet,

a) Ep. 24. „ Optatum inter Lectores doctorem audientium conſtituimus. „

b) L. 42. et 43. Tit. 2. lib. 16. Cod. *Theodoſ.*

c) De an. 401. cap. 9. Tom. 1. Collect. *Hard.* col. 988.

d) Can. 23. e) *Petauius* in notis ad *Epiphan.* haeres. 62. n. 10.

cet; attamen *Morinus* *a*) ex Ecclesiasticis monumentis constare asserit, ea munera nonnisi Clericis consueuisse committi. E Clericorum insuper numero eligebantur Ecclesiarum oeconomi, de quibus in Concilio *Ephesino* *b*) et in *Calcedonensi* *c*) Ex eadem designabantur *Apocrisiarii*, de quibus *Liberatus* *d*) *Euagrius* *e*) et *Justinianus* *f*) quorum id erat officii, vt, tanquam procuratores, omnes caussas ecclesiasticas ad eos, a quibus acceperant, attinentes in aula Imperatoris agerent. Atque ut alios hujus generis multos praetereamus, *Epiphanius* *g*) Ecclesiae Ministris accenset *Hermeneutas*, seu interpretes, quorum munus erat, ex vna in aliam linguam transferre tam lectiones Scripturarum, quam conciones ab Episcopis ad populum habitas. Ejusmodi vero munus fuisse speciale, atque ab aliis distinctum, liquet ex actis passionis *Procopii* Martyris, a *Valesio* publicatis. *h*) Nisi igitur dicamus, omnia, quae retulimus, et quam plurima similia, quae referri possent, nomina fuisse officiorum, non ordinum, admittere cogeremur, in antiqua Ecclesia ordines fuisse innumeros; quod nemo facile credet. Quam ob rem, quod ex *Mori-*

a) Exercitat. 16. cap. 6. n. 16. *b*) Actione 1.

c) Can. 2. et can. 26. Tom. 2. Collect. *Hard.* col. 601, et 611.

d) Breuiarii cap. 12. *e*) Lib. 4. cap. 38.

f) Nouell. 6. cap. 2. *g*) Exposit. fid. num. 21.

h) In notis ad *Eusebium* de Martyr. *Palaest.* cap. 1.

Morino retulimus argumentum, ſuas quidem vires habet, qua parte peruetuſta innititur conſuetudine Eccleſiae Graecae, tres minores Ordines jam diu reſpuentis; ſed inefficax eſt, quantum ad variationem, quam factam aſtruit in Eccleſia Latina quoad eorundem numerum. „ cet. Item *a*) „ Praeter cantores (Pſalmiſtas) fuiſſe etiam, decantant, alios minores Ordines, poſtea obliteratos, praecipue *Foſſariorum*, qui etiam *Laborantes* et *Copiatae* ſunt apellati; *Cuſtodum* Martyrum, et *Notariorum*. De Foſſariis, quorum officium erat operam impendere in ſepeliendis fidelium corporibus, meminit *Hieronymus*, ſeu quicunque ſit auctor tractatus de *ſeptem Eccleſiae gradibus* ad *Ruſticum Narbonenſem*: iidemque Clericis annumerantur in Codice *Theodoſiano b*) *Cuſtodibus Martyrum*, ita dictis, quod ipſis concrederetur cuſtodia Eccleſiarum, vbi ſepulta erant Martyrum corpora.... Notarios denique (etiam Eccleſiaſtici exceptores ita compellabantur) qui curam habebant inſtrumentorum et tabularum Eccleſiae, peculiarem conſtituiſſe Clericorum Ordinem, colligunt ex Ennodio *Ticinenſi*, in vita *Antonii* Monachi *Lirinenſis* cet. „ Haec ex *Benedicto* de Clericis

D 3 Pri-

haec de *Procopio* narrantibus. „ Vnum in legendi officio; alterum in Syri interpretatione ſermonis, et tertium aduerſus Doemones; manuum impoſitione. „

a) Idem *Benedictus* laudatus num. 7.

b) Leg. 15. Tit. de Epiſcopis. lib. 16.

primorum saeculorum subficiant. In eam tamen sententiam vt probabiliorem ille inclinat, quae vult, nonnisi Episcopatum, Presbyteratum, ac Diaconatum Ordines esse diuina ordinatione institutos, cui sententiae pace nostra, siquis eo Pontifice est doctior, dissentire valet.

CAPVT. III.

Quis eo ipso in antecedentibus laudato tempore constitutorum Ministrorum sustentandorum curam, ac proin prouentuum Ecclesiae dispensandorum habuerit potestatem? qualiterque ea facultas penes sacros perstiterit Praesules?

ARGVMENTVM.

Paragrabus. 31. *Potestas, redditus dispensandi ecclesiasticos, primitus penes Apostolos; qui id praestiterunt praecipue per manus Diaconorum.*

32. *Post Apostolos subsidebat penes Episcopos.*

33. *Probationes ex secundo et tertio saeculo.*

34. *Probationes ex saeculo quarto, et vltra.*

§. XXXI.

POTESTAS REDDITVS DISPENSANDI ECCLESIASTICOS PRIMITVS PENES APOSTOLOS; QVI ID PRAESTITERVNT PRAECIPVE PER MANVS DIACONORVM.

Ne dubitari quidem poteſt, quin diſpenſandae hujus ſubſtantiae poteſtas ſumma eſſet penes Apoſtolos, quum ex eorum praedicationibus et ſudoribus hi fructus exuberaſſent. Ideo et ad pedes Apoſtolorum effundebantur pretia rerum, quae diuendebantur, vt et ab eis fieret pia diſpenſatio. Eam ab exordio ſolicitudinem in ſe ſuſcepere, et geſſere Apoſtoli ea ſapientia et charitate, quae non paulo plus ipſis Eccleſiaeque admirationis conciliaret, quam miracula illa, quae partim ad ſummum omnium ſtuporem patrabant. a) Coeleſtis irae vindicta in *Ananiam* et *Saphiram* effuſa, qui de pretio venditi agri aliquid fraudauere, argumento fuit, quam accepta Deo eſſet fidelium vltra modum excurrens liberalitas. Mox Apoſtoli ſanctioribus vt mi-

a) Actor. 4. v. 33. „ *Virtute magna reddebant Apoſtoli teſtimonium reſurrectionis JESV CHRISTI Domini noſtri: et gratia magna erat in omnibus illis. Neque enim quiſquam egens erat inter illos: quot quot enim poſſeſſores agrorum aut domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum, quae vendebant, et ponebant ante pedes Apoſtolorum. Diuidebatur autem ſingulis, prout cuique opus erat.* „

ministerii sui functionibus, augustioribusque totos se darent, in fideles et religiosas viduas hanc dispensandae ecclesiasticae rei curam transfudere. Coaluerant tunc in Ecclesiam Christi Judaei duplicis generis: quorum alii ex *Palaestina* ipsa oriundi, alii, qui Graeci vocabantur, aliunde adfluxerant ex Imperii Graeci variis prouinciis. Hi posteriores aemulatione, nescio, quali in priores exarsere, quod suae gentis viduae eo, dispensandi res Ecclesiae, ministerio non aeque decorarentur, aut non aequa forsan ipsae recrearentur stipe. Ea occasione adducti Apostoli eligi curarunt septem Diaconos, in quos hanc tandem administrationem traduci placuit *a)*

§. XXXII.

POST APOSTOLOS SVBSIDEBAT PENES EPISCOPOS.

In easdem post Apostolos facultates ingressi sunt Episcopi Apostolorum Successores. At-

a) Actor. 6. a ℣. 1. „ *In diebus autem illis, crescente numero discipulorum factum est murmur Graecorum aduersus Hebraeos, eoquod despicerentur in ministerio quotidiano viduae eorum. Conuocantes autem duodecim multitudinem discipulorum, dixerunt: Non est aequum nos derelinguere Verbum Dei, et ministrare mensis. Considerate ergo Fratres, viros ex vobis boni testimonii septem, plenos Spiritu sancto, et sapientia, quos constituamus super hoc opus. Nos vero orationi et ministerio Verbi instantes erimus. Et elegerunt Stephanum. Cet.* „

Atque ex eo, quod Clericos Episcopus quisque suos vi ordinationis sibi seruabat deuinctos, id quoque erat muneris non vltimi, vt quoque pro Cleri sui sustentatione is curam gereret. Id quod facile praestitere Episcopi siue per se, siue per oeconomos a se substitutos, quod, quum res Ecclesiae omnes in commune possiderentur, summa eorum potestas penes sacros Praesules stetisset. Illis videlicet saeculis nequicquam adhuc detrimenti passa erat ea ab Apostolis hausta fidelium oeconomia. Etenim quemadmodum bonorum apud eosdem communio, charitate firmata, perstiterat, ita et bonorum illorum per Episcoporum, qui Apostolis successerant, authoritatem facienda erat distributio.

§. XXXIII.
PROBATIONES EX SECVNDO, ET TERTIO SAECVLO.

Hujus rei testimonium *Justinus*, a) *Tertullianus*

a) *Justinus* in Apologia secunda pro Christianis apud *Rupprecht* in not. histor. in vniu. Jus. can. p. 242. colum. 2. ibi „ Ceterum qui copiosiores sunt, et volunt, pro arbitrio quisque suo, quod visum est, contribuunt; et quod ita colligitur, apud *Praepositum* deponitur, atque inde opitulatur Viduis, pupillis, et his, qui propter morbum aut aliam quamlibet causam egent, quique in vinculis sunt, et peregre aduenientibus hospitibus, et vt simpliciter dicam, indigentium is omnium curator est „ Nomine Praepositi Episco-

nus, *a*) *Origenes b*) perhibent. Nec deest S. *Cyprianus*, rerum in Ecclesia gerendarum sapientia nominatissimus Praesul, qui quantum sibi sumserit curae de redditibus Ecclesiae pro meri-

pum (vt ait Rupprecht cit) intelligit *Justinus*: et Clericos ipsos gregi pauperum implicat, qui inde vna viuerent, quod die dominico, celebratis mysteriis, diuites in Corbonam voluntaria pietate misissent.

a) *Tertullianus* in Apologetico aduers. Gentes cap. 39. „ Ex substantia familiari fratres sumus, quae penes nos (perorat aduersus Gentiles) fere dirimit fraternitatem. Itaque qui animo, animaque miscemur, nihil de rei communicatione dubitamus. Omnia indiscreta sunt apud nos, praeter vxores. In illo loco consortium soluimus, in quo solo ceteri homines consortium exercent etc. Et lib. de Virginibus. vel circa medium: „ Plane scio (inquit) alicubi Virginem in viduatu ab annis nondum viginti collocatam, cui siquid refrigerii debuerat Episcopus, aliter vtique saluo respectu disciplinae praestare potuisset. „ Nempe inter viduas cordi praecipue habebantur Diaconissae, id quod constat ex eo, quod laudatus *Tertullianus* molestius tulit, juniorem virgunculam annorum viginti ab Episcopo quodam viduarum, hoc est, Diaconissarum albo inscriptam fuisse, quae anno aetatis sexagesimo demum ex praecepto Apostoli ordinabatur. Ita vero statuit *Tertullianus*, si ea incidisset Episcopo sententia, vt Virginem illam Diaconissarum *sportulis* honestaret, rationem illi quandam aliam ineundam fuisse, quae minus a sensu et natura communi abhorreret. „ Plane scio (inquit) alicubi. etc.

b) *Origenes* hom. 15. sup. Mathae: num 15. tom. 3. oper. edit. Monach. S. *Mauri* ap. *Mamachi* de'

merito distribuendis, variis ex ejusdem scriptorum passibus posteritati relictum est. a)

§. XXXIV.

Costumi de' prim. crist. tom. 3. c. 5. n. 8. „ Haec omnia eo a nobis dicta sunt, vt vnumquemque perfectum euadere volentem parere posse probemus Jesu dicenti: *Vade, vende, quae habes, et da pauperibus.* Strenuorum autem, et rerum omnium, quae *Episcopo* potissimum conueniunt, praeditorum hominum partes essent, eos adhortari, quibus facultas suppetit, quique adhortationi obtemperant, et iis res vitae necessarias e communi subministrando, et alios ad idem (faciendum) rogare. Exemplum enim quoddam vnanimis vitae illud esset, quam tempore Apostolorum fideles agebant. „ Vid. P. Mamachi cit. latius excurrentem.

a) Epistolar. l. 4. ep. 5. Dum de duobus inlustrissimis Ecclesiae Confessoribus ac Lectoribus *Celerino* et *Aurelio* panegyrin instituit, atque iisdem, quantumuis junioribus Clericis, quod inuictae in Christi fide constantiae praeclara ediderint specimina, aeque vberes adtribuit portiones, ac Presbyteris, atque ea in re prae ceteris paternae suae solicitudinis fauorem impendit. „ Hos ... Lectores interim constitui sciatis, quia oportebat lucernam super candelabrum poni, vnde omnibus luceat, et gloriosus vultus altiore constitui, vbi ab omni fraternitate circumstante conspecti incitamentum gloriae videntibus praebeant. Ceterum Presbyterii honorem designasse nos illis jam sciatis, vt et *sportulis* iidem cum Presbyteris honorentur, et diuisiones *mensurnae aequitatis* (§ 12. et 16.) quantitatibus partiantur, sessuri nobiscum prouectis et corroboratis annis suis, quamuis in nullo minor possit videri aetatis indole, qui consummauit aetatem gloriae dignita-

§. XXXIV.

PROBATIONES EX SAECVLO QVARTO, ET VLTRA.

Pro hac Episcoporum potestate saeculo quarto suffragantur canones Concilii *Gangrensis a*) et *Antiocheni b*) in quorum primo

te. „ Ex quo Cypriani loco aduertimus, Presbyteros quidem ea aetate vberiores prae inferioribus Clericis, opimioresque retulisse sportulas; ast dum Clericus inferior sua Ecclesiam insigniuisset fide, industria, zelo, fortitudine, eum in recipiendis sportulis aequatum illis fuisse DISPENSANTE EPISCOPO. Idem lib. 3. ep. 24. quae est ad Presbyteros et Diaconos: „ Infirmorum et omnium pauperum curam peto diligenter habeatis, sed et peregrinis, siqui indigentes fuerint, sumtus suggeratis de quantitate mea propria, quam apud Rogatianum presbyterum nostrum dimisi, quae quantitas, ne forte jam vniuersa erogata sit, misi eidem per *Naricum* Acolythum aliam portionem, vt largius et promtius circa laborantes fiat operatio „. Idem ep. 13. ad Presb. *Rogatian.* ap. *Fleury* H. E. l. 6 §. 39. „ Quamuis paulo prius ad Clericos nostros scripserim, vobis adhuc in carcere detentis, et ab illo quoque tempore, ex quo ea, quibus ad mensam et operimentum indigetis, vobis praebentur; nihilominus ex eo fundo, quem ad expensas necessarias mecum asportaueram, misi ducentos quinquaginta sestertios vltra illos ducentos, et quinquaginta, quos antea miseram. „

a) De an. 324. can. 7. „ Siquis oblationes Ecclesiae extra Ecclesiam accipere, vel dare voluerit praeter conscientiam Episcopi, vel ejus, cui hujusmodi officia commissa sunt, nec cum ejus voluerit a-

gere consilio: Anathema sit. „ Can. 8. „ Siquis dederit, vel acceperit oblata praeter Episcopum, vel eum, qui constitutus est ab eo ad dispensandam misericordiam pauperibus; et qui dat, et qui accipit, Anathema sit. V. tom. 1. CC. G. p. 154.

b) De an. 341. can. 24. „ Quae sunt Ecclesiae, sub omni solicitudine et conscientia bona, et fide, quae in Deum est, qui cuncta considerat, judicatque, seruentur, quae etiam dispensanda sunt judicio, et potestate pontificis, cui commissus est populus, et animae, quae intra Ecclesiam congregantur. Manifesta vero sint, quae pertinere videntur ad Ecclesiam cum notitia presbyterorum et Diaconorum, quae circa ipsum sunt: ita vt agnoscant, nec ignorent, quae sint Ecclesiae propria, nec eos aliquid lateat. Vt si contigerit, Episcopum migrare de hoc saeculo, certis existentibus rebus, quae sunt Ecclesiae, nec ipsae collapsae depereant, nec, quae propria probentur Episcopi, sub occasione rerum peruadantur Ecclesiae. Justum namque et acceptum est coram Deo et hominibus, vt sua Episcopus, quibus voluerit, derelinquat, et quae Ecclesiae sunt, eidem conseruentur Ecclesiae, vt nec Ecclesia aliquod patiatur incommodum, nec Episcopus sub occasione proscribatur Ecclesiae, et in caussas incidant, qui ad eam pertinent, et ipse post obitum maledictionibus grauetur. „ Tom. 1. CG. G. p. 160. Initium hujus canonis paulo aliter datis verbis refertur can. *Quaecunque res* 5. C. X. q. 1. Conf. can. 40. Apostolorum. Can. 25. ejusd. Concil. „ Episcopus ecclesiasticarum rerum habeat potestatem ad dispensandum erga omnes, qui indigent summa reuerentia et timore Dei. Participet autem et ipse, quibus indiget, si tamen indiget, tam suis, quam fratrum, qui

mo anathema intorquetur iis, qui vel dederint, vel acceperint, res Ecclesiae praeter Episcopum, vel eum, qui est constitutus ad beneficentiae dispensationem. Alterum jubet ea fide et religione tractari debere res Ecclesiae, quae Deo debetur omnium Spectatori et Judici. Porro bonorum Ecclesiae notitia informandos esse Presbyteros et Diaconos, vt vbi Episcopus mortali ex hoc curriculo excedet, ne res ejus propriae rebus Ecclesiae permisceantur, et heinc jurgiorum, litiumque sementes existant. Firmatur ea

fa.

qui ab eo suscipiuntur, necessariis vsibus profuturis. Ita, vt in nullo qualibet occasione fraudentur juxta S. Apostolum sic dicentem: Habentes victum et tegumentum, his contenti sumus. Quodsi contentus istis minime fuerit, conuertat autem res Ecclesiae in suos vsus domesticos, et ejus commoda, vel agrorum fructus, non cum Presbyterorum conscientia, Diaconorumque, pertractet, sed horum potestatem domesticis suis, aut propinquis, aut fratribus, filiisque committat, vt per hujusmodi personas occulte ceterae laedantur Ecclesiae; synodo prouinciae paenas iste persoluat. Si autem et aliter accusetur Episcopus, aut presbyteri, qui cum ipso sunt, quod ea, quae pertinent ad Ecclesiam, vel ex agris, vel ex alia qualibet Ecclesiastica facultate sibimet vsurpent, ita vt ex hoc affligantur quidam pauperes, criminationi vero et blasphemiis tam sermo praedicationis, quam hi, qui dispensant, taliter exponantur; et hos oportet corrigi, sancta synodo, id quod condecet, approbante „ Tom. I. cit. Ref. can. Episcopus 23. C. XII. q. I.

facultas canone vigesimo quinto, quanquam communicato cum Presbyteris et Diaconis consilio omnia tractare jubeatur, atque suae administrationis rationes ad Concilium prouinciale referre. Inde siqua Episcopo et Presbyteris ejus inlinatur suspicio, quasi male administratae rei ecclesiasticae, frustratorumque pauperum necessariis et vsitatis adminiculis, res ad judicium deportetur Concilii prouincialis. Haec equidem dictis in Conciliis posteritati relicta sunt; attamen non eadem continuo erat apud Episcopos ratio; subin enim largioribus, subin restrictioribus ea administrabant bona limitibus, atque hac diuersitate nihil obstante sua cuique sapientia constabat, pietas et religio. *Ambrosius* hortatur enixius, Episcopi esse, vt ne Ecclesiae prouentus tam improuide effundat, vt nunc redundet, quod postea deficiet: ne nimio plus, ne minus aequo largiatur etiam pauperibus, *Clericisque*, vel templorum sartis tectis. *a*) *Hieronymus* de oeconomis differens Episcopi adsertioem nostram firmat. *b*) Quibus om-

a) *Ambrosius* officior. lib. 2. c. 21. „ Maxime sacerdoti conuenit, ornare Dei templum decore congruo.... quantulum oporteat, largiri peregrinis non superflua, sed competentia.... Ne restrictiorem erga *Clericos* aut indulgentiorem se praebeat „ Tom. 1. oper. fol. m. 28. pag. 2.

b) *Hierony.* ep. ad *Nepotian.* post medium: „ Sciat Episcopus, cui commissa est Ecclesia, quem dispensationi pauperum, curaeque praeficiat. „

omnibus quantumuis heic a nobis contractius propositis difficile haut est dijudicare, quo tum loco Clericorum substiterint beneficia, quae ab ordinatione atque Ordinatorum officio distincta haut noscebantur, atque quod pro sua cuique penu erat opus, Episcoporum illis elargiebatur pia manus, qui et ipsi, quantum quoad quatuor prima nouimus saecula, sua fere patrimonia pauperibus erogabant, adeo non de Christi et pauperum opibus ditescere amabant iidem, redditibus Ecclesiae eo, quo pauperes, modulo vtebantur. Aut communis, regularisque societatis vinculo connexi vitam agebant Clerici; ita nihil opus erat partitione: aut victu et vestitu contenti degebant, vnde nec erat, quod de justa sua portione altercarentur cum Episcopo. Concilii *Carthaginensis* IV. canones summa quadam diligentia totam aeui illius disciplinam Ecclesiae circumscripsere, nullum tamen ibi vsquam eorum, vt posterior, ac hodiernus fert vsus, beneficiorum vestigium reperies. Totum, quod ibi intuitu reddituum Ecclesiae decretum nouimus, in duobus concluditur canonibus. *a)* Idem, vt supra animaduersum est,

a) De an. 398. Totum, quod ibi intuitu reddituum Ecclesiae decretum nouimus, est canon 31 „ Vt Episcopus rebus Ecclesiae tanquam commendatis, non tanquam propriis vtatur „ Et canon 32. „ Irrita erit donatio Episcoporum, vel venditio, vel donatio, vel commutatio rei Ecclesiasticae absque conniuentia et subscriptione Clericorum,

est, ea aetate orientalis Ecclesiae, Conciliorum et Patrum sensus erat, nec vlla ibi Episcopis lex imminere visa est, quam vt ex reditibus, quos administrabant, Ecclesiae ea solum decerperent, quae tum propriis, tum Cleri necessitatibus subficerent. Ad saeculi quinti auspicia si conuertamur, omnia Ecclesiarum bona vsque modo perstitisse communia, ex Concilii *Carthaginensis VI.* canonibus edocemur *a)* Saltem in id condescendunt Scriptores singuli, tribus vel quatuor antecedentibus saeculis nullas adhuc ecclesiasticas leges vel eorum bonorum in partes sectionem praecepisse, vel commemorasse. In De-

 cre-

V. Crabbe tom. 1. CC. fol. 257. Ref. can sine exceptione 52. C. XII. q. 2. in epistola *Leonis P.*

a) De an. 419. can. 31. „ Item placuit, vt quicunque Clerici vel Diaconi pro necessitatibus Ecclesiarum non obtemperauerint Episcopis suis, volentibus eos ad honorem ampliorem in sua Ecclesia promouere; nec illi ministrent in gradu suo, vnde recedere noluerunt „ Can. 32. Item placuit, vt Episcopi, Presbyteri, Diaconi, vel quicunque Clerici, qui nihil habentes ordinantur, & tempore Episcopatus, vel Clericatus sui agros, vel quaecunque praedia nomine suo comparant, tanquam rerum dominicarum inuasionis crimine teneantur: nisi admoniti in Ecclesiam eadem ipsa contulerint. Si autem ipsis proprie aliquid liberalitate alicujus, vel successione cognationis obuenerit, faciant inde, quod eorum proposito congruit. Quodsi a suo proposito retrorsum exorbitauerint, honore ecclesiastico indigni, tanquam reprobi, judicentur. „

creto *Gratiani a)* bonorum diuisio Apostolorum praeceptis stabilita perhibetur; ast nihil moramur; siquidem *Palea sit* passus citatus, atque nec ipsis Correctoribus *Romanis* loco citato probetur: Nempe nec est Concilii vllius Toletani partus, vti tamen ibi praetexitur, nec synodo *Romanae* sub *Siluestro* PP. addicendus. Alius ex hac synodo adlegatur Canon ordine quartus, *b*) qui adsertioni nostrae censeri posset inimicus; ast dum totam hanc synodum sanior, recentiorque Critica inter spurias rejicit; inde non est, cur supra adserta sua non subsistant firmitate.

CA-

a) Can. Sancimus 31. C. XII. q. 2.

b) Can. 4. cit. ita habet. „ Commoneo autem vobis omnibus mihi consortibus monimentum hoc, vt de redditibus Ecclesiae quatuor partes fiant, quarum vna cedat Pontifici ad sui sustentationem, alia Presbyteris & Diaconis, & omni Clero, tertia templorum & Ecclesiarum reparationi, quarta pauperibus, & infirmis & peregrinis. Constituit & hunc ordinem, vt siquis de Clero vel Presbyteris vniuersi loci transierit, quod commune est de hoc mundo, si neminem de suo genere habuerit consortem, quid quid paupertas ejus haberet, conferret Ecclesiae, & exinde quatuor partes fierent, sicut supra dictum est. „ Tom. 1. *Crabbe.* Fol. 165. Credunt, synodum hanc saeculo VI., cujus exhibere disciplinam videtur, esse confictam ap. *Benedictum* XIV. de Syn. dioec. lib. 8. c: 9. n. 7.

CAPVT. IV.

Quae saeculis V. et VI. viguerit Disciplina? vbi prima tum reddituum, tum fundorum diuisio inuenitur, atque de Episcoporum non minus circa beneficiorum collationem, quam sacrorum Ministrorum sustentationem potestate differitur; atque nomen *Canonicus* primo obtinuisse vsum, commonstratur.

ARGVMENTVM.

Paragraphus. 35. *Prima reddituum in Ecclesia potissimum Latina partitio.*

36. *Altera probatio vna cum caussa bujus partitionis.*

37. *Initium alterius, videlicet etiam Fundorum partitionis.*

38. *Penes quem hocce saeculo sexto constituendi beneficiarios, seu Ecclesiae Ministros perstiterit potestas?*

39. *Penes quos, et qua ratione tum reddituum, tum fundorum distribuendorum fuerit facultas, et quidem in Galliae Ecclesiis?*

40. *Quinam Ecclesiis Hispaniarum eodem saeculo, eandemque circa Disciplinam fuerint mores?*

41. *Num quid in Germania ea de re scitum illo tempore fuerit?*

42. *Quid tum temporis in Oriente?*

43. *Num laudato saepius aeuo vsus vocis Canonicus occoeperit?*

§. XXXV.

PRIMA REDDITVVM IN ECCLESIA POTISSIMVM LATINA PARTITIO.

Praelaudata in antecedentibus bonorum Ecclesiasticorum communio ferme perdurauit integra vsque ad saeculi quinti exitum. Hoc igitur vertente, *Simplicii* PP. aetate, circa annum 470. prima partitionum, lege conroborata, deprehensa sunt vestigia. *Gaudentius Aufinii* Episcopus non simoniacasmodo ordinationes fecerat plures, sed ne praescriptas quidem regulas seruauerat in redituum Ecclesiae communium distributione. Certior factus ejus rei Pontifex, *Seuerum* Episcopum delegauit, vt quarta tantum parte prouentuum gaudere fineret Episcopum, quartam alteram addiceret Clero, reliquas duas partes consimiles, pauperibus et reparationibus desponsas, *Onagro* Presbytero committeret sub periculo sui ordinis eas administraturo. *a*)

§. XXXVI.

a) *Aufinium* fors *Ofanto*, qui est in regno Neapolitano fluvius, et inde forsitan quaedam nuncupata est ciuitas. Epistola autem tertia *Simplicii* PP. ad *Florentium*, *Equitium* et *Seuerum* in collect. Conc. Colon. impres. an. 1567. apud *Calenium* ita habet. „ Simplisius Episcopus Florentio, Equitio, et Seuero Episcopis. Relatio nos vestrae dilectionis instruxit, & gestorum series plenius intimauit, Gaudentium Aufiniensis Ecclesiae sacerdotem contra statuta canonum ac nostra praecepta ordinationes illicitas perpetrasse, quarum

§. XXXVI.

ALTERA PROBATIO, VNA CVM CAVSSA HVJVS PARTITIONIS.

Ad aeterna tabernacula circa annum 482. cum transiisset *Simplicius* PP. *Felixque III.* Successor aetatem protraxisset suam ad annum 492. vsque, postremis tunc functis fatis, Pontificium inchoauit regimen *Gelasius I.* qui eam quadripartitae sectioris constitutionem innouauit. *a*) In Ecclesia igitur praecipue

E 3 La-

illi totam penitus aufferri praecipimus potestatem. Scripsimus enim ad Seuerum Fratrem et Coepiscopum nostrum, vt, si necesse fuerit, ipse in supra dicta Ecclesia consideratis Patrum regulis hoc fungatur officio, quo ille abusus esse, conuictus est, ita, vt hi, qui illicite ab eodem sunt prouecti, ab ecclesiasticis ministeriis sint remoti. Simul etiam de redditibus Ecclesiae vel oblatione fidelium, quid deceat nescienti, nihil licere permittat, sed sola ei ex his quarta (al. vna) portio remittatur. Duae ecclesiasticis fabricis et erogationi peregrinorum & pauperum profuturae, ab Onagro (al. Bonagro) Presbytero suo periculo sui ordinis ministrentur: Vltima inter se Clericis pro singulorum meritis diuidatur. At vero ministerium Ecclesiae, quae alimenta comperimus, reparare praesumtor, praedicti fratris compellatur instantia, cui etiam hoc specialiter praecipimus imminere, vt tres illas portiones, quas per triennium dicitur sibi tantummodo vindicasse, restituat. Data III. (al. IV.) Kal. Decemb. post Consulatum Leonis Augusti. „ Pars hujus decreti refertur can. De *Redditibus* 28 C. XII. q. 2.

a) Apud *Gratianum*. can. *Quatuor* 27. C. XII. q. 2.

Latina partitio haec lege ſua conſtabilita eſt, non ſine noua, ſed neceſſaria juris antiqui remiſſione, quo videlicet obuiam iretur auaritiae Epiſcoporum quorundam et Clericorum cupiditati. Frequentia enim vero ex veterum hiſtoriis recenſere facillimum foret exempla,

„ Quatuor autem tam de reditu, quam de oblatione fidelium, prout cujuslibet Eccleſiae facultas admittit (Sicut dudum rationabiliter eſt decretum) conuenit fieri portiones: quarum vna ſit Pontificis, altera Clericorum, tertia pauperum, quarta fabricis applicanda. „ Cet Vid ibi. Quae ſtatuta *Gelaſius* variis quoque litteris roboratum ibat, addens, vni Epiſcopo quartam omnium prouentuum partem adſignaui, quod hoſpitibus ille et captiuis opitulaturus ſit. En ejus verba can. *Praeſulum*. 2. C. XVI. q. 3. ex epiſt. 2. ad *Siculos*. cap. 1. „ Praeſulum noſtrorum authoritas emanauit, vt facultates Eccleſiae Epiſcopi ad regendum habeantpoteſtatem: ita tamen, vt viduarum, pupillorum atque pauperum, nec non et Clericorum ſtipendia diſtribuere debeant. Hoc eis etiam ſtatuimus dari, quod hactenus decretum eſt; reliquum ſibi Epiſcopi vendicent, vt, ſicut antea diximus, peregrinorum atque captiuorum largitores eſſe poſſint. „ Cet. ad quod *Thomaſſ.* p. 3. l. 2. c. 18. n. 4. animaduertit; duplicis poſſe eſſe generis peregrinos, ſeu hoſpites: nobiliores alios, quos ſuis aedibus Epiſcopus excipiat: obſcuriores alios, qui ad pauperum diuerſoria deducerentur. Porro author eſt *Theodorus* Lector ap. *Thomaſſ.* cit., moris fuiſſe Eccleſiae *Romanae*, vt mobilia venderentur, tres portiones ex eorum pretio fierent in Eccleſiam, Epiſcopum et Clerum.

pla, vbi Oeconomorum fidei parum constanti, vel negligentiae Episcoporum, vel Clericorum rapacitati irascebantur pauperes, pauperumque flagrantissimi Defensores. Id eo minus videtur tolerari posse, quo plus cognitum erat, quod ex primaeuis et antiquissimis Ecclesiae institutionibus omnes illius prouentus patrimonia sint pauperum, quod ex iis nihil prorsus adtingerent Clerici et Episcopi, nisi pauperes essent. Quod vt ne tum quidem, nisi qua pauperes sobietate adtingerent: quo, vt patrimonio pauperum parcerent, non pauci eorum manibus operarentur, unde victitarent: quod complures eorum quum primum ordinatione clericatu initiabantur, suas Ecclesiae dicarent haereditates; quod non nulli eorum communis vitae societate cum Episcopo vincirentur.

§. XXXVII.

INITIVM ALTERIVS, VIDELICET ETIAM FVNDORVM, PARTITIONIS.

Verum non partitio modo reddituum, sed et fundorum caepta est ad saeculi sexti auspicia, quamuis non ea quadripartita aut tripartita ratione, qua redditus ipsi fuerant diuisi. Partitio istiusmodi magis hodiernae beneficiorum oeconomiae adsimilatur, quam illa redituum, dum nempe Clericis non paucis ad modum praebendae praedia illa relinque-

querentur in vſum fructum, quin Epiſcopus perceptorum inde fructuum amplius eſſe diſpenſator velit, ſed totum, quod inde perceptum eſt, ſalvo Eccleſiæ jure beneficiario illi in ſtipendium adtribueretur clericale. Equidem quid conſimila ex *S. Chryſoſtomo* (§.28.) ſupra proferebamus, attamen non vſquequaque illud clarum ac apertum redditum eſt: ac forſitan vetuſtiorem ſaeculo hoc ſexto fuiſſe eum vſum conjicere quis poſſet; aſt necdum vlli eum canones, aut luculentiora Pontificum decreta commendabant. Itaque quamuis olim ferret lex inconcuſſa vetuſtiſſimae Eccleſiarum diſciplinae, vt nec ab ordine beneficium, nec viciſſim ordo a beneficio disjungeretur, mutationem tamen nunc ſubiret, quum aequitas Epiſcopis perſuaſſiſſet, bene meritos de Eccleſia Clericos agrorum fundorumque munificentia proſequi, vel largioribus tantum donationibus conſolari: atque ea ratione ordinatio a beneficii conlatione coepta eſt diſcriminari. Exemplum primae hujus partitionis ſubpeditat nobis *Symmachus* PP; qui an: 498. Petri Cathedram conſcendit. *a*) De vlteriori tamen tum reddituum, tum

a) Ap. *Baron.* Annal. Eccleſ. tom. *6.* ad an. 502. n. 36. ibi. „ Hoc eodem anno ſub Conſulatu videlicet Probi, Auieni Collegae, data reperitur Symmachi PP. epiſtola ad Caeſarium Epiſcopum: ejus plane nominis Antiſtes his temporibus.... regebat Eccleſiam Arelatenſem. *. Conſuluerat more majorem Caeſarius Symmachum de non-

tum fundorum partitione, atque dispertiendi facultate prius, quam dicatur, antea de illa, quae in constituendis ministris seu beneficiariis Episcopis competit potestas, differendum est in hoc saeculo sexto.

E 5 §.

nullis, quae ex reddita ad ipsum Symmachi epistola nota fiunt: et inprimis illud, ne possessiones Ecclesiae distraherentur, nisi forte Clericis, vel Monachis, aut peregrinis conceduntur ad tempus, reuersurae eaedem ad Ecclesiam. Ex quibus potes intelligere, si consideras, Lector! beneficiorum ecclesiasticorum originem: Etenim cum solerent Clerici ab Ecclesia per Episcopum mensibus singulis victus caussa meritam stipem accipere, vt ex S. Cypriano secundo tomo Annalium demonstratum est; postea vero factum, vt aliquibus ex his Ecclesiae possessiones quoad viuerent, ab Episcopo concederentur, quae beneficia dici coeperunt, eoquod vt habet Symmachus in ea epistola, bene meritis tantummodo eas concedi liceret. Incipit autem dicta epistola. *Hortatur nos aequitas postulationis* etc. Cusa extat inter Symmachi epistolas tomo primo epistolarum Rom. Pontificum. Sed et extat alia eodem argumento ad eundem Caesarium data, nunquam hactenus cusa, quam hic tibi ex Arelatensi Godice exhibemus: sic enim habet:

Dilectissimo Fratri Caesario Symmachus.

Charitati tuae per omnes Gallicanas regiones vtendi pallii concessimus facultatem. Exemplum libelli: Sicut a Persona B. Petri Apostoli Episcopatus sumsit initium, ita necesse est, vt disciplinis competentibus sanctitas vestra singulis Ecclesiis, quod ob-

obseruare debeant, euidenter ostendat. In Galliae siquidem Prouincia ab aliquibus Personis praedia ecclesiastica diuersis titulis alienantur, ita fit, vt quis pro suo arbitratu deuota mente relinguentium, et egentium necessitatibus deputatas imminuat facultates. Hoc postulamus, vt fieri prohibeat Sedis Apostolicae authoritas, nisi forsan aliquid pietatis intuitu monasteriis fuerit largiendum.

Alia huc facientia describere omisi. Clariora ex *Symmacho* sunt relata can. *Possessiones* 61. C. XVI. q. 1. „ Possessiones igitur, quos vnusquisque Ecclesiae propriae dedit aut reliquit arbitrio, alienare quibuslibet titulis, atque distractionibus, vel sub quocunque argumento non patimur, nisi forsitan aut *Clericis* bonorum meritorum, aut Monasteriis Religionis intuitu, aut certe peregrinis, (si necessitas largiri suaserit) sic tamen, vt haec ipsa non perpetuo, sed temporaliter perfruantur „ Apud *Crabbe* tom. 1. fol. 144. „ His ergo perpensis mansuro cum Dei nostri consideratione decreto, sancimus, vt nulli Apostolicae Sedis Praesuli a praesenti die (donec disponente Domino catholicae fidei manserit doctrina salutaris) liceat praedium rusticum, quantaecunque fuerit vel magnitudinis, vel exiguitatis sub perpetua alienatione vel commutatione ad cujuslibet jura transferre. Nec cujusquam excusentur necessitatis obtentu, quippe cum non sit personale, quod loquimur, nec aliquis Clericorum vel Laicorum sub hac occasione tueatur. Sed nec in vsum fructum rura aliquibus dare liceat, nec data retinere praeter Clericos, et captiuos, et peregrinos, ne malae tractationis ministretur occasio, cum liberalitati illi alia itinera reseruentur „ Ref. can. *non liceat* 20. C. XII. q. 2. Ast ibi hujus quarti capitis,

§. XXXVIII.

PENES QVEM HOCCE SAECVLO VI. CONSTITVENDI BENEFICIARIOS, SEV ECCLESIAE MINISTROS PERSTITERIT POTESTAS?

Dum ordo nunc nos ad ſaeculum VI. prouocat, antea quam quid officii in ſuſtentando Clero exercitum in Eccleſia fuerit, videamus: prius tamen quid juris in ordinando vſurpatum fuerit, diſpiciendum. Sed et iſto aeuo Epiſcopi Conlatores erant ordinarii et vniuerſales omnium beneficiorum. Hac in re nos inſtruit Concilium *Agathenſe a*) et *Turonenſe* II. *b*) Reticeo alia plura ſtatim infra adferenda, dum

pitis, ceterorumque ſequentium non verba ſingula, ſed ſumma duntaxat recenſetur. Idem praeſtitit *Fleurius* L. 30. §. 44. H. E. Perſpicimus ergo illic, praebendas Clericis et coenobiis ex vſu et redditibus praediolorum, imo et Laicis peregrinis graui neceſſitate conflictatis conceſſas, quibus gratificari poterant Epiſcopi.

a) De anno 506. *Agde* in Occitania inferiore vrbs eſt Galliae; ac canon 23. ſic habet. „ Si officium Archidiaconatus propter ſimpliciorem naturam implere, aut expedire nequiuerit, illo loci ſui nomen teneat, et ordinationem Eccleſiae, quem *elegerit Epiſcopus*, praeponatur. „ Ref. can, *Epiſcoporum* 5. D. 74. Igitur in poteſtate Epiſcopi fuerat poſitum, Archidiacono defungendis ſuis functionibus minus idoneo Vicarium adjungere.

b) Concil. *Turonon.* II. de an. 566. can. 7. „ Epiſcopus nec Abbatem, nec Archipresbyterum de

dum de ſuſtentando Clero ſermo redibit, quo in argumento ſimul praeſens adſertum commonſtratur.

§. XXXIX.

PENES QVOS, ET QVA RATIONE TVM REDDITVVM, TVM FVNDORVM DISTRIBVENDORVM, ET CONSEQVENTER SVSTENTANDI CLERI FVERIT FACVLTAS, ET QVIDEM IN GALLIAE ECCLESIIS?

Eodem autem hoc ſaeculo ſexto, velut ſumma penes SS. Præſiles erat adſcribendi in Clericorum album poteſtas, ita et principalis penes eosdem manebat in regendis et diſpenſandis rebus facultas, ea quidem ratione, vt non ita Domini, quam fideles atque beneuoli audirent diſpenſatores, SS. Canonibus ac legibus ſtabiliti. Reddituum nempe eccleſiaſticorum pars quarta Clericis obuenit im-

loco ſuo praeſumat ejicere, neque per praemia alium ordinare, niſi facto Concilio tam Abbatum, quam Presbyterorum ſuorum. Quem autem culpa aut negligentia ejicit, cum omnium Presbyterorum Concilio refutetur „ *Crabbe* tom. 2. f. 71. Deponi hic vetatur, niſi in ſynodo. Noui tamen Abbatis, aut Archipresbyteri creationem ab hoc permiſſam fuiſſe Concilio Epiſcopis, colligi poſſe videtur. Haut tamen abnuimus, facultatem Abbates, Abbatiſſasque eligendi, non paucis jam tum coenobiis fuiſſe impertitam. Neque heic vltra commorandum, quod differere de Regularibus, a praeſtituto nobis fine aberret.

impertienda, non ita tamen, vt definita cuilibet beneficio, velut hodierni habent mores, ac fixa, ſtabilisque obtingeret portio, ſed partitio fiebat pro ordine et labore Clericorum, pro moribus Eccleſiae, pro Epiſcopi arbitrio. Erat Judicii, arbitriique Epiſcoporum, vt aeſtimatione facta diligentiae, operae, et pietatis eorum, prouentus, diſtributionesque amplificarent, velimminuerent. Morem Eccleſiarum *Italiae*, *Romanae* praeſertim, ſecutae Eccleſiae Galliarum id dilucidant; atque vel maxime illud praeſtant Concilia *Agathenſe a*) *Aurelianenſe I. b*) *Epaonenſe c*) *Aurelianenſe III. d*) et IVtum. *e*)

§. XL.

a) De *Agathenſi* (V. §. 88) can. 2. „ Si Eccleſiam frequentare, vel officium ſuum implere neglexerint, peregrina eis communio tribuatur; ita vt cum eos poenitentia correxerit, reſcripti in matricula gradum ſuum dignitatemque recipiant „ Expungi heic cernimus immorigeros Clericos ex bonorum matricula, atque ſtatuta pro extraneis portione magis jejuna coerceri. Extranei ſiqui absque formatis ſui Epiſcopi litteris accederent, aliquo ſaltim ob ordinis eccleſiaſtici honeſtatem donabantur ſolatio, ſed non aequabantur. Cum his diſcoli intranei partem ſumere ſunt coacti. Can. 7. „ Caſellas vel mancipiola Eccleſiae Epiſcopi (ſicut priſca canonum praecepit authoritas) vel vaſa miniſterii quaſi commendata fideli praepoſito, integro Eccleſiae jure poſſideant, id eſt, vt neque vendere, neque per quoscunque contractus res, vnde pauperes viuunt, alienare praeſumant „ Ref. can. *Caſellas* 1. C. X. q. 2. Idem ca-

canon circa finem. „ Minuſculas vero res, aut Eccleſiae minus vtiles peregrinis vel Clericis, ſaluo jure Eccleſiae, in vſum praeſtari permittimus „ Can. 21. „ Et licet ſuperfluum ſit de re nota, et antiquis canonibus prohibita, aliquid iterato definire; attamen quo facilius cupiditas, aut improbitas reprimatur, id ſtatuimus, quod omnes canones jubent, vt Ciuitatenſes, ſive Dioeceſani presbyteri, vel Clerici, ſaluo jure Eccleſiae, rem Eccleſiae, *ſicut permiſerunt Epiſcopi*, teneant; vendere autem aut donare penitus non praeſumant. Quodſi fecerint, vel fecerunt, et facta venditio non valebit, et de facultatibus (ſiquas habeant proprias) indemnem Eccleſiam reddant, et communione priuentur „ Ref. can. *Statuimus* 32. C XII. q. 2. Can. 36 „ Clerici etiam omnes, qui Eccleſiae fideliter, vigilanterque deſeruiunt, ſtipendia ſanctis laboribus debita ſecundum ſeruitii ſui meritum vel ordinationem canonum a *Sacerdotibus* conſequantur. „ Decantatum autem eſt, ea aetate per *Sacerdotes* intellectos fuiſſe *Epiſcopos*. Ref. can. *Clerici* 10. C. I. q. 2 can. 45. „ Diaconi vel Presbyteri in parochia conſtituti de rebus Eccleſiae ſibi creditis nihil audeant commutare, vendere, vel donare, quia res ſacratae Deo eſſe noſcuntur. Similiter et *Sacerdotes* nihil de rebus Eccleſiae ſibi commiſſae (vt ſuperius comprehenſum eſt) alienare praeſumant. Quodſi fecerint, conuicti in Concilio et ab honore depoſiti de ſuo aliud tantum reſtituant, quantum viſi ſunt praeſumiſiſſe. Sane ſiquis pro qualibet conditione de rebus Eccleſiae aliquid alienare praeſumſerit, ſi de ſuo proprio tantum Eccleſiae contulerit, quantum viſus eſt abſtuliſſe, iſtud ſtare licebit. „ Ref. can. *Diaconi* 35. et can. *Siquis* 56. C. XII q. 2.

b) Conc. *Aurelianenſe* I. (Orleans) de an. 511. *Clodouaeus*

douaeus Rex *Francorum* an. 496. Sacro baptismatis lauacro *Rhemis* regeneratus, Episcopos varia consultaturus, *Aureliani* jusserat Concilium congregari; in quo, quod bona adtingit Ecclesiae, obtenta a Regis munificentia canonibus firmantur sacris: Episcopi esse, bonorum eorum atque fundorum in se suscipere administrationem, siue fundi Ecclesiae Matrici, siue Parochiis donati deprehenderentur; atque cetera, quae ex canonibus patula fiunt; quaeque a Regis authoritate conroborata sunt; de quo *Fleurius* H. E. Lib. 31. §. 8. Habet vero can. 7. „ De obligationibus vel agris, quos Dominus noster Rex Ecclesiae, suo munere, conferre dignatus est, vel adhuc non habentibus, Deo sibi inspirante contulerit, ipsorum agrorum, vel Clericorum immunitate concessa id esse justissimum definimus, vt in reparationibus Ecclesiarum, alimoniis Sacerdotum et pauperum refectione, vel redemptionibus captiuorum, quid quid Deus in fructibus dare dignatus fuerit, expendatur, et Clerici ad adjutorium ecclesiastici operis constringantur. Quodsi aliquis Sacerdotum, seu minoris officii ad hanc curam minus sollicitus fuerit, ac deuotus extiterit, publice a Comprouincialibus confundatur. Quodsi nec sub tali se confusione correxerit, donec emendet errorem, communione fratrum habeatur indignus, minores vero, vt dignum est, distringantur. „ Can. 16. „ Antiquos canones relegentes, priora statuta credimus renouanda, vt de his, quae in altario oblatione fidelium conferuntur, medietatem Episcopus sibi vendicet, et medietatem sibi dispensandam secundum gradus Clerus accipiat, tam de praediis propriis, quam de omni commoditate in Episcoporum potestate durantibus „ Ref. can. *Antiquos* 8. C. X. q. 1. Can. 17. „ De his, quae parochiis in terris, vineis, mancipiis atque peculiis quicunque fideles obtu-

lerint

lerint, antiquorum canonum ſtatuta ſeruentur, vt omnia in Epiſcopi poteſtate conſiſtant. De his tamen, quae in altario acceſſerint, tertia fidelium Epiſcopis deferatur „ Huc usque refertur cit. C. X. q. 1. can. *de his* 7. Ex Decreto Iuonis vero lib. 2. additur. „ Duae Clericis: decimae autem ſecundum quosdam ſingulis annis tertia pars, aut in tertio tota; ſed tamen nos ſequentes Romanos ſingulis annis quartam partem, aut in quarto anno totam Epiſcopi recipiant „ Item can. 25. „ Si Epiſcopus humanitatis intuitu mancipiola, vineolas, vel terrulas Clericis vel Monachis praeſtiterit excolendas, vel pro tempore tenendas, etiam ſi longa tranſiiſſe annorum ſpatia comprobentur, nullum Eccleſia praejudicium patiatur, nec ſaecularis legis praeſcriptio, quae Eccleſiae aliquid impediat, opponatur. Ref. can. *Si Epiſcopus* 12. C. XVI q. 3. Ex quibus omnibus luculenta ſatis argumenta depromuntur de ſupereminenti Epiſcoporum tum conferendorum ordinum, tum bonorum, reddituum, fundorum in Clericos, quibus hi vitam tolerarent ſuam, diſpertiendorum authoritate. Eundem vero morem fuiſſe toto in Occidente, qui ſe *Romanae* Eccleſiae conſuetudinibus adcommodauit, non diſcimus ſolum ex canone ſeptimo decimo adducto, ſed et ex arctiore reliquarum cum *Romana* Eccleſiarum nexu ac communione. Sciſcitabatur, vt ſupra memoratum iuimus, ex Epiſcopis *Clodouaeus*, quid ſtabiliendum, atque per leges etiam regias conroborandum ſit in Eccleſiae diſciplina, atque eo auidius SS. Praeſulum praeſtolobatur judicium, quo magis ſibi recenter conuerſo Eccleſiarum, religionisque ſalus et incolumitas cordi erat; vtputa, qui plurimas tum exſtrui Eccleſias fecit, tum alias locupletauit, nec non edita lege ſubditos omnes ad verae Religionis amplexum animauit, excitauitque, vnicus aeui ſui Catholicus

Prin-

Princeps, *Anastasio* Imperatore *Eutichianis* fauente, *Thrasamundo Vandalorum in Africa*, *Theodorico Ostrogothorum in Italia*, *Alarico Visigothorum in Hispania*, *Gundebaldo Burgundiorum* Regibus, iniquo *Arianae* haereseos fermento infectis. Porro citatis in canonibus dilucidum fit, concessiones, in potestate positas Episcopi, perpetuas et irreuocabiles nondum extitisse; atque deponente mortalitatis exuuias beneficiario, eos fundos Ecclesiae suae recuperabat Episcopus, quin in successores vllos traducere eosdem teneretur.

c) Concil. *Epaonense* circa an. 517. indubie *Sigismundo Burgundiorum* Rege tum consensum, tum authoritatem suam ei impertiente, atque eo libentius heic memorando, quod illud ad Germaniae sacros conuentus ab Conciliorum Collectoribus reducatur. Vid. tom. 2. CC. G. p. 681. *Epaona* autem non longe abest ab *Agauno (S. Maurice)* et coenobio S. *Mauritii* in *Burgundiae* regno, et *Vallisia*. Nostris diebus Episcopo *Sedunensi* (Sitten) inter *Heluetos* Principi subest; qui usque modo S. R. I. Princeps audit, qualis ante *Heluetorum* ab Imperio secessionem fuerat insignitus. *Epaona* vel *Epona* nunc tenuis vicus in *Sabaudia* ad *Rhodanum*, *Jenna (Yenne*, seu *Jenne*, in Dioecesi *Bellicensi*, *Bellai)* in extremo *Lugdunensis* dioecesis limite: ingentes ibi domorum ruinae, toto pene agro obcurrentes, amplae olim vrbis reliquiae conspiciuntur. In dicta igitur synodo, excepto vsu fructu vel proprietate saecularium fundorum priori, Ecclesiae fundi a Clerico jubentur restitui. Bene videlicet meritis tributi fuere istiusmodi vel Episcopi testamento, vel inaugurationis tempore. Concessiones eae *precatoriae* compellabantur, idipsum innuente eodem Concilio. Can. 14. sic legitur „ Quisquis Clericus aliquid de munificentia Ecclesiae, cui seruierat, adeptus ad summum

sacerdotium alterius ciuitatis est aut fuerit ordinatus, quod dono accepit, vel acceperit, reddat; quod vsu, vel proprietate secundum instrumenti seriem probabitur emisse, possideat „ Can. 18. „ Clerici, quod etiam sine precatoriis, qualibet diuturnitate temporis de Ecclesiae remuneratione possederint, cum authoritate Domini gloriosissimi Principis nostri (erat is Sigismundus Burgundiae Rex) in jus proprietarium praescriptione temporis non vocetur, dummodo pateat Ecclesiae rem fuisse: ne videantur etiam Episcopi administrationis prolixae, aut precatorias, cum ordinati sunt, facere debuisse, aut diu tentas Ecclesiae facultates proprietati suae posse transcribere „

d) Concilium *Aurelianense* III. de an. 538. sub *Childeberto* R. Can. 5. Siquae obligationes in quibuslibet rebus atque corporibus collectae fuerint, Basilicis in ciuitatibus constitutis, ad potestatem Episcopi redigantur. Et in ejus sit arbitrio, quid in reparatione Basilicae aut obseruantium ibi substantiae deputetur. De facultatibus vero parochiarum vel Basilicarum in pagis ciuitatum constitutis singulorum locorum consuetudo seruetur. „ Ex quibus facile colligimus, eam in quatuor partes diuisionem non ita fuisse vniuersalem, vt eidem vbique mos haberetur; sed respectum fuisse ad peculiares saepe locorum consuetudines, principali tamen potestate continuo apud Episcopos permanente.

e) Concil. *Aurelian.* IV. De an. 541. *Childeberti Francorum* R. tempore; de cujus in laudatum modo Concilium consensu eo minus dubitationi locus esse valet, quo magis perspectum est, teste *Fleurio* H. E. L. 33. §. 15. illud ex omnibus Episcopis trium *Franciae* regnorum, cunctarumque

que *Galliae* Prouinciarum (si *Narbonensem* primam, quae tum adhuc *Gothis* parebat, exceperis) praesentibus, constitisse. Asseuerant autem in eo Patres, omnes fundorum concessiones vel verbo, vel scriptura datas fuisse; atque eorundem fundorum Clericis concedendorum facultatem sacris Praesulibus propriam fuisse cognitam. Can. 18. „Vt quicunque Clericus aliquid de jure ecclesiastico seu Verbo, seu scriptura acceperit ad vtendum; et postmodum alienare quacunque occasione voluerit, non valebit, quia secundum Canonum instituta proprietatem Ecclesiae non violat quaelibet longa possessio, sed in Pontificis potestate consistat, qualiter pro conseruando jure ecclesiastico rem possessam inter Clericos debeat communicare „ Can. 24. siquis Clericus aut Laicus sub potentium nomine atque patrocinio res ad jus Ecclesiae pertinentes contemto Pontifice petere, seu possidere praesumserit, primum admoneatur, quae abstulit, ciuiliter reformare, aut certe judicium sacerdotis, seu Judicis experiri, (al. operiri) vt poscit sacra religio. Quodsi in peruersionis pertinacia subsistit, tam diu ab Ecclesiae liminibus arceatur, donec cum satisfactione justissima peruasa aut occupata restituat. „ Can. 33. siquis agellum Ecclesiae suae in die vitae suae a quocunque *Sacerdote*, cui *potestas est*, acceperit possidendum, quaecunque ibi profecerint, alienandi nullam habeat potestatem. nec ibi Parentes sui ex ea re aliquid existiment vindicandum. „ Ceteros hujus Concilii Canones breuitas jubet silentio praeterire; vt sunt can. 34. 35. seqq. Varia quoque hoc in Concilio obcurrunt Juris Patronatus laici in *Occidente* vestigia: v. g. Can. 19. 32. etc. V. Tom. 2. *Crabbe* fol. 68.

§. XL.

QVINAM ECCLESIIS HISPANIARVM EODEM SAECVLO, EANDEMQVE CIRCA DISCIPLINAM FVERINT MORES?

Eadem vero viguerat in *Hispaniarum* Ecclesiis disciplinae oeconomia. Id quod commonstrat Concilium *Toletanum II.* Regiminis habenas gerente *Amalarico Visigothorum* in *Hispaniis* Rege. *a*) Postea, dum *Galaeciae Hispaniarum* imperitabat *Ariamirus* (idem cum *Theodomiro* creditur) Concilium I. *Bracarae* ab Archiepiscopo *Braccarensi Lucretio* cogeretur, de Ecclesiae bonis decernebatur. *b*) Plus vero lumi-

a) Circa annum 531. ibi. Can. 4. „ Siquis Clericorum agellos vel vineolas seu alia aedificia in terris Ecclesiae sibi fecisse probatur, sustentandae vitae suae caussa, vsque ad obitus sui diem possideat. Post suum vero de hac luce decessum juxta priorum canonum constitutiones jus suum Ecclesiae sanctae restituat; nec testamentario, aut successorio jure cuiquam haeredum aut prohaeredum relinquat, nisi forsitan, cui Episcopus pro seruitiis ac praestatione Ecclesiae largiri voluerit „

b) De anno 563. circ. can. 25. „ Item placuit, vt de rebus ecclesiasticis tres aeque fiant portiones, id est, vna Episcopi, alia Clericorum, tertia in reparatione, vel in luminaribus Ecclesiae. De quarta parte siue Archipresbyter, siue Archidiaconus illam administrans Episcopo faciat rationem. „ *Braccara* seu *Braga* Metropolis est Prouinciae entre Douro y Mirho in Lusitania, sede gaudens Archiepiscopali.

luminis adfundit annus quingentesimus septuagesimus secundus, quo post habitum Concilium *Braccarense II.* Episcopi Prouinciae *Lucensis a*) in synodum coivere, atque Rex Dioecesium diuisionem tunc secunda vice stabilitam roborauit, praesidente *Nitigio Lucensi* Praesule. Eidem *Nitigio S. Martinus Braccacensis b*) suam Canonum collectionem inscripsit, qua ex Collectione in rem nostram insigniter faciunt varii Canones heic non praeter-

 mitten-

a) Lugo, Lacus *Augusti*, *Galliciae* ciuitas.

b) Is idem cum S. *Martino Turonensi* natale solum, *Pannoniam*, nactus fuerat. In Orientem ad loca Christi sacrosancto cruore intincta profectus, indeque redux non sine multa eruditionis suppellectili, atque Orientalium disciplinam edoctus, inter praestantiores aeui sui viros merito connumeratus, *Sueuis Galaeciam* incolentibus fidem veram, mundum abnegantibus claustra, fidelibus libros ad excolendam pietatem conscriptos, ceteris varias epistolas in suscepta recenter Religione firmantes dedit. Inter cetera, quae exurgere fecit, monasteria praecipuum reputatur *Dumiense*; a quo et ipsemet nomen sortitus est, nuncupatus *Martinus Dumiensis*. Regulae *Benedictinae* in *Hispania* amplissimum domicilium consecutae, facile Princeps est Author. Anno fors 580. feliciter quieuit. V. *Fleur.* H. E. L. 34. §. 19. Ideo autem ejusdem pluribus meminisse, oportunum visum est, quod sua ob Capitula in Jure Canonico nomen adquisierit; quae non infrequenter in *Gratiani* Decreto sub voce *capitula Martini Papae* visuntur.

mittendi. *a*) His omnibus subfragatur Concilium *Toletanum III.* Cujus in Canonibus duplicis generis obcurrit Praebendarum discordantia. De aliis legitur, *Firmum maneat*, quae videlicet ad Matricem Ecclesiam nunquam reuocantur: de aliis *saluo jure Ecclesiae*: atque has

a) Canonibus recensendis Collectionis praefationem praemittamus, qua perspicuum redditur, quam curate *Martinus Hispaniarum* Ecclesiae Disciplinam voluerit Orientali simul conformem. „ Domino meo Beatissimo, atque Apostolicae sedis honore suscipiendo in Christo Fratri Nigerio (al. Nitigio) Episcopo, vel Vniuerso Concilio Lucensis Ecclesiae Martinus Episcopus. Canones sancti, qui in partibus Orientis ab antiquis Patribus constituti sunt, graeco prius sermone conscripti sunt. Et quia difficile est, vt simplicius aliquid ex alia lingua transferatur in aliam, simulque et illud accidit, vt in tantis temporibus scriptores aut non intelligentes, aut dormitantes multa praetermittant, et propterea in ipsis Canonibus aliqua simplicioribus videantur obscura, ideo visum est, vt cum omni diligentia et ea, quae per scriptores sunt immutata, simplicius et emendatius restaurarem, id primum obseruans, vt illa, quae ad Episcopos, vel vniuersum Clerum pertinent, vna in parte conscripta sint, similiter et quae ad Laicos pertinent, simul sint adunata, vt de quo Capitulo scire aliquis voluerit, possit celerius inuenire. „ Sequuntur Canones in rem nostram. Can. 15 „ Quae sunt Ecclesiae, conseruari cum omni diligentia, et bona conscientia et fide Dei (qui omnia videt et judicat) gubernari oportet cum *judicio et potestate Episcopi*, cui et omnis populus et Congregatio commissa est animarum. Mani.

Manifesta autem debent esse, quae ad Ecclesiam pertinent, in Conscientia eorum, qui circa Episcopos sunt, (En consilium aliorum Clericorum) Presbyter et Diaconus, vt hi omnes sciant, quae sunt Ecclesiae propria. Vt si Episcopi contigerit inopinatus transitus, eos nihil latere possit ex his, quae ad Disciplinam pertinent, vt nullo modo possint minui et perire. Neque res propriae Episcopi debent importunitatem pro rebus Ecclesiae pati. Dignum vero et justum est apud Deum et homines, vt ea, quae Episcopi propria sunt, cui voluerit, derelinquat, et quae Ecclesiae sunt, eidem conseruentur Ecclesiae, vt nec Ecclesia patiatur damnum, neque Episcopus pro rebus Ecclesiae in suis proscribatur, ne post ejus obitum in caussas incidant, quia ad eum pertinent, nec ipse in maledictum incidere videatur. „ Ref. can. *Manifesta* 20. C. XII. q. 1. Concordat cum canone 40mo Apost. Can. 16. Episcopus habeat potestatem in rebus Ecclesiae, vt dispenset necessitatem habentibus cum omni reuerentia et timore Dei. Participare etiam eum oportet, quae necessaria sunt, si tamen ipse, aut qui cum eo sunt fratres, indiguerint aliquo, vt necessitatem nullo modo patiantur, secundum Apostolum dicentem, victu et tegumento his contenti sumus. Si autem res ecclesiasticas Episcopus in suas voluntates vsurpare voluerit, et lucra (al. loca) Ecclesiae, et fructus agrorum non cum Presbyterorum vel Diaconorum consilio contaminauerit, aut fratribus, vel filiis, vel quibuscunque propinquis suis dederit potestatem, vt per eos latenter laedantur res Ecclesiae, hunc oportet obnoxium esse concilio. Similiter Episcopus, vel qui cum eo sunt, Presbyteri, aut Diaconi accusentur, quia quae vel ex redditu, vel ex quolibet actu Ecclesiae veniunt, in sinus suos colligunt, et pauperes fraudant, et fame conficiunt; hos enim corripi oportet.

has reuocari, natum est. Monasteriis vel Parochiis igitur adquirenda cum consensu Concilii, seu Capituli, ne quid detrimenti Ecclesia patiatur Cathedralis, concedantur; quae profecto de Ecclesiarum *fundis* intelligenda sunto. *a*) Eum autem in finem conuocari jussit *Toleti* hoc Concilium *Recaredus* Rex, vt conuersos recenter *Gothos* in vera fide constabiliret. (*b*

§. XLI.

NVM QVID IN GERMANIA EA DE RE SCITVM ILLO TEMPORE FVERIT?

De hac nostra *Germania* magna, quum necdum Evangelii Lux salutaris illis populis

tet, secundum quod ordinatum fuerit a Sancto Concilio." Ref can. *Episcopus* 7. C. X. q. 2. In his vero attende sis, vt ne decreta *Martini* PP. confundas cum *Martini Braccarensis* sanctionibus.

a) De an. 589 Haec synodus nulli Episcoporum licentiam tribuit. res alienare Ecclesiae, quoniam et antiquioribus canonibus hoc interdicitur. Siquid vero, quod ad vtilitatem Monachorum vel Ecclesiis ad suam parochiam pertinentibus concesserint, firmum maneat. Peregrinorum vel Clericorum et egenorum necessitati, saluo jure Ecclesiae praestare permittuntur pro tempore, quo potuerint. En! Can. 4 „Si Episcopus vnam de parochianis Ecclesiis suis monasterium dicare voluerit, vt in ea monachorum regulariter congregatio uiuat, hoc de Concilii sui (Capituli) habeat licentiam faciendi. Qui etiam si de rebus Ecclesiae pro eorum substantia aliquid, quod detrimentum Ecclesiae non exhibeat, eidem loco donauerit, sit stabile. Rei enim bonae statuendae S. Concilium dat Consensum."

b) *Fleur*. H. E. l. 34. §. 56.

lis adfulferat, nihil heic adterrivalet, quod Ecclesiae circa beneficiorum oeconomiam posset inlustrare. Id solum cognitum est, rogatum fuisse ab *Auito Viennensium* in Gallia Episcopo *Clodouaeum* Regem, vt ad gentes Transrhenanas *Francorum* in *Gallias* ex *Germania* exundantium quasi reliquias, natiuae suae ignorantiae tenebris circumuolutas mitteret legatos, qui operam darent, qua Principes eorum, ceterique ad veri Dei agnitionem emollirentur, ac scientiae salutaris Magistros, Preconesque toleranti animo susciperent. *a*)

§. XLII.

QVID TVM TEMPORIS IN ECCLESIA ORIENTALI?

Ex Orientali Ecclesia non admodum supersunt, quae huc faciant. Plurimi tamen momenti fuerant Imperatorum *Leonis* in Oriente, et *Anthemii* in occidente leges de anno 470. quas et postea suo inseruit Codici *Justinianus* Imperator anno 527. imperio potitus. *b*) *Justiniani* constitutum *c*) ex quo jus quodpiam siue in reliquo Clero, siue in populo in minoribus ordinationibus beneficiisque resedisse, secluso Episcopo, fors quis existimauerit, facile explicatur per hoc, quod illi intercedere poterant, siquid ibi contra canones et Ecclesiae regulas peccaretur.

F 5 §. XLIII.

a) *Fleury* H. E. Lib. 30. §. 46.

b) L. *Jubemus* 14. C. de SS. Ecclesiis §. 5. circ. fin. „Si quando igitur Vir Religiosus Oeconomus

hujus regiae Vrbis Ecclesiae perspexérit, expedire, ut desideranti cuiquam certarum possessionum atque praediorum (vrbanorum scilicet, siue rusticorum) ad jus ecclesiasticum pertinentium temporalis vsus fructus possessio pro ipsius petitione praestetur, tunc ejus temporis, quod inter utrosque conuenerit; siue in diem vitae suae ab eo, qui desiderat, postuletur, pacta cum eo, qui hoc elegerit, ineat oeconomus, atque conscribat: per quae et tempus, intra quod hoc praestari placuerit, statuatur, et manifestum sit, quod quisque acceperit ab inuicem hujusmodi beneficii gratia; praestando quidem ecclesiastici praedii pro tempore vsum fructum: post statutum autem tempus et placitum, ipsorum redituum proprietate ad dominium et jus ecclesiasticum recurrente finiatur: ita scilicet, vt siue completo spatio, quod fuerit inter eos constitutum, siue mortis suae tempore (si hoc quoque conuenerit) is qui possessionem ecclesiasticam et certorum redituum vsumfructum habendi gratia interueniente pacto susceperit, non minus, quam alterius tantae quantitatis, quantae acceperit reditus, cum ipsorum praediorum dominio et rebus immobilibus, eorumque coloniis et mancipiis Ecclesiae derelinquat. „ Cet.

e) *Nouel.* 123 c. 14. „ Si autem tempore ordinationis Clerici cujuscunque Collegii aut ordinis accusator aliquis apparuerit, dicens, eum indignum ordinatione esse: differatur ordinatio, et vniuersa procedant tam pro examinatione, quam pro multis caussis, quas in Episcoporum ordinationibus sentimus. „

§.

§. XLIII.

NVM LAVDATO SAEPIVS AEVO VSVS VOCIS *CANONICVS* COEPERIT?

Quum hactenus nusquam meminerim, in historia ecclesiastica vocem *Canonicus* aliqua ratione fuisse ingestam; primo illius mentionem fecisse existimo Concilium *Aurelianense III.* (§. 39.) dum in eodem de ea, qua Episcopi in criminosis multandis Clericis pollent auctoritate, differitur. *a*) Obcurrit heic *Canonicorum* nomen: eo autem veniebant illi, qui Stipendiorum Ecclesiàe comparticipes reddebantur; atque eam ob caussam *Canoni* seu *matriculae* Ecclesiae inscribebantur. Contradistincti Canonici erant ab iis Clericis, qui Oratoriis Magnatum spiritualem suam locabant operam, a quibus quoque alimoniam leuabant. Vnde abillis Oratoriis non nisi festis solennioribus recedebant, quum tum ipsos, tum Magnates eos dies cum Episcopo agere in Ecclesia Cathedrali oportuit. Vocari illi poterant beneficia-

a) De an: 538. can: 11 „ Siqui clerici ministeria suscepta quacunque occasione agere, sicut et reliqui detrectant, et excusationem de patrociniis quorumcunque, ne officium impleant, praetendunt, ac sacerdotes suos sub hujusmodi causa aestimant per inobedientiam contemnendos, inter reliquos Clericos *Canonicos*, ne a licentia alii vitientur, nullatenus habeantur, neque ex rebus ecclesiasticis cum *Canonicis* stipendia aut munera vlla percipiant. v. *Crabbe* Tom. 2. F. 49.

ficiarii ſimplices, vtputa Priuatorum Oratoriis addicti, nulli Eccleſiae *Canoni* ac *Matriculae* inſerti, niſi fors eo tenus, quo ſolennioribus feſtis Clero Cathedrali fuerint adgregati. In Concilio *Aruernenſi* ſub *Pelagii* Pontificis, et *Theodeberti Franciae* R. regimine de hoc ſtatutum quidquam legimus. *a*) Emungit hoc Concilium ex albo *Canonicorum* ſolos Priuatis Oratoriis adligatos. Inde haut difficulter eruitur, Parochos, Presbyteros, et Diaconos Parochiarum agreſtium *Canonicorum* nomine compellatos fuiſſe; atque vbi eſſent Parochiae in Ciuitate, earum Presbyteros a Ciuitatenſibus, ſeu a *Canonicis* Capituli Epiſcopalis diſtinctos minime fuiſſe. Omnes etenim, qui in ciuitate eſſent Clerici, Primae illius vrbis Eccleſiae *Canoni*, ſeu Matriculae inſerebantur.

a) Circa an: 550. can. 14. „ Siquis ex Presbyteris aut Diaconis, qui neque in ciuitate neque in Parochiis Canonicus eſſe dignoſcitur, ſed in villulis habitans, in oratorio ſancto deſeruiens celebret diuina myſteria: Feſtiuitates praecipuas, Domini Natale, Paſcha, Pentecoſtem, et ſiquae Principales ſunt feſtiuitates reliquae, nullatenus alibi niſi cum Epiſcopo ſuo in ciuitate teneat. Quicunque ſunt etiam Ciues natu majores, pari modo in urbibus ad Pontifices ſuos in praedictis feſtiuitatibus veniant. Quod ſiqui improba temeritate contemſerint, eisdem Feſtiuitatibus, quibus in Ciuitatibus adeſſe deſpiciunt, communione pellantur. „ Crabbe cit. Fol. 66.

tur. Imo et Clerici minores eo *Canonici* nomine insigniti sunt; quamuis enim ad causſas Ecclesiae tractandas non adsumerentur ab Episcopo, nisi Presbyteri et Diaconi, aliquando Presbyteri soli; vnde et ii praesertim Cleri, Capituli, et Canonicorum nomine et gloria decorabantur: et Clero tamen et Canonicis suo modo adcensebantur etiam Clerici minores, quod quoque in Matriculam referrentur, Ecclesiae redditibus pascendi. Ex supra laudato *Aurelianensi* tertio Concilio vltra erudimur, quod Episcopis nunquam non curae extiterit, hos suos Clericos seu Canonicos beneficiis cumulare, atque agris et praediis Ecclesiae singulis donare, quorum vsu fructu gauderent: aut agros *agris* permutare: aut eos illis omnino, si pro qualitate peccauerint, aufferre. Iidem Praesules sacri beabant ante nominatos Canonicos Parochiis, Abbatiis, etc. tum Vrbe, tum ruri; addita etiam facultate, fruendi aliqua parte reddituum Ecclesiae Cathedralis, si tenuiores essent prouentus beneficii iis conlati; quod ita tamen ne velim intelligas, quasi facti illi fuerint Abbates commendatarii, exclusis Regularibus (erat enim semper claustralis Abbas, vel Abbatissa) sed administratio exterior Monasterii Canonico commendabatur ab Episcopis, et ad eum nonnihil redibat stipendii, tanquam ad Administratorem, vel Vicarium ab Episcopo constitutum.

tutum. *a*) Quanquam autem mera esset administratio, erat tamen in Titulorum ac beneficiorum numero, quod qui ea semel essent honestati, non possent a successoribus Episcopi eo destitui, nisi ex aequa permutatione, aut legitimo in contumacem judicio: quae profecto jam tum clariora aliqua sunt Praebendarum in Ecclesiis Cathedralibus fundamenta.

CA-

a) Con. *Aurelian.* cit. Can: 17. „ De munificentiis vero Sacerdotum id obseruandum, quod sicut siquid praesenti tempore a Clericis decedentibus munificentii habetur, vel possidetur, deinceps a successoribus nullatenus auferatur, ita qui decessorum largitionibus gaudent. officia et Ecclesiae obedientiam, et affectum sacerdotibus praebeant. De quibus tamen munificentiis, quae praesenti tempore ab his, sicut dictum est, possidentur; si pro oportunitate Episcopo placuerit, quod voluerit commutare; sine accedente dispendio in locis aliis commutetur. De munificentiis vero praesentibus. quas vnusquisque Clericus pro sua gratia eorum obsequiis existimat conferenda, sicut in arbitrio dantis est, vt tribuere, quibus voluerit. debeat, ita si inobedientia vel contumacia in aliquo accipientis extiterit, culpa agnita. in arbitrio sit praesentis, vtrum vel qualiter debeat reuocare. „ Can: 18. „ De his vero Clericorum personis, quae de Ciuitatensis Ecclesiae officio monasterii vel Dioecesis, vel Basilicis in quibuscunque locis positis, id est, siue in territoriis, siue in ipsis Ciuitatibus suscipiuntur ordinandae, in potestate sit Episcopi, si de eo, quod ante de Ecclesia habebat, eos aliquid, aut nihil exinde habere voluerit, quia vnicuique facultas suscepti monasterii, Dioecesis vel Basilicae debet plena ratione sufficere „ *Crabbe cit.* Fol. 50.

CAPVT V.

De Conferendorum beneficiorum poteſtate, ſuſtentandique Cleri Epiſcoporum cura Saeculo VII. atque de juris Patronatus, ac Parochorum primitiuorum ea aetate initiis. Demum de Saeculi VIII. circa praedictam Epiſcoporum facultatem oeconomia vſque ad *Crodegangi* auſpicia.

ARGVMENTVM.

Paragraphus. 44. *S. Gregorii mens circa Epiſcoporum poteſtatem quoad beneficia ſaeculo ſeptimo.*

45. *Quid in Galliarum Provinciis?*

46. *Quid in Prouinciis Hiſpaniarum?*

47. *Quid de Clericorum ſuſtentatione ſaeculo ſeptimo?*

48. *Num Juris Patronatus hocce ſaeculo ſeptimo deprehendantur initia?*

49. *Num eodem ſaeculo primitiuorum reperiantur rudimenta Parochorum?*

50. *Quaenam fuerit ſaeculo octauo ad initia uſque Crodegangi circa Epiſcoporum dictam poteſtatem oeconomia?*

§. XLIV.

CONFERENDI BENEFICIA POTESTAS SAECVLO VII. QVALITER PENES EPISCOPOS STETERIT, EX S. GREGORIO M. DEDVCITVR.

Perueſtigata ſex ſaeculorum Epocha, qualem ſaeculi ſeptimi aetate Eccleſia conferendorum tenuerit beneficiorum vſum, primo perluſtremus, poſtea de ſuſtentatione, ac deni-

denique de juris Patronatus primordiis dicturi. Enim vero dum praeterlapsorum temporum mores Episcopis, ratione in antecedenter adductis commemorata, facultatem conferendorum beneficiorum adjudicauere; neque ab ea consuetudine retrocedere volebant futura abhinc tempora. Atque merito, quid eo in negotio senserit *Gregorius M.*, ab eodem auspicium capimus, quum velut summum Ecclesiae Caput illius sensum perspectissimum sibi habuerit. Ab anno Christi quingentesimo nonagesimo vsque sexcentesimum quartum Ecclesiae R. Gubernio praefuit, atque ideo ad saeculum septimum, quod eo fatis concesserit, a nobis traductus. Ejusdem mens ex epistola ad *Balbinum* Episcopum *Rosellanum Populensis* Ecclesiae ab ipso visitandae caussa rescripta, satis inlucescit. *a*) Illa etenim Ecclesia

a) L. 1. Regist. ep: 15. ibi. „ Peruenit ad nos, quod Populensis Ecclesià ita sit Sacerdotis officio destituta, vt nec poenitentia decedentibus ibidem, nec Baptisma possit praestari infantibus. Hujus igitur tam piae rei, tamque necessariae mole permoti, jubemus dilectioni tuae, vt hujus praeceptionis authoritate commonitus memoratae Ecclesiae visitator accedas: vt vnum Cardinalem illic presbyterum, et duos debeas Diacones ordinare. In Parochiis vero praefatae Ecclesiae tres similiter Presbyteros, quos tamen dignos ad tale officium veneratione vitae et morum grauitate praeuideris: et quibus in nullo obuient constituta Canonicae disciplinae, vt sanctae cum digna cautela prouideatur Ecclesiae. „

clesia *Populensis* deserta, ac Pastore suo destituta erat. Mentionem simul fecit *Cardinalium*: tunc autem Cardinales compellabantur Episcopi, Presbyteri ac Diaconi titulares, certae Ecclesiae mancipati, qui distincti cognoscebantur ab illis, qui Ecclesiae vel pro tempore, vel pro aliorum mandato ministrauerant. Idem Pontifex sub Papatus sui auspicia *Natalem Salonae* Episcopum compulit, ad Archidiaconum *Honoratum*, quem conlato Presbyteratu dejicere molitus fuerat, dignitati, functionique restituendum. *a*) Non negabat *Gregorius*, quin posset Episcopus, cui collibuisset, vacantem conferre Archidiaconatum, sed vt Judex supremus vehementer renitebatur innocentis Archidiaconi fraudulentae dejectioni. Rescripsit quoque ad *Januarium* Archiepiscopum *Calaritanum* pro reprimenda *Liberati* Diaconi supra ceteros Diaconos primos honores sibi vendicantis insolentia, nisi eum Praedecessor Archiepiscopus Diaconum Cardinalem, seu Archidiaconum cre-

 asset.

a) Lib. 1. Reg. ep: 19. „Sicut justum, ut nemo crescere compellatur inuitus, ita censendum puto similiter, ne quisquam insons ab ordinis sui ministerio dejiciatur injuste: veruntamen, quia inimica Deo discordia tuas partes accusat, locum et administrationem suam *Honorato* Archidiacono restituas, commonemus. „ Conf: quoque Fleury H. E. l. 35. §. 26.

assset. *a*) Ab eodem *Gregorio* illud cautum est, ne Clerici, qui postea monasticum institutum essent professi, possent in Ecclesias rursus migrare, in quibus ordinati primum fuerant; nisi conspicuae sanctitatis priuilegio adsecuti id essent ab Episcopo, vt presbyteratu, et parochialis alicujus Ecclesiae regimine decorarentur. *b*)

§. XLV.

IDEM IN GALLIARVM PROVINCIIS.

Ab *Gregorii* M. sensu haut abludunt varia aliarum Nationum Concilia, idem disciplinae genus insinuantia. In *Gallia* hocce prodit Concilium *Cabilonense III.* cui SS. *Eligius* et *Ouenus R. Clodouaei II.* jussu intererant, tunc

a) Lib. 1. Reg. ep: 81. Liberatus igitur, de quo nobis tua Fraternitas indicauit, quia Diaconi fungi perhibetur officio: si a decessore tuo non factus est Cardinalis, ordinatis a te Diaconibus nulla debet ratione praeponi, ne eos, quos consecrando probasse cognosceris, reprobare supponendo quodammodo videaris. „

b) Lib. 1. Reg: ep: 40. ad *Anthemium* Subdiac. „ Siquos a Clericatu in monasticam conversationem venire contigerit, non liceat eis ad eandem vel aliam Ecclesiam, quarum pridem milites fuerant, sua voluntate denuo remeare: nisi talis vitae monachus fuerit, vt Episcopus, cui ante militauerat, sacerdotio dignum praeuiderit, vt ab eo debeat eligi, et in loco, quo judicauerit, ordinari „ Ref. can. Siquem 32. C. XVI. q. 1. vbi Correctores Rom: correxere: *Siquos*.

tunc Episcopi ordinati *a*) irrefragabile testimonium perhibens. *b*) Conquerebantur ibidem Episcopi, se a Dynastis cohiberi, vt ne in Oratoriis in eorundem fundis constructis decernerent, nec de bonis, quae Oratoriis istis obuenirent, disponerent, nec Clericos, qui hallucinabantur, castigarent. Concilium statuminauit, tum bona, tum Clericos sub potestate Episcopi oportere constitutos deinceps remanere. Reliqua, quorum hoc saeculo non admodum multa in Galliis concelebrata noscuntur, Concilia rariora subpeditant hanc in rem argumenta. Nempe alias antiquis inhaerebatur Canonibus, quibus sacris Praesulibus sua in Ecclesiarum conferenda ministeria, facultatesque conroborata persistebat disponendi potestas, quaeque

 eadem

a) Fleur. H. E. L. 38. § 31. *b*) De anno circ. 644. Can. 14. Ibi. „ De oratoriis, quae per Villas fiunt, nonnulli ex Fratribus et coepiscopis nostris residentes in sancta Synodo querimonias detulerunt, quod oratoriorum per Villas Potentum jam longo constructorum tempore, et facultatum ibi collatarum ipsi, quorum Villae sunt Episcopi, administrationi contradicant, ita ut nec ipsos Clericos, qui ad ipsa oratoria deseruiunt, ab Archidiacono coerceri, permittunt. Quod conuenit emendari, ita duntaxat, vt in potestate sit Episcopi et de ordinatione Clericorum, et de facultate ibidem collata, qualiter ad ipsa oratoria et officium diuinum possit impleri, et sacra libamina consecrari. Quod siquis contradixerit, juxta priscos Canones communione priuetur. „

eadem tum in Gallia, tum Hiſpania, etc. vſum diſciplina obtinuerat. Atque vt ſimul, ac ſemel ob hujusce Concilii tenorem contentum tum de poteſtate beneficia conferendi, tum beneficiarios ſuſtentandi cura dicamus, ac ſolicitudine, arbitrariae hae erant pro beneficiariis largitiones Epiſcoporum, qui jam heic edebant veluti praeludia quaedam ampliſſimae poſtea poteſtatis ſuae in beneficiorum conlationibus. Eandem et Laicis quandoque adnuebant, vel vt pauperibus, vel vt peregrinis. Parochis quoque et Monaſteriis fundos perpetua munificentia adjiciebant. Sed ea vniuerſim vigebat lex, vt ne vel ad tempus, vel perpetuo conferret fundos, niſi valde tenues, quorum ſegregatione nihil admodum praejudicii gigneretur Eccleſiae Cathedrali. Quum autem et rarae et moderatae primitus erant hae largitiones, conſtabat ſemper illud, Bona Eccleſiae omnia in commune ab eadem Eccleſia poſſideri, eorumque Summum Diſpenſatorem eſſe Epiſcopum. Qui Fundi Clericis permittebantur, eos poſt eorum Obitum ad ſe reuocabat Eccleſia. Quae Abbatiis praedia, vel Parochiis addebantur, irreuocabili jure illis adcreſcebant. Epiſcopus Beneficiarios vita functos ſpoliabat, ſi vel cultus, vel reparationum inopia decreſcere cerneret, aut deperire agros illis concreditos. Atque iſtiusmodi erat in potioribus Occidentis partibus Beneficiorum facies. Attamen

Saecu-

Saeculi hujus Septimi tempestate *Galliarum* Ecclesiis non admodum gratulandum erat de his patrimonii pauperum innoxiis incrementis; siquidem ea illecebra inescati Laici Fundos Ecclesiae postea pene omnes occupauerint, et nomine *Beneficii* diutissime retinuerint.

§. XLVI.

NEC NON IN PROVINCIIS HISPANICIS.

Idem ferme statuunt *Hispaniarum* sacrae synodi. Primo est Concilium *Toletan.* IV. sub *Sisenando* R. B. *Isidoro Hispalensi* Praeside. Quemadmodum enim ordinatio fieri juxta illud non poterat, nisi ab Episcopo; ita nec prouisio beneficii, quae ab ordinatione tunc jam sejungebatur, absque ejusdem interuentu obtingere ullatenus valebat. *a*) Concilium *Toletan*: IX. in Ecclesia S. Virginis habitum sub

a) De anno 633. Can. 32. „ Auaritia radix est cunctorum malorum, cujus sitis etiam sacerdotum mentes obtinet. Multi etiam fidelium in honorem Christi et Martyrum in parochiis Episcoporum Basilicas construunt, oblationes sanctas tribuunt. Inde est, quia cultores sacrorum deficiunt, dum stipendia sua perdunt. Inde labentium Basilicarum ruinae non reparantur, quia auaritia sacerdotali omnia auferuntur. Pro qua re constitutum est a praesenti Concilio, Episcopos ita dioeceses suas regere, ut nihil ex earum jure praesumant aufferre, sed juxta priorum auctoritatem Conciliorum tam de oblationibus, quam de decimis, tributis, ac frugibus tertiam consequantur. Quodsi am-

Recesvintho gloriosissimo Rege decreuit equidem, vt fundatoribus Ecclesiarum ad retundendos quorundam Episcoporum abusus bonorum relinqueretur administratio, imo et nominandorum, qui Ecclesiis sua manciparent seruitia, ministrorum ab Episcopo ordinandorum facultas; attamen quodsi tales forsitan inueniantur ab fundatoribus, quos Episcopi loci probauerint Deo placitos, sacris cultibus instituat, cum eorum conniuentia seruituros. *a*) Anno proximo insequente, adjuuante eodem Rege *Synodus Toletana* X. concelc-

plius quidpiam ab eis praesumtum extiterit, per concilium restauretur, appellantibus aut ipsis conditoribus, aut certe propinquis eorum, si jam illi a saeculo decesserunt. Nouerint ergo conditores Basilicarum, in rebus, quas eisdem ecclesiis conferunt, nullam se potestatem habere, sed juxta canonum instituta, sicut Ecclesia, ita et Dos ejus ad ordinationem Episcopi pertineat. „ *Crabbe* Tom. 2. Fol. 100. Hujus canonis plurimam partem refert *Decretum Gratiani* can: *Nouerint* 6. C. X. q. 1. It. Can. *Constitutum* 60 C XVI. q. 1. Mos quoque *Hispaniarum* inde eruitur, Episcopum tertiae reddituum partis fuisse factum participem.

a) De anno 655, Can. 2: „ Cum saepe sit solitum, etiam illa, quae non debentur, prece supplicationis, et vi quodammodo extorqueri doloris, quanto magis et sine obstaculo concedi debent, exquisita simul et ordine juris, et dolore compassionis. Quia ergo plerumque fieri cognoscitur, vt Ecclesiae parochiales vel sacra monasteria ita quorundam Episcopo-

celebrata eſt; ex qua conſimilis Epiſcoporum elucet authoritas. *a*) Animaduerſum nempe heic eſt in Paſtores carnalibus adfectibus cir-

G 4 cumli-

rum vel inſolentia, vel incuria horrendam decidant in ruinam, vt grauior ex hoc oriatur aedificantibus moeror, quam in ſtruendo gaudii extiterat labor, ideo pia compaſſione decernimus, vt quamdiu earundem fundatores Eccleſiarum in hac vita ſuperſtites extiterint, pro eisdem locis curam permittantur habere ſolicitam, et ſolicitudinem ferre praecipuam, atque rectores idoneos in eisdem Baſilicis iidem ipſi offerant Epiſcopis ordinandos. Quodſi tales forſitan non inueniantur ab eis, tunc, quos Epiſcopus loci probauerit Deo placitos, ſacris cultibus inſtituat cum eorum conniuentia ſeruituros. Quodſi ſpretis eisdem fundatoribus, rectores ibidem praeſumſerit Epiſcopus ordinare, et ordinationem ſuam irritam nouerit eſſe, et ad verecundiam ſuam alios in eorum loco, quos iidem ipſi condignos elegerint, ordinari„ *Crabbe* Tom. 2. fol. 128. Potior hujus Canonis pars recenſetur Can. *Decernimus* 32. C. XVI. q. 7.

a) Can. 3. „ Reuerentiae totius auditu percipiatur, quia res adeo dura non fruſtra cogitur, hac duriori exſtirpari cenſura. Agnouimus enim, quosdam Pontifices praecepti Principis Apoſtolorum (qui ait: *paſcite, qui in vobis eſt, gregem: non coacte, ſed ſpontanee, neque vi dominantes in Clero, ſed forma facti gregis*) ita eſſe immemores, vt quibusdam monaſteriis, parochialibusque Eccleſiis aut ſuae conſanguinitatis perſonas, aut ſui fauoris participes iniquum ſaepe ſtatuant in Praelatum, ita illis prouidentes commoda inhoneſta, vt aut eisdem

cumligatos, atque authoritate, qua pollebant, sua in constituendis beneficiariis inpie abusos. Nec obscuriora nobis subpeditantur argumenta in Concilio *Emeritano* sub Rege laudato *Recesvintho* post Concilium *Toletanum* X. coacto, cujus sanctionibus hactenus a Nobis prolata conroborantur. *a*)

§. XLVII.

deferantur, quae proprio Episcopo dari justus ordo depoposcerit, aut quae rapere deputati exactoris violentia poterit. Proinde decenter omnibus placet, et in praesenti tale rescindere factum, aut non esse de cetero faciendum. Nam quisquis Pontificum deinceps aut sanguine propinquos, aut fauore personis quibuscunque sibi deuinctis talia commentare lucra tentauerit, ad suum nefandae praesumtionis excidium, et quod jussum fuerit, deuocetur in irritum, et qui ordinauerit, annuae excommunicationi subjaceat; quae vero ablata fortasse fuerint, ab eo, qui tulit, reddantur in duplum. „ Apud Crabbé Tom. 2. fol. 130. A versu *decenter* vsque in fin. ref. Can. *Decenter 6. Dist.* 8.

a) Erat *Emerita* (nunc *Merida*) totius olim *Lusitaniae* Metropolis; atque Colonia ab *Augusto* Caesare plantata; cujus nunc Metropolitica jura a *Callisto* II. PP. *Compostellam* translata sunt, atque ideo ab eo aeuo spectabilis, quo major illi deforis accesserat splendor. De anno *666*. Can. 12. ita decreuerat, „ Si priorum Canonum sententia hunc recte tenet ordinem, ut Episcopus ab alio Episcopo, si indigentiam habuerit, Clericum ad ordinandum petat, et accipiat: Cur qui in Dioecesi sua habet eos, quos pro Dei officio et suo Juuamine dignos repererit, ad suam principalem Ecclesiam non producat, et habeat? Pro hujus rei caussa hoc ele-

§. XLVII.

QVID DE CLERICORVM SVSTENTATIONE SAECVLO VII. AB EPISCOPIS PRAESTANDA?

Quemadmodum vero hoc saeculi septimi genio summa extiterat Episcoporum authoritas, et vis in ordinibus sacris conferendis; sic et extitit in rebus Ecclesiae tem-

git vnanimitas nostra, vt omnes Episcopos Prouinciae nostrae, si uoluerint de parochianis presbyteris, atque Diaconibus cathedralem sibi in principali Ecclesia facere, maneat per omnia licentia. Hi tamen, qui fuerint traducti, humilitatem dignam Episcopo suo teneant, et eo honore et reuerentia habeantur, et venerentur in Cathedrali Ecclesia, sicut hi, quos constat fuisse ordinatos in ea. Et quamuis ab Episcopo suo stipendii caussa per bonam obedientiam aliquid accipiant, ab Ecclesiis tamen, in quibus prius consecrati sunt, vel a rebus earum, extranei non maneant; Sed pontificali electione Presbyteri ipsius ordinatione, Presbyter alius instituatur, qui sanctum officium peragat, et discretione prioris Presbyteri victum et vestitum rationabiliter illi ministret, vt non egeat: aut si quaesierit, qui ordinatur, stipendium a suo Presbytero accipiat, quantum dignitas officii eum habere expetat. Clericis vero, quos ad seruiendum ei dederit, per discretionis modum, quae necessaria sunt, ministret. Siquis sententiae hujus ordinem impleri distulerit, prout ratio permiserit, excommunicandum se esse, nouerit. „ Vid. *Cabas*: Not. Eccles: pag. 338. Ex hoc canone simul desumi Parochorum primitiuorum initia, postea dicetur.

poralibus dispensandis, Clericisque nutriendis. Etenim quidquid est beneficiorum, ex his consurgit duobus, spirituali jure, quod ex ordinatione dimanat; et inde manante temporali potestate ad participandos Ecclesiae congrua ex parte prouentus. Haec participatio de dispensatrice manu fluxit Episcopi, hocce etiam saeculo. Abunde id jam ex Canonibus (§uo 46. anteced.) adductis liquescit. Quibus addere placet alios *S. Gregorii* passus. Interrogauerat *Gregorium* M. *Augustinus Anglorum* Apostolus, Episcopusque, quantas ab Episcopo, qualesue fieri oporteat portiones ex fidelium oblationibus? Atque ex tempore respondet *Gregorius. a*) Nec minore animaduersione digna sunt alia *Gregorii* rescripta; vbi inuecta in Ecclesiam faciendarum quatuor portionum disciplina, id Episcopi nonulli de antiquioribus exequebantur redditibus, nouis marsupio suo ingestis, cujusmodi rei reprobat indignitatem. *b*) Clericorum quoque *Catanensium* contra Episcopum suum *Leonem* querelis

a) Mos Apostolicae sedis est, ordinatis Episcopis praeceptum tradere, vt de omni stipendio, quod accedit, quatuor fieri debeant portiones; vna videlicet Episcopo, et familiae ejus propter hospitalitatem et susceptionem: alia clero: Tertia pauperibus: quarta Ecclesiis reparandis. „ Est de vndecim quaestionibus *Augustini* ptima, et beati *Gregorii* P.P. ad illam responsio. Ref. can. *Mos est.* 30 C. XII. q. 2.

b) Ex libro 3. Regist: epist. 11ma. ad *Maximinianum Syracusanum* Episcopum. „ Cognouimus de redditibus Ecclesiae nouiter adquisitis cano-

relis positurus finem, vtilissima statuit. a) Hujuscemodi tamen distributio non ita exa- ctas exposcebat regulas, vt ad arithmeticum rigorem progrediendum fuisset: aequitatis potius, certarumque circumstantiarum ratio subintrabat, qua subnixi Episcopi (quorum tum in charitate, tum in aequanimitate fundatum judicium rem totam perficiebat) istiusmodi distributionibus praeessent; id quod ite-

nicam dispositionem quartarum minime prouenire, sed Episcopos locorum distribuere tantummodo quartam antiquorum reddituum, nunc vero quaesita suis usibus retinere. Quam rem prauam, subintroductamque consuetudinem Fraternitas tua viuaciter emendare festinet, vt siue de praeteritis redditibus, siue de his, qui obuenient, vel obuenientibus quartae secundum distributionem Canonicam dispensetur. Incongruum namque est, vnam, eandemque Ecclesiae substantiam dupplici quodammodo jure censeri, i. e. vsurpationis, et Canonum. „ Ref. Can: *Cognouimus* 29. C. XII. Q. 2.

a) Ex Lib. 7. Indict. 1. epist: 8. „ Ad hoc locorum gradus rationis ordo distinxit, et judicia esse constituit, vt nec praepositi in opprimendos se frustra valeant occupare subjectos; nec subjectis iterum contra suos praepositos effroenata sit resultandi licentia. . . . . Volumus igitur, ut quid quid Ecclesiae tuae ex redditu, vel quolibet alio titulo fortassis accesserit, quartam exinde portionem sine diminutione aliqua debeas segregare, atque eam secundum Dei timorem Presbyteris, Diaconis, ac Clero (vt tibi visum fuerit) discrete diuidere. „ Ref. Can, *Adhoc* 43. C. XVI. Q. 1.

iterum dilucidat *Gregoiius. a)* Nec deficiunt non paucorum Conciliorum Canones. Inter ea est Concilium *Toletanum* VI. ab *Honorato* S. *Isidori*

a) Lib. 9. ep. 29. ad *Paschasium* Epis. *Neapol.* „ Tempore, quo fraternitas tua ad Episcopatus officium Deo auctore prouecta est, constituisse nos recolit, vt ex pecuniis Ecclesiae vestrae portio Cleri vel pauperum, quam minime decessor vester praebuerat, id est, quadringenti solidi seorsim fieri debuissent: qui ejusdem cleri atque pauperum erogationi proficerent: quod quia diutius non est differendum: volumus, vt secundum distributionem praesentibus scriptis insertam curam *Anthemio* Subdiacono nostro sine difficultate aliqua debeat erogare. Praebendi itaque sunt clericis viris per singulos, sicut conspexeritis: simul omnis summa solidi centum praejacentibus, quos centum XXVI esse cognovimus: dandi sunt solidi LXII. id est medius solidus per singulos: Presbyteris, ac Diaconibus et Clericis peregrinis solidi L. Hominibus honestis ac egenis, quos publice petere, verecundia non permittit, solidi CL. ita vt quilibet eorum ad singulos tremisses, quidem ad binos, quidam ad singulos solidos, vel si visum fuerit, amplius dimittantur. Reliquis vero pauperum, qui eleemosinam publice petere consueuerunt, solidos XXXVI. Ecce nos, quantum vel quibus dare debeant, distribuimus. Sed quia, sicut praeuidimus, non omnibus, aequaliter est praebendum, necesse est, vt vna cum praedicto Subdiacono, prout praeuideritis, dare singulis debeatis: atque id modis omnibus studeatis: quatenus, quod alter injuste detinuit, vos deuote ac celerius impendendo ad vestram possitis applicare mercedem. „

ri successore, Rege *Hispaniarum Cinthila* annuente, concelebratum, quo tum Clerici, tum Laici constringuntur ad bona, quae ab Ecclesia per Episcopi largitatem receperant, si e vita migrassent sua, cum omnibus additamentis eidem redhibenda. *a*) Concilium *Emeritanum* (de quo §uo 46. anted.) vult, vt, quorum Clericorum inlustrior foret diligentia, fidesque, iis remuneratio obtingat in agris quibusdam, tum pro inflammanda magis eorum strenuitate, tum pro excitanda, vel potius excutienda ceterorum inertia, alias praediis ipsis despoliandorum. *b*) Hae vero saluberrimae ordinationes, quanquam Ecclesias respiciant *Hispaniarum*, harum tamen disci-

a) De an. 638, can. 5. „ Saepe fit, vt proprietati origenis obsistat longinquitas temporis. Quapropter prouidentes decernimus, vt siquis Clericorum stipendium de rebus Ecclesiae *cujuscunque Episcopi percipit largitate*, sub praecariae nomine debeat professionem scribere, nec per retentionem diuturnam praejudicium adferat Ecclesiae, et quaecunque in vsum perceperit, debeat vtiliter laborare, ne res diuini juris debeat aliqua occasione negligi, et subsidium ab Ecclesia, cui deseruiunt, percipere possint Clerici. Quod siquis eorum contemserit facere, ipse se stipendio suo intebitur primare. „ Ref. can. *Saepe fit*. 72. C. XII. q. 2.

b) Can. 13 Quemcunque Episcopus ad bonum profectum viderit crescere, per bonam intentionem venerandi, amandi et honorandi, atque de rebus Ecclesiae, quae voluerit, largiendi habeat potestatem. Haec enim causa et majo-

disciplinam haut difformem fuisse ab illa aliarum *Occidentis* Ecclesiarum, supra commonefaciebamus (§uo 44. 45.) Absque piaculo quoque in id adsensum praebere possumus, quadrimembrem illam bonorum diuisionem in *Italia* magis, quam alibi fuisse cognitam: Nihilo tamen secius is continuus erat omnium Ecclesiarum Consensus, eam esse, reddituum ecclesiasticorum indolem, vt inde Clericorum bona fide ministrantium decerperetur congrua sustentatio, obcurreretur pauperum indigentiis, Ecclesiarum sarta tecta procurarentur, ac fabricae, vtensilium ac reliquae sacrae supellectilis prouideretur expensis. Volunt praeterea in *Galliarum* Prouinciis illa saeculi septimi aetate aut nullis, aut paucis in locis hanc in quatuor partes distributionem vsui fuisse, aut consuetudini. In illud vero omnes adstipulantur Sacrorum Canonum Interpretes, quod, quantumuis Ecclesiae res omnibus tunc oportebat esse communes, primum tamen Episcopus et sibi, et suae Ecclesiae deseruientibus necessaria subministraret, et reliqua, quae supererant, fidelium indigentium vsibus adplicaret: Dum videlicet Ecclesia voluit, vt bona in fabricam distribuerentur et pauperes, illud

ribus majorem praestat gratiam, et minores excitat, vt ad melius tendant .... Rem Deo dicatam ad melius perducant. Quodsi id, quod acceperint, ad profectum minime perduxerint, aut detrimentum patuerit, Episcopus habeat licentiam sine vllo praejudicio in jure Ecclesiae reuocare rem propriam. „

illud ea ratione intellexit, quo primum Ministrorum obuiaretur necessitatibus, quibus Christus a populo vitae jussit praeberi adminicula; cui praeceptioni fideles suis oblationibus morem gerere, absque dubio animo constituebant.

§. XLVIII.

NVM JVRIS PATRONATVS HOCCE SAECVLO SEPTIMO PRIMA DEPREHENSA SINT INITIA?

Adseruimus hucusque constanter sacris Praesulibus constituendorum, deputandorumque Ecclesiae Ministrorum potestatem; ast laudato supra (§. 46.) canone secundo *Tolet.* IX. exceptio ingeritur consideratione digna; vbi comperta sunt juris Patronatus documenta, quo casu remoto penes Praesules salua continuo perstiterat nominandorum pro sacro ministerio subjectorum facultas, fors nunquam arctiores inter cancellos constringenda, si aequi bonique limites illi non infrequenter fuissent praetergressi. Exceptio igitur in Fundatoribus hoc canone constabilita firmare regulam in contrarium videtur pro conroborando ordinariorum jure. At vero quum praeadlegato canone non cuncta reddita sint satis perspicua, quae Patronatus jura, eorumque auspicia, atque qualiter Episcopis quaedam sint posita repagula, adtingunt, impraesentiarum paulo clarius res est pertra-

pertractanda. Ab Ecclesiarum exordiis non ea subito Patronis ac Fundatoribus nata sunt jura, ac hodie indulgente ac remunerante Ecclesia ab iisdem vsurpantur. Quidam duntaxat illis primitus honores, quos Virtus subgesserat, suaseratque gratitudinis, destinabantur teste *Rupprectio.* a) De jure praesentationis seu Nominationis Ministri cujusdam Ecclesiastici ad saeculum vsque quintum produci solidum nihil valet. Etiam, qui in Oratoriis,

a) *Ruprecht* in Not. Hist. ad Tit. de J. Patron. n. 5. cujus fide sequentia damus. „ Id testatur Alexander III in cap. 24. de Jur Patron: primae collectionis (In hodierna nihil inueni) apud Anton. Augustinum, vbi ait: *Sanctos Patres Patronis reseruasse, quae plane obseruentur.* Et ita legimus nomina et elogia fundatorum in eorum Ecclesiis sub initium saeculi quinti solemniter fuisse inscripta, vti testatur S. Paulinus tum florens ep io et 12. Quin et a fundatoribus coeperunt, etiam antiquissimis temporibus, ipsae ecclesiae nomen suum mutuare, atque Titulus Ecclesie nomen fundatoris praeferre. Vnde inter Titulos siue Basilicas Ecclesiae numerantur *Basilica Constantiniana, titulus Damasi, titulus Equitii, titulus Pastoris, titulus Festinae, titulus Eudoxiae, titulus Lucinae, et Fasciolae;* nomine petito a fundatoribus, siue masculis, siue foeminis. Haec *Franciscus Florens* in tractatu de *antiquo jure Patronatus,* qui pluribus exemplis aliarum Ecclesiarum quae a nomine fundatorum jam pridem apellatae sunt, id ipsum confirmat, notatque, quod is solus honor Patrono, ut de nomine ejus Basilicae, id est Ecclesiae, oratoria, monasteria denominarentur, ab initio videatur attributus. „

toriis, Zenodochiis etc. ministrabant Clerici, ab Episcopo tamen deputabantur. (§. 29.) Inualuit autem ille mos prius in Oriente, quam Occidente, et quidem quinto saeculo. Refertur a *Theodoro* Lectore, *a*) *Pulcheriam* Augustam pientissimam Imperatricem plures in vita Ecclesias aedificasse, atque possedisse, seu jus praesentandi necessarios in illis Ministros habuisse; quamuis id expressis verbis haut adferatur, facile tamen sibi quisque persuadebit, cum et aliae piae ejus aetatis mulieres id sibi juris, indulgente Ecclesia, sumserint. Constat etenim, *Eudoxiam* Imperatricem *Theodosii* Junioris Conjugem, quum plura, eaque splendidissima templa in *Palaestina* excitasset, ea, quibus sibi fuerat placitum, administranda concredidisse, Scriptor item vitae B. *Euthymii* Abbatis *Cyrillus* fidem facit de Ecclesia S. *Stephani*, quam amplissime dotatam contulit *Gabrieli* Monacho, quem prius curauerat Presbyterum ordinari, apud *Baronium*. *b*) Narrat idem scriptor, quemadmodum nobilis, et pia Matrona *Bassa* *Andream* Pastorem effecerit, et praefectum Monasterii, quod ab ea fue-

a) Ap. eund. l. cit. n. 7.

(*b* Tom. 6 Annal. ad an. 460. n. 23, et 24. vbi concludit, „Hunc tandem felicem finem consecuta est Eudocia Augusta; de qua (vere dixerim) plane miraculum contigit, vt foemina potens, in haeresim lapsa, diuque in ea versata, resipuerit; demumque sancto fine clauserit diem extremum.„

fuerat aedificatum. *a*) In eodem Oriente, quantum ad Ecclesiam Graecam similia Patronatus jura, atque praesentandi facultatem adtributam fuisse Fundatoribus, horumque haeredibus ac successoribus, ex Justiniani Nouellis comperimus. *b*) Illi suo ex marsupio effunde-

a) Tom. 6. cit. ad an. 455. n. 23 ex S. *Cyrillo*. „ Bassa autem pia et Deo amabilis cum *Andream* fratrem *Stephani* Iamneae Episcopi e laura accersiuisset, eum pastorem effecit, et praefectum monasterii, quod ab ea fuerat aedificatum: aedificatum autem fuit in nomine Mennae martyris. „

b) *Justinianus* nouell: 57. cap. 2. „ Illud quoque ad honorem et cultum sedis tuae (adloquiturMennam Constant: Patriarcham) decernimus, siquis aedificans ecclesiam, aut etiam aliter expendens in ea ministrantibus alimenta, voluerit aliquos Clericos statuere, non esse ei fiduciam vllam, quos vult per potestatem deducere tuae reuerentiae ad ordinandos eos, sed examinari a tua sanctitate: sententiaque tua, et qui pontificalem sedem rexerit, semper hos suscipere ordinationem, qui tuae beatitudini, et qui postea oportuni videbuntur existere, et Dei ministerio digni: vt non profanentur sancta Dei. cet. „ Item nouell. 123. cap. 18. „ Siquis oratorii domum fabricauerit, et voluerit in ea clericos ordinare aut ipse, aut ejus haredes: Si expensas ipsis clericis ministrant, et dignos denominant, denominatos ordinari. Si vero, qui ab eis eliguntur, tanquam indignos prohibent sacrae regulae ordinari: tunc sanctissimus Episcopus quoscunque putauerit meliores, ordinari procuret. „ etc.

fundere jubebantur, quo alerentur Miniſtri et Beneficiarii, ea tamen adpoſita cautela, vt nunquam non *Epiſcopi* interueniret conſenſio, et inſtitutio. Autumant nonnulli, de Eccleſia occidentali idem commonſtrari poſſe ex Concilio I. *Arauſicano.* Aſt talli videntur. Concilium ſiquidem *Epiſcopos* ſolos intelligit in aliis Parochiis (Dioeceſibus, ſeu Territoriis) Eccleſiarum Conſtructores: Laicorum nulla obcurrit mentio. *a*) Synodi *Arauſicanae* ſtatutum firmat Synodus *Arelatenſis* II.

a) Concil: Arauſ. (Orange) de an. 441. Can 10. „Si quis Epiſcoporum in alienae ciuitatis territorio Eccleſiam aedificare diſponit, vel pro fundi ſui negotio, aut eccleſiaſtica vtilitate, vel pro quacunque ſua oportunitate, permiſſa licentia aedificandi (quia prohibere hoc nefas eſt) non praeſumat dedicationem, quae illi omnimode reſeruatur, in cujus territorio eccleſia aſſurgit, reſeruata vero aedificatori hac gratia, vt quos deſiderat clericos in re ſua videre, ipſos ordinet, is. in cujus ciuitatis territorio eſt, vel ſi ordinati jam ſunt, ipſos habere acquieſcat. Et omnis eccleſiae ipſius gubernatio ad eum (in cujus ciuitatis territorio eccleſia ſurrexerit) pertinebit. Quodſi etiam ſaecularium quicunque aedificauerit eccleſiam, et alium magis, quam eum, in cujus territorio aedificat, inuitandum putauerit, tam ipſe, cui contra conſtitutionem, ac diſciplinam gratificare vult, quam omnes Epiſcopi, qui ad hujusmodi dedicationem inuitantur, a conuentu abſtinebunt. Si quis, exceſſerit, in reatum deuocabitur. Si quis exceſſerit, ordinem recognoſcat Canonicum.„

a) Quinimo in *Italia* necdum inualuisse Patronatum Laicum, ex ejusdem Pontificis variis patescit rescriptis. *b*) Humanior tum subin

a) Ap. *Rupprecht* cit. de an. circ. 452. can. 39. addita hac clausula; „ *Et siquid ecclesiae fuerit ab Episcopo* conditore *collatum, is, in cujus territorio est, auferendi non habeat exinde potestatem.* „ Ab aliis tertium dicitur. Attamen, quae huic concilio fides sit habenda, consule *Fleury* H. E. Lib. 28. §. 48. ad an. 453. „ Ad ea ferme tempora refertur concilium Arelatense IIdum, cujus nec annum, nec Episcopos, qui adfuerunt, scimus; etiam Canonum numerus est incertus admodum; hos enim solos de hoc concilio habemus, omnino quinquaginta sex referuntur; Sed aliquos ex aliis conciliis mutuatos credunt. „ V. Fleur. cit.

b) Lib. 2. Reg. ep. 9. ad *Castorium* Ariminens. Ep. vetat, ut Matrona *Thimothea* in fundato a se oratorio Presbyterum cardinalem non solum non constituat (siquidem et missas publicas fieri, et baptisterium construi interdicat.) sed et Presbyterum ab Episcopo *Castorio* postulandum praecipiat. „ Oratorium absque missis publicis solenniter consecrabis, ita, vt in eodem loco nec futuris temporibus baptisterium construatur, nec presbyterum constituas Cardinalem. Et si missas forte maluerit fieri, sibi a dilectione tua Presbyterum nouerit postulandum: quatenus nihil alias a quolibet sacerdote alio nullatenus praesumatur. „ cet. Ep 97. lib. 2. cit. Concedit duntaxat, a fundatrice monasterii monialium nominari valere Abbatissam. De nominatione Presbyterorum in constructo ibidem oratorio ministrantium nec verbo meminit.

Lib 8. ep. 18. Quum *Surretina* Episcopo orbata esset ecclesia, electusque fuisset Presbyter oratorii, quod in castro erat matronae nobilis; rescripsit *Gregorius* ad Subdiaconum *Anthemium* rectorem patrimonii Romanae sedis in Campania, vt examine instituto, Episcopatui gerendo idoneum repertum *Romam* destinaret, salutata antecedenter matrona, quantumuis forsitan petitum recusante. „ *Amandum* Presbyterum oratori S. *Seuerini* . . . elegerunt. Ea propter . . . praecipimus. ut eundem Presbyterum excusatione postposita sub omni ad nos studeat festinatione transmittere. . . . Ne autem gloriosa filia nostra *Clementina* hoc moleste suscipiat, ad eam experientia tua pergat; et cum ejus voluntate hoc faciat. Sin vero reniti fortasse voluerit, huc eum, sicut diximus, sine mora experientia tua transmittat. Quia ita animi filiorum nostrorum a nobis pacandi sunt; vt tamen animarum vtilitas a nobis non debeat praepediri. „ Videtur *Gregorium* M. quidem, quoad oratoria praecipue, quidpiam condescendisse; ast quod pro fundatoribus certa atque firma fuerint jura decreta, ex eodem Ssmo Pontifice nihil compertum est. Iam antea ad saeculi quinti exitum statuerat *Gelasius* PP. fundatoribus ecclesiarum nihil deberi praeter *processionis aditum* in ecclesia. Can. *Priae mentis* 26, et can. *Frigentius* 27. C. XVI. q. 7. id quod in memoriam reuocat *Geegorius*, atque obseruari praecipit, rescribens Episcopo vrbis *Mamertinae* in *Sicilia* Episcopo: ap. Thomass. p. 2. l. i. c. 30. n. 4. „ Enunciaturus ex more, nihil illic conditoris juri vlterius jam deberi, nisi processionis gratiam, quae christianis omnibus in commune debetur. „

 a) Ap.

in in milites; *a*) tum et *Galliae* Reges erat *Gregorius* *b*) quibus liberam nominationem permisit Abbatis Monasterii *Augustodunensis*, vbi et Zenodochium erat a *Brunechilde* Regina, et ab Episcopo fundatum *Augustodunensi*, *Siagrio*. In Galliis vero saeculo VI. Patronatui Laicorum sua accessisse incrementa, prodit Concilium *Aurelianense* IV. *c*) Plus quam simile vero mihi videtur, ex indultu, conniuentia, ac particulari quandoque siue RR. Ponti-

a) Ap. *Rupprecht*. cit. n. 8. „ Quo etiam referri debet, quod alibi idem Pontifex *Lunensi* mandauit Episcopo, vt Presbyteros ordinet, Diaconosque, quos militiae Dux quidam praesentaret, diu tamen antea examinatos.

b) Liberam illis permiserat nominationem Abbatis monasterii *Augustodunensis* (Autun) vbi et Zenodochium erat a *Brunechilde* Regina, et ab Episcopo *Siagrio* fundatum, cui tamen nominationi monachorum interueniret adsensus. Lib. 11. Reg. ep. 10. *Senatori* Presbytero et Abbati inscripta „ constituimus, ut obeunte Abbate, Presbyteroque suprascripti Zenodochii atque monasterii non alius ibi quacunque obreptionis astutia ordinetur, nisi quem Rex ejusdem prouinciae cum consensu monachorum secundum amorem Dei elegerit, ac prouiderit ordinandum. „

c) De an. circiter 541. can. 32. ap. *Crabbe* Tom. 2. fol. 70. „ Siquis in agro suo aut habet, aut postulat habere dioecesin, primum et terras ei disponat sufficienter, et clericos, qui ibidem sua officia impleant, vt sacratis locis reuerentia condigna tribuatur. „ Canone tamen septimo antecedente cauta sunt sequentia. „ Vt

Pontificum, siue aliorum Praesulum fauore obtigisse, quod ob singularia merita nonnulli hoc jure remunerarentur, antea, quam firmior quaedam regula in Conciliis fuerit constabilita; id quod primitus in Concilio *Toletano* IX. quantum ad Occidentem adtinet, factitatum, saluo meliori judicio, arbitramur, ex eo, quod ante illud clariora nullibi sese vestigia patefaciant. Atque haec de origine solum juris Patronatus subficiant, cujus prosequi argumentum, nostri nunc non interest. Videantur JCti passim.

§. XLIX.

NVM EODEM SAECVLO *PRIMITIVORVM* REPERIANTVR RVDIMENTA PAROCHORVM?

Quum laudatus supra (§. 46.) Concilii Emeritani canon duodecimus statuat, *vt omnes Episcopos, si voluerint, de parochianis Presbyteris atque Diaconibus Cathedralem sibi in Principali Ecclesia facere, maneat per omnia licentia*, luculenta heic deprehenduntur indicia, vnde Canonici Cathedrales, qui primitiui sint Parochi,

in oratoriis Domini clericorum nemo contra votum Episcopi, ad quem territorii ipsius priuilegium noscitur pertinere, peregrinos clericos intromittat, nisi forsitan, quos probatos ibidem districtio pontificis obseruare praecepit. „ Conf. *Fleury*. l. 33. H. E. §. 15. Haec de origine Iuris patronatus.

rochi, ſuam trahant originem. Diſciplinae hujuscemodi Natalitiae huic debentur Concilio, ante quod nihil iſtiusmodi eſt animaduerſum. Poſtquam Epiſcopus omnis ſua in Eccleſia Cathedrali *Archipresbyterum*, *Archidiaconum* et *Primicerium*, qui tres in Clero reliquo principatum tenebant, habere juſſus eſt; idem Epiſcopus ſiue Diacones, ſiue Presbyteros, atque hos praecipue vltimos ſuis, quas concreditas curabant, parochiis pro ſua ſententia ad ſe ſublevandum cognitos idoneos euocet, eorundem in Eccleſia Cathedrali ſubſidio ac opera vſurus. Iidem tamen ipſi Presbyteri Eccleſiarum, e quibus euocabantur, parochialium cura penitus non abſoluebantur, ſed etiamnum redditibus gaudentes, Epiſcopi adnutu, Presbyteros, vicibus ſuis defuncturos, conſtituant, competentiam redhibeant, ac reliqua vitae adminicula; quibus tum ſibi, tum ceteris, quos oppido ſeruitio Eccleſiae adplicuerint, provideant, ne egeant. In hos ipſos ſubſtitutos Presbyteros praelaudati Canonici quadam dominabantur authoritate. Diffitendum equidem eſt neutiquam, multo pinguiores fuiſſe redditus Parochiales, quam Canonicorum Cathedralium; et ideo tergiuerſabantur Parochi, ne ſuis ab Eccleſiis abſtracti ad Cathedralem transferrentur: attamen, ne ab eisdem Epiſcopi repulſam ferrent, copiam hi fecerunt pro retinenda priorum ſuorum reddituum non medio-

cri

cri parte. Quanquam autem ad procurandam animarum ſalutem plus idoneitatis ſubponatur in Parochis, quam Canonicis, promtae tamen, expeditaeque ſeſe produnt rationes, hoc in Concilio non fortuito caſu, ſed certo prouidentiae genere factam eſſe Epiſcopis facultatem, Parochos quosque praeſtantiores ad Cathedrales vocare Canonicatus, ſubfecto in eorum locum Parocho alio, cui ſua redhiberetur competentia. Nimirum Canonici velut membra ſunt, oculi, manus, pedesque Epiſcoporum. Cum Eo in vnum coeunt Senatum, qui dioeceſibus prouideat, partemque teneat ſolicitudinis: neque dubitabit quispiam, quin pluris faciat ad Reipublicae vniuerſae ſalutem, incolumitatemque prouidentia Eccleſiae Generalis, quam ſola circa quamcunque parochiam particularem circumſpectio. Accedit, quod nouus iſtiusmodi Canonicus a Cura parochiali ad Cathedralem Eccleſiam admotus, a regimine parochiali antecedente penitus haut ſit abſolutus, vt hodiedum praxis nos docet, ac experientia. Itaque ejusmodi Canonicis tum uniuerſali totius dioeceſeos incubandum erat bono, tum nec negligenda omnis fuerat in parochiam olim concreditam inſpectio. *a*) De aliis ſubſequentium ſaeculorum Parochiis *primitiuis*, ſeu *prioribus* vide *Thomaſſinum* uariis in locis. Subficiat nobis, detexiſſe initia.

H 5 §. L.

a) Conf. Fleury H. E. Lib. 39. §. 39. Cabaſſut. Not. Eccleſ. pag. 338.

§. L.

QVAENAM FVERIT SAECVLO OCTAVO AD INITIA VSQVE *CRODEGANGI* CIRCA LAVDATAM HACTENVS POTESTATEM EPISCOPORVM DISCIPLINA?

Non alia resplendet saeculo octauo, quantum ad frequentissime depraedicatam SS. Praesulum facultatem, facies. In *Germania* nostro antea, quam illuc Euangelii lucem *S.* Bonifacius vna cum sociis suis hoc saeculo inueheret (quamuis saeculo septimo antecedente S. *Chilianus*, ceterique, regionarii duntaxat Pastores strenuam suam operam in Vinea Domini collocarent) iisdem tamen nulla ratione stabilitis, de beneficiorum disciplina firmari nihil potuit. Non diffitemur equidem, quod tunc *Germania* magna non exigua ex parte paruerit *Francorum* Principibus, jam ea tempestate fidem amplexis, qui et ipsimet origine *Germani* extiterant; attamen *Cis-Rhenani* populi superstitionum paganarum tenebris circumuallati adhucdum fuerant, quorum in meliorem frugem reducendorum labor ardentissimo S. *Bonifacii*, sociorumque Zelo saeculo hoc octauo eas in terras excurrentium reseruabatur. Eodem saeculo septimo aut inchoante, aut omnino sexto finiente *Anglia* Christum in suos lares susceperat quidem, ast non ea integritate, vt ibi

ibi Euangelii lex in vniuersum dominaretur. Multis siquidem Regulis dominatum inter se dispertientibus, non vno viuebatur Religionis cultu: neque pax inter illos consistebat longiori mora stabilis, ac firma; atque ideo de Clericorum illic beneficiis vix alia superstant vestigia, quam quae Regum et optimatum in exstruendis Monasteriis pietas reliquit; cum alias Monachorum ibidem opera ac labore circa Euangelii promulgationem vix non omnia peracta sint. Ast alibi nunc diuerticula quaerenda sunt, atque ad saeculum octauum reuerti oportet. Ordiamur ab vniuersalis Concili communibus, quibus vtraque Ecclesia *Graeca*, et *Latina* obstringebatur, Sanctionibus. In Concilio *Niceno* II., Generali VIImo edocemur, quanta fuerit in sustentandis Clericis Episcoporum, Praelatorumque tum incumbens solicitudo, atque concredita, facultates Ecclesiae dispensandi, facultas; id quod eo minus de consueta illius aeui disciplina dubium relinquit, quo magis ejusdem Concilii valor legitimus est, et exploratus, atque multitudine tum *Orientis*, tum *Occidentis* Episcoporum plenissime comprobatus. Praesederant siquidem Apostolici Legati *Petrus* Basilicae D. *Petri* Presbyter, ac alter *Petrus* S. *Sabbae* Abbas, quibus adsedit Regiae Ciuitatis Patriarcha *Tarasius*: duoque Monachi *Joannes* et *Thomas*, ceterarum sedium, *Orientis* Patriarchalium Vicarii, cumque his trecenti

centi quinquaginta Episcopi, multique cum delectis a se Monachis Archimandritae, consessum Patrum Sanctitatis, doctrinaeque splendoribus condecorantes, missique ab Imperatore complures Senatores. *a*) Quantum ad *Occidentem*; palpari sensibilius, aut contrectari non valent occidentalium disciplinarum vesti-

a) Concilium istud de anno 787mo. Sub *Constantino* Imperat., ejusque matre *Irene* ita ordinat. Can. 12. „ Siquis Episcopus, vel monasterii praefectus inuentus fuerit ex Episcopatus, vel monasterii agris in principis alicujus manus alienare, vel alteri personae tradere; nullius momenti sit traditio. vt Ss. Apostolorum vult canon trigesimus nonus, qui dicit: omnium rerum ecclesiasticarum Episcopus curam gerat, et eas administret, tanquam Deo intuente. Ne liceat autem ex eis quidquam sibi uendicare, vel propriis cognatis, quae Dei sunt, elargiri. Si sint autem pauperes, vt pauperibus suppeditet. Sed non eorum praetextu res ecclesiae venundet. Sin autem detrimentum ecclesiae afferre causetur, nec quidquam ex agro emolumenti percipi; nec sic quidem principibus, qui sunt eo loco, alienet praedium, sed clericis, vel agricolis. Sin autem improba aliqua calliditate vtentur, et a clerico, vel agricola princeps agrum emerit. Sic quoque nullius sit momenti venditio, et Episcopatui, vel monasterio restituatur. Porro Episcopus, vel monasterii praefectus, qui hoc fecerit, exturbetur quidem Episcopus ab episcopatu; Monasterii vero praefectus a monasterio, vt qui male dissipent, quae non congregauerunt. „ Vid *Cabassut.* Not. Eccl. p. 363.

veſtigia, quam ſi in ipſa penetralia introeamus Eccleſiae *Romanae*, ejusque ſummorum Antiſtitum, quorum paterna cura, ac ſancta ſolicitudine eadem innoteſcere coeperunt, miſſis illuc ad conuerſionem Gentium Apoſtolicis viris, et verae Religionis, et eccleſiaſticae diſciplinae propagatoribus. Auſpicium demus a Capitulari *Gregorii* II., dato ſuis in *Bojoariam* Ablegatis, *Martiniano* Epiſcopo *Sabinenſi*, *Georgio* Presbytero, titulo SS. *Joannis* et *Pauli*, atque *Dorotheo* ſubdiacono; quod tredecim abſoluitur Capitulis, velut totidem inſtructionum momentis. *a*) Sequuntur Capitula

a) Circa annum 716tum. cap. 1. „ Vt . . . conuentus aggregetur . . . , et exquiſitis ſacerdotibus atque miniſtris, quorum canonicam approbaueritis extitiſſe promotionem, ac rectae fidei tenere, aut recipere rationem, his ſacrificandi et miniſtrandi, ſiue etiam pſallendi ex figura, et traditione ſanctae et Apoſtolicae ſedis Romanae Eccleſiae ordine tradetis poteſtatem. Quorum vero non claruerit recta fides credulitatis: aut approbata ſolemnitas Canonice ordinationis, illis per omnia prohibeatur licentia miniſtrationis, vt ſubrogentur canonice probabiles ſucceſſores. „ Cap. 2. „ Vt ordinatis Epiſcopis unicuique illorum hoc detis ex figura . . . . de reditu vero eccleſiae, vel oblationibus fidelium quatuor faciat portiones, quarum vnam ſibi retineat, alteram clericis pro ſuorum officiorum ſedulitate diſtribuat, tertiam pauperibus et peregrinis, quartam eccleſiaſticis fabricis nouerit reſeruandam, de quibus diuino erit redditurus judicio rationum. „ Cetera vide Tom. 1. CC. Germ. pag. 35. Seqq.

pitula *Zachariae* PP. *ad Pipinum* in facerdotali collegio a S. *Bonifacio* pandenda, ac fors poftea in Concilio *Vernenfi* praelecta, quae non leue addunt pondus. *a*) Moderante *Francos* Rege *Pipino* coactum eft *Verni* Concilium vniuerforum

a) Respondet ibi *Zacharias* PP. de diuerfis capitulis per *Ardobanium* miffis an. 747. (*Zachariae* fexto, Childeberti III. quinto. cap. 10. „ De clericis, qui funt in parochiis, monafteriis, atque martyriis, ex canone *Calcedonenfis* concili capitulo IX. ita decretum eft: clerici, qui praeficiuntur parochiis, vel qui ordinantur in monafteriis et bafilicis Martyrum, fub Epifcoporum, qui in vnaquaque ciuitate funt, fecundum fanctorum patrum traditiones, poteftate permaneant, nec per contumaciam ab Epifcopo fuo deficiant. Qui vero audet euertere hujusmodi formam quocunque modo, nec proprio fubjiciuntur Epifcopo, fiquidem clerici funt, canonum correptionibns fubjacebunt, fi vero Laici vel Monachi fuerint, communione priuentur. „ Cap. 15. „ Quod interrogatum eft de Laicis, qui ecclefias in fuis proprietatibus conftruunt, quis ipfas debeat regere, aut gubernare? A fanctis patribus ita ftatutum eft, et in praeceptis Apoftolicis fic continetur juxta petitoris imploratum, vt fi in quolibet fundo cujuscunque juris oratorium, fiue Bafilica fuerit conftructa, pro ejus deuotione in honorem cujuscunque fancti, in cujus Epifcopi parochia fuerit fundatum oratorium, percepta primitus donatione legitima, id eft, praeftante tot, geftisque municipalibus alligata, praedictum oratorium absque miffis publicis folemniter confecrabit: ita, vt in eodem loco nec futuris temporibus baptifteria conftruantur, nec praesbyter

rum ferme *Franciae* Epiſcoporum, quo collapſae Eccleſiae diſciplinae, vt reſtauraretur, media ſtabilita ſunt. Adſtipulatur illud propoſito Themati. *a*) Neque praetereunda eſt Synodus *Durienſis*. Erant videlicet antiquata ſacrorum canonum ſtatuta, quibus ea omnis poteſtas, qua circa inferiores Epiſcopatu Clericos Eccleſia defungitur, Epiſcopis adſeritur. Primi apud Germanos inuecti Canones tenorem illorum Veterum ſequuti, frequentiſſimi ſunt ea in re commonſtranda, quibus (iis etiam Laicis non exceptis, quorum ſubin meritis, ac pietati *jus Patronatus* indultum, aut obtentum fuerat) cauetur, ne Clericos ſibi absque Ss. Praeſulum adſenſu et authoritate vendicent: neque obliuioni traduntur Clerici, quibus juſſu Pontificis alimonia praeſtatur. *b*) Taceo alia multa. CAPVT VI.

conſtituatur cardinalis, ſed et ſi miſſas ibi facere maluerit, ab Epiſcopo nouerit poſtulandum: quatenus nihil a quolibet alio ſacerdote vllatenus praeſumatur, niſi ab Epiſcopo fuerit ordinatum. „ Tom. 1. CC. Germ. pag. 80.

a) *Vernum*. *Vernonium*. *Vernon*. ſuperioris *Normaniae* vrbs ad *ſequanam*, ſeine. Can. 8. de an. 755. „ vt omnes Presbyteri, qui in parochia ſunt, ſub poteſtate Epiſcopi eſſe debeant, et de eorum ordine nullus presbyter praeſumat in illa parochia baptizare, nec miſſas celebrare ſine juſſione Epiſcopi, in cujus parochia eſt. „ Conf. Fleury H. E. L. 43. §. 23. qui canonis contentum deſcripſit.

b) *Duria*, *Marcodurum*, *Düren*, germaniae ad *Ruram* in ducatu *Juliacenſi* urbs media inter Ce-

CAPVT VI.

Vtrum Episcopis tum in sacris Ministris constituendis, tum sustentandis, grauioribusque quibusque negotiis suus fuerit Senatus jam inde a primis Christianismi cunabulis?

ARGVMENTVM.

Paragraphus. 51. de ecclesiastico senatu a duobus primis Ecclesiae saeculis.

52. *De eodem argumento in saeculo tertio, ac S. Cypriani potissimum sensu.*

53. *Quid ea de re a saeculo quarto, ac deinceps vsque ad aetatem Crodegangi?*

54. *Vtrum et in quo hodierna Cathedralium Capitula cum vetustissimo illo Ecclesiarum Senatu adfinitatem habeant?*

§. LI.

DE ECCLESIASTICO SENATV A DVOBVS PRIMIS ECCLESIAE SAECVLIS.

Multi varia, dum hactenus de potestate tractabamus Episcoporum, siue in constitu-

loniam et *Aquisgranum*, celebratissimi olim nominis a palatio regum *Francorum*. Can. 4, de an. 779. „ vt Episcopi de Presbyteris et Clericis intra illorum parochiam potestatem habeant secundum Canones. „ Can. 7. Vt unusquisque suam decimam donet, atque per jussionem Pontificis dispensetur; „ De his plura erudite elucubrauit Georgius ab Eckardt consil. intim. *Herbip:* rerum Franc. lib. 24. §. 181. fol. 661. autor celebratissimus. Haec de saeculo octauo usque ad *Crodegangi* initia; ubi alia subingrediebatur rerum metamorphosis, vel ut dabunt, per decursum commemoranda.

ſtituendis, ſiue alendis Eccleſiae Miniſtris, inoffenſo pede decurrebamus veſtigia, quibus aliorum quoque Clericorum ingeruntur adjuuamina, quorum moderamine ſacri Praeſules ſuo in eccleſiaſtico ſubleuarentur regimine, atque Eccleſiarum bono ſagaciori conſuleretur prouidentia, quo ſplendidiori illi conlucebant virtute, vtputa Epiſcopis deuinctiſſimi, ac obſequentiſſimi, quibuscum ſuos quodammodo hi partirentur labores, ac ſollicitudines, atque quibusdam quaſi lineis hodierna noſtra Capitula praeformarentur. Primos ejuscemodi ductus in Apoſtolorum actibus, et Pauli ſcriptis conſpicimus. *a*) Eam

 doctri-

a) Actor. 13. „ Erant autem in eccleſia, quae erat Antiochiae, Prophetae et Doctores, in quibus Barnabas et Simon, qui vocabatur niger, et Lucius Pyrenenſis, et Manahen ... et Saulus. .... Tunc jejunantes et orantes, imponentesque eis manus, dimiſerunt illos. Cap. 15. a v. 2. Facta ergo ſeditione non minima Paulo et Barnabae aduerſus illos, ſtatuerunt, vt aſcenderent Paulus et Barnabas, et quidam alii ex aliis, ad Apoſtolos et Presbyteros in Ieruſalem, ſuper hac quaeſtione. .... Cum autem veniſſent Hieroſolymam, ſuſcepti ſunt ab eccleſia, et ab Apoſtolis, et ſenioribus. .... Conueneruntque Apoſtoli et Seniores, videre de verbo hoc. „ 1. Ad Tit. c. 4. v. 14. Noli negligere gratiam, quae eſt in te, quae data tibi per prophetiam cum impoſitione manuum *Presbyterii.* cap. 5. v 19. Aduerſus presbyterum accuſationem noli recipere, niſi ſub duobus aut tribus teſtibus. „

doctrinam S. *Ignatius* S. *Joannis* Apostoli cum S. *Polycarpo* Discipulus ad posteros traduxit. *a*) Haut absimile ab *Ignatii* Doctrina perhibet testimonium, et vetustate et litteratura, celebratissi-

a) Epist. ad *Magnesios* ap. Fleur. H. E. l. 3. §. 6. Exhortor Episcopum, qui Dei loco praesidet, et Presbyteros, qui *SENATUM APOSTOLORUM* referunt, et Diaconos mihi charissimos, quibus commissum est mysterium Iesu Christi. . . . Sicut Dominus nihil fecit nec per se, nec per Apostolos suos sine patre, cui vnitus est, ita nihil absque Episcopo et Presbyteris faciatis. „ Epist. ad *Trallenses* ap eund. l. c. §. 7. „ Quamdiu subditi estis Episcopo vestro tanquam Iesu Christo, viuere mihi videmini non secundum hominem, sed secundum Iesum Christum. . . . Necessarium igitur est, sicut moribus vestris obseruatis, vt absque Episcopi consensu et approbatione nihil fiat, sed vt subjiciamini etiam Presbyteris, tanquam Apostolis. Atqui etiam Diaconi Iesu Christi mysteriorum ministri omnibus, et omni modo accepti sint; Nam eorum ministerium non ad cibum et potum attinet, sed seruitium ecclesiae Dei; ideo Diaconi omnem culpam effugiant; omnes autem honorent Diaconos tanquam a Iesu Christo constitutos; Episcopum vereantur, tanquam patris imaginem, Presbyteros tanquam Dei *SENATUM* (*Espen* part 1. I. E. U. tit. 8 c. 1. n. 1. legit *Consistorium sacrum*) et Apostolorum societatem; si hos auferas, nulla erit ecclesia. . . . Episcopo et Praesbyteris juxta praeceptum Dei subditi estote. „ Epist. ad *Philadelphios* l cit. §. 9. „ vnum altare, sicut vnus Episcopus cum Presbyteris et Diaconis confratribus meis. . . . Vniti estote Episcopo, Presby-

bratissimus *Origenes* secundum *Fleurii* computum anno centesimo octogesimo quarto natus; qui libro aduersus *Celsum* de *Epicuri* grege Philosophum hortatu amicissimi sui *Ambrosii* scripto habet. *a*)

I 2 §. LII.

teris, et Diaconis. „ Epist. ad *Smirnenses*. §. 10. „ Obedite Episcopo, sicut Iesus Christus obedit patri suo. Obedite Presbyteris, sicut Apostolis. Diaconos honorate, tanquam ex praecepto Dei constitutos. . .. Vbi Episcopus comparet, ibi et multitudo congregetur, sicut ubi Iesus Christus est, ibi est ecclesia Catholica.„ Similia saepius ingerit epistola laudata, non minus ac illa ad *Polycarpum* l. c. § 11. Huc non abs re referri valet, quod narrat *Epiphanius* haeres. 42. ab initio, contigisse circa annum 150. videlicet, quod, cum *Marcion* Ecclesiam Dei inlibatam scinderet, atque ob id flagitii genus a communione dejectus, susceptionem in eandem ab Senioribus Ecclesiae *Romanae* ac Presbyteris enixius efflagitaret, repulsam tulerit. „ Venit *Romam*, quum mortuus esset *Hyginus* E R. . . . et cum senibus ac superstitibus a discipulis Apostolorum congressus, petebat, vt in congregationem reciperetur, et nemo id ipsi permittebat. . . . Et incipit proponere Presbyteris illius temporis hanc quaestionem . . . et vbi hoc audiuissent mites ac sanctissimi sanctae Dei ecclesiae Presbyteri ac Doctores. „

a) Ap. *Fleur*. l. 7. §. 18. „ Si *SENATVM* ecclesiarum cum vnius cujusque ciuitatis profano senatu in comparationem vocaueris, facile dispicies, senatores ecclesiasticos viros esse dignissimos, qui electo Dei gregi praesint; econtra senatores ciuiles nihil ordine suo dignum moribus praeferre, nec quidquam in eis esse,

§. LII.

DE EODEM ARGVMENTO IN SAECVLO TERTIO, AC S. *CYPRIANI* POTISSIMVM SENSV.

Apud sanctum *Cyprianum* Ecclesiae fulgentissimum sidus, ac anno 248uo creatum Episcopum *Cathaginensem* extat epistola tertia Cleri Romani ad Clerum *Carthaginensem a)* quo tempore per *Fabiani Romani* Pontificis Martyrium sedes suprema suo capite extorris reddita est; atque etiam *Cyprianus* fuga sibi consuluerat. Ex quo pronum est, colligere, Presbyterium non modo a Consiliis fuisse Episcopo praesenti, sed et ad idem, episcopali sede vacante pertinuisse Praefecturam, solicitudinemque Ecclesiarum, ad eundem ferme modum, quo dilabentibus postea saeculis Ecclesiae Cathedralis Capitulum officio fungitur, et vice Episcoporum. Iidem *Romanae* Ecclesiae

quo supra ciuium vulgus emineànt. Si inter christianorum Episcopos et vrbium praetores comparatio instituatur, Episcopos nostros et Presbyeros etiam tepidissimos, et a perfectionis culmine remotissimos morum sanctitate longissime magistratus vestros antec ellere apparebit. „ Ex qua *Origenis* apud *Fleurium* epitome satis monstratur, Presbyteros ecclesiae Senatores extitisse, Episcopos vero praesides apud fidelium conventus.

a) Apud *Cabass*. diss. de senatu prisc. Epis. ibi „ Et cum incumbat nobis, qui videmur praepositi esse vice pastoris, et custodire gregem. „

ſiae Clerici ad *Cyprianum* ſaepius epiſtolas dedere, *a*) quibus ibidem *Cyprianus* reſpondit. *b*) Mora autem plusculum largiori intercedente, vſque dum S. Sedes nouo gauderet Praeſule, *Cyprianus Romanum* interpellat Presbyterium, *c*) cui a *Romano* itidem Clero reciprocae redhibentur. *d*) Atque dum *Fabiani* Martyris ſedem *Cornelius* Papa conſcenderat, ad *Cyprianum* de Clero *Romano* tanquam Senatu ſuo in Concilio a ſe habito mentionem facit. *e*) Plurima omnino ſunt in S. *Cypriani* literis. Saepe ille ſuas inſcribit epiſtolas Presbyteris, quo intelligimus, quantum ſibi cordi fuerint eorum Presbyterorum Conſilia, quorum in inſcriptione meminit, adſeritque, Praepoſitos Diaconosque prae ceteris diſciplinae

 Eccle-

a) L. 2. ep. 7 edit. *Baſil.* oper. *Cypriani* de an. 1521. „ Gypriano Papae Presbyteri et Diaconi Romae conſiſtentes, ſalutem. „ Item „ Nobis tamen anxie curantibus, vt nec pronam noſtram improbi homines laudent facilitatem, nec vere poenitentes accuſent noſtram quaſi duram crudelitatem. „ En cleri *romani* authoritatem!

b) L. 3. ep 5. „ Cyprianus Presbyteris et Diaconibus Romae conſiſtentibus fratribus ſalutem. „

c) Ep. 23 et. 29 ap. *Cabaſſut.* cit.

d) Ep. 30. et 31. ap. eund.

e) Ep. 46. ap. eund. „ Omne igitur actu ad me perlato placuit contrahi Presbyterium. Adfuerunt etiam Epiſcopi quinque, qui et hodie praeſentes fuerunt, vt firmato concilio, quid circa perſonam eorum obſeruari debet, conſenſu omnium ſtatueretur. „

Ecclesiasticae studiosos esse oportere, quod praesint. *a*) atque quod eorum Ecclesia regatur consilio. *b*) Nihil magnae rei moliebatur *Cyprianus* inconsulto Capitulo suo, id est, Presbyterorum et Diaconorum suorum coetu (quod velut Capitulum considerari haut abs re valet) Heinc et cum Presbyteris, Diaconisque et Episcopis tractari vult caussam lapsorum. *c*) Et alia multa. *d*) §. LIII.

a) Lib. 1. ep. 11. cit. edit Basileen. „ Cyprianus Caecilius, Victor Sedulus, Tertullus cum Presbyteris, qui „ cet. Item l. cit. „ Quum omnes omnino disciplinam tenere oporteat, qui *exemplum* et *documentum* coeteris de conuersatione et moribus suis praebeant. „ Item lib. 3. ep. 13. Clerus R. *Cypriano* scribit. „ Cypriano fratri Maximus, Vrbanus, Sidonius, et Macarius salutem. Certi sumus, frater charissime! te quoque nobiscum pari voto congaudere, quod nos habito concilio, vtilitatibus ecclesiae et paci magis consulentes omnibus rebus praetermissis, et judicio Dei seruatis Cornelio Episcopo nostro (erat is S. Cornelius P.P.) et cum uniuerso clero pacem fecisse. „

b) Lib. 2. ep. 7. Jam cit. quae est illa Cleri *Romani*. „ Quod te frater Cypriane facere non est mirum, qui pro tua verecundia et ingenita industria consiliorum tuorum nos tam non iudices voluisti, quam participes inueniri, vt in tuis rebus gestis laudem tecum, dum illas probamus, inueniremus, et tuorum consiliorum cohaeredes, quia et affirmatores esse possemus. „

c) Lib. 4. ep. 2. quae est ad *Antonianum de Nouatiano*. „ Quod etiam ad Romanum Clerum tunc adhuc sine Episcopo agentem, et ad confessores Maximum presbyterum, et cete-

§. LIII.

QVID EA DE RE A SAECVLO QVARTO, AC DEINCEPS VSQVE AD AETATEM *CRODEGANGI*?

Neque Senatus hujus ecclesiastici documenta saeculo quarto desunt. Primum ex Oecumenicis insigne prorsus Concilium *Nicenum I.*

 a) Epis-

ros in custodia constitutos, nunc in ecclesia cum Cornelio, Junctos scripsi .... sic collatione conciliorum cum Episcopis, Presbyteris, Diaconis, confessoribus pariter ac stantibus Laicis facta, lapsorum tractare rationem. „ Huic additur stantibus confessoribus et Laicis, vtpote quorum non exquirebatur consilium.

d) L. 3. ep. 10. ad Presbyt. et Diacon. „ Vt ea, quae circa ecclesiae gubernaculum vtilitas communis exposcit, tractare simul et plurimorum consilio examinata delimare possimus. „ .... Doleo enim, quando audio, quosdam improbe et insolenter discurrere ad ineptias, vel ad discordias vacare, Christi membra etiam Christum confessa per concubitus illicitos inquinari: Nec a Diaconis aut Presbyteris legi posse. ... Ad id vero, quod scripserunt mihi Conpresbyteri nostri *Donatus* et *Nouatus* et *Curdius*, solus rescribere nil potui, cum a primordio Episcopatus mei statuerim, nihil sine consilio vestro et sine consensu plebis mea priuatim sententia gerere. „ Lib. 4. ep. 10. „ Admonitos vos et instructos sciatis dignatione diuina, vt *Numidius* Presbyter adscribatur Presbyterorum Carthaginensium numero, et nobiscum sedeat in Clero. „ Qui plura nosse cupit, adeat ipsos *Cypriani* epistolarum libros.

a) Episcopos, Presbyteros, Diaconosque vetat, vna ex Ecclesia in aliam commigrare, atque quum coepissent Diaconi in Presbyteros insolescere, monentur ordinis sui meminisse, quanquam reliquis praesint Clericis, Laicisque. b) Superior igitur hic Clerus erat Episcopo conjunctus, subjunctusque, reliquo et Clero et populo Senatus praeeminens, imperitansque, et quasi Capitulis nostris Cathedralibus hodiernis praeludens. Simile quid legimus in Concilio *Laodiceno*. c) Ex quo, quantum tunc jam authoritatis vsurpatum fuerit a Diaconis, adparet. Inde Philacteria paulo largius dila-

a) *Concil. Nicen.* de an. 325. Can. 15. „ Propter multam perturbationem et seditiones, quae fiunt, placuit consuetudinem omnimodis amputari, quae praeter regulam in quibusdam partibus videtur admissa, ita, vt de ciuitate in ciuitatem non Episcopus, non Presbyter, non Diaconus transferatur. Siquis autem post definitionem sancti et magni concilii tale quid agere tentauerit, et se hujuscemodi negotio manciparit: hoc factum prorsus in irritum ducatur. restituatur ecclesiae, cui fuit Episcopus, aut Praesbyter vel Diaconus ordinatus. „ Ref. Can. Non oportet 19. C. VII. q. 1.

b) Can. 18 circa medium. „ In sua Diaconi mensura permaneant scientes, quod Episcoporum quidem ministri sint, inferiores autem Presbyteris habeantur. Per ordinem ergo post Presbyteros gratiam S. communionis accipiant, aut Episcopo aut Presbytero porrigente. „ Ref. can. *Peruenit*. 14. Dist. 93.

c) De an. 363. can. 20. „ Quod non oporteat Diaconum coram Presbytero sedere, sed jus-

dilatabant ſua, ita, vt Presbyteris non raro, imo et Epiſcopis debitam detrectarent reuerentiam, vt ſupra adductum eſt, pluraque perhibent Concilia. In eandem ibat ſententiam *Siritius* PP., qui ab anno 383. ad an. 392. ſummum tenuit Pontificatum. *a*) Subfragatur quoque *Hieronymus b*) in epiſtola *ad Ruſticum*; in ep. ad *Nepotianum Hieronymus* luculenter expreſſit, quibus vltro citroque certare debeant officiis Epiſcopi, Clericique. Id quod ferme forma erat Capitulorum poſtea

ſione Presbyteri ſedeat. Similiter autem et Diaconis honor habeatur ab obſequentibus, id eſt, Subdiaconis, et omnibus Clericis. „ Ref. Can. Non *oportet.* 15. D. 93.

a) Epiſtola 2. quae eſt contra *Jouinianum* haereticum ap. *Crabbe* Tom. 1. Conc., fol. 244. ibi „ Facto ergo Presbyterio conſtitit doctrinae noſtrae, id eſt, Chriſtianae Legi eſſe contraria. Vnde Apoſtolicum ſequuti praeceptum, quia aliter, quam quod accepimus, annuntiabant, omnium noſtrorum tanquam *Presbyterorum* et *Diaconorum*, quam etiam totius Cleri vnam factam eſſe conſtat ſententiam. etc.

b) Ep. cit. „ Singuli eccleſiarum Epiſcopi, ſinguli Archipresbyteri, ſinguli Archidiaconi, et omnis ordo eccleſiaſticus ſuis rectoribus nititur. „ Ap. *Cabaſſ.* ſupra cit. In epiſt. ad Nepotianum habet, „ Epiſcopi ſacerdotes ſe eſſe nouerint, non Dominos: honorent Clericos, quaſi Clericos; vt et ipſis a Clericis quaſi Epiſcopis honor deferatur. Scitum eſt illud oratoris *Domitii.* Cur ergo te, inquit, habeam vt principem, cum tu me non habeas Senatorem? quod

exurgentium. Post *Hieronymum* S. *Ambrosius* Episcopos hortabatur, tanti vt haberent Clericos, praesertim Diaconos, vt eosdem velut Corporis sui membra aestimatos ministeriis dignissimis adplicarent; *a*) et qua cum verecundia Presbyteros, Diaconosque spectari oporteat, docet. *b*) Plura de subsequentibus congerere saeculis, non adeo magni momenti rem fore, duximus; quod illa ex productis tum de instituendorum, tum sustentandorum Clericorum Ministris episcopali

Aaron et filios ejus: hoc Episcopum et presbyteros esse nouerimus: Vnus Dominus: vnum templum, vnum sit etiam ministerium .... Pessimae consuetudinis est, in quibusdam Ecclesiis tacere Praesbyteros, et praesentibus Episcopis non loqui, quasi aut inuideant, aut non dignentur audire.,,

a) *Ambros.* lib. 1. offic. cap. 17. ,, Episcopus vt membris suis vtatur Clericis, et maxime ministris (nota: Ministrorum nomine Diaconi veniunt) qui sunt vere filii: quem cuique viderit aptum muneri, deputat.,,

b) Idem lib. 2. cit. cap. 24. ,, Sacerdotem beneficiis suis, vel judiciis fauere convenit, vt aequitatem custodiat, et presbytero vel ministro deferre, vt parenti. Neque eos, qui semel probati sunt, arrogantes esse oportet; sed magis tanquam memores gratiae, humilitatem tenere: neque offendi sacerdotem, si aut Presbyter, aut Minister, aut quisquam de Clero aut misericordia aut jejunio, aut integritate, aut doctrina aut lectione existimationem adcumulet suam.,,

li poteſtate abunde ſeſe manifeſtent: Ad quae addenda ſunt, quae tum de Canonicorum, tum Parochorum primitiuorum origine adſtruebamus. *a*) Solum aliqua S. *Gregorii M.* teſtimonia adire, ac perſcrutari placet. *b*)

§. LIV.

VTRVM, ET IN QVO HODIERNA CATHEDRALIVM CAPITVLA CVM VETVSTISSIMO ILLO ECCLESIARVM SENATV ADFINITATEM HABEANT?

Si, vt antiquitatis delicias curioſius, ſed et ſapidius guſtemus, poſtules, quaenam illa ſint momenta, in quibus noſtrorum recentiorum ſaeculorum Capitula ab illo primaeuae antiquitatis Senatu eccleſiaſtico aut diſcriminentur,

a) Cap. 4to. §. 43. et cap. 5. §. 49. hujus operis.

b) Lib. 9. ep. 22. De *Probo* Abbate Monaſterii S. *Andreae*, et teſtamento ejus. „ Conſidentibus Epiſcopis et Presbyteris (qui ibi recenſentur) .... Probus Abbas, quem abeſſe paululum feceramus, rurſus adueniat, ut ea, quae nobis cum fratribus, filiisque noſtris in commune viſa ſunt, cenſeamus. „ lib. 11. ep. 13. ad *Maximum* Epiſc. Salonit, de ſcriptis ejus ſine ſubſcriptione non ſuſcipiendis. „ Quia ergo haec res nos valde fecit ambigere, et cautos eſſe debere praemonuit, ſi cauſſam vultis dicere: inſtructam de coetero perſonam cum mandato legaliter facto: tuis ac *Presbyterorum* ſeu *Diaconorum* in teſtimonium ſubſcriptionibus roborato.... tranſmittatur, vt ... poſſit jure ſubſiſtere. „ Et alibi plura.

tur, aut eidem aequiparentur, ſequentia notatu digna haut difficulter obcurrent. *Imo.* Non conſtabat Clerus iſte primitus, niſi Presbyteris, et Diaconis, reliquis inferioribus Clericis (qui non ordines ſuſcipiebant, ſed officia tantum ſecundum eas, quae ſupra, §. 30 congeſtae ſunt rationes) temporis lapſu pro Eccleſiarum neceſſitate conſtitutis. *IIdo.* Presbyteri hi, et Diaconi Parochi ipſi erant, et Paſtores omnium Ciuitatis Eccleſiarum; aut ſi necdum diuulſae eſſent a Cathedrali Parochiae, in ea ipſa Parochorum obibant munia. *IIItio.* Ipſa ſua ordinatione gradum hunc, dignitatemque conſequebantur: Nam Presbyteratus et Diaconatus peraeque, ac Epiſcopatus, beneficia erant, non ordines tantum; et id genus erant beneficia, quibus certo ſuo modo incumberet ſalutis animarum cura. *IVto.* Clerus etiam nunc *Romanae* Eccleſiae formam prae ſe fert expreſſiſſimam illius Cleri, qui olim ſingulis in Eccleſiis Cathedralibus Epiſcopo copulabatur. Conſtat etenim *Romani* Pontificis Clerus Presbyteris, Diaconisque Cardinalibus, ſeu Titularibus Eccleſiarum omnium *Romae* parochialium, Parochis cum Pontifice, et ſub Pontifice in idem conſentientibus, et conlaborantibus *Romano* in Conſiſtorio de negotiis omnibus, quae ex Pontificia ſpiritali ditione, ex vniuerſo, intellige, orbe Chriſtiano *Romam* referuntur. *Vto.* Presbyteri, Diaconique ciuitatis Epiſcopalis eminuere, ac praeſti-

praestituti fuere Presbyteris, Diaconisque ruris, seu agrestibus Parochis. Vnde hi vetantur a Concilio *Neocaesareensi a*) in Cathedrali Ecclesia rem facere, si Episcopus, vel siquis adsit Presbyterorum Vrbis. Si absint hi omnes, tunc eorum vicem illi subplebunt. *VIto.* Episcopi alii, sede sua aut fato quodam dejecti, aut expulsi, aut illuc remeare impediti, Vrbani Cleri societate gaudere poterant, atque inter eosdem considere. *b*) Id quod argumento est, eum ciuitatis Clerum reliquos deforis Clericos honore, et dignitate antecessisse. *VIImo.* Vt plurimum ea aetate Presbyteri illi ciuitatum digni censebantur, qui et ipsi Episcopatus insignirentur et honore, et charactere, quum eorum ex gremio alibi frequenter fuerint Episcopi delecti, atque ordinati. *VIIIuo.* Migrante e terris Episcopo, aut eo etiam absente, Dioecesin vniuersam

a) Can. 13. „ Presbyteri ruris in ecclesia ciuitatis, Episcopo praesente, vel Presbyteris vrbis ipsis, offerre non possunt, nec panem sanctificatum dare, calicemque porrigere. Si vero absentes hi fuerint, et ad dandam orationem vocentur, soli dare debebunt. „ etc. Tom. 1. CC. G. p. 151.

b) Ex concilio Ancyran: can. 17. „ Si qui Episcopi ordinati sunt, nec recepti ab ilia Parochia, in qua fuerant denominati, voluerintque alias occupare parochias, et vim praesulibus earum inferre, seditiones aduersus eos excitando: hos abjici placuit. Quodsi voluerint in Presbyterii

ſam adminiſtrabat Clerus Eccleſiae Cathedralis, tractandis his ſacris habenas, ſuperſtite Epiſcopo, jam edoctus, et inſuefactus. Quanquam haut diffiteamur, viduatae Eccleſiae majora, potiſſimaque negotia futuro Epiſcopo intacta fuiſſe relinquenda. *a*) Noſtro hoc aeuo in Eccleſiis, praeter *Romanam*, Cathedralibus Presbyteri ſimiliter ſunt, Diaconi, atque etiam Subdiaconi, poſtquam ordo hic inter ſacros locum conſecutus eſt ordines. Iidem eo ipſo, quod de Eccleſiae Cathedralis Clero principali ſint, Epiſcopis in Regimine adſiſtunt, ita, vt non pauca ſint, quae ſic decernentibus recentioribus juribus, Pontificum decretalibus, ſtatutis, conſuetudinibus, Capitulationibus legitimis etc. absque eorundem conſenſu SS. Praeſules conficere, aut tractare haut queant: atque ſuo in regimine ad ea omnia reſpicere, conſueuerunt; quae praeſtitutum nobis finem non adtingunt.

CAPVT VII.

Num durante ea beneficiorum diſciplina antiqua ab Eccleſiae exordio vita Clericorum exciterit communis vſque ad *Crodegangi* initia?

ARGV-

ordine, vbi prius fuerant, vt Presbyteri reſidere, non abjiciantur propria dignitate. „ &c, Tom 1. cit. p. 148. Ref. can. *Siqui.* 6. D. 92.

a) Vide ſis doctiſſ. *Thomaſſinum*. D. E, part. 1. l. 3. c. 7.

ARGVMENTVM.

Paragraphus. 55. Vtrum Apostolorum, atque illis proximiori aetate Clerici vitam vixerint communem ab alia fidelium saecularium viuendi ratione contradistinctam?

56. Prosecutio ejusdem thematis.

57. Quid de vita Clericorum communi sentiendum tum ex Orientis, tum Occidentis Patribus a saeculo quarto vsque quintum?

58. Vtrum non clariora saeculo sexto deprehendantur vitae apud Clericos communis documenta?

59. Qualia ex saeculo septimo adpareant vestigia?

60. Qualia saeculo octauo ante Crodegangi initia?

§. LV.

VTRVM APOSTOLORVM, ATQVE ILLIS PROXIMIORI AETATE CLERICI VITAM VIXERINT COMMVNEM AB ALIA FIDELIVM SAECVLARIVM VIVENDI RATIONE CONTRADISTINCTAM?

Quum pluribus hactenus commonstratum iueramus, qui a primis vsque ad *Crodegangi* auspicia tum instituendorum, tum alendorum Clericorum fuerint mores; Ast de vita, quam tum viuebant Clerici, vtrum communis illa fuerit, nec ne, loqui praetermittebamus, praesenti illud capite enucleandum sumsimus. Oppido consultum, ac vix non necessarium judicamus, ea de re instituere sermonem, quae clariorem veteris Disciplinae ejusque postea immutationis ingerere notitiam

tiam queat. Inde dispicimus, qualiter mutata Disciplinarum oeconomia, mutata quoque sint jura, aliamque in indolem transformata; jura, inquam, et vel potissimum primigenia Episcoporum, quae adoptata tum horum eorundem, tum reliqui Cleri alia uiuendi ratione in alios commigrarunt. Ad rem. A tempore quidem Apostolorum sustentabantur Christi Ministri ex communibus Ecclesiae prouentibus, vita tamen ad inuicem communi non viuebant soli Clerici, sed fideles primitus omnes bonorum inter se adoptabant communionem, ex quibus siue Clerici illi fuerint, siue Laici, pro necessitate victitabant. Eo minus autem illorum temporum tempestatibus sejuncta a fidelibus laicis Clericorum conuiuendi ratio fuisset adcommodata, quo atrociores erant persecutionum procellae, quae istiusmodi Consociationi innumera inuehebant obstacula: quibus tamen nil remorantibus fortissima nihilominus fuerant in fide et charitate, queis cuncti Christi fideles conligabantur, vincula. Maleuolorum praeterea Inuidia eosdem ita exagitauerat, vt bonis omnibus summa injuria exuti, praestandis, velut adsuefacti erant, oblationibus redditi insufficientes aliorum etiam credentium indigerent suppetiis, cujus rei caussa bis *Antiochiae* primum, ac demum in *Achaja* et *Macedonia*, ad illis in *Judaea* opitulandum, conquirerentur. Spreuerunt porro eo infestationum tumultu

multu fideles vniuersim opes; atque multo solertius Clerici, quorum pars solus fuerat Dominus, ex iis, quae sibi obueniebant, oblationibus, vitam tolerantes, quin multum, quo velut in societate ex bonis communibus conuiuerent, curarent. Nec proferri hanc in rem valet *Essenorum* secta: Etenim dubitandum equidem haut est, Ecclesiam *Alexandrinam* non exigua ex parte ex Judaeis potius, quam *AEgyptiis* a S. *Marco* esse collectam, de quo *Baronius*; *a*) Ast Laici illi fuerunt ex *Judaismo* ad Christum adducti, et Monachorum

 viue-

a) Tom. 1. Annal. ad an. 64. a num. 3. „ His visis, decet, vt quae de ecclesia *Alexandrina* ab eo instituta scribit S. *Hieronymus* de script. Eccl. in *Marco*, recenseamus; eademque an in omnibus vera consistant, diligentiori examine disquiramus; Sic enim ait: *Constituit Ecclesiam tanta doctrinae, et vitae continentia, vt omnes sectatores Christi ad exemplum sui cogeret. Denique Philo dissertissimus Judaeorum, videns Alexandriae primam ecclesiam adhuc Judaizantem; quasi in laudem gentis suae librum super eorum conuersatione scripsit: et quomodo Lucas narrat hierosolymae credentes omnia habuisse communia; Sic ille, quod Alexandriae sub Marco fieri doctore cernebat, memoriae tradidit.* Hucusque Hieronymus. Est hic Phylonis liber de vita contemplatiua, siue de supplicibus inscriptus. De Phylone haec quoque habet. *Philo Judaeus natione Alexandrinus, de genere sacerdotum, idcirco a nobis inter scriptores ecclesiasticos ponitur, quia librum de prima Marci euangelistae apud Alexandriam scribens ecclesia, in nostrorum laude*

versatus eos: Non solum eos ibi, sed in multis quoque prouinciis esse commemorans et habitacula eorum dicens monasteria. Ex quo apparet, talem primam in Christo credentium fuisse ecclesiam, quales nunc Monachi esse nituntur, et cupiunt, vt nihil cujusquam proprium sit, nullus inter eos diues, nullus pauper, patrimonia egentibus diuidantur, orationi vacetur et psalmis, doctrinae quoque et continentiae, quales et Lucas refert primum Hierosolymis fuisse credentes. Haec ipse, sectatus haut dubie Eusebium (lib. Hist. 2. c. 15. 16.) qui ea de christianis sub Essenorum nomine a Philone scripta esse contendit, pluribusque id ipsum probare conatus est. „ Num. 1. „ Ep. 4. Epiphanius quoque in eandem plane conspirat sententiam, qui ait. (Haeres 29) *reperies autem studiose etiam hoc argumentum in commentariis Philonis, in libro de Essaeis ab ipso inscripto: qui horum conuersationem, et laudes eorum exequens, et monasteria ipsorum in vicinia circa Mariam (Maris) paludem recensens, non de aliis quibusdam narrauit, quam de christianis.* Haec et alia plura Epiphanius, insinuans Philonem de Essaeis, hoc est, Iessaeis esse locutum, non de Essenis: Iessaeos enim a Iesu, siue a Iesse, ex quo Christus secundum carnem, affirmat nominatos esse Christianos ipso exordio nascentis Ecclesiae. Eosdem, qui erant in Ægypto, Essenos fuisse Christianos, Cassianus (l. 2. c. 5. de inst. Coenob) etiam existimasse videtur, dum asserit, Ægyptios Monachos a Marco esse institutos. Pro qua sententia porro laudat Baronius Chrysostomum, Sozomenum, Cedrenum, Bedam. de his Essenis plura commentatus, eosque ab Essenis, quos in Iudaea commoratos describit Iosephus Iudaeus, distinquendos commonstrans. Item num. 11. „ Sed et illud magnopere considerandum, Essenos non alibi, quam in Iudaea,

numeroque fuisse supra quatuor millia, vt Iosephus (Antiq. l. 18. c. 2.) testatur: quod quidem et Philo confirmat in eo libro, quem inscripsit: *quod liber sit omnis sapiens.* At cum idem Philo in libro, quem de *vita contemplatiua* conscripsit, dicat, ejusmodi genus hominum apud Alexandriam magno esse numero, imo et in aliis Ægypti regionibus agere, quin insuper et in multis orbis partibus; ac etiam addat, idem vitae genus a Graecis et Barbaris esse receptum: satis manifeste declarat, non nisi de christianisesse locutum, qui ubique terrarum, et ex omnibus gentibus ejusdem vitae, his primis ecclesiae temporibus, in eundem ferme modum institutum excolerent. Quis enim unquam legit Graecos, vel Barbaros factos Essenos, vel Iudaeos Essenos in aliis orbis prouinciis reperiri? Sic igitur cum post Christi aduentum Essenos, quos Philo describit, ab antiquis Iudaeis Essenis differre certum sit; alios hos, diuersosque ab illis jure esse censendos, nempe Christianos, qui augustiorem sublimioremque vitam a suis majoribus fuerint amplexati, merito, jureque dici posse videtur. Et vnde, rogo, tantopere post Euangelii praedicationem testando *Philone*, longe lateque per orbem auctus est numerus Essenorum; nisi quod iidem erant Christiani, praedicatione Apostolica vbique gentium propagati? Quodsi et obseruationem diei Sabbati *Philo* in Essenis commendat; haut mirum est, cum et Apostolos Iudaizasse, eorum acta testentur. Hocque est, quod prouide S. Hieroymus ait: *Videns Philo Judaeorum disertissimus, primam ecclesiam adhuc judaizantem, quasi in laudem suae gentis librum super eorum conseruatione conscripsit.* Siue ergo velimus, dictos Christianos apud Alexandriam agentes, quod ex Essenis ad fidem Christi venissent, esse nominatos Essenos, vel a *Philone* sic apel-

viuebant vitam, quorum tunc praeludia ordiebantur, aut incunabula efformabant: ad maturitatem vero prouehebat *Antonius. a*) Retinuerunt eundem pro perfectione Christiana flagrantissimum Zelum proxima post Apostolos

latos, quod magna ex parte Essenorum vitam viderentur imitari, vel quod non Essenos, sed Iessaeos, vel Essaeos a contemplatione, vel sanctitate eo nomine . . . libuerit nominare Christianos: satis ex his omnibus constare arbitror, ipsum *Philonem* secundum Eusebii, Epiphanii, Hieronymi, et aliorum sententiam nonnisi de Christianis esse locutum, ita tamen, vt licuit externo homini rerum nostrarum secreta inexplorata habenti, et quae essent Iudaeorum Christianorum, Iudaeis prorsus adscribere cupienti. „ Ita *Baronius. Esseni* a *Philone* laudati iidem videntur cum *Therapeutis*, eu vitae contemplatiuae deditis. Conf. *Fleurium* H. E. L. 1. §. 4. et 15. Et lib. 2. §. 6. Quibus in locis de vtroque hujusmodi hominum genere tractat.

a) Idem *Baron:* Annal. Tom. 3. ad an: 328. n. 8. „ Cum ex omni hominum genere ad eum (*Antonium*) inuisendum confluerent, et ab eodem ad contemtum saeculi et perfectae vitae studium arripiendum sedulo inuitati, idem vitae genus et institutum capesserent; complura condidit monasteria, coenobiticaeque ipse primus vitae jecit in eremo fundamenta: adeo vt coenobitarum Monachorum idem institutor sit habitus, vel potius restitutor, si *Essenorum*, qui in Ægypto sub Marco primo Alexandrinorum Episcopo floruerunt, ratio aliqua habenda esse videatur; quos christianos fuisse superius perspicue demonstrauimus.

ſtolos tempora, quibus Eccleſias rexerunt, ac inluſtrarunt SS. *Clemens* I. PP. *a*) *Ignatius* *b*) *Polycarpus* *c*) quorum epiſtolae illo exuberant ſpiritu, quem ab Magiſtris ſuis Apoſtolis hauſerant. Permixti viuebant cum Laicis Clerici, neque ſeparatam ab illis viuebant vitam, eoquod eadem vniuerſos animauerat Spiritus ſancti vnctio, idemque perfectionis ſtudium medullitus inuaſerat. Siue Clerici

a) Duae potiſſimum *Clementis* ad *Corinthios* epiſtolae ab emunctioris naris criticis vt genuinus *Clementis* partus comprobatae ſunt. Exuberant hoc in argumento. Vid. ap. *P.* Wilibald. *Heis.* Tom. I. Vindic. quantumuis incompletiſſ.

b) Septem ſancto *Jgnatio* adtribuuntur epiſtolae toti retro antiquitati cognitae, ad *Epheſios*, *Magneſios*, *Trallenſes*, *Romanos*, *Philadelphios*, *Smirnenſes*, et ad S. *Polycarpum*. Ex ep. ad S. *Polycarp*: quantum ad rem noſtram ita hortatur *Smirnenſes* ap. *Fleur.* l. 3. §. 11. „ Episcopum audite, vt et Deus vos exaudiat. Libenter vitam darem pro illis, qui ſubditi ſunt Epiſcopo, Presbyteris et Diaconis, vtinam cum illis pars mea ſit in Deo. Omnia vobis ſint *COMMVNIA*, labores, pugnae, aerumnae, ſomnus, Vigiliae. „ Miſſa facio plurima alia vnionem laicorum cum Clero toto, qua poterat, niſu commendantia. Vid. *Fleurius* lib. cit.

c) *Polycarpus* epiſtola ad *Philippenſes* aliud ingerit nihil, niſi quod ſubgerebat ſpiritus ille, qui imbuebat corda Apoſtolorum eorumque ſequacium ſiue fidei doctrinam, ſiue mores reſpicias, aut diſciplinam, ap. *Fleur.* cit. §. 13.

fuerant, siue Laici; vix non eadem illis (si a Clericis matrimonium sustuleris) probabatur viuendi ratio; excepto, quod inculcata fuerit Episcopis ac Presbyteris praestanda subjectio, ac Diaconis honor exhibendus; atque ea obligatio pro Cynosura diuinum respiciat praeceptum.

§. LVI.

PROSECVTIO EJVSDEM THEMATIS.

Sancto *Polycarpo* anno circ. 167. fidem Christi, superato viriliter igne, confirmanti coaeuus erat *Justinus*; ex cujus Apologia I. discimus, quinam mores fuerint Ecclesiae de bonorum temporalium aut cura, aut impendio, nullo interiecto inter Clericum aut Laicum discrimine. *a*) Ad saeculi secundi finem *Clemens Alexandrinus* profecto non stomachatus adeo

a) Ap. *Fleur.* H. E. L. 3. §. 38. „ Aliquando media, diuitias cumulandi et aliena rapiendi quaerebamus, nunc nostra in confratrum leuamen communia facimus. Inimicos nostros odio capitali prosequebamur, nec nisi cum confratribus juxta veterem consuetudinem comedere dignabamur; at post aduentum Iesu Christi omnes familiariter communicamus, et pro inimicis nostris preces ad Deum fundimus. „ Item §. 41. „ Eadem mysteria alter alteri in memoriam reducimus: quibus opes sunt, pauperes adjuuant, et semper conjuncti viuimus. „ Item loc. cit. „ Tunc sanctificata inter praesentes distribuuntur, et absentibus per manus Diaconum deportantur. Opulentiores libere, prout volunt, stipem largiuntur, et quod eo modo

adeo fuiſſet in eorum Chriſtianorum audaciam, qui obuios ſibi per plateas fratres Chriſtianos alta voce ſalutare non erant verecundati, atque improuida hac comitate tum ſe ipſos, tum Confratres nec ſuadente vtilitate, nec conſtringente neceſſitate, periculo expoſuiſſent aut tormentorum, aut Apoſtaſiae, niſi illi, qui Chriſti profeſſi fuerant dogmata, ita ſeſe gererent, ne paſſim Gentilibus eſſent cogniti: *a*) quam cautelam expoſtulabant tum dirae, cum quibus confliċtabantur, anguſtiae, tum ſagacioris prudentiae leges; quae omnia quam valida vitae Clericorum communi obpoſuerint obſtacula, facile quisque dijudicabit ex Idololatrarum furore in Clericorum magis, quam Laicorum capita debachante. Ab recenſitorum modo Patrum annis non longe aberat antiquiſſimus *Tertullianus*, qui majorem adfundit lucem vitae apud Chriſtianos rationis *b*) quibus abundantiſſime inſtruimur, Clericos, quamuis praeſidentia ga-

K 4 uiſi

colligitur, apud Praelatum deponitur, quibus collectis ipſe orphanis, viduis, illis, qui per infirmitatem, vel quamcunque aliam cauſam ad inopiam redaċti ſunt, captiuis et peregrinis ſuccurrit: vt verbo complectar omnia, Praelato omnium illorum, qui qualicunque neceſſitate praemuntur, cura incumbit. „

a) Paedag: Lib. 3. ap. *Fleur*: H. E. L. 4. §. 37.

b) *Tertullian*: Apolog: c. 39. ap. *Fleur*. H. E. L. 5. §. 9. circ. an. 202. „ Peſſimum futuri quondam judicii omen creditur, ſiquis ita peccet, vt orationum noſtrarum, conuentuum et

nisi sint nunquam non apud fideles; attamen eos ipsos iisdem transigendae vitae mediis vsos esse, ac ceteros fideles, quorum sustentatio aliorum indiguerat ope: ac quemadmodum illi, ita nec hi communi vita conuixisse, praecipue dum nec indumenta, nec vestitus eosdem a Laicis discriminarent: vitae igitur inter Clericos solos communis Disciplina, quae posterioribus inualuit saeculis, tunc omnino ignorabatur. Sancti *Cypriani* circa annum ducentesimum quadragesimum octauum *Carthaginensis* Episcopatus solium ingressi epistolis edocemur, eam apud Christianos viuendi formam, quae antecedentibus Ecclesiae duo-

sacri commercii communione excludi mereatur. Ibi probatissimae virtutis Praesbyteri praesident, hi ad honorem istum merito, non pecunia euehuntur; nam pecuniae et rerum sacrarum nulla est proportio. Thesaurum quidem habemus, et religio nec emitur, nec venditur. Quisquis singulis mensibus modicam pecuniam adfert, siue quandocunque vult, si vult, et potest: nemo dare cogitur; liberrima est collatio. Est quasi pium depositum, quod non inutilibus conuiuiis consumitur, sed alendis et sepeliendis pauperibus, sustentandis orphanis, senibus, naufragis, ad fodinas damnatis, in insulas relegatis, aut religionis caussa in carcere gementibus impenditur. . . . Sensu et corde vniti omnia fratribus sincere communicamus, omnia inter christianos, exceptis uxoribus, communia sunt. Quid igitur mirum, si tali animorum consensu ad communem mensam convenimus?,,

duobus ſaeculis, inde ab Apoſtolorum aetate inuecta fuerat, nihil admodum mutationis ſubiiſſe; et dum ſubin tepor quispiam inrepſerat, eum inualescentis perſecutionis acerbitas exterminauit. Non Presbyteros duntaxat, Diaconos, ac ceteros Clericos, ſed et Confeſſores quoslibet *Fratrum* nomine compellat. Eadem cordi ſuo cura erat fidelium, miſerorum, aliorumque indigentium ſuſtentandorum, ac Clericorum, quos ſolis Eccleſiae decimis alendos conſtituit, *a*) nullo vnquam ſeſe prodente indicio, arculas fuiſſe, aut marſupia ſolis Clericis communia, quibus ſuis hi obuiarent indigentiis: aut certas conſtitutas fuiſſe praeter ſacros Conciliorum Canones regulas, ad quorum normam ſuos componerent mores, actionesque. De ſacris vero Conciliorum ſanctionibus vnde quaque ſcitum eſt, eosdem devita Clericorum communi ne apicem quidem vnum ſtatuminaſſe. Quin imo ex Concilio Generali Niceno I. eluceſcere videtur, Congregationes Clericorum in communi nihil tunc habuiſſe exiſtentiae; ſiquidem

a) Lib. 1. ep. 9. ad Clerum et *Plebem Furnit.* „ Quae nunc ratio et forma in Clero tenetur, ut qui in eccleſia Domini ad ordinationem clericalem promouentur, nullo modo ab adminiſtratione diuina auocentur, ne moleſtiis et negotiis ſaecularibus alligentur, ſed in honore *ſportulantium fratrum* tanquam decimas ex fructibus accipientes ab altari et ſacrificiis non recedant, et die ac nocte coeleſtibus rebus et ſpiritualibus ſeruiant. „

quidem quasnam illi domi suae foeminas commorantes relinguere, ac contubernales possint, aut non possint, illic statutum sit; quae profecto congregationi hujuscemodi in communi refragantur, ac vitam potius notant priuatam ac singularem. *a*) Supra productis frequentissime in medium testimoniis vidimus, pluribus Conciliorum decretis sancitum fuisse, vt Episcopus Clero cuilibet det pro suo merito et labore, quae particulares dissimilaresque remunerationes quantum sapiant proprietatem, ac vitae, vbi omnia sint communia, contrarientur, nemo erit, qui non intelligat.

§. LVII.

QVID DE VITA CLERICORVM COMMVNI SENTIENDVM TVM EX ORIENTIS, TVM OCCIDENTIS PATRIBVS A SAECVLO QVARTO VSQVE QVINTVM?

Sanctissimi quidem extiterant saeculis quarto et quinto tum Orientis, tum Occidentis Episcopi, *Basilius*, *Chrysostomus*, *Athanasius*, *Eusebius*, *Ambrosius*, *Hieronymus*, *Augustinus*; qui

a) Concil. *Nicen.* I. de an. 325. can. 3. „ Interdixit per omnia magna synodus: non Episcopo, non presbytero, non Diacono, nec alicui omnino, qui in Clero est, licere subintroductam habere mulierem: nisi forte matrem, aut sororem, aut amitam, vel eas tantum personas, quae suspiciones effugiunt. „ Ref. can. *Interdixit.* 16. D. 32.

qui vitam vt victitarent Clerici communem instigatores fuerant, promotoresue. Ast Monachalis illa fuerat, non saecularis. Copulabant illi felicissimo connubio vitam monasticam, quae antea Laicos solum complexa est, cum Clericali; atque sic quidem communio inter eos euasit bonorum, reliquorumque temporalium Clericalis, quae tamen mere Clericalis aut saecularis non remanserat, sed facta monachalis. Ordiamur ab oriente in *Basilio.* Post *Antonium Basilius*, monasticae vitae praecipuus imitator inclaruit. Vita decessit an. 379. Episcopus *Caesareensis* et Monachus, imo Monachorum, qui Clericatu simul initiati sunt, parens vsque modo clarissimus. Sub ejus regula Monachi, Monachaeque in Oriente siue cum Ecclesia *Romana* vnione conjuncti, siue disjuncti fere omnes militant, exceptis solum Religiosis occidentalibus Missionum gratia in eas oras dilabentibus; cujus rei testem oculatum, quin me constituam, nihil metuo. a) Quis S. *Epiphanii,* qui ad saeculi quarti exitum, aut auspicium quinti

a) Vt alia multa praeteream, ipsa Basilii regula id commonstrat cap. 39. *Titulus.* „ *De modo, quem seruare debetis, qui praeest cum sororibus, et maxime circa confessionem.* „ Videlicet toto hoc capite instruit ex fratribus illum potissimum, qui monialibus vt pastor praeest, circa ea praecipue, quae ad rite, honesteque peragendam confessionem spectant. Subponit igitur, inter fratres regula *Basilii* imbutos *Presby-*

quinti aetatem produxit suam, fuerit sensus in ea disciplinae ecclesiasticae oeconomia, prodit ipse, tum in Clericorum tum Monachorum laudibus diffusus, quin vel jota vnum aut apex excidat, quo Clericorum illo aeuo extitisse Collegia, testatum faciat. Subdiaconatum, et quoslibet SS. Ordines recenset solitos conferri illis, qui Virginitatem excolerent, aut Monachatum siue in vrbe, siue ruri tenerent. Adfirmat quoque vitae S. *Epiphanii* scriptor, eum in domicilio Episcopali cum octoginta Monachis, quibus et ipse connumeratus fuerat, versatum fuisse. *a*) Ab Oriente in Occidentem Monachorum instituta ferebantur ab *Athanasio*; *b*) atque post *Athanasium*

teros esse connumeratos. Fuere cum *Sozomeno*, qui haec *Basilii* ascetica pro *Eustathii* Sebasteni partu conatu non multum auspicato venditarunt, quem vitae monasticae in *Armenia*, *Paphlagonia* et *Ponto* authorem decepti credebant. Ast *Basilio* dignissimum esse, praeter alia argumenta conuincit *Rufini* authoritas, cujus labore ex graeco in latinum versa sunt. Conf. *Fleur.* H. E. L. 14. §. 3. *Baron.* ad an. 361. a. num. 48. seq.

a) Ap. *Thomass.* V. et N. D. part. 1. l. 3. c. 4. n. 5.

b) *Baron*: Tom. 3. ad an. 328 n. 10. Seqq., Roma ab Antonioisto magno per Athanasium Episcopum Alexandrinum; a romana vero Ecclesia velut e promtuario disciplinae, aliae omnes occidentalis orbis ecclesiae mutuatae sunt, omnes ex more cupide amplexantes, quod vidissent Romam esse secutam. Satis autem prae-

ſtiti hoc amplius ceteris romana eccleſia, vt ipſa prima voluerit etiam intra vrbem, et in ſuburbiis coenobia Monachorum: quod quidem aemulatae ſunt nobiliores Eccleſiae, vt Mediolanenſis, quae primum monaſterium juxta ciuitatem poſitum habuit, vt Auguſtinus teſtatur conf. lib. 6. c. 6. qui de his, quae tum Romae, tum Mediolani viderat, haec tradit de morib. eccles. c. 33. Vidi ego diuerſorium ſanctorum Mediolani non paucorum hominum, quibus vnus Presbyter praeerat vir optimus, et doctiſſimus. Romae etiam plura cognoui, in quibus ſinguli grauitate atque prudentia et diuina ſcientia praepollentes coeteris ſecum habitantibus praeſunc chriſtiana charitate, ſanctitate et libertate viuentibus. Ne ipſi quidem cuidam oneroſi ſunt ſed orientis more, et Pauli auctoritate, manibus ſuis ſe transigunt. Iejunia etiam prorſus incredibilia multos exercere didici, non quotidie ſemel ſub noctem reficiendo Corpus, quod eſt usquequaque vſitatiſſimum, ſed continuum triduum vel amplius ſaepiſſime ſine cibo ac potu ducere: Neque hoc in viris tantum, ſed etiam in foeminis, quibus item multis viduis et virginibus ſimul habitantibus, et lana, ac telà victum quaeritantibus praeſunt ſingulae grauiſſimae, probatiſſimaeque non tantum in inſtituendis, componendisque moribus, ſed etiam inſtruendis mentibus peritae, atque paratae. Ita Auguſtinus.,, Eodem modo ex *Baronio* cit. ad an. 328. n. 23. „ Parum viſum eſt Athanaſio Monachorum inſtituta in *Clerum ciuitatis* eccleſiarum transferre: ſed ipſos ſanctiſſimos Monachos, quos coeteris noſſet moribus et peritia antecellere, in Epiſcopos diuerſarum eccleſiarum adſciuit, quod fortiſſimos hos ſciret aduerſus ingruentem Arii hereſin pugnatores, et

quasi munitissimas turres contra Meletianos schismaticos. Quinam vero hi essent, qui ad episcopale munus obeundum fuerint ab eo postea accersiti, hocque visitationis tempore dioecesi cogniti, atque delecti, idem ipse Athanasius ad Dracontinm Monachum scribit, quem contentiosius reluctantem ad idem ministerium suscipiendum expertus, his monet ep. ad *Dracontium.* Neque enim tu solus ex Monachis es constitutus (Episcopus scilicet) neque solus ministerio praefuisti, neque solus a Monachis delectus es Nosti enim Serapionem Monachum esse, et quot Monachorum praefectum. Neque a te ignoratur, quot Monachorum pater fuerit Apollonius. Nosti Agathonem, neque ignotum habes Aristonem. Memor es Ammonii cum Serapione profecti. Fortassis etiam audisti de Cue in superiori Thebaide: poteris etiam rescire de Paulo, qui est apud Latos, et de aliis multis: et tamen isti Episcopi; constituti non contradixerunt; sed habentes pro exemplari Elisaeum, et conscii quid Elias egerit, et eruditi, quid discipuli Christi, apostolique fecerint; susceperunt hanc curam, neque ministerium hoc aspernati sunt: Neque propterea se ipsis deteriores facti sunt; sed et laboris mercedem exspectant, proficientes ipsi, aliosque proficere adhortantes. Quod ab Idolis conuerterunt? Quod adduxerunt Christo seruos? Adeo, vt qui ista signa conspiciant, admirentur? An quaeso nou ingens signum, puellam inducere, vt virgo maneat, et adolescentiorem adhuc, vt sit continens, et idololatram, vt cognoscant dominum? „ Et postea. „ „ quapropter cum hujusmodi habeas exempla, dilectissime Draconti! nec dicas, nec dicentibus credas, Episcopatum esse caussam peccati, aut quod inde nascantur occasiones delinguendi: licebit tibi in Episcopatu esurire, sitire cum Paulo:

nasium ab *Eusebio Vercellensi.* a) Quemadmodum enim in Oriente Viri sanctitate conspicui id sibi laboris et operae non alio ex fine, quam vt inplantata, et radicata vita monastica, ejusdem sectatores eo elegantius exprimerent innocuam Veterum Christianorum viuendi formam; ita flagrantissimus hic Zelus Occidentalium tunc Patrum praecordia incenderat. Hos inter negligendus non est *Hieronymus.* Ille equidem frequenter de Monasticae vitae laudibus habet sermonem, quando ejuscemodi sodalitia coeperant increbescere etiam in Occidente; nil tamen meminit ejusmodi, quo Coetum fuisse ibidem Clericorum vna adgregatorum et domo et vita, patesceret: quin potius multa innuat praecepta, quae solitariam potius

licebit vinum non bibere, sicut Timotheus fecit, et jejunare frequenter, vt Paulus solitus, ita vt secundum illum jejunans alios sermonibus nutrias; et sitiens abstinendo a potu, aliis, docendo, potum praebeas. Ne igitur talia objiciant consiliarii tui: Nouimus enim Episcopos jejunantes, et Monachos comedentes, „ Cet. Haec pluribus adducere placuit, vt perspiciamus, ea rerum vicissitudine jam inter Monachos commoratos fuisse Clericos; atque ex Clericis Monachis adsumtos Episcopos, qui in communitate vixerant non Clericali, de qua nihil scitum est, sed monachali.

a) *Baron.* cit. n. 22. „ Qui in orbe occidentali monachismum conjunxerit clericatui, praedicatur a S. Ambrosio S. Eusebius Vercellensis, qui Apostolica legatione perfunctus in Ægyp-

potius et domo septam Clerici vitam aut subponunt, aut desiderant: videlicet, vt pauperes semper mensae adhibeant, et hospites: ne foeminas domi admittant vllas, et alia id genus. Neque heic elabi sinamus *Augustini* et authoritatem, et exemplum: Is ipse enim duo construxit monasteria, vnum vt verosimilius conjecturare licet, adhuc Presbyter in hortis sibi ab Episcopo suo *Valerio* concessis pro Monachis. Alterum, dum Episcopatus jam ascenderat culmen, ad mores, geniumque Clericorum magis adtemperatum; ex quo, dum ille ibidem vitam ageret, vel Episcopi prodiere, vel Cleri proceres, quos in omnes *Africae* partes disseminauit. Abdicare tamen oportebat omnes illic viuentes Clericos peculium quodcunque, atque paupertatis se obstringere voto, atque esse communis vitae sectatores, alias ab eodem *Augustino* ejiciendos, qua viuendi ratione *Canonicorum Regularium* jecit sementem, atque quantumuis forent Clerici, et a monachali instituto contradistincti, Religiosorum tamen potius

tum profectus est, et Alexandriae aduersus Arianos concilium habuit, sanctorumque Monachorum institutum (vt par est credere) diligentius perquisiuit, et studuit Clericali vitae conjungere. Haec enim, inquit Ambrosius ad Vercell: lib. 10. ep. 82. „ Primus in occidentis *partibus diuersa inter se Eusebius sanctae memoriae conjunxit, vt et in ciuitate positus, instituta Monachorum teneret, et*

potius ad Computum, quum paupertatem praecipue ex voto sustinerent, quam ad Clericorum, qui saeculares nuncupantur, ordinem reducuntur. Plurimi vero sunt ex *Augustino* passus, qui huic nostro adserto faciunt fidem, roburque addunt: pauca delibabimus.

ecclesiam regeret jejunii sobrietate .... Haec igitur patientia in S. Eusebio monasterii coaluit vsu, et durioris obseruationis consuetudine hausit laborum tolerantiam. Namque haec duo in attentione christianorum deuotione praestantiora esse, quis ambigat, Clericorum officia et Monachorum instituta? etc. Quod ipsum praestantissimum vitae genus S. Martinus Episcopus Turonensis transuexit in Gallias, et S. Augustinus in Africam: qui admirabili quadam connexione duo haec (vt dictum est) omnium perfectissima vitae genera Clericorum et Monachorum in vnum pariter conjungentes, tanquam lucidissimis astris, vt olim Martyres tempore persecutionis in pace, Christi ecclesiam exornarunt.,, Computante *Fleurio* H. E. lib. 16. §. 3. circa annum 364. ad aeterna *Eusebius* transiuit tabernacula. Ap. *Thomass.* Part. 1. lib. 1. cap. 4. n. 2. *Ambrosius* ep. 2. hunc in modum loquens inducitur.,, In ecclesia Vercellensi duo pariter exigi videntur ab Episcopo, Monasterii continentia, et disciplina ecclesiae Haec enim primus in occidentis partibus diuersa inter se Eusebius sanctae memoriae conjunxit, vt et in ciuitate positus instituta Monachorum teneret, et ecclesiam regeret jejunii sobrietate.... Item,, Eusebius prior leuauit vexillum confessionis. Haec patientia in sancto Eusebio monasterii coaluit vsu et durioris obseruationis consuetudine hausit laborum tolerantiam.,, Idem *Ambrosius* sermon.

bimus. *a*) Ceteris vitandae prolixitatis ſtudio manumiſſis. Ex quibus hactenus productis diſcimus, quinque a Chriſtianiſmi cunabulis praeterlapſa eſſe ſaecula, quibus ſiqui vitae communis inueniantur ſectatores, tales ſolum extiterant, qui intra Coenobitarum repagula ſeſe recludebant; ii, qui foras erant, Clerici communis vitae aut ſocietatis in eisdem aedi-

69. „ In hac ſancta Eccleſia eosdem Monachos inſtituit, quos Clericos etc. Vt ſi videris Monaſterii, lectulos inſtar orientalis propoſiti judices. „ Eruditus *Rautenſtrauch* Inſtit. I. E. §. 509. in not. ſcribit „ Vitam communem, et quaſi monaſticam introducere coeperunt Euſebius Vercellenſis, ac . . . S. Auguſtinus. De Euſeſebio Vercell: conſtat ex S. Ambroſii ep. nunc 63. olim 82. et ex ſermone olim 69. eidem Ambroſio tributo, cujus tamen Autor S. Maximus videtur. . . . Muratorius diſſert. de Canonicis Tom. 5. antiq. Ital. med. aeu. p. 186. Thomaſſinum reuincit, propugnantem p. 1. l. 3. c. 4. ab Euſebio Vercellenſi non *Clericorum* congregationem inſtitutam eſſe, ſed Monachos pro Clero fuiſſe adſumtos, queis omnia Clericatus munia mandauerit. „ Mihi quidem doctiſſimi *Muratorii* laudata opera ad manus non ſunt; Aſt ſiue ſit authoritas *Ambroſii*, ſiue *Maximi* profecto plus probant pro vita Monachatui conſimiliori, quam ſimplici Clericatui, atque facile eruitur, ejus vitae ſectatores absque votorum nuncupatione non vixiſſe; id quod Regulari magis vitae conueniens eſt: cujus ille formam ex oriente in occidentem adportaverat.

a) Ex *Auguſtini* ſerm. 355. al. 49. de diuers. ap. *Fleur.* H. E, L. 24. §. 40. „ Quidam Presby-

ter nomine Ianuarius communitatem S. Augustini ingressus jactabat, omnia bona sua in caussas bonas distraxisse; verum seruauerat sibi pecunias, cujus proprietatem ad filiam suam pertinere dicebat; filium enim habebat, et filiam minori aetate, qui in monasteriis educabantur; simulabat ergo se filiae seruare hanc pecuniam, vsque dum eidem per aetatem de ea disponere liceret. Nihilominus cum se videret morti proximum, condito testamento, quid his pecuniis faciendum, ipse decreuit, juramento affirmans, se esse earum Dominum. Filium et filiam exhaeredes voluit, et haeredem scripsit ecclesiam. S. Augustinum acriter afflixit hujus Presbyteri simulatio, et periculum malae famae, quod ejus communitas subibat Itaque aliquando populum rogauit. („ Serm. 316. al. 50. n. 2. ap. *Fleur.* cit.) vt altera die in ecclesia frequentissimus conueniret; vbi tempus concionandi aduenit, de se ipso enarrare coepit, quo pacto olim Hipponem venisset, inuitum se deinde Presbyterum et Episcopum fuisse creatum, et monasterium Clericorum in domo episcopali instituisse, vt hospites decentius, quam in simplici asceterio suscipi possent. *Haec est* (inquit) *nostra viuendi ratio; Nemini in nostra Societate quidquam proprium possidere licet, et siquis aliquid retinet, rem illicitam facit.* (En votam paupertatem!) *optima mihi de fratribus meis est opinio, et ne quidem, an aliter faciant, inquirere lubet.* . . . S *Augustinus* rursus declarat, dixisse ad eos, qui in ejus societate viuebant, vt si quae forte possiderent, de iis disponerent, et diem usque ad Epiphaniam posuisse. *Statueram, nullum Clericum ordinare, nisi in meo vellet manere consortio, eumque ordine priuare, si a communione discederet; jam muto consilium coram Deo et vobis. Qui propria possidere vo-*

lunt, quibus Deus et ecclesia ejus non sufficit, habitent, vbi voluerint. Nolo Hypocritas facere. Grande malum est, VOTUM violare, sed grauius fingere, et uon obseruare. Hos Dei judicio relinquo. „ Item *Fleuer.* l. cit. § 41. „ S. Augustinus post Epiphaniam eorum, quae acta fuerant, sicut promiserat, rationem reddidit. Primo a Diacono, cui nomen Lazarus, locum praelegi jussit ex actis Apostolorum, vbi vita communis fidelium Hierosolymae describitur. Postquam haec Diaconus legisset, S. Augustinus, accepto libro, ipse eundem locum rursus legit, quod sibi maximopere placeret: *Hoc est,* inquit, *quod imitari decreuimus.* Et deinde: *gratum vobis affero nuntium: omnes fratres mei et Clerici, qui mecum sunt, tales inueniuntur, quales optabam.* Postea de Clericorum suorum singulis, qui aliqua bona possidebant, loquitur, et modum docet, quo se iis abdicauerint, aut quare nec dum id fieri potuerit, vt omnis populus sciret, quod se omnino ad vitam communem,et perfectam paupertatem redegissent. In hac enumeratione duos Presbyteros nominat, Leporium et Barnabam.... Populum suum S. Augustinus hortatur, vt Clericis nihil priuatim possidendum, sed communitati donet. *Nemo* (sunt verba ejusdem) *vel togas, vel interulas nisi toti communitati donet, vnde et ego vestimenta accipio. Nolo, vt quidquam in meum vsum speciatim offeratis, quasi ita deceret, evempli caussa, pretii magni pallium; forte id alii Episcopo conueniret: sed non Augustino homo pauperi, et pauperibus nato. Talem vestem me gerere oportet, quam fratri meo, qui indigeret, dare possim, talem, quali Presbyter, Diaconus, aut Subdiaconus vestiri possit. Si vero pretiosior vestis mibi detur, vendo, vt habeam, vnde pauperibus quidquam elargiar. . . . Si quemquam deprehendero, qui Hypocrita sit, et aliquid*

aedibus, et ad eandem mensam nulla vel lege, vel consuetudine obstringebantur; nisi fors quaedam incerta, vt in notis obcurret, pro comperta veritate adoptare mauis.

§. LVIII.

VTRVM NON CLARIORA SAECVLO SEXTO DEPREHENDANTVR VITAE APVD CLERICOS COMMVNIS DOCVMENTA?

Hujuscemodi Coetus, quo in societatem se compingi tolerabant Clerici, clariora se produnt vestigia saeculo VI. atque subpeditantur a Concilio in *Hispania Toletano* II. supra (§ 40.) laudato, quo dicto firmatur veritas. Haut equidem diffiteor, istiusmodi argumentum pro juuenum in communi morigeratione recte instituendorum potius, quam pro Cordatiorum, ac in sublimiori gradu conlocatorum Clericorum sociali Contubernio facere, velut

proprium possideat, non permittam, vt testamento hac de re disponat, et ex tabula Clericorum delebo. Appellet contra me ad mille concilia, mare trajiciat, adeat, quemcunque voluerit, maneat, vbi potuerit, sed spero, Deo adjuuante, nunquam fore, vt talis in illo loco Clericus sit, vbi ego Episcopus fuero. „ Conf. Fleur. cit. Haec de communi apud Augustini episcopatum Clericorum vita. Quem S. Augustini locum in extenso leges in regula Crodegangi probata in concilio Apuisgranensi cap. 112, et 113. Tom. I. C. Germ. a pag. 489.

velut altero innuitur Canone. *a*) Attamen coeptum jam tum eſt, Clericos, quum adhuc vernaret juuenta, iisdem indurare laboribus, iisdem imbuere virtutibus, atque ad perfectiorem, quam Majores noſtri tenebant, ſimul-

a) Con. *Tolet.* II. can. 1. „ De his, quos voluntas parentum primis infantiae annis in Clericatus officio, vel Monachali poſuit, pariter ſtatuimus obſeruandum, vt mox cum detonſi, vel miniſterio electorum contraditi ſunt, in domo eccleſiae ſub Epiſcopali praeſentia a praepoſito ſibi debeant erudiri. At vbi octauum decimum aetatis ſuae compleuerint annum, coram totius Cleri, plebisque conſpectu voluntas eorum de expetendo conjugio ab Epiſcopo perſcrutetur, quibus ſi gratia caſtitatis, Deo inſpirante, placuerit, et promiſſione caſtimoniae suae absque conjugali neceſſitate reſponderint ſeruaturos, hi tanquam appetitores arctiſſimae viae leuiſſimo Domini jugo ſubdantur, ac primo ſubdiaconatus miniſterium probatione habita profeſſionis ſuae a viceſimo anno ſuſcipiant. Quodſi inculpabiliter ac in offenſe viceſimum et quintum annum aetatis ſuae peregerint, ad Diaconatus officium (ſi ſcientes implere poſſe ab Epiſcopo comprobentur) promoueri debent. Cauendum tamen eſt his, ne quando ſuae ſponſionis immemores ad terrenas nuptias, aut abortiuos concubitus vltra recurrant. Quodſi forte fecerint, vt ſacrilegii rei ab eccleſia habeantur extranei. His autem, quibus voluntas propria interrogationis tempore deſiderium nubendi perſuaſerit, conceſſam ac Apoſtolo ſententiam aufferre non poſſunt, ita vt cum prouectae aetatis in conjugio poſiti, renuntiaturos ſe pari conſenſu operibus carnis

ſimulque in vita reſplendebat monaſtica, Evangelii effingere formam, qua illa Monachalis diu inclaruerat. Paulo perſpicacius eodem ſaeculo relucet indicium in *Galliarum* Eccleſiis ex Concilio *Turonenſi* II. *a*) In regno *Chereberti* (*Chariberti*) coacto; quod adgregato-

ſpoponderint, ad ſacros gradus adſpirent. „ Can. 2. Similiter placuit cuſtodire, ne quis ex eis, qui tali educatione imbuitur, qualibet occaſione cogente propriam relinquens eccleſiam ad aliam tranſire praeſumat. „ Crabbe Tom. 1. fol. 571.

a) *De an. circ: 566. Can.* 13. „ *Epiſcopus conjugem vt ſororem habeat, et ita ſancta gubernatione gubernet domum, tam eccleſiaſticam, quam propriam, vt nulla de eo ſuſpicio quaquam ratione conſurgat. Et licet, Deo propitio, Clericorum ſuorum teſtimonio viuat, quia cum illo tam in cella, quam vbicunque fuerit, ſecum habitent, eumque ſequantur, et presbyteri et Diaconi, vel deinceps Clericorum turba juniorum, Deo adjuuante conuerſantur, ſic tamen propter Zelotem Deum noſtrum tam longe abſint, manſionis propinguitate diuiſi, vt nec hi, qui ad ſpem recuperandam Clericorum ſeruitute nutriuntur, famularum propinqua contagione polluantur.* „ Exiſtimant nonnulli per verba, qui ad ſpem recuperandam ſeruitute nutriuntur, intelligi Clericos in ſpem laetiſſimam propaginis ſpiritualis excolendos: alii de ſeruis Clericorum, qui perſaepe libertate donati, ordinibus, officiisque mancipabantur eccleſiaſticis, interpretantur. *Can.* 14. „ *Epiſcopum, Epiſcopam non habentem nulla ſequatur turba mulierum, licet ſaluetur vir per mulierem fidelem, ſicut et mulier per virum fidelem, vt Apo-*

gatorum apud Episcopum Clericorum majorum coetus recenset; quibus canone decimo quarto sit facultas, exturbandarum a Cohabitatione Episcopali muliercularum, luculentiori indicio, illos Clericos in Communis vitae societatem confluxisse. B. *Gregorii Turonensis*, qui anno quingentesimo nonagesimo quinto terrenis exutus est, Historia *a*) mentionem facit de *Baudino Turonensi* ante *Gregorium* penultimo Episcopo, quod Canonicorum ille instituerit mensam, signo plus quam vero simili, Canonicos seu Clericos communem apud eundem Praesulem vitam egisse. Idem narrat *Gregorius b*) de Abbate *Patroclo*; qui tonsura ab *Arcadio* Archiepiscopo *Pituricensi*

stolus Apostolus ait. Nam vbi talis custodia necessaria non est, quid est necesse, ut miseria prosequatur, vnde fama consurgat? Habeant ministri ecclesiae, utique Clerici qui Episcopo seruiunt, et eum custodire debent, licentiam, extraneas mulieres de frequentia cohabitationis ejicere. „ Grabbe Tom. 2. fol. 71.

a) Ap. *Thomass.* p. 1. l. 3. c. 5. n. 5. ex *Gregor.* Hist. L. 10.

b) Ap. *Thomass.* cit. in vit. PP. c. 9. „ Ita vacabat jeiuniis, vt nec ad conuiuium mensae canonicae cum reliquis accederet Clericis. Quod audiens Archidiaconus frendens contra eum ait: Aut cum reliquis fratribus cibum sume, aut certe discede a nobis. Non enim rectum videtur, vt dissimules, cum his habere victum, cum quibus ecclesiasticum implere putaris officium. „

censi accepta, et aliquando post Ordinatus Diaconus; ea fuit abstinentia, vt cum aliis Clericis ad refectionem nunquam conueniret: quam singularitatem indigne ferens Archidiaconus non leuiter eum increpabat.

§. LIX.

QUALIA EX SAECVLO SEPTIMO ADPAREANT VESTIGIA?

Circa annum sexcentesimum primum *Augustinus* a S. *Gregorio* PP. in *Angliam* pro Conuersione illorum populorum abire jussus, inauguratusque Episcopus *Cantuariensis* varii generis ab eodem Pontifice consulta efflagitans, congrua, vt ait V. *Beda*, responsa obtinuit. Quae vero huc faciunt, sunt, quod Episcopos ad Communis cum reliquis Clericis vitae contubernium hortatus fuerit. *a*) Ex *Gregorio* M. *Joannes Diaconus*, celebratissimi hujus

a) Ven. *Beda* Hist. Gentis Angl. l. 1. c. 27. „ Respondit *Gregorius* Pontifex PP. vrbis *Romae*. Scriptura testatur (quam te bene nosse, dubium non est) et specialiter B. *Pauli* ad *Timotheum* epistolae, in quibus eum erudire studuit, qualiter in domo Dei conuersare debuisset. Mos autem sedis Apostolicae est, ordinatis Episcopis praecepta tradere, vt in omni stipendio, quod accedit, quatuor debeant fieri portiones: Vna videlicet Episcopo, et familiae propter hospitalitatem, atque susceptionem: alia Clero: tertia pauperibus: quarta ecclesiis reparandis. Sed quia fraternitas tua monasterii regulis erudita seorsum viuere non debet a Clericis suis

hujus summi Ecclesiae Capitis vitae scriptor non leuia subpeditat documenta, hanc in rem facientia. *a*) Eodem saeculo septimo Archi-episcopus *Cantuariensis* ordinatus est a *Vitaliano*

in ecclesia *Anglorum*, quae authore Deo nuper ad fidem perducta est, hanc debet conuersationem instituere, quae initio nascentis ecclesiae fuit patribus nostris, in quibus nullus eorum ex his, quae possidebant, aliquid suum esse dicebat, sed erant eis *omnia communia*. Si qui vero sunt Clerici extra suos ordines constituti, qui se continere non possunt, sortiri vxores debent, et stipendia sua exterius accipere. Quia de iisdem partibus, de quibus praefati sumus, nouimus scriptum, quod diuidebatur singulis, prout cuique opus erat. De eorum ergo stipendio cogitandum, atque prouidendum est, et sub ecclesiastica regula sunt tenendi, vt bonis moribus viuant, et canendis psalmis inuigilent, et ab omnibus illicitis, et cor, et linquam, et corpus Deo auctore conseruent. Communi autem vita viuentibus jam de faciendis portionibus, vel exhibenda hospitalitate et adimplenda misericordia nobis quid erit loquendum? Cum omne, quod superest Domino magistro omnium docente: *Quod superest, date eleemosynam; et ecce omnia munda sunt vobis.* „ Vide, si mauis, ipsum *Gregorium* in responsionibus ad interrogationes B. *Augustini.* Ref. car. *quia* 8. C. XII. q. 1. Et can *Mos est* 30. C. cit. q. 2.

a) Ap. *Thomass.* in ejus part. 1. l. 3. c. 5. D. E. „ Ceterum prudentissimus Rector Gregorius remotis a suo cubiculo saecularibus, Clericos sibi prudentissimos consiliarios, familiaresque delegit, inter quos Petrum, et

no Papa anno dominicae Incarnationis 668. die 7. Calendarum Aprilium dominica. *Theodorus*, natus ex *Tharso Ciliciae*, Vir et saeculari et diuina litteratura graece et latine (sunt verba *V. Bedae*) instructus, atque ab *Adriano* Abbate Pontificis jussu in *Britanniam* ductus. *a*) Postea a *Theodoro* Prouinciae ac Genti *Merciorum* Episcopus datus est *Ceadda* (antea jam a *Wino* Episcopo *Vintoniensi Winchester* ordinatus. *b*) Fecerat iste an. 669. sibi mansionem non longe ab Ecclesia remotiorem, in qua secretius cum paucis, id est, septem, siue octo fratribus, quoties a labore et ministerio Verbi vacabat, orare ac legere sole-

Monachorum vero sanctissimos sibi familiares elegit, inter quos etc: „ Et cap. 12. „ Cum quibus Gregorius die noctuque versatus, nihil monasticae perfectionis in Palatio, nihil pontificalis institutionis in ecclesia dereliquit. Videbantur passim cum eruditissimis Clericis adhaerere Pontifici religiosissimi Monachi, et in diuersis professionibus habebatur *VITA COMMUNIS*, ita vt talis esset nunc sub *Gregorio* penes vrbem Romanam ecclesia, qualem hanc fuisse sub Apostolis *Lucas* et sub Marco euangelista penes Alexandriam Philo commemorat. „ Non iidem erant Clerici, qui Monachi; at nec monasticis virtutibus destituebantur Clerici, nec a Cleri functionibus Monachi arcebantur.

a) *Beda* H. *Ang*. l. 4. c. 1.

b) Idem l. 3. c. 28.

ſolebat. *a*) Idem *Beda* alibi alia noſtro Themati inſeruientia narrat. *b*)

§. LX.

a) Idem cit. l. 4. c. 3. Vide *Fleurium* prolixius diſcurrentem H. E. L. 39. §. 46. eos fratres Monachos compellat. Vitam igitur ille *Ceadda* monaſticam magis, quam Clericalem communem degebat; tum quod *Theodorus* orientalium Monachorum tramites a juuentute edoctus, hujus quoque inſtituti in *Anglia* promotor extiterit; tum quod *Ceadda* monachatum in Coenobio *Leſtinghenſi* ſubin coluerat. Haut tamen obscure intuitur apud eundem *Bedam*, Clericos ipſos vitae cum Monachis communi adſuefactos fuiſſe.

b) *Beda* cit. Lib. 4. c. 27. agens de *Cadberto Lindis farnenſium* (Lindisfarn) Epiſcopo ſequentia poſteritati reliquit. „ Cum ergo venerabilis domini famulus multos in Mailroſenſi monaſterio degens annos magnis virtutum ſignis effulgeret, transtulit eum reuerendiſſimus Abbas ipſius *Eata* ad inſulam Lindisfarnienſium, vt ibi quoque fratribus cuſtodiam diſciplinae regularis et authoritate praepoſiti intimaret, et propria autoritate praemonſtraret. Nam et ipſum locum tunc idem reuerendiſſimus Abbas jure regebat. Siquidem a temporibus antiquis ibidem et *Epiſcopus cum Clero*, et Abbas ſolebat manere cum Monachis, qui tamen et ipſi ad curam Epiſcopi familiariter pertinerent. Quia nimirum *Aidam*, qui primus ejus loci Epiſcopus fuit, cum Monachis illuc et ipſe Monachus adueniens, monachicam in eo conuerſationem inſtituit. Quomodo et prius B. *Auguſtinus* in *Cantia* (Kent) feciſſe noſcitur, ſcribente ei Reuerendiſſimo papa *Gregorio*, quod et ſupra poſuimus. *Sed quia fraternitas tua*. Cet. Se-

§. LX.

QVALIA SAECVLO OCTAVO ANTE *CRODEGANGI* EXORDIA?

Saeculo octauo domestica *Germaniae* nostrae exempla communis apud Clericos vitae ita sese produnt, vt merito commendatissimi hujus instituti honor principalius *Germaniae* Clero adscrescat. Atque ante jam *Crodegangi* initia, qui Germana antiquissimorum Francorum stirpe fuerat prognatus. Vir nempe aeque

quuntur videlicet heic apud *Bedam* verba Gregorii superius producta. *Aidan* in adlegato mox V. *Bedae* passu laudatus in epitome historiae ejudem piissimi authoris, carnis tabernaculum deposuit anno 651. Quo eodem *OSUINE* rex occisus; *Aidan* Episcopus defunctus est: anno 638. vero istius loci Episcopus inunctus fuerat ex Fleuri sententia. l. 38. §. 19. Porro idem Beda in vita S. Gudberti cap. 16. ap. Thomass. p. 1. l. 3. c. 5 n. 8. narrat. „ Vna eademque habitatio vtrosque simul tenet. etc. Omnes loci ipsius antistites usque hodie sic episcopale exercent officium, vt regnante monasterium Abbate, omnes Presbyteri, Diaconi, cantores, lectores, coeterique gradus ecclesiastici monachicam per omnia cum Episcopo regulam seruent. „ Haec non admodum expolita, ferme rudia, et infrequentia sunt, rationis Clericorum in communi vitam agitantium contubernii documenta. Parum nempe adridebat plurimae Clericorum turbae istiusmodi vitae genus; imo et subin receptum, breui iterum pro humanarum rerum vicissetudine euiluit; donec Crodegangi Zelus, limitum

que Germanus ex Gente *Francorum Ribianorum* seu *Ripuariorum a*) *Rigobertus* vitae inter Clericos communis sementem apud Clerum Remensem jecerat Circa Caroli *Martelli* tempora. *b*) Alia depromuntur argumenta ex ipsis S. *Bonifacii Germanorum* merito Apostoli nuncupati

nescius, velut infra dicturi sumus, plus vltra progressus, egregia pro Dei honore et Cleri decore molimina sibi sumserit.

a) Circa annum 717. Erat Rigobertus ex gente *Francorum Ribiariorum*, seu *Ripuariorum* a ripa *Rheni* ita nuncupatorum. Primum a *Romanis* ad defensionem limitis aduersus *Germanos* constuti. Solitum enim erat *Romanis*, limitaneos a fluminum, qui limites constituebant, ripis, *Riparios*, et Legiones, quae apud *Riparios* manebant, *Riparienses* nominare. Ast, vt ne alio aberremus, vid. *Eckardt* preaf. in Leg. *Ripuar.*

b) Apud *Fleurium* H. E. Lib. 41. §. 19 „ S. Rigobertus in sede Remensi S. Reolo „ quem sanquinis propinguitate contingebat, successerat. Is collapsam Clericorum disciplinam restituit, et primus ex reditibus multorum agrorum, quos eis donauit, commune aerarium fundauit. Legimus, sex agros fuisse vltra quadraginta Colonorum. Amplissimus ille erat in *Gerniacacurte*, quem a *Pipino* dono acceperant. Ergo Clerici *Rhemenses* horum agrorum prouentibus sustentabantur, et serui, eosdem colentes, omnis generis obsequia ipsis exhibebant, in culina ministrabant, aquas balnei calefaciebant, mortuos sepeliebant. „ Quae profecto vitae in societatem institutae indubitata sunt specimina, *Fleurius* haec ex *Flodoard*. II. H. c. 2. ap. *Bol-*

pati statutis. *a*) Dominante in Francos Rege *Pipino* coactum est *Verni* Concilium vix non vniuersorum *Franciae* Episcoporum, quo conlapsae

laud. 4. Ian. Ex *Lippeloo* Carthusiae *Coloniensis* Monacho ad diem 4. Ianuar. Sequentia accipe; dum de laudibus disserit *Rigoberti.* „ Cum pleraque praecedentium patrum studio et vigore instituta, collapsa videbantur, ea vir sanctus sua industria in pristinum statum restituit. Nam canonica Clericos religione contineri voluit, et pro numero illorum, qui tunc erant, ad victum pertinentia eis subpeditauit, vt diuino cultui et liberius et instantius vacare possent. Ante enim illius pontificatum non dabatur eis panis, vt vocant, Canonicus. Nec erant, vt sunt hodie, Canonici: quin etiam loca quaedam cum eorum habitatoribus eis contulit, qui illorum vsibus necessariis perpetuo inseruirent. Et ipse quidem primus inter Rhemorum Episcopos fertur COMMUNE eis instituisse aerarium, quod generatim omnibus eorum vsibus perenniter applicaretur. „ Ita Lippeloo.

a) Statuto 11. Vt diligenter vnusquisque Episcopus in sua parochia praeuideat, vt vbi monasterium Monachorum fuerit, si regulariter viuant, et Monachice: vbi autem Canonica vita fuerit, bene et Canonice viuant. „ Statuto 15. „ Vt plus non mittantur in monasterio *Canonicorum*, atque Monachorum, seu puellarum, quam sufficere possint. „ Tom. 1. CC. G. p. 74. Creduntur edita circa annum septingentesimum quadragesimum quintum, vel sextum. Anteuerterunt etenim tempora *Bonifacii Crodegangi* institutum. In his igitur statutis aliqua apud Clericos vitae communis sese documenta produnt: Atamen in Synodo qua

lapſae Eccleſiae diſciplinae vt reſtauraretur, media ſtabilirentur; in eoque, quae ex ſupra ſtatutis a S. *Bonifacio* decretis patefiunt, firmantur. *a*)

CAPVT

dam loci incerti condita cognoſcuntur. Dubiae fidei eſſe ea, nonnulli exiſtimant cum *Dupinio*, quod ſtatutum vndecimum recurrendum jubeat ad Imperatorem ob eos, qui *Epiſcopum minime audierint*; Tempore *Pipini* vero in *occidente* nullus extiterit Imperator. Cui apud *Harzheim* Tom. 1. cit. p. 75. „ Respondent alii critici, Pipinum cum eſſet dux *Francorum*, jam tum regem, quin et Imperatorem eſſe ſalutatum. „ Inde ea ſola ratio tantae non eſt molis, vt eorum ſtatutorum originem ad poſteriorem retro aetatem devoluant.

a) De concilio *Vernonii* coacto vide ſupra (§. 50.) Apud *Fleurium* H. E. l. 43. §. 23. hujusmodi eſt lectio. „ Qui dicunt, quod ſe ex amore Dei tonſurauerint, de ſuis tamen viuunt, et praepoſitum nullum agnoſcunt, compellantur, vt cum Monachis in aſceterio viuant, aut cum *CLERICIS* ſub manu Epiſcopi ſint. „ Apud clar. Dürr diſſ. de capit. claus. §. 3. in not. d. canon vndecimus hunc in modum ſtatuminat. „ De illis hominibus, qui dicunt, quod ſe propter Deum tonſuraſſent, et modo res eorum vel pecunias habent, et nec ſub manu Epiſcopi ſunt, nec in monaſterio regulariter viunt, placuit, vt in monaſterio ſint ſub ordine regulari, aut ſub manu Epiſcopi *ORDINE CANONICO*, et ſi aliter fuerint, et correpti ab Epiſcopo ſuo emendari noluerint, excommunicentur. „ *CANONICE* autem, ſeu *ordine Canonico* viuere, vt eſt eruditorum adſenſus, erat viuere *vita communi.*

CAPVT VIII.

De *Crodegangici* Inſtituti initiis, adprobatione, et receptione: deque ſtabilito ibidem Clericorum viuendi genere in Germania potiſſimum?

ARGVMENTVM.

Paragraphus. 61. Inſtituti Crodegangici initia.
62. Ejusdem adprobatio.
63. Alia adprobationis argumenta.
64. Inſtituti illius receptio.
65. Exemplum receptionis domeſticum: ſeu de admiſſo in vrbem Bambergenſem vitae communis Inſtituto in Eccleſia potiſſimum Imperiali Cathedrali.
66. Quid de Eccleſiis ejusdem vrbis Collegiatis?
67. De Clericorum ſecundum illud Inſtitutum viuendi genere.
68. Continuatur argumentum, et vberius inluſtratur.

§. LXI.

DE INITIIS INTSITVTI *CRODEGANGICI.*

Seneſcentibus abhinc ejusdem delabentis ſaeculi octaui annis *Crodegangus*, Epiſcopus *Metenſis*, *Pippini* Regis conſobrinus, ac *Caroli Martelli* Cancellarius, vel ſi mauis, Referendarius pro inſigni Cleri ſaecularis ornamento, ac exuberantiſſimo Eccleſiae bono ſuam circa annum ſeptingenteſimum ſexageſimum ſecundum inuexit Regulam. Feſtiuis il-

lud Inſtitutum vbique adplauſibus fuit ciuitate donatum; atque per id ipſum Clericis prorſus omnibus blanda quaedam vis et felix neceſſitas addita eſt, vt communi ſe vitae addicerent. Supra jam animaduertebamus, (§. 48.) Canonicorum nomine inſignitos fuiſſe Clericos eos omnes, qui vel in Eccleſiae matricula eſſent inſcripti, vel viuerent *ſecundum Canones*. Aſt vero ab hac *Crodegangi* epocha coeptum eſt, illis hoc adtribuere nomen, qui vitae communis ſecuti rationem, ad S. *Euſebii Vercellenſis* relicta veſtigia, quae Clericis circa eccleſiaſticum miniſterium continuo occupatis conueniens erat, atque oportuna. *a)* Sic etiam exulabit Logomachia quaeſtionis: An *Crodegangus* vitae communis Clericorum author ſit ac parens? ſiquidem quanquam ſubin, vt ex ſuperius productis conmonſtratum eſt, vitae communi *Simpliciter* Clerici operam nauaſſent, ea tamen prout a *Crodegango* praeſtitum eſt, ad vitae communis monaſticae tantam ſimilitudinem nondum peruenerat. Primitus etiam ejuſcemodi Canonicorum congregationes nullibi, niſi Cathedralibus in Eccleſiis domicilium nanciſcebantur: Secuturae ſolum poſteritati Eccleſiarum Collegiatarum natalitiae debentur. *b)*

§. LXII.

a) Fleurius Lib. 43. H.E. §. 37.

b) Conf. claris. *Dürr* de capit. claus. §. 3.

§. LXII.

DE HVJVS *INSTITVTI* ADPROBATIONE.

Isthaec Canonicorum Regula in Synodis *Vernensi*, de qua antea (§. 50.) et *Attiniacensi*, vt Eckardi est opinio, *a*) Episcoporum Censurae, judicioque subjecta fuit, ab eisque tulit adprobationem. Adserit *Dupinius b*) „*Crodegangi* Regulam Capitulis triginta quatuor duntaxat constantem ex *Vaticano* Codice a P. *Labbaeo* editam, esse genuinam et veram Regulam. Hanc autem a *D' Acherio* in spicilegio editam, fuisse compilatam tum ex Regula vera S. *Crodegangi*, tum ex statutis Concilii *Aquensis* anno octingentesimo decimo sexto; tum ex Regula S. *Benedicti*, aliisque monasticis. „Verum quum haec collectio *D' Archerii* constans octoginta sex capitibus, diuersa sit ab ab *Aquensis* Synodi de anno 816. collectione, quae centum quadraginta quinque Capitibus *c*) constat, vtramque edendam, ratum ac justum

a) *Eccardus* Rer. Franc. l. 24. §. 68. *Attiniacum, Attigni*, vrbs est ad *Axonam, Aine*, fluuium dioecesis *Remensis*. Habebatur anno 765. *Fleurius* lib. 43. H. E. §. 37. Intererat conuentui *Atiniacensi Megingaudus*. Praesul *Herbipolensis*.

b) *Dupinius* Tom. 6. nouae Biblioth. Auctorum ecclesiasticorum p. 104. ap. *Harzheim* Tom. 1. CC. G. a p. 97.

c) *Binius* Tom. 3. p. 1.

justum arbitratus est *Harzeimius*; quam promissi fidem exsolutam nouimus; dum ponit Regulam *Crodegangi* octoginta sex capitibus terminatam: *a*) et postea sistit synodum *Aquisgranensem*, centum quadraginta quinque complexam Canones, qua singula octoginta sex priora capita comprehensa sunt. *b*) Consulatur quoque *Fleurius* loco mox adlegato.

§. LXIII.

ALIVD ADPROBATIONIS ARGVMENTVM EX CAPITVLARI, ET CONCILIO AQVISGRANENSI.

Dici vix potest, quanto Francorum Reges celebre isthoc Institutum prosecuti sint fauore, quamque feruidi, vt idem vitae genus vbique ciuitate donaretur, fuerint Auctores, Promotores, Instigatores. Eodem adhuc post habitam *Aquisgrani* synodum anno, et loco *Carolus* M. ex omni imperio suo fecit conuentum Episcoporum, Abbatum, Comitum, vel Majorum natu, Francorum, vt sancirent Capitula pro vtilitate totius Ecclesiae; atque hoc est Capitulare *Aquisgranense* in vim legis publicae emanatum. *c*) „ Quia vero canonica professio a multis partim ignorantia, partim

a) *Harzheim* cit. p. 96.

b) Idem. p. 430.

c) Capitulare *Aquisgr.* de anno 816. cap. 3. Tom. 1. CC. G. p. 544.

partim desidia dehonestabatur, opere pretium duximus, Deo annuente apud sacrum conuentum ex dictis sanctorum Patrum, velut ex diuersis pratis, quosdam vernantes flosculos carpendos, in vnam regulam Canonicorum, et Canonicarum congerere, et Canonicis, vel Sanctimonialibus seruandam contradere, vt per eam Canonicus ordo absque ambiguitate possit seruari. Et quoniam illam sacer Conuentus ita etiam laudibus extulit, vt vsque ad vnum jota obseruandum percenseret, statuimus, vt ab omnibus in eadem professione degentibus indubitanter teneatur, et modis omnibus, siue a Canonicis, siue a Sanctimonialibus, canonice degentibus, obseruetur. „ Idem Augustus Imperator litteras eundem in finem dederat ad *Arnonem* Archiepiscopum *Salisburgensem* pro confirmatione Regulae in Concilio (a quo Archipraesul aberat) *Aquisgrani* decreta. *a*) „ Quapropter volumus, atque decernimus, vt juxta Metropolitanae sedis tibi canonice collatam dignitatem, nostraeque auctoritatis sanctionem dioeceseos tuae Episcopos, et coeteros Ecclesiae Praelatos tempore, et loco congruenti ad te accersire facias, et his coram capitulatim memoratam institutionis formulam praelegi jubeas, et quod ob exaltandum ecclesiastici culminis fastigium, et animarum salutem idem sacer Conuentus eam ediderit, liquido

a) Loco mox cit. d. 540.

quido demonstres; sed et de his, qui in nouo Collegio canonice degunt, tenendam, obseruandamque coram memcrato Misso nostro (erat ille *Notbo*) conferes. „ Cet. Imo *Sirmondus* apud *Espenium a*) testatum reliquit: „ Concilii *Aquisgranensis* exemplaria in singulas prouincias cum epistola Imperatoris ad vniuscujusque Prouinciae Metropolitanum missa sunt; hinc epistolarum, quae passim occurrunt, diuersi tituli, omnes vero ejusdem sunt argumenti. „

§. LXIV.

INSTITVTI ILLIVS RECEPTIO.

Igitur Institutum hocce, quod ante adeo commendatum fuerat, celeberrimum redditum est. Contigerat illud potissimum jam tum in Capitulari *Aquisgranensi. b*) Ibi. „ Sed et flagitamus vestram Almitatem, vt Ministri altaris Dei suum ministerium bonis moribus ornent: seu et alia Canonici obseruantia ordinis, vel Monachi proposito consecrationis, obsecramus; vt bonam et probabilem vitam, et conuersationem habeant, sicut et ipse Dominus in Euangelio praecipit: *sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona; qui in coelis est.* Vt eorum bona conuersatione multi adtrahantur ad seruitium Dei.

a) Espen Tom. 2 oper. p. m. 157.

b) De anno 789. cap. 72. Tom. 1. CC. G. p. 282.

Dei. Et non solum seruilis conditionis infantes, sed etiam ingenuorum filios aggregent, sibique socient. Et vt scholae legentium puerorum fiant, psalmos, notas, cantus, compotum, *a*) grammaticam per singula monasteria, vel Episcopia discant: sed et libros Catholicos bene emendatos habeant: quia saepe dum bene aliquid Deum rogare cupiunt, per inemendatos libros male rogant. Et pueros vestros non sinite eos, vel legendo, vel scribendo corrumpere. Et si opus est Euangelium, vel Psalterium, et Missale scribere, perfectae aetatis homines scribant cum omni diligentia.,, Item. *b*) Simul et hoc ... similiter, qui ad Clericatum accedunt, quod nos nominamus *Canonicam vitam*, volumus, vt illi canonice secundum regulam omnimodis viuant: et Episcopus eorum regat vitam, sicut Abbas Monachorum.,,

 Nume-

a) De compoto Eckard ad leg. Salic. p. m. 178. habet, ,, *Compoto* MSS. *Quelferbyt.* *Computo.* Computus est numeri assignatio: Sed specialiori sensu notitia *cursus lunae*, ac *kalendarum*, seu scientia, certificandi tempus secundum solis et lunae progressum, vt *Durandus* lib. VIII. Rational. c. 1, definit. Vide plura apud *Cangium.* Habemus nos in codice membranaceo *magistri Rheinheri Decani Paterburnensis perspicacissimi calculatoris compotum emendatum*; vt inscriptio praefert, qui *compotum* hoc modo definit: *Compotus est scientia inueniendi, quibus diebus et Feriis annua festa redeant..*

b) cap. 73. Tom. 1. loc. cit.

Numerus eorum, qui eam vitam exoptabant, in dies singulos adcrescebat cumulatius, vt eorum omnium suscipiendorum Ecclesiae Cathedrales redderentur insufficientes. Plures inde Conuentus Monachorum instar, quantumuis tales reapse non extitissent, viuentium extra easdem Episcopales Ecclesias coordinabantur, vel constitutis nouis Ecclesiis, vel Conditis ab *Francorum*, *Germanorumque* Regibus Capellis, vel Ecclesiis etiam Parochialibus; quibus omnibus noua hujuscemodi Canonicorum Collegia addita sunt. Exempla sint sequentia. *Wiligisus* Archiepiscopus *Moguntinus* S. *Stephani* de nouo excitauit Ecclesiam, cui adjunxit Collegium Canonicorum. *Erkenboldus* ibidem Archiep. Ecclesiae *B. V. Mariae in campis* author fuit, cui Canonicorum addidit claustrum. Ecclesiam S. *Mauritii* Collegiatam exsurgere fecit *Luitbertus*, denuo Archiepiscopus in *Moguntia*; atque ibidem *Theodoricus*, Praepositus Ecclesiae majoris, subin Archiepiscopus *Treuirensis* S. *Gangolphi* fundauit Ecclesiam. *a*)

Quantum ad Capellas, in Germania per Francorum Reges id praestitum est. Capellae regiae, seu Ecclesiae S. *Bartholomaei Francofurti* a *Pipino* additum fuit Canonicorum Collegium. In Palatio *Aquensi* a *Caroli* M. constructam esse aliam Capellam regiam, in uniuerso *Franco-*

a) Dürr de capit. claus. §. 4. in not.

Francorum regno prae ceteris honoratam, superaddito Canonicorum coetu, litteris abunde proditum eſt. Capellis Regiis *Francorum* aeuo in *Germania* conditis, Reges, Imperatoresque *Germani* alias vna cum Canonicorum congregatione inſtaurarunt, inter quas non infirma *Goslarienſis* fuit, quae Henrico III. Imperatori anno 1039. ſuam debet originem. *a)* Quantum denique ad Parochiales adtinet, exemplum in *Moguntia* eſt,, dum *Sifridus* Archiep. *Mogunt.* Eccleſiae parochiali B. V. ibidem addidit Canonicorum Collegium. Similiter *Henricus* Landgrauius *Haſſiae* (quamquam ſerius) anno 1366. Eccleſiam parochialem S. *Martini*, Dioeceſis *Maguntinae*, Eccleſiae parochiali B. V. immutauit in Eccleſiam Collegiatam; et poſtea vnus ex Canonicis Rector Eccleſiae parochialis conſtitutus fuit.,, En originis, quae ſua Eccleſiis Collegiatis, noſtra adhuc aetate frequentiſſimis ſua dederunt cunabula. Iſta Canonicorum vita ſuam denuo, vt eo humanius reciperetur, commendationem obtinuit in Concilio *Moguntino* ſub *Rabano* Archipraeſule. *b)* Atque quod huic

M 5 de

a) Apud eund. loc. cit.

b) De anno 847. Can. 13. Providendum neceſſario eſt vnicuique Epiſcopo, qualiter Canonici viuere debeant; nec non eſt Monachi, vt ſecundum ordinem regularem viuere ſtudeant, vt ait Apoſtolus: *vnusquisque, in qua vocatione vocatus eſt, in ea permaneat.*,, Cet. Tom. 2. CC. G. p. 157.

deſeruit argumento, eſt, eos Canonicos Monachorum loco, ea aetate non ad aequas vitae Religioſae bilances, luxata regula, mores componentium fuiſſe ſubſtitutos. Quam in rem Fleurius ſcribit: *a*) „ Sub initium ſaeculi noni, annis poſt S. *Benedictum* fere trecentis, Monachi ab exacta Regulae obſeruantia quam maxime receſſerant; eoquod monaſteria per vniuerſum Occidentem diffuſa, ſibi inuicem haut ſubordinata, diuerſas circa ea, quae in Regula expreſſa non ſunt, conſuetudines paulatim receperint, veluti circa colorem et formam habitus, victusque rationem: atque diſcrepantes conſuetudines iſtae praetextus extitere relaxationum, cui malo vt medela fieret, ſub initium Regiminis *Ludouici Pii* circa annum 817. ordinatio *Aquisgranenſis* facta fuit, cura S. *Benedicti Ananenſis*, nec non conſilio plurium regni *Francici* Abbatum. Ibi labores manuum commendantur, a quibus nec ipſe Abbas exemtus erat; indeque adparet, Monachorum presbyterorum numerum tum temporis adhuc valde exiguum fuiſſe. Anno 816. praecedente plures Epiſcopi, eodem loco congregati Regulam, quae eſt quaedam Regulae S. *Crodegangi* quaſi extenſio, Canonicis dedere, quae etiam per integrum Regnum transmiſſa, pluribusque ſaeculis obſeruata fuit. „

§. LXV.

a) *Fleurius* diſſert. 8. in Hiſtor. Eccleſ. §. 2.

§. LXV.

EXEMPLVM RECEPTIONIS DOMESTICAE: SEV DE ADMISSO IN VRBEM *BAMBERGENSEM* VITAE COMMVNIS INSTITVTO IN ECCLESIA POTISSIMVM IMPERIALI CATHEDRALI.

Neque domeſtica receptionis nobis heic Bambergae deſunt exempla. Etenim quamuis ſiue *Crodegangi* tempore, ſiue toto *Carolingorum* regum decurſu, diſtrictus *Bambergenſis* in ſpecialem nondum adſcendiſſet Epiſcopatum, neque ea in vrbe, ſiue cathedralis, ſiua collegialis extitiſſet eccleſia: ex eo tamen tempore, quod deleta iis in partibus per ſummum nefas inluſtriſimorum, antiquiſſimorumque ex gente *Francica* comitum *Babebergenſium*, in perſona *Adalberti*, proſapia, S. Henrico, de ſtirpe *Saxonica*, *Bauariae* duci, ac ſubin *Romano* imperatori terrae illae in partem haereditatis obuenerant, ejusdem religioni, ac piiſimae munificentiae tribuendum eſt, vt de proprio ſibi paſtore ea ciuitas vna cum pagis ſuis gratulari valeret; *a*) atque eccleſia ibi exurgeret cathedralis, ac poſtea aliae collegiatae, in quibus id vitae genus an effloruerit, modo diſſeremus, deque hac *Bambergenſium* ſorte ſpeciatim loqui, inſtituimus In eccleſiam igi-

a) Legi meretur Praen. D. *Heiberger* Archiuarius *Bambergenſis* in epitome diplom. Hiſt. part. I. de an. 1774. variis in locis.

igitur *Bambergensem* a primis suae fundationis annis idem fuisse inuectum vitae communis studium annales tradunt *Bambergenses.* *a*) Ibi „ Vnde non humanae laudis praemiis inductus (de S. *Henrico* sermo est) sed diuinae promerendae gratiae studio inflammatus, sequenti anno *Bambergae* Episcopium, et nobilissimam Basilicam erigere, eamque eximiis praemiis (fors praediis) et Regalibus amplissimis honestatam, in honorem diuorum *Petri* et *Pauli* Apostolorum, et D. *Georgii* Martyris dedicare instituit. „ Item. *b*) „ Proximo anno *Fermam* regii juris oppidum in Ducatu *Spoletano*, et *Naniensi* Comitatu situm permutauit, et a *Benedicto* Pontifice pro eo accepit *Winicberingam* vicum cum ceteris suis juribus, et possessionibus, quae postea Fratribus *Coenobii D. Georgii* (sic verba Diplomatis habent) concessit VI. Idus *Februarii* Indict. I. anno Regni sui XVII. imperii IV. Sed nemini mirum videri debet, Canonicos Basilicae Cathedralis Fratres, ac ipsam Ecclesiam Coenobium dici, quia sic passim in litteris Pontificiis, et Imperatorum Diplomatibus per ea tempora appellatam inuenio. Prima enim istorum Collegiorum institutio disciplinae *monasticae* fuit simillima, nec Canonici proprias rexerunt familiua,

a) *Hoffmannus* apud de *Ludvvig* Lib. 1. p. 40. n LXV.

b) Item *Hoffmannus* p. 53. n. LXXXIV. Plura vide. ap. D. *Heiberger* cit. §. 136 p. 115.

milias, ſed familia fuerunt Epiſcopi: neque adminiſtris aliis vſi ſunt; ſed miniſtri Eccleſiae ipſi fuerunt.,, Ex quibus colligitur, nondum eum teporem, qui alias jam tunc Eccleſias medullitus peruaſeret, quum a communis vitae Inſtituto remittebatur, inrepſiſſe in has oras; ſed in origine ſua pia, ſancta, ac diſciplinae ſtudioſiſſima plena capiebat manu Eccleſia *Babebergica* diuinae benedictionis copiae cornu. Canonici autem ibi *Fratres* S. *Georgii* adpellabantur ex eo, vt facilis eſt conjectura, momento, quod Eccleſia ſacris D. *Georgii* honoribus dicata eſſet. Inde etiam Coenobium *Georgianum* compellatum, reperimus: *a*) ſummis etenim, quibus juſtum fuerat, proſequebatur gratitudinis, ac duliae cultibus D. *Georgium Henricus* Imperator, fundatorque; quod in rebelles *Vandalos*, et *Slauos* arma conuertens, praeſenti SS. *Laurentii*, *Georgii* et *Adriani* Martyrum ſubſidio partam ſibi gratularetur victoriam, eumque D. *Georgium* in poſterorum aeua turrem vellet fortitudinis ſuperni auxilii contra incentiuos Vicinorum jactatus. De hac vita communi, etiam monaſtica dicta, ex ipſis fontibus Archiuii *Bambergenſis*, vt jucundum cum vtili miſceamus, plura haurire eſt documenta, ita equidem, vt nullus dubitationi

a) „ Anno milleſimo triceſimo *Eberhardus* Epiſcopus. . . . Auracum praedium in altera *Regniſi* ripa poſitum ſubjunxit, et GEORGIANO COLLEGIO indulſit. „ Ap. Ludvvig. cit. p. 60.

tioni relinquatur locus, quod, vſque dum S. *Otto*, Praeſul *Bambergenſis* (qui anno 1102. Epiſcopatus ſuſcepit ſolicitudinem, ac anno 1139. mortalitatis depoſuit exuuias) viuus fuerat ſuperſtes, vitae communis repagula adhuc fuerint infracta.

Documenta autem vitae communis ex plurimis ſeruiant ſequentia. *a*) „ Proinde nouerint omnium noſtri fidelium tam praeſens etas, quam et ſucceſſura poſteritas. Quia nos noſtrae quendam proprietatis locum *Furti* dictum in pago. Nordgouue et in Comitatu Berengeri comitis ſitum ad ſtipendium Canonicorum in eadem ſupra dicta epiſcopali ſede Coenobite Deo Seruientium. . . donamus. „ etc. Et infra: „ quicquid illis libeat modis omnibus in vſum Coenobitae Fraternitatis inde faciendi. „ Item *b*) pro fideli ſeruitio Guntheri ſanctae Babebergenſis Eccleſiae in Majori Monaſterio videlicet et ſancti Petri Deo militantibus ad quendam locum illorum juris *Vurte* dictum in pago Nortgouue ſitum in Comitatu Heinrici Comitis mercatum a Beatae memoriae Patre noſtro aliquando Nuorenberc translatum. cum Theloneo

a) Vide codicem diplomaticum Bambergenſem edit. an. 1774. Num. 9. vbi diploma S. *Henrici* Imp. pro eccleſia *Bambergenſi* de anno 1007. refertur.

b) In codice cit. Num. 55. Eſt diploma *Henrici IV.* de anno 1062.

neo et percuſſura proprii numiſmatis reddidimus et confirmauimus. ita vt Mercatores ibidem negotiantes finitimorum Mercatorum ſcilicet Ratisbonenſium. Wirziburgenſium. Babenbergenſium juſtitiis vtantur. Itaque vt hoc noſtrae Clementiae beneficium praenominatis Fratribus plenius liberiusque cedat in vſu „ etc. In alio Diplomate. *a*) Eccleſia Cathedralis Monaſterium Sancti *Petri* et S. *Georgii* nuncupatur, pro more ea aetate inualeſcente, quo Eccleſiae, quorum Canonici vitae communi, quantumuis non Monachali, ſeſe mancipauerant, Monaſteria compellabantur. *b*) In conſimili Diplomate de Eccleſia eadem perhibetur „ omnis profeſſio *Famulantium* ibi Deo pro emunitate habeatur .... quatenus ibidem Deo *famulantes* „ etc.

§. LXVI.

QUID DE ECCLESIIS COLLEGIATIS IN EADEM VRBE BAMBERGENSI?

G*untherus* Henrici III. germaniae ſupremi Moderatoris Cancellarius, in quo utrum ſcientiarum nitor, an virtutum, fortitudiniſque ſplendor plus inluxerit, dubitatur, opitulante comitis *Rheinholdi Wallbach* liberalitate, eccleſiam S. *Gangolphi* collegiatam funda-

a) Eſt ejusdem. Henrici IV. Diploma aliud de anno 1070 in codice laudato num. 57.

b) Codice cit. n. 27.

fundauit, ſtabilita ibidem Canonicorum vita. S. *Otto* Eccleſiae *Babebergenſis* Praeſul VIII. ac decus inluſtriſſimum eccleſiam collegiatam ad S. *Iacobum*, quam Hermannus I. inchoauerat, abſoluit, conſecrauitque, inducto eodem illuc vitae inſtituto. *a*) Eccleſia ad S. *Stephanum* a fundatione ſua per S. *Henricum* Imp. Canonicis *Auguſtinianis* concredita fuerat. *b*) Aſt ad finem duodecimi ſaeculi in collegiatam verſa eſt eccleſiam. *c*)

Illud nunc reliquum eſt dubium, vtrum in vtraque ad S. *Gangolphum*, ac S. *Iacobum* Eccleſia primitus viguerit vitae communis, ſeu *Crodegangi* regula? Quantum ad primam: Author diſſertationis de eadem in negatiuam inclinat ſententiam, quum *d*) ſequentia ſcribit. „ Ab annis mille trecentis, ſaeculo, nempe ab erectione hujus eccleſiae tertio, admodum bene conſtat, diſtinctis praebendarum portionibus Canonicos ſingulos poſitos, ſeparatas, propriaſque curias poſſediſſe: de quibus longioribus ab hinc temporibus jam dudum diſpoſitis ſpecialiter praeter alia manuſcripta memorant ſtatuta ab anno 1405, de nouo condita, atque ab *Antonio* Reuerendiſſimo Epiſcopo *Babebergenſi* confir-

a) Apud de Ludvvig volum. 1. p. 274.
b) Circa annum 1009, ap. eund. p. 47.
c) Anonymus *Wahrſager* p. 9. de an. 1744.
d) Author diſſert. de orig. et condit. eccleſ. colleg. an. 1768.

confirmata, vbi antiquiorum infimul ftatutorum, et prioris viuendi normae non obfcura fit mentio; haec antiquiora nempe non amplius quidem originaliter extant, fed cum aliis quibusdam manusfcriptis tempore belli anno 1630. deperiere; hinc primis temporibus, fcilicet faeculis Ecclefiae (intellige S. *Gangolphi*) Imo, et IIdo non certo fatis adfirmari poteft, qualem Canonici duxerint vitae rationem; fed probabilius tamen credendum, non abfimile vitae feparatae inftitutum viguiffe, quum nec vel vnicum deprehendatur veftigium vitae communiter peractae, v. g. domus antiquatae vel rudera, vel nomen relictum, in qua Canonici finguli cohabitaffent, ficuti in variis ecclefiis, vbi vel domus ipfae, vel eorum faltim nomina, vulgo Brüder Höfe, adhuc fuperfunt: e contrario autem ante aliquot annos rudera alicujus domus antiquiffimae extabant, et propter inutilitatem deftructa funt, vtpote quae domus capituli nuncupabatur, id eft, vbi capitula tantum haberi folebant, quod eo magis credendum, quoniam exiguo admodum fpatio, et duo tantum conclauia minora in fe continebat, et fic impoffibile fuiffet, vt tot Canonici in illa habitare potuerint. „ Ita autor laudatus. *Hoffmannus a*) de utraque ad S. *Gangolphum*, et *Iacobum* ecclefia hæc refert. „ His

a) *Hoffmannus* ap. *Ludvvig* cit. p. 274.

tribus ecclesiis (videlicet Cathedrali, illis ad S. *Stephanum*, et S. *Michaelem*) postea per *Guntherum*.... Praesulem et per *Reginoldum* quendam virum nobilem addita est quarta ecclesia in honorem S. *Mariae*, matris Domini, et S. *Gangolphi* M. extra vrbem versus Orientem, in loco *Teuuerstat*, sub Ordine et Professione Canonica. Denique sextus ejusdem sedis Episcopus *Hermannus* contra vrbem versus Occidentem, in honorem S. *Jacobi* Apostoli.... Ecclesiam sub *Ordine Canonico* initiauit: Hanc *Otto* humilis amator pauperum Christi, octauus ejusdem sedis Episcopus, cooperante *Eberhardo* Praeposito, consummauit, et dedicauit, ac stirpem, ordinemque illic Deo seruientium decenter dispofuit. „ Idem iisdem vrbis recenset *Gretserus a*) ex quo quis fortasse argumentum depromet, per *Ordinem Canonicorum* intelligi vitae Clericorum socialis, communisque normam, praecipue, quum res penitus sit confecta, eandem vitae formam apud Ecclesiam Cathedralem vsum tum temporis adhuc obtinuisse. Alia de illa ad S. *Jacobum* vide sis in *Hoffmanno* laudato. Plura tamen in hunc vsque diem vitae communis apud S. *Jacobum* perstitere indicia, quam ad S. *Gangolphum*; ex quo forte quis suspicabitur pro vita communi in Ecclesia vtraque, quum similis vtriusque Ecclesiae videatur sors: ast nisi alia

a) *Gretserus* in vita S. Henrici, cap. 7.

alia producantur documenta, res ista suis e tenebris nondum satis manet euoluta.

§. LXVII.

DE CLERICORVM SECVNDVM ILLVD INSTITVTVM VIVENDI GENERE.

Accipe in paucis istiusmodi Instituti *Crodegangici* summam, id quod multa habuit cum monasticae vitae functionibus communia; atque ideo a sat multis haec inter Clericos communis vita adpellatur Monastica, quantumuis re apse ab illa Monachali fuerit discriminata. Etenim nunquam *Crodegangus* voluit, Instituti sui sectatores trium solemnium votorum obstringi vinculis, vt Coenobitis mos est, ac legibus firmata consuetudo. Itaque Canonici omnes infra claustri, seu Monasterii, rite muniti, muros compingebantur; Non dissimili ab hodiernorum Religiosorum more sub directione Episcopi, vel respectiue Decani, Praepositiue, monasticam decurrebant vitam. *a*) „Vno in dormitorio in singulis lectulis dormiebant; et inde Claustrum *Canonicorum* junctum semper erat Ecclesiae Cathedrali et Episcopali Curiae; prout hic *Moguntiae* adhuc manifesta supersunt vestigia; Curiam enim Episcopalem olim ipse inhabitauit Archiepiscopus, et adhuc hodie illam inhabitandam pro lubitu confert cuidam ex Canonicis

a) Videatur Cl. D. Dürr de capit. claus. §. 5. in nota.

nicis Metropolitanis „ Vel de nocte, vel summo mane nocturnas, matutinasque Deo decantabant laudes: neque minor fuerat in reliquis per diem horis persoluendis pietas, ac Religio: in dies singulos, absoluta plerumque *Prima Canonica*, conueniebatur in Capitulo, ferme vt hodie apud Religiosos adiuefactum est. *a*) Cunctis his pro exigentia absolutis, iis, quibus votum nondum erat in Capitulo, dimissis, ac recedentibus, de temporalibus negotiis, aliisue ad Capitulum priuatiue spectantibus habita sunt consilia, tractatusue. Hujuscemodi fuerant electiones Praelatorum, susceptiones fratrum, conlationes beneficiorum, atque hisce similia, quarum determinatio caussarum potissimum a Votorum pendebat pluralitate. Perducto ad finem Capitulo operi manuum sese adplicuere, ab Episcopo, vel altero Praelato adsignato. Plerumque in scribendis libris, et codicibus labor insumebatur: vel studio etiam mentem addixere bono animo Canonici, communi in Refectorio mensa fruiti, silentii studiosissimi, sacram auscultabant lectionem, spiritualiter simul, et corporaliter refecti. Expleto prandio denuo labori manuum, Vesperis, Completorioque recitandis, ac meditationibus sanctis vacandum erat, Coena demum frugali refocillati. Dies singulae Dominicae, ac festi-

a) Inde diuulgata est phrasis illa: Ein Capitul bekommen.

festiuae pro accipienda deuote sacra synaxi praescribebantur, atque tum jejuniis, tum abstinentiis ad rigorem obseruatis Deo Eucharistico domicilium praeparabatur. In Capitulo praeerat in Cathedralibus ipse Episcopus: in minoribus Decanus, vel Praepositus: atque primo ibi aliquid ex Regula, vt ne eadem e memoria excideret Canonicorum, praelegebatur. Postea sequebatur aliud ex Scriptura, ex Patribus, ex Ascetis in aedificationem, ac spiritus recollectionem. Hac finita negotia cultum diuinum, disciplinam claustralem tangentia tractabantur. etc. Delinguentes culpam palam profitebantur, ac praecedente admonitione, vel inuectiua suam quisque eorum poenam sustollebat.

§. LXVIII.

CONTINVATVR ARGVMENTVM, ET VBERIVS INLVSTRATVR.

Viuebatur igitur more *Monachorum*: ast hunc in modum uiuentes reapse *Monachi* non erant. Regula *Crodegangi* statuit. *a*),, Vt *Canonici cucullas Monachorum non induant.* Reprehensibilem apud plerosque Canonicos inoleuisse comperimus vsum, eoquod contra morem ecclesiasticum cucullas, quibus solis Monachis vtendum est, induant, cum vtique illorum habitum penitus vsurpare non debent, a quorum proposito quodammodo distant. . .

N 3 sicut

a) Regula cap. 53. Tom. 1. CC. G, p. 113.

ſicut enim turpe eſt, virum veſtem muliebrem, et mulierem veſtem virilem induere; ita valde indecorum eſt, Canonicum veſtem monaſticam induere; niſi tamen cum veſte etiam propoſitum voluerit aſſumere. Et quia hujuscemodi vſus nulla authoritate approbatur, ſed potius ab his, qui ſanum ſapiunt, merito reprehenditur, et repudiatur, oportet, vt abhinc, ne fiat, penitus inhibitum ſit. „ Noſtra hac aetate, ac temporum et morum tempeſtate verſa eſt alea: Religioſi ſubin Canonicorum vtuntur veſtibus: hi vero diploide cooperiuntur laica. *Si* tamen in *Germania* eam diſſonantiam non adeo conſpiciamus frequenter: conſpiciemus in *Gallia* frequentius.

Vita *monaſtica* tribus eſſentialibus conſtituitur requiſitis, votis ſcilicet illis, quibus homo tum ſuis omnibus, tum ſibimet ipſi renuntiat, *Caſtitate*, *paupertate*, et *obedientia*. *Crodegangi* Regula ſectatores ſuos hiſce ligaminibus haut obſtrinxerat. Coelibatus equidem tacite erat ordinibus majoribus adnexus; votum tamen *Caſtitatis* expreſſis non erat nuncupatum, emiſſumque verbis: atque eam ob cauſſam Clericis in monaſteriis quantumuis degentibus, majoribus tamen ordinibus necdum initiatis, via ad ſaeculum praecluſa non ita fuerat, quo minus eidem Inſtituto nuntium mitterent, atque matrimonii ſiue deliciis, ſiue oneribus ſeſe ſubcollarent. *Secundo.* Superiori-

rioribus equidem *obedientia* adpromittebatur ab ejusmodi Instituti adseclis; attamen *voti* ea in re obligatio nesciebatur. *Tertio* quoque aberat *votum paupertatis*, cujus ligamine, testante ipsa *Crodegangi* Regula, et Concilio *Aquisgranensi* nemo deuinciebatur. En vtriusque statuta! *a*) „ Tam de suis, quam de Ecclesiae facultatibus non plus accipiant, aut exigant, quam oportet; id accipient: cibum potum, atque vestimentum, et his contenti sint; ne plus accipientes pauperes grauare videantur . . . Hi vero, qui nec suis rebus abundant, nec Ecclesiae habent possessiones, et magnam vtilitatem Ecclesiae conferunt, accipient in Canonica congregatione victum, et vestimentum. „; etc. Item *b*) „ Si aliquis vni sacerdoti pro missa sua, vel confessione, aut Clerico pro psalmis et Hymnis, seu pro se ipso, seu pro quolibet caro suo aut viuente, aut mortuo aliquid in eleemosynam dare voluerit; hoc sacerdos, vel Clericus a tribuente accipiat, et exinde, quod voluerit, faciat. Concilium *Aquisgranense* vero. *c*) „ Quanquam Canonicis, quia in sacris canonibus illis prohibitum non legitur, liceat linum induere, carnibus vesci, dare et accipere *proprias res*, et ecclesiae, cum hu-

a) In eadem cap. 4. loc. cit. p. 99.
b) Cap. 42. l. c. p. 109.
c) Concilium *Aquisgranense* can. 115. sub *Ludonico* pio de anno 816. Tom. 1. CC. G. p. 500.

humilitate et justitia habere, quod Monachis, qui secundum regularem institutionem arctiorem ducunt vitam, penitus inhibitum est: non tamen in cauendis vitiis, et amplectendis virtutibus eorum a Monachorum distare debet vita. . .,. Et quia (Monachi) nihil sibi proprium relinquunt, manifestum est, illos copiosioribus ecclesiae sumtibus, quam CANONICIS, qui SUIS et ecclesiae licite fruuntur rebus, indigere. „ Item. *a*) Qui vero et SUIS, et ecclesiae abundant rebus, instante sterilitatis tempore eis, quos pauperes pascit ecclesia, suis facultatibus cum caritate et humilitate suffragari procurent, vt juxta Apostolum *b*) *frater adjuuet fratrem, et ambo consolentur*: non tamen ob id se superbiendo extollant: quia sicut in libro *Prosperi* legitur: non se debent hujusmodi inani jactantia praeferre his, quos nihil habentes ponit, ac vestit ecclesia. „ etc.

Neque quis eo se decipi permittat, quod similia Canonicorum collegia *monasteria* fuerint compellata: aut conuentus *fratrum de domo:* conuentus *fratrum de* S. *Martino*; in *S. Martino;* velut frequentissimus is est diplomatum loquendi modus: siquidem haut difficulter ejusmodi scrupulos, vtpote nullius ponderis, penitus subleuent *Espenius*, ac *Dür-*

a) Idem can. 122. p. 503.
b) Rom. 15.

Dürrius cum aliis. Primus scribit. *a*) „Dum olim Canonici vitam communem agerent, vnoque *Claustro* sub certa regula, et Superiorum directione viuerent, eorum Collegia fuisse dicta *Monasteria*, ex monumentis, et Scriptoribus illorum temporum est notissimum: vt merito *Molanus b)* imperitia arguat eos, qui, dum alibi incidunt in locum quenquam apud Superiorum aetatum Scriptores, in quo Canonicorum Collegium vocatur *Manasterium*, aut errorem esse, aut *Monasticum* ordinem, antequam Canonici essent, in eo viguisse, putent, non alia ratione moti, quam quod videant *Monasterii* nomen illi quandoque tributum esse. Ast postquam Canonici abjecta vita communi ad vitam singularem transierunt, externaque viuendi disciplina se plane a *Monachis*, et Regularibus in communi viuentibus discreuerunt, sensim quoque vocabula communem illam vitam praeferentia respuerunt; atque ita eorum Ecclesiae, siue Collegia prius *Monasteria* nuncupata, dici coeperunt *Capitula*: hocque nomine hodie Canonicorum saecularium Ecclesiae a *Monachorum*, et *Canonicorum regularium* Conuentibus *distinquuntur*. Alter vero *c*) commentatur hunc in modum. „Nota satis est distinctio apud Veteres jam inter *Monasterium Canonicorum*, et

a) *Espen* I. E. U. part. 1. tit. 7. c. 5. n. 1.
b) Lib. 1. de Canonicis cap. 12.
c) *Dürr* comment. de *Mogunt.* S. *Martini* monasterio cap. 3. §. 25. Cum quo confer. *du*

Monasterium Religiosorum. Quia enim Clericorum sodalitia ... insignem habent adfinitatem cum Monachorum claustris et coenobiis, non adeo mirandum est, aedificia hisce Canonicis colligendis destinata; imo ipsa templa majora *Monasteria* dicta fuisse, adeoque haec nomina: *Monasterium majus*: *Monasterium S. Martini* (loquitur de ecclesia Metropolitana *Moguntina*) *Conuentus fratrum* de *domo*, *Conuentus fratrum* de S. *Martino*, neutiquam inferunt, Metropolitanam *Moguntinam* verum Monasterium, ac Religiosorum S. *Benedicti* fuisse Coenobium, Canonicos etiam fuisse Monachos vere tales. „ etc.

CAPUT IX.

Qualis eo in Instituto conferendorum beneficiorum, ac sustentandorum Clericorum fuerit ratio? qualiterque prima facta sit mensae Episcopalis a mensa Canonicorum separatio.

ARGUMENTUM.

Paragraphus 69. Mutatio disciplinae in conferendis beneficiis, ejusque ratio in ecclesiis praecipue cathedralibus, et collegiatis.

70. Qualis suscipiendi in illud Institutum fuerit ratio?

71. Duplex praecipue eo in Instituto Canonicorum classis.

72. Quaenam fuerit disciplina post adsumtum Crodegangi *Institutum circa partionem honorum ecclesiasticorum?*

73. Qualiter prima facta sit mensae Episcopalis a mensa Canonicorum separatio?

§. LXIX.

§. LXIX.

MVTATIO DISCIPLINÆ IN CONFERENDIS BENEFICIIS; EJVSQVE RATIO IN ECCLESIIS PRAECIPVE CATHEDRALIBVS, ET COLLEGIATIS.

In ea *Crodogangi* regula circa Epiſcopi in conferendis beneficiis facultatem mutatio ſubintraſſe aliqua, deprehenditur, quae dilabentibus annis, ſaeculiſque majora ſumſit incrementa, ita, vt capitula, inconſulto etiam Epiſcopo, Canonicos ſibi adſumſerint, qui vſus, vt auguratur *Thomaſſinus a)* inrepſit diutino Epiſcopatus interregno, aut ex frequentiore Epiſcoporum abſentia, aut ex eorum diutina negligentia, qui praeſcribi eam conſuetudinem paſſi ſunt: aut denique ex priuilegio, quod Epiſcopi ipſi elargiebantur: ſicut et eligendi Abbatis priuilegio tam multa donarunt Coenobia ad faciliorem clauſtralis diſciplinae obſeruantiam; quibus tamen adhuc alia quaedam addenda eſſe exiſtimo, atque vt vberius ea pertractentur, inferius locum dabo. Illud nunc commonefaciendum, quod poſthac intactam, in adornando circa beneficiorum conlationem diſcurſu, praetermiſſuri ſumus Epiſcoporum pote-

Freſne in Gloſſ. ad dictas voces. Obcurrit et illa diſtinctio in miraculis S. *Bertini* Abbatis lib. 2. c. 9. ap. Mabilon: in actis O. S. Benedicti ſaecul: 3. p. 135. ap. eund. *Dürr*.

a) Thomaſſin. part. 2. Lib. 1. c. 36. D. N. et V

potestatem, quantum ad ea beneficia, quae foras extra capitulorum sunt limina; atque quum praestitutus nobis sit finis, differere de *Turni* epocha, juribus, etc.; quae ipsa contingunt capitula, singulaque eorum venerabilia membra, auspicium oportunissimum erit ab hoc *Crodegangi* instituto, in quo ejusmodi jurium semina sunt, primaeque lineae depictae, ac deprehensae.

§. LXX.

QVALIS SVSCIPIENDI IN ILLVD INSTITVTVM FVERIT RATIO?

Vt ex ordine progrediamur, ante reliqua merito heic a susceptione ordimur; atque penes quem suscipiendi facultas perstiterit, commonstramus. Itaque *jus* illud, suscipiendi fratres toti Canonicorum collegio stabiliebatur, dirigente id negotii vel Episcopo, vt Rectore, vel in non Cathedralibus ecclesiis Praeposito, aut Decano; vel, ut videtur ex pluribus tum *Crodegangici* instituti, tum concilii *Aquisgranensis* legibus. Institutum in regula *a*) definit. „ Cauendum summopere Praepositis, ac Praelatis ecclesiae est, vt in ecclesiis sibi commissis non plures admittant Clericos, quam ratio finit, et facultas ecclesia suppetit. . . . Sunt namque nonnulli, qui innumerosam Cleri congregationem

a) Regula *Crodegangi* cap. 3. Tom. I. CC. G. pag 98.

tionem volunt habere; cui nec animae, nec corporis curant solatia habere. Hi namque qualiter aggregati, dum a Praelatis stipendia necessaria non accipiunt, neque Canonicum seruant ordinem, nec diuinis officiis insistunt: Claustra, societatemque coeterorum relinquenntes efficiuntur vagi, et lasciui, gulae et ebrietati et coeteris voluptatibus dediti, quidquid sibi inhibitum est, licitum faciunt. Proinde Praepositis solerter prouidendum est, vt in hoc negotio modum discretionis teneant. Scilicet vt nec plus, quam oportet, et possibilitas Ecclesiae suppetit, in congregatione admittant; nec eos, quos rationabiliter gubernare possunt, caussa auaritiae abjiciant.,, Per Praepositum autem heic non notari Episcopum, ex eadem luculentissime perspicitur regula, in qua Praepositus idem est, ac. Archidiaconus. ,, De Archidiacono vel Praeposito. . . qui Archdiaconus vel Praepositus. ,, etc. *a*) Pro Praelatis, aut saltim pro iis, qui Praelatis haut absimiles censebantur, habiti sunt sequentes. *Praepositus*, seu *Archidiaconus*, *Primitiarius*, *Cellarius*, *Portarius*, *Cantor* ex variis hujus Instituti capitulis, canonibusque concilii *Aquisgranensis* praelaudati, quos inter primum tenuit locum *Praepositus*. *b*)

a) loc. cit. cap. 10. p. 100.

b) Ex regulae cit. cap. 46. et can. 139. Concil. *Aquisg. Quamuis omnes, qui Praesunt, Praepositi recte dicantur, vsus tamen obtinuit, eos vocari Praepositos, qui prioratus curam sub aliis Praelatis gerant,* ,, etc. Tom. 1. 511.

Porro de ſuſceptione ſtatuitur. *a*) „ Sunt nonnulli, qui tantum ex familia eccleſiaſtica Clericos in ſibi commiſſis congregant eccleſiis; et hoc ideo facere videntur, vt ſi quando eis aliquid incommodum fecerint, aut ſtipendia oportuna ſubtraxerint, nihil querimoniae contra ſe objicere praeſumant, timentes ſcilicet, ne aut ſeueriſſimis verberibus afficiantur, aut humanae ſeruituti denuo crudeliter addicantur. Hoc autem non ideo dicitur, vt ex ea familia eccleſiae probabilis vitae in congregatione non ſint admittendi, praeſertim cum apud Deum non eſt perſonarum acceptio, ſed potius, vt propter quam intulimus occaſionem, nullus Praelatorum ſecluſis nobilibus, viles tantum in ſua congregatione admittat perſonas. „ Quod conſtituerat Regula *Crodegangi*, ſtabiliuit concilium *Aquiſgranenſe*. *b*) In idem ſuum dedit ſubfragium Concilium *Moguntinum*. *c*) Ibi. „ Vt plures non mittantur in monaſteria canonicorum, vel monachorum, aut etiam puellarum, quam ſufferri poſſit. „ Item *d*) „ Praecipimus, vt vnuſquiſque Epiſcopus ſciat per ſingula monaſteria, quantos quiſque Abbas Canonicos in monaſterio ſuo habe-

a) Statuerat illud Regula cap. 5.

b) Confirmat Concilium *Aquisg*. can. 118. et 119. Tom. 1. p 501.

c) De anno 813. cap. 19.

d) Can. 21, Tom. 1. CC. G. pag. 409. ſeq.

habeat: et hoc omnino ambo pariter prouideant, vt, si monachi fieri voluerint, regulariter viuant: sin autem, canonice viuant omnino.„ Consentit *Capitulare Caroli* M. *a)* Subponunt modi fati passus, Episcopum de susceptione curam tunc sustinuisse nullam; de numero tamen conuiuentium fuisse instruendum, vt puta cujus subjectioni nemo vllus se subducere, praesumserit. Iunioribus istiusmodi mox post Instituti amplexum subeundus erat *annus claustralis*, seu *disciplinae*; vbi velut nouitii a reliqua Domicellarium turba signo quodam, quod gestare oportuit, contradistincti, *b)* ac in seminariis, scholisue, quae in Monasteriis Ecclesiarum, siue Cathedralium, siue Collegiatarum claustris sub scholarum Magistri, *Scholastici*, directione efformata fuerant, adunabantur, vt tum morum, tum literarum auspicatissimum capientes sementem, in viros pietate non minus, quam scientia insignes excrescerent. En Concilii *Aquisgranensis*,

a) Capitulare *Caroli* M. de an. 813. cap. 6. iisdem verbis. Tom. 1. cit. p. 414.

b) Cl. *Dürr* hanc in rem ita commentatur diss. de capit. claus. §. 9. „ Rudera hujus rei ex antiquo anno claustrali supersunt in hodierna sic dicta *Residentia minori*, seu stricta; et inde tenentur durante illo nouitiatu in variis ecclesiis v. g. *Paderbornensi*, et *Halberstadiensi* Domicellares certis diebus in certa dormire camera veteris claustri; et *Paderbornae* certum portare

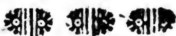
ſis, regulam *Crodegangi* conroborantis ſtatutum: *a*) „ *Vt erga pueros, qui nutriuntur, vel erudiuntur, in congregatione Canonica, inſtantiſſima ſit adhibenda cuſtodia.* „ Dein. „ Solerter Rectores eccleſiarum inuigilare oportet, vt pueri et adoleſcentes, qui in congregatione ſibi commiſſa nutriuntur, vel erudiuntur, ita jugibus eccleſiae diſciplinis conſtringantur, vt eorum laſciua aetas, et ad peccandum valde procliuis, nullum poſſit reperire locum, quo in peccati facinus proruat. Quapropter in hujusmodi cuſtodiendis, et ſpiritaliter erudiendis talis a Praelatis conſtituendus eſt vitae probabilis frater, qui eorum curam ſumma gerat induſtria, eosque ita arctiſſime conſtringat, qualiter eccleſiaſticis doctrinis imbuti, et armis ſpiritualibus inducti, et eccleſiae vtilitatibus decenter parere, et ad gradus eccleſiaſticos quandoque digne poſſint promoueri. Libuit praeterea ob aedificationem congruam, et inſtructionem negotii, de quo agitur, quandam SS. Patrum ſententiam huic operi inſerere, quae ita

pannum in veteris nouitiatus ſimbolum, et inde etiam adhuc hodie *Reſidentiis captioſis* accenſetur nouitia haec *reſidentia*, ita vt, ea non peracta, Canonici non ſint qualificati ad intrandum Capitulum; tempus autem *reſidentiae* hujus quondam indiſtincta annalis, hodie pro diuerſitate ſtatutorum variat. „

a) Concil. *Aquisg.* cit. can. 135. Tom. I. cit. pag. 510.

ita ſe habet: *prona eſt omnis aetas ab adoleſcentia in malum. Nihil incertius, quam vita adoleſcentium.* Ob hoc conſtituendum oportuit, vt ſiquis in Clero puer eſt, aut adoleſcentes exiſtunt, omnes in vno Conclaui atrii commorentur, et lubricae aetatis annos non in luxuria, ſed in diſciplinis eccleſiaſticis agant, deputati probatiſſimo Seniori, quem et Magiſtrum doctrinae, et teſtem vitae habeant etc. His ita praemiſſis oportet, vt probatiſſimo Seniori pueri ad cuſtodiendum, licet ab alio erudiantur, deputentur. Frater vero, cui haec cura committitur, ſi eorum curam parui penderit, et aliud, quam oportet, docuerit; aut eis in aliquo cujuslibet laeſionis maculam ingeſſerit, ſeueriſſime correptus ab officio amoueatur: et fratri alii id committatur, qui eos et innocentis vitae exemplis informet, et ad opus bonum peragendum excitet. „*Magiſter Scholae*, Caput *Scholae*, *Capiſcolus*, *Scholaſticus* nomina ſunt idem notantia: Huic ſubin ſui quoque erant ſubſtituti. *a)*„ Etenim tum in humanioribus, tum ſublimioribus ſcientiis imbuendi erant *Juniores iſti.* Quoad ſequiorem, humanioremque Palladem *Juuenes* edocendam plerumque ſibi ſubordinato gaudebat Coadjutore Scholaſticus: altiorum vero ſcientiarum eccleſiaſticarum Canonico neceſſariarum Magiſter ipſe extitit. In variis tamen Eccle-

a) Dürr cit.

ſiarum ſcholis humaniora nequidem edocebantur, ſed illa in ſcholis monaſticis addiſcenda erant, ex quibus transferebantur Canonici ad ſcholas Eccleſiarum ſtudiorum Eccleſiaſticorum cauſſa. Magiſter ille dulcia inde pro labore ſuo exantlato deportans ab Domicellaribus emolumenta, qui et illi ab obſequio, prout juſſerat, erant. Statutum Eccleſiae *Pingenſis* habet: Item deſeruiam Domino Scholaſtico, Cappam ſuam ſibi apportando, induendo, et exuendo, quando fuero requiſitus. „

Laudatus Juuenum moderator in ſeparato plerumque eccleſiae aedificio illic contiguo, et ab reliquo Canonicorum clauſtro ſejuncto, cum Domicellarium juuenta commoratus, ac in eodem cum iisdem requieſcens dormitorio alimenta cum veſtimentis ſubpeditabat; ſiquidem praebendae minores, quae ex communibus Eccleſiae bonis pro Domicellaribus fuerant adſignatae, diſpoſitioni ejusdem, curae ac ſolicitudini ſuberant. Quemadmodum enim penes Praepoſitum omnium bonorum pro ſuſtentatione Capitularium reſidebat adminiſtrationis cura, ex quibus illi ſuam perciperent alimoniam, cetera: ita Scholaſtico Praebendarum Domicellarium incubabat ſollicitudo; atque tali pacto non infrequenter obtigit, vt ab iſtis contra eundem ſuſcitaren-

tur

tur querelae, ac grauamina consimilia illis, quibus altercata sunt Capitula suis cum Praepositis. (*a*

§. LXXI.

DVPLEX PRAECIPVE EO IN INSTITVTO CANONICORVM CLASSIS.

Praeterea eo in *Crodegangi* Instituto duplex erat Canonicorum classis *Capitularium*, seu *Fratrum* vna: altera *Juniorum*, seu *Domicellarium*: quorum omnium characteres circumscribit *Dürrius* hunc in modum. *b*) „Quod durante adhuc vita communi Canonicorum, Monachali maxime (hoc tamen in sensu strictiori nolim accipias) sicut adhuc hodie se res habet, jam fuerit differentia Capitulares inter et Domicellares, innumera illorum temporum monumenta demonstrant. Capitulares enim in Ecclesiis Cathedralibus Senatum Episcopi, et in minoribus, seu Collegiatis Senatum Decani, vel Praepositi constituebant; non nisi Ordinibus majoribus initiati, voto et suffragio in tali senatu gaudebant: et quidem primitus non nisi Presbyteri, et Diaconi ad Capitulum admittebantur; vnde *Paschalis* II. Pontifex Episcopo *Compostellano* formam constitu-

a) Idem. De quo argumento vtraque lectu dignissima, nec minus jucundissima videri valet dissertatio de *capitulis clausis*: item de S. *Martini* Moguntino *Monasterio* ab eodem elucubrata.

b) *Dürr* de capitul. cl. §. 7.

ſtituendae eccleſiæ delineans, ſcribit: a) *Cardinales in Eccleſia tua Presbyteros, ſeu Diaconos tales conſtitue, qui digne valeant commiſſa ſibi eccleſiaſtici Regiminis onera ſuſtinere.* Cum vero *Vrbani II.* tempore, vt putant plures, coepiſſet Subdiaconatus ad SS. ordines majores referri; tunc quoque Subdiaconis communicata ſunt potiſſima quaeque Capitularium jura, et ornamenta. b) Epiſcopus, Praepoſitus, vel Decanus ſine horum conſilio, vel conſenſu res Eccleſiae ſuae alicujus momenti pertractare non potuit. Praeterea occupabant illi ſedes in Choro Superiores, honoratioresque: promoueri poterant ad Dignitates Capitulares: comparebant nomine Capituli tanquam Deputati in Conciliis prouincialibus, variisque aliis praediti erant emolumentis, et juribus, dum videlicet certa promta, v. g. Conſolationes, panes etc. diſtribuebantur inter Capitulares, de quibus Domicellares haut participarunt: Menſa denique vtebantur in eodem cum Epiſcopo, vel reſpective Decano, refectorio: quae omnia ſecus ſe habebant reſpectu Juniorum Canonicorum, ſeu Domicellarium. Hi olim dicti fuerunt *Juniores*, et eorum Praebenda *Junioratus*; ſicuti Capitularibus *Fratrum* nomen inditum fuerat: Dum autem honorifica *Dominorum* adpellatio tributa fuit Canonicis majoribus, et Capitularibus; ſic

a) Ep. 15. ap. *Dürr* cit.
b) Conſ. Thomaſſ. Part. 1. l. 3. c. 10. n. 1. 2.

sic Junioribus datum fuit *Domicellorum* nomen, comparatione desumta ex eo, quod Optimatum filii Juniores *Domicelli*, seu *Damicelli* vocabantur, ac *Apanagium* illis adsignatum *Domicellaria*. In statutis *Lubecensis* Ecclesiae dicuntur Domicellares *Nobiles pueri*., Hucusque *Dürr*. His adjungimus sequentia. *a*) Sicut in *Hispania Infantes* vocantur filii Regum, et eorum patrimonia *Infantiatus*: In *Arragonia Infantiones* vocitati nobiles summae Prosapiae: ita et in *Gallia Vasteti*, ceu *Vassaleti*, et *Damcelli*, seu *Domicelli* vocabantur Optimatum filii, dum juuenta florescerent, maxime autem minores, aut minimi natu: patrimonia autem illis desponsa *Domicellariae*. Ad eum prorsus modum eadem in Capitulis sortiti sunt nomina, vt *Domicelli* dicerentur, qui *Juniores* olim: eorum autem praebendae *Junioratus*. In praemissis antea (§. 70. praeced.) declaratum iuimus, quae fuerit instruendorum *Juniorum* Canonicorum ratio. Quantum vero ad Cantum adtinet choralem; *Cantoris* erat curae tum Cantus, tum aliorum in choro agendorum instructio concredita: Praeterea teste *Durrio b*) „ nullo gaudebant illi loco in Capitulo, nullaque sede in Choro, etiam infra Vicariorum, seu tum temporis sic dictorum Capellanorum Ordinem positi, non nisi inter Chorales ad communem pulpitum stare

O 3

a) Idem l. cit. n. 3.
b) Apud *Dürr* cit.

re poterant, ab omnibus, in antecedentibus commemoratis juribus exclusi.,, Idem pergit. *a*),, Domicellares in Choro debebant omnia illa peragere, quae hodie peragunt *Chorauli*, qui proprie sunt Domicellarium Vicarii; vnde adhuc hodie quibusdam in Ecclesiis, etiam Cathedralibus, debent praeferre crucem, portare aquam benedictam: etc. *b*) egerunt quoque Acolythos; imo in certis festiuitatibus soli celebrabant chorum, vel illi saltim praeerant, velut in festo *Paschatis*, ac *Innocentum*, vbi etiam olim vnus ex Domicellaribus debuit agere *Episcopum puerorum*,

Nec defuere istiusmodi Domicellaribus suae refocillationes adsignatis pro eo solatio certis redditibus. *c*) Emenso autem studiorum

a) Idem *Dürr*, cit.

b) *Dürr* cit. §. 8. Qui vestigia hujus rei obcurrere testatur in statutis ecclesiae Halberstad. de anno 1410. in *Lünig Spicil. Ecclesiast.* part. II. in Anhang p 77. vbi legitur: *Domicelli tenebunt vadelam, et caldarium aquae benedictae.* . . . Item. *Visitabunt scholam apud Ecclesiam nostram, vt cerimonias chori addiscant*... Item. *Ministrabunt ad summam missam.* Item. *Cantabunt Alleluja, et alia solita.*

c) De antiquo hujus rei vestigio Bambergae notum est illud in summa Aede officium: Das Rögel-Amt nuncupatum, Canonico capitulari conferri solitum, cujus redditus pro Domicellarium solatiunculis ex vetustissima oeconomia expendebantur, ac hodie laudato obveniunt Canonico; atque fors vltra quingentos ascendunt florenos.

rum curriculo, necessariaque tum in litteris, tum in cantu, tum ceteris hausta, comprobataque notitia, ac justae aetatis termino persoluto, vel ad praesentationem pro decernenda emancipatione ab *Scholastico* ipsi capitulo factam, vel ad ipsius requisitionem de manu, et potestate emancipabatur *scholastici* in ipsa, quam antea frequentauerat, schola. Qua absoluta, vt ad ordines promoueretur majores, denuo a *Scholastico* examinatus, adprobatus, ac in ordine sacro inauguratus majorum Canonicorum albo inscribebatur; atque adsignato eidem in Capitulo loco, ac sede in choro ad plenam adsumebatur praebendam Canonicalem, deinceps in dormitorio *fratrum* cellula potitus, ac mensa in refectorio communi fruitus, reliquorum omnium emolumentorum, Capitularibus propriorum, particeps reddebatur.

Non ingratum fore lectori autumo, alia adhuc quaedam hanc in rem facientia addere ex laudato *Dürrio. a)* „ Ætas pro emancipatione requisita pro diuersitate ecclesiarum variauit. Plerumque fuit illa, quae pro Subdiaconatu fuit necessaria, annus scilicet vigesimus primus completus, qui etiam in multis ecclesiis, *Westphalicis* potissimum, adhuc obseruatur; sed nouioribus temporibus ad breuius tempus in multis ecclesiis restri-

a) Dürr cit § 10. et alibi.

cta est aetas emancipandorum. In Capitulo metropolitano *Moguntino* non vltra annum (aetatis) decimum septimum sub *Scholastici* cura, et disciplina teneri debuerat Domicellaris. *Scholasticus* saepius ob priuata commoda differebat petitas emancipationes, vnde a Capitulis emancipatio saepius fuit injuncta.... Emancipatio nihil aliud est, quam actus, quo declaratur, Canonicum ex potestate, et disciplina *Scholastici* esse dimissum, et capacem, vt ad majora promoueri possit: Ritus autem emancipationis pro diuersitate ecclesiarum, et prouinciarum fuit varius.... Et cum plerumque illi ritus antiquissimi ad hodiernum vsque diem sunt seruati, sic optime ex recensione diuersarum ecclesiarum consuetudinum addiscuntur. In variis ecclesiis emancipandus, nigris indutus vestibus virgam manu portans ad terram in formam crucis se prosternere tenebatur, cantantibus Canonicis psalmum: *Deus misereatur nostri*, ac durante collectae lectione jacens trina vice feriebatur virga.... In Dioecesi *Moguntina* nullus fere emancipationis ritus singularis est cognitus, sed petita emancipatione, solutisque juribus a *Scholastico* emancipationis testimonium expeditur.... Pro emancipationis actu certa *Scholastico* soluenda erant jura ad hodiernum vsque diem seruata: peracta emancipatione plerumque adhuc emancipatus mittebatur ad

ad sic dictam disciplinam, dum in certo separato claustri loco debuit degere certo tempore, in ordinem poenitentium reductus, certo etiam indutus vestimento, ac spiritualibus vacare exercitiis, quo tempore elapso quasi iterum reconcilabatur a Decano, ac reliquae communitati restituebatur. De hac ad disciplinam missione in statutis ecclesiarum frequens fit mentio. Ex obseruantia quorundam Capitulorum spatio sex septimanarum detinendus est emancipandus, vt, si quis Canonicorum vel cum Neo Canonico, vel ejus parentibus de juribus, et praestationibus Canonicis exhiberi solitis lites habeat, haec interea componantur, et hisce controuersiis amice compositis, demum dimittitur. . . . In ecclesiis Cathedralibus, dum Episcopus, et Canonici Cathedrales adhuc in communi viuebant, ad recipiendum ad Capitulum, et plenam praebendam tam Episcopi, quam Capituli requirebatur consensus; et exinde etiam euenit, cur postea diuisione cum Episcopo facta per sex menses collatio praebendarum plerumque relicta fuerit Episcopo, et per sex menses Capitulo. Ritus consueti in admissione ad Capitulum ex vita communi seruati sunt plerumque in ecclesiis, et addisci possunt ex statutis Capitulorum. . . . Denique nullae, prout ex monumentis fide dignis eruitur, tum temporis aliae erant mensae in plerisque fere Mo-

 nasto-

nasteriis Canonicorum, quam mensa Capitularium, cui et Vicarii, et Capellani, siqui aderant, adcumbebant; et mensa Domicellarium in separato Refectorio; et sic ab hac mensa quis transferebatur ad illam. „ Huc vsque *Dürr*; qui fusius ea de re proloquitur. *a*)

§. LXXII.

QUAENAM FUERIT DISCIPLINA POST ADSUMTUM CRODEGANGI INSTITUTUM CIRCA PARTITIONEM BONORUM ECCLESIASTICORUM?

Probato ferme vbique *Crodegangi* instituto, atque adsumendi ad hoc vitae genus Candidatos potestate ad Capitulum deuoluta (§. 69.) ea distribuendorum ecclesiae bonorum facies est superinducta, vt quemadmodum ibi viuebatur in communi, ita facultates quoque, velut quodpiam commune, possidebantur, atque distribuebantur ea ratione, quam varia regulae capita no-

a) Idem. l. cit. Vid. etiam Würdtvvein subsid. Dipl. variis in locis. Quantum ad ecclesiam *Herbipol*. in *Haugis* adeas velim *Benedictum* XIV. de Synod. Dioeces. lib. 11. c. 3. a num. 4. seq. Illa mensium Episcopum inter et Capitulum partitio in ecclesia Imp. Cathedrali Bamberg. nihil vsus obtinuit: Quamuis ea sex mensium, alibi *Papalium*, jura Celsissimo Episcopo in ecclesiis ibidem collegiatis reseruata dignoscantur.

nobis manifeſtant. Exempla ſint. *a*) „ *De eo, quod in congregatione Canonica aequaliter cibus et potus accipiatur.* . . . Eſt rationabile, justumque coram Deo, et hominibus, vt in vnaquaque Canonica congregatione a minimo vsque ad maximum cibum et potum aequaliter accipiant, hi videlicet. . . . Quanquam enim plerique ſubditorum a Praelatis, rebus quibuslibet aliis plus ceteris merito ſolent honorari, in *HAC* tamen *SOCIETATE*, ſecluſa perſonarum acceptione vna debet cibi, et potus aequalitas eſſe . . . Item *b*) „ *De menſura cibi et potus.* Nempe ordinatur ibi, quantam quisque ſibi partem accipiat. Item *c*) *De veſtimentis et calceamentis Clericorum.* Illa dimidia pars Cleri, qui Seniores fuerint, annis ſingulis accipient Cappas nouas, et veſtes laneas nouas et veteres, quas praeterito acceperunt, ſemper reddant, dum accipiunt nouas. Et alia pars dimidia Cleri illas Cappas, et veſtes, quas illis ſeniores ſui ſingulis annis reddunt, accipiant. Et illi Seniores illas Cappas et veſtes, quas reddere debent, non commutent. Et vnusquiſque Cleri Senioris annis ſingulis tres campſiles accipiunt; et vnusquiſque Cleri junioris annis ſingulis duas campſiles accipiunt.

a) Regula *Crodegangi* cap. 7.

b) Ibid. cap. 8.

c) Ibid. cap. 41. V. Tom. 1. CC. G. pag. 99. et 109.

piunt. Calceamenta vero omnis Clerus annis singulas, pelles buccinas, et solas pariter quatuor accipiuunt. Et vestimenta in transitu sancti *Martini*, et Camsiles in *Pascha*, et calceamenta in *Kalendis Septembribus* habeant.,,

Portiones illae, quae distribui antiquitus jussae fuerant pauperibus, peregrinis Cet. aut quae Ecclesiarum fabricae deputatae erant, eaedem in massa hoc pacto relinguebantur, vt inde illis, qui cum angustiis, opum denudatione, ac paupertate conluctabantur, subleuamen oportuerit praestari juxta ejusdem regulae constitutum. Ibi. *a*),, *Cui commiti debeant stipendia pauperum.* Euangelicis, atque Apostolicis instruimur documentis in colligendis hospitibus: et ideo ante omnia operam dare debere, vt merito de nobis a Domino dicatur. *Hospes fui, et collegistis me.* Proinde oportet, vt Praelati ecclesiae, praecedentium Patrum exempla sectantes, aliquod praeparent receptaculum, vbi pauperes colligantur, et de rebus ecclesiae tantum ibidem deputent, vnde sumtus necessarios juxta possibilitatem rerum habere valeant. . . . Sed et Canonici tam de frugibus, quam etiam de omnibus eleemosynarum oblationibus in vsus pauperum decimas libentissime ad ipsum conferant hospitale. Et boni testimonii frater constituatur, qui hospi-

a) Regula cap. 45. Tom. cit. p. 110.

hoſpites, et peregrinos mendicantes, vtpote Chriſtum in illis ſuſcipiat, eisque neceſſaria libenter pro viribus adminiſtret, qui etiam ea, quae in vſus pauperum cedere debent, nequaqum in ſuos vſus reflectat; ne cum *Juda* loculos Domini furante ſententiam damnationis excipiat. Et Praelati cauere debent, ne curam pauperum pauci pendant. „ etc.

Praeterea fabricae ſartis tectis, ſimilibusque eccleſiae neceſſitatibus prouidebatur. *a*) „ Res eccleſiae vota ſunt fidelium. . . . vnde totis niſibus Praelatis ſatagendum eſt, vt ſanctorum Patrum dictis, et exemplis obſequentes, de rebus ſibi commiſſis, vt praemiſſum eſt, et ſubditos gubernent, et pauperes foueant, cunctiſque vtilitatibus, ac neceſſitatibus eccleſiae fideliter adminiſtrando, conſulant. Easdem in expenſas omnium, quae obueniebant, decimarum pars promta manu exſoluebatur. *b*) „ De *Decimis diuidendis.* Sacerdotes populi ſuſcipient decimas, et nomina eorum, quicunque dederint, ſcripta habeant ſuper altare, et ipſas decimas ſecundum authoritatem Canonicam coram teſtibus diuident, et ad ornamentum eccleſiae primam eligent partem: ſecundam autem per manus fidelium ad vſum pauperum et peregrinorum, miſericorditer cum omni

a) *Concil. Aquisg.* can. 116. Tom. 1. cit. p. 501.
b) Regula *Crodegangi* cap. 75. Tom. cit. p. 118.

omni humilitate dispensent: tertiam vero partem sibimetipsis soli sacerdotes reseruent. „ Alii hoc extra institutum Clerici ac beneficiarii, qui solitarii subin in vicis morabantur, velut Parochi viculorum, aut Capellani certae Capellae seruitio adstricti, quam rem supra jam attigimus, (§ §. 28. 29.) propriis sustentabantur redditibus: cujuscemodi tamen argumentum fini nostro non admodum deseruiens, omittimus.

Magis oportuna sunt, quae adfert *Espenius. a)* „ Labentibus saeculis, disciplina ecclesiae labescente, nec non Episcoporum, oeconomorum, vel Archidiaconorum in rebus ecclesiae dispensandis fidelitate, et integritate a pristino suo gradu declinante, frequentissimae fuere dissensiones, et quaerelae inter Clericos, quibus prouentus ecclesiae distribui debebant, et eos, quibus dispensationis cura incumbebat. Hinc Clerici, vt se a praetensis vexationibus, et injusta dispensatione eximerent, primo coeperunt singuli Presbyteri sibi arrogare oblationes in ecclesia propria factas; quae antea ad Episcopum diuidendae ferri consueuerant. Cum jam jus recipiendi oblationes, easque suis vsibus applicandi ad singulos Presbyteros esset deuolutum, tandem etiam coeperunt res ecclesiasticae passim diuidi, atque singulis sua portio fundorum vnde prouentus

a) *Espenius* I. E. V. part. 2. Tit. 18. cap. 1.

tus ipſimet reciperent, aſſignari; quod quidem non eodem tempore, nec vbique, aut aliquo Decreto conciliari introductum, ſed paulatim de vna eccleſiâ ad aliam tranſiit. At illud notandum, quod ſicuti praedia, quae *beneficiario jure* a Principe data poſſidebanrur, mortua perſona extinguebantur, et ad Principem reuertebantur; ita quoque primitus comparatum fuiſſe videtur, vt res eccleſiae *beneficiario* jure Clericis conceſſae, tantum ad eorum vitam cenſerentur datae, ipſasque poſſiderent non jure *tituli*, ſed tantum jure *perſonali*; vt ita poſt mortem totaliter ad Epiſcopi diſpoſitionem reuerterentur. Vlterius quemadmodum principes ſua bona *jure beneficiario* dabant iis, qui ſeruitium militare, aliaue obſequia praeſtarent, ſimiliter Epiſcopi bona eccleſiae poſſidenda, vel vtenda, ſeu potius jus percipiendi eorum fructus dabant Clericis, vt eccleſiae militarent, quisque juxta vocationem ſuam. Hinc illud: *Beneficium datur propter officium*, *a*) Quum vero incommodum videretur, quod moriente Presbytero ſucceſſor ejus jus, percipiendi prouentus, ab Epiſcopo, ejusque quaſi liberalitate recipere denuo deberet, coeperunt ſingulae eccleſiae jus, percipiendi prouentus, intra limites ſuarum eccleſiarum ſuis Presbyteris, independenter ab Epiſcopis, vindicare; inualuitque tandem juris axio-

a) *Cap.* finali de *Reſcriptis* in 6.

axioma, quod Parochi habeant fundatam intentionem ad percipiendas decimas, oblationes, cetera, intra fines suarum Parochiarum. Ius itaque fructus percipiendi jam non personis, sed ecclesiis, seu *titulis* adnecti coepit, ita, vt qui titulum haberet, jus quoque fructus percipiendi ex bonis *titulo* adnexis consequeretur: quae disciplina tandem vniuersaliter obtinuit. „ Ita *Espenius*. Quae omnia demum per *Decretales Alexandri* III. et *Innocentii* III. suam firmitatem hucusque ad nostra exporrectam tempora receperunt.

Quod autem in vetusta retro aetate bona ecclesiastica in *Germania*, et *Bojoaria* necdum in *beneficia* singulis Clericis propria abierint dispertita, quin potius decimalium bonorum distributio ad normam *Decretorum Simplicii*, (§. 35.) et *Gelasii* (§. 36.) Pontificum penes potestatem steterit Episcoporum, ab concilio *Salisburgensi* instruimur: *a*) quod hunc in modum decernit. „ Cum se congregasset synodus Episcoporum, Abbatum coeterorumque Clericorum *Bojoariae* prouinciae ad Metropolim *Salisburgensem*, et ibidem non pauca vtilitatis suae pertractassent, mouerunt iidem Episcopi, *Arno* Archiepiscopus, *Atto*

a) Concilium *Saliburgense* de anno 807. Anno septimo, imperante *Carolo* glorioso Augusto post consulatum ejus, XVII. Kalend. Febr. Vide Tom. 1. CC. G. p. 389.

Atto (*Frisingensis*) (*Adaluinus*) (*Ratisbonensis*) (*Emricus Sabionensis Hatto Passauiensis* quaestiones de *Decima* fidelium populorum, quae affertur ad ecclesias. Lectis inde capitulis ex Canonum auctoritate, quid inde agi debuisset; inuenerunt, quatuor portiones fieri, vnam Episcopo, alteram Clericis, tertiam pauperibus, quartam fabricis ecclesiae. Tum consenserunt ibi cuncti Abbates, qui praesentes aderant huic decreto, secundum Canones, et reddiderunt portiones Episcoporum Episcopis, quae illos contigisset, id est, *Megingart*, *Vrolf*, *Iohannes*, *Wolfdrege*, *Wolfkanbrat*, *Kerrich*, *Hepsilo*, et ceteri: vnusquisque suo Episcopo ea ratione, vt vlterius exinde nulla inter illos discordia deinceps maneret. „ etc.

§. LXXIII.

QVALITER PRIMA FACTA SIT MENSAE EPISCOPALIS A MENSA CANONICORVM SEPARATIO?

Hac instituti *Crodegangici* aetate plurimi ab initio Episcopi communi alebantur cum suis Canonicis mensa; atque hac ratione communia habebant cum suo Clero bona. Attamen diu non perstitit haec communio. Caussae subintrarunt praegnantissimae invehendae mutationis. Diffluebant bona in partes. Prima vero partitio obtigit inter Canonicos et Episcopos, sola charitate

Duce, et auſpice. Etenim, cur ſe Epiſcopi non in has cum ſuo Clero ſanctiſſimas ſocietates incluſerint, communem cum ipſis vitam traducturi, aut ab eisdem ſeſe ſubduxerint, grauiſſima fuere momenta. Illa ſiquidem aetate, atque dilabentibus poſtea ſaeculis X. XI. XII. XIII. Epiſcopi profectionibus in Aulam Regiam erant obnoxii, non ciuilibus modo, ſed et militaribus, quum ad Regis caſtra petenda aut cogebantur, aut ipſe transmigrabant. Ciuilia autem negotia curare, oportuiſſe ſacros Praeſules, innuit Synodus apud *Aquis Palatium*, addita ſimul cauſſa. *a*) „ Recordatus piiſſimus Imperator Carolus noluit de infra Palatio pauperibus *Vaſſos* transmittere, . . . ad Juſtitias faciendum propter munera; ſed elegit in regno ſuo Archiepiſcopos, et Abbates cum Ducibus et Comitibus, qui opus non habebant, ſuper innocentes munera accipere; et ipſos miſit per uniuerſum regnum, vt eccleſiis, viduis, orphanis, et pauperibus, et cuncto populo juſtitiam facerent. „ Per viros imperii ſui Principes, corruptioni haut obnoxios ſubditorum cauſſas agi, perficique voluit *Carolus*, non per *Vaſſos*. Per *Vaſſos* inferioris heic conditionis, quam erant *Comites*, ſeu judices, denotari homines, in aprico eſt, vt ex Capitularium eluceſcit libris. *b*) „ *Epiſcopis*

a) Synodus apud *Aquis Palatium*, Aachen, anno 802. Vid. Tom. 1. CC. p. 363.

b) Lib. 2. *Capitularium* cap. 9.

pis iterum, Abbatibus, et Vassis nostris, et omnibus laicis dicimus; vt Comitibus ad justitias faciendas adjutores sitis. Item. a) Vassi quoque, et Vasalli nostri nobis famulantes, etc. Vocantur praeterea *fideles serui*, qui obsequium Regi, vel sacris Praesulibus, vel Duci, vel Comiti exhibebant. *b*)

Nec minora inferebat impedimenta sacris Praesulibus res militaris, vtputa qui cum militum suorum manipulis Martem sequuti, molestissimis, et tumultuosis aliis occupationibus distendebantur, vt vix se possent in hos piissimos secessus inserere, quin eorum silentio, otioque sacro vehementer obstreperent. Perstitere nihilominus Clericis suis obstrictissimi, neque minus dilatandae eorum vtilitati erant propitii, neque pro ampliande totius Cleri bono remissi.

 Abba-

a) Loc. cit. cap. 24.

b) *Vassi Dominici: Vasalli regii.* **Droudi** a voce *Germanica* **Treue**: inde etiam *Druthe*, virgo desponsa, ex condicta in sponsum fide. V. *Eckardt* de leg. Salic. p. 35. et pag 127. scribit. „ *Vasus*, vel *Vassus* denotat famulum, seruum. Diminutum inde est *Vasallus*. *Lindebrogius*, *Spelmannus*, *Vossius*, *Cangius*, *Menagius*, et alii multa de vtraque voce congesserunt. Nos monemus, saltem originem earum in veteri lingua *Gallica* quaeri debere in qua *Gvas*, seruum, vel ministrum significat. „ Conferri potest author **der Geschichte der alten Staats-Verfassung** etc. pag. 71. paulo tamen aliter eloquutus.

Abbates equidem, quin vita communi cum reliqua Monachorum turma soluti fuerint, *Missatico a)* potiebantur: ast diuersa ab Episcoporum sorte sese ingerit ratio: Nunquam enim hi, sicut illi, paupertatis votum nuncupauerant. Præterea in antiquitatum monumentis abunde indicatur, antea Episcopos in ipsam pugnantium aciem se intromisisse: *Germanorum* etenim populis, praecipue *Francis*, bello adsuetissimis, Christum jamjam indutis, atque etiam sacerdotio initiatis nonnihil de bellandi ardore remansit: siquidem iidem ipsi populi, dum adhuc *Paganismo* sordescebant, sacerdotes suos, *Druydes*, lubenti animo inter arma conspiciebant: hi vero quum Christi jugo suauissimo colla subdebant, plerumque ad supremos ecclesiasticos honores Viros nobilissimos prouehebant, quorum genium, tractandis armis adsuetum, non adeo vsque emolliebatur, vt, Christo induto, simul ea, qua oportuisset, facilitate Christi induerent mansuetudinem: atque non absque ratione, quum tum *Merouaeorum*, tum *Carolingorum* aeuo terris, Vassis, hominibusque potiti fuerant, cum iisdem Reges comitati, et illis a subsidio in suarum turmarum acie conlocati inerant conflictibus, partim

(a Prouincia, vel Regio, quae Missis Dominicis adsignabatur, *Missaticus*, vel *Missaticum* compellabatur. Inde *Missi Dominici*. Constituebantur *Caroli* M. praecipue aetate ex Clericis Archi- et Episcopis, Abbatibus: Laicis Comibus, Ducibus, aliisque nobilissimis Viris.

partim quod Reges ipſi vrgerent, partim quod ſuos aliis homines non concrederent, ipſimet, quoniam ſanguinis ſui nobilitate animabantur, bellicis artibus, functionibusque delectati.

Huic belligerandi ardori, atque exemplo Chriſti, ſacerdotis ſummi, minus conuenienti vt poneretur modus, jam ſaeculo ſeptimo *probibitum Epiſcopus tunc erat, ſcuto vti, et in bellum ire. Quodſi quis aliter ageret, Canones, et ſtatuta a Conciliis non obſeruabat.* a) Eum in finem *Capitulare Carolomanni* emanatum eſt; b) „ *Seruus Dei per omnia armaturam portare, aut in exercitum, et in hoſtem pergere, omnino probibuimus: niſi illis tantum, qui propter diuinum Myſterium, Miſſarum ſcilicet ſolemnia adimplenda, et ſanctorum patrocinia portanda ad hoc electi* ſunt, id eſt, vnum, vel duos *Epiſcopos cum Capellanis.* „ Huic aliud ſtatim poſtea acceſſit. c) „ *Vt ſacerdotes neque Chriſtianorum neque Paganorum fundant ſanguinem.* „

P 3 Eodem

a) *Eckardus Rer. Francic.* Lib. 13. num. 16. ad annum. 625 Moderabatur tunc *Auſtraſiam*, ſeu *Franciam Orientalem* Sigebetus III. ex *Merouaeorum* proſapia. Ex his comprobatur, quantum inualuerit mos apud SS. Praeſules, thorace militari ſeſe induendi.

b) In concilio *Germanico* authoritate S. *Bonifacii* vndec. *Kalend.* Maii an. 742. ſub *Carolomanno*, Majore domus regiae. Tom. 1. CC. G. p. 49.

c) *Capitulare Caroli* M. de an. 769. Tom. cit. pag. 126.

Eodem adhuc saeculo a *Caroli*, ejusque Antecessorum laudabilissimis statutis recessum est, atque rursum Episcopi copias ipsi suas ad regia Castra deducere coeperunt. Mori illi statum ecclesiasticum non admodum condecenti sese obposuit Concilium *Vormatiense.* *a)* „ Flexis genibus omnes precamur Majestatem vestram, vt Episcopi deinceps, SICVT HACTENVS, non vexentur hostibus, sed quando Nos, Vosque in hostem pergimus, ipsi propriis resideant in Parochiis, Deoque fideliter famulari studeant, et eorum sacrosancta Mysteria Canonice, et Deo placite peragere satagant, atque pro Vobis, et cuncto exercitu vestro vna cum omnibus sibi commissis orare viriliter, Missasque decantare, et Lytanias, atque eleemosynas facere, decertent. Quosdam enim ex eis in hostibus, et praeliis vulneratos vidimus, et quosdam periisse cognouimus „ etc. Item *b)* „ *Concessio Domni Caroli Regis Francorum, vt Serui Dei neque in hostem pergant, neque armaturam bajulent.* „ Consimile est aliud. *c)* „ *De his, qui putauerunt, id circo praeceptum fuisse, non ire ad pugnam Sacerdotes, vt honor eis minueretur* „ Vsque adeo nempe bellandi ardor, honorque animos inuaserat. Quid ergo his cum vita suorum Canonicorum communi poterat esse commune? Idem

a) Concilium *Vormat.* de an. 803. sub *Carolo M.* cap. 1.

b) Loc. cit. cap. 2. et 3.

c) Ibid. cap. 4. Tom. 1. cit. p. 374. seq.

Idem voluit Concilium *Vernense. a*) Ibi. „*Quoniam quosdam Episcoporum ab expeditionis militaris labore valetudo eximit, aliis autem vestra indulgentia quietem largitur* (Heic sermo dirigitur ad Reges) *praecauendum est, ne per eorum absentiam res militaris dispendium patiatur. Itaque si vestra consentit sublimitas, milites suos alicui ex Ducibus vestris committant, cujus auctoritate in officio contineantur.* Ab eodem haut abludit *Meldense*: *b*) quod cauet: „*Vt Episcopi, qui huic minus officio possent in Republica praeesse, ex Vasallis suis aliquem sibi subrogarent de consilio Archiepiscopi sui.* „ Ea Tempestate *Hincmarus Remensis* querelas deposuit variis in epistolis, quod Episcopi secundum Regionum suarum GRAVEM CONSVETVDINEM cum suis ad bellum properare, compellerentur. Huc plurimum addit lucis *Libellus proclamationis Domini Caroli Calui* Regis in Concilio *Tullensi* aduersus *Wenilonem* (*Quenilonem*) *Senonensium* Archiepiscopum contra Paganos cum *Carolo* R. pergere dissimulantem. *c*) „*Cum contra Paganos ad Insulam loci, qui Oscellus dicitur, cum fidelibus nostris, in terreno et nauigio, sicut scitis, perrexi, quidam a Nobis deficientes fuga lapsi sunt. Wenilo autem se pro infirmitate sua illuc ire non posse dicens, ad sedem suam reuer-*

 sus.

a) Concilium *Vernense* de anno 844. ap. *Fleurium* lib. 48. H. E. §. 20.

b) *Meldense, Meaux* de an. 845. can. 47. ap eund. cit. §. 30.

c) Cap. 5. Tom. 2 CC. G. p. 177.

sus est. „ etc. Sed nec praetermittere eo loci fas esto, quod rescribit Nicolaus I. PP. *Ludouico*, qui in *Germania*, et *Carolo*, qui in *Gallia* jus dicebat, Regibus, quo iidem et *Germanis*, et *Gallis* mores fuisse cognoscuntur. *a*) „ *Reprehensibile valde constat esse, quod subintulisti dicendo, majorem partem omnium Episcoporum diu, noctuque cum aliis fidelibus tuis contra Piratas maritimos inuigilare, ob idque Episcopi impediantur venire, cum militum Christi sit, Christo seruire: militum vero saeculi saeculo, secundum quod scriptum est: Nemo militans Deo implicat se negotiis saecularibus. Quodsi saeculi milites saeculari militiae student; quid ad Episcopos et milites Christi, nisi vt vacent orationibus?* „ Quae omnia luculentissimo sunt argumento, qualia Episcopis fuerint obstacula, quo minus communi Canonicorum societati sese conjungerent, eademque cum illis mensa, communibusque frui redditibus permitterentur.

CAPVT. X.

Qualiter celebratissimum *Crodegangi.* Institutum cessauerit?

AR-

a) Ref. Can. *Reprehensibile.* 19. C. XXIII. q. 5. Conf. *Desing.* Tom. 1. Reichs-Historie. p. 391. Thomass. supra cit. cap. 40. 45. 46.

ARGVMENTVM.

Paragraphus 74. Initium remissionis Instituti Crodegangici, cui Pontifices student obcurrere.

75. Quid ea tempestate in Gallia?

76. Quid in Germaniae ecclesiis?

77. Quid in prouincia Moguntina, Coloniensi, aliis?

78. Expositio vocum peregrinarum paragropho antecedente adductarum.

79. Vita communis a Capitularibus derelicta mansit apud domicellares.

80. Atque tunc Ecclesiae non amplius Monasteria sunt adpellata.

§. LXXIV
INITIVM REMISSIONIS INSTITVTI CRODEGANGICI, CVI PONTIFICES STVDENT OBCVRRERE.

Non admodum annosam tulit aetatem laudatissimum isthoc communis vitae Institutum. Refriguit breui ille pietatis ardor, non equidem simul et semel; sed modo heic, modo alibi, interpolato temporis nonnullo interuallo: atque ea spiritus remissio ad exitum decimi, vel principium vndecimi saeculi auspiciis minus laudabilibus sese insinuauit. (§. 75.) Obposuerat equidem exundanti huic temporis torrenti aggerem Nicolaus II. PP. in concilio *Romano a*). Ibi „ *Et praecipientes statuimus, vt ii praedictorum ordinum*

a) De anno 1059. can. 4. *Cabass.* Notit. Eccles. pag. 450. Conf. Fleur. H. E. L. 60. §. 31.

num, qui eidem Praedecessori nostro obedientes castitatem seruauerunt, juxta ecclesias, quibus ordinati sunt (sicut decet religiosos Clericos) simul manducent, et dormiant, et quidquid eis ab ecclesiis venit, communiter habeant. Et rogantes monemus, vt ad apostolicam communem vitam peruenire summopere studeant. „

Nicolai vestigiis inhaesit *Alexander* II; post quos alii insignes viri suas conjunxere manus, vt rigor reuiuisceret antiquus, quos similiter suo subfulciebat patrocinio *Vrbanus* II. PP. Ast congregationes istiusmodi, ad quas bonis auibus ingredi sinebatur reformatio, aliam induerunt naturam, factaeque sunt penitus regulares, quum post annum Christi millesimum coeperint Canonici regulares vestiri nomine et gloria *Augustini*; quod saeculo nono nondum obtigerat. Plana et expedita ratio est, inquit *Thomassinus*, *a*) consultoque factum id videri potest, vt duodecimi saeculi regulares Canonici sejungerentur ab iis, quibus sub *Ludouico Pio* saeculo nono concilium *Aquisgranense* regulam temperauerat. Hic quippe, qui undecimum inlustrauerunt saeculum Canonici regulares, Clerum *Augustini* omnino aemulabantur, pari terrenorum omnium abdicatione, quum patrimonio non renuntiarent, qui sub *Ludouico Pio* floruerant.

§. LXXV.

a) Part. I. l. 3. c. II. D. E. Quam in rem latius se ibidem diffundit.

§. LXXV.

QVID EA TEMPESTATE IN GALLIA?

Initium ducamus a *Gallia*; eoquod primitus ibidem hactenus adſuetus in eo viuendi genere feruor intepuerit. *Galli* vero facem praeterebant *Treuirenſibus*: quam illi ceteris deportabant *Germanis*. Praeſtitit id facilius diſciplinae eccleſiaſticae vtramque inter eccleſiam adfinitas, et connexio ab anterioribus retro ſaeculis conſtabilita. *Eſpenius a*) de *Galliarum* eccleſiis ſequentia ad rem noſtram producit. „ In omnibus pene Galliae Eccleſiis vitam communem ſaeculo vndecimo deſiiſſe deplorat S. *Juo Carnotenſis*: et ſaeculo eodem *Stephanus Tornacenſis* ſcribit ad Decanum *Rhemenſem*, eundem exhortans, vt illud, quod eo tempore in Eccleſia *Rhemenſi* de laudabili illa viuendi diſciplina ſupererat, fulcire, et ſuſtinere ſtuderet, ad exemplum multarum eccleſiarum *Germaniae*, in quibus eo tempore vitam communem ſuperfuiſſe, teſtatur. In eccleſia *Leodienſi* ſaeculo duodecimo vitam communem fuiſſe ſuperſtitem, patet ex iis, quae refert *Fiſen* in *Alberone*. *b*) Non tamen omnes

a) *De Inſtit.* et *offic. Canonicor.* part. 3. cap. 6. §. 3.

b) Lib. 10. cap. 10. Hiſt. *Leod.* apud Eſpen I. E. U. Par. 1. Tit. 7. cap. 2. n. 2. ad annum 1143. „ Ipſo Principe Canonicorum omnis diſciplina corruit, quam neque Praeſides

nes Canonicorum ecclesias *Leodienses* eo tempore ad singularitatem transiisse, patet ex donatione *Godefridi* III. de anno 1189. Ducis *Brabantiae* facta Collegio Canonicorum S. *Ioannis Leodii*; in hujus enim donationis Diplomate scribitur: *Residuum fructuum in vsum fratrum in ecclesia vestra residentium juxta portionem, quae vnumquemque fratrum in refectorio contingere debet, dispensetur.* a) Anno quinquagesimo supra millesimum in plerisque *Belgii* Canonicorum collegiis superstitem fuisse vitam communem, et inducta fuisse Monasteria, ex *Chronico Cameracensi* per *Baldericum* concinnato constat: et quidem de Collegio Canonicorum S. *Gangerici* in ciuitate *Cameracensi* ita loquitur: *olim frequentior numerus fratrum, nunc ad quinquagenos prae inopia deriuatur, qui D Gerardo satagente quotidianum victum in Refectorio communiter sumunt.* b) Canonicos igitur non eodem tempore ad singularitatem transiisse constat. Caussam vero illius mutationis graphicam expressit S. *Iuo* c) „ *Quod communis*

curarent, nec Episcopus ipse, vt qui negligere coepit solennes decessoribus suis Collegiorum inspectiones, Claustri vero ratione sublata Collegia patuere, etiam Equitibus, curribusque, cum ad eam aetatem Claustra perseuerassent, quo ritu hodie Monasteria. „

a) *Espen* loc. cit.

b) Idem de *Instit.* et *offic.* Canonic. loc. supra. cit.

c) *Iuo* ep. 60. ap. *Espen* I. E. V. cit. n. 4.

munis vita inquit in omnibus ecclesiis pene defecit, tam ciuilibus, quam Dioecesanis, non autboritati, sed desuetudini, et defectui adscribendum est; refrigescente charitate, quae omnia vult habere communia, et regnante cupiditate, quae non quaerit, quae Dei sunt, et proximi, sed tantum, quae sunt propria. Similiter *Stephanus Tornacensis a)* de transitu ad singularitatem Ecclesiarum *Galliae* agens, eas transitum illum fecisse dicit, quia *dispensationis leuamen libentius admittebant, quam auctoritatis vigorem.* Vnde insinuat Decano *Rhemensi*; quodsi *Rhemensis* ecclesia, quae singulari quodam priuilegio inter Gallicanas ecclesias in communione sociali perseuerabat, ad singularitatem transiret, reliquae ecclesiae *Gallicanae* clamarent: *Ecce Rhemensis ecclesia facta est quasi vna ex nobis, consortio suo verecundiam nostram operiens, auctoritate sua negligentiam nostrat defendens.* „ Vsque huc *Espenius* laudatus. Non diffiteor equidem, sermonem de ecclesiis solum *Gallicanis* hoc loco fuisse instituendum, ac nihil de *Belgicis*, quae *Germaniam* potius respiciunt, adducendum. Ast quum *Espenius* eodem filo earum faciat mentionem, illaeque *Galliis* sint vicinissimae, neque eas, quum adeo oportuna se heic obtulerit occasio, praeterire volebam, de reliqua *Germania* mox verba facturus.

§. LXXVI.

a) Apud eund, loc. cit,

§. LXXVI.

QVID IN GERMANIAE ECCLESIIS?

Ex Gallia in *Germaniam* tranſitum faciamus. *Tritbemius* redacti in nihilum *Crodegangici* Inſtituti primordia in *Germaniarum* Eccleſiis *Theodorico*, Archiepiſcopo *Treuirenſi* adtritribuit ad ſaeculi decimi exitum. *a)* Anno iſtomoritur *Theodoricus*, Archiepiſcopus *Treuirenſis*, ſub quo Canonici majoris eccleſiae ibidem, abjecta regulari vita, quam hucusque in eadem eccleſia majores eorum continuauerant, deſierunt eſſe regulares, et facti ſunt nomine, et conuerſatione ſaeculares, quorum exemplo malo Canonici quoque S. *Paulini Treurenſes*, et S. *Caſtoris* in *Confluentia*, *Moguntinenſes*, et *Vormatienſes*, et complurium aliarum eccleſiarum diuerſis... temporibus.... regularem vitam *abjecerunt*. „ Aſt ea ingreſſa ad *Treuirenſes* remiſſio non omnem vsquequaque *Germaniae* prouinciam populata eſt; quin potius eccleſiae plurimae in excolenda priſtina diſciplina intrepido feruore excubarent; imo etiam celebratiſſimum hocce *Inſtitutum* nouas in vrbe *Babebergenſi* colonias reciperet. Illud etenim vna cum eccleſiae *Babebergenſis* cunabulis *Bambergae* domicilium accepit, ita, vt nunquam ea Eccleſia Imperialis Cathedralis Monachali quodam inſtituto, ſtricte tali, velut tamen de aliis plurimis *Germaniae*

a) *Tritbemius* ad annum 997.

maniae ecclesiis historiae adfirmant, obligaretur. Inde autem non absque similitudine veri statui posse existimem, eundem communis vitae rigorem illo plurimum tempore abiisse in desuetudinem, quo antiquata in per Pactum *Calixtinum a)* *Inuestitura* in *annulo* et *baculo*, et Imperatorum *Romanorum*, vt puta *Germaniae* Regum ad Episcopatus nominatione in irritum adducta, electionum jura ad ecclesiarum Cathedralium Canonicos transmigrarunt. *b)* Ab hac celeberrima in *Germaniarum* ecclesiis Epocha eorundem Canonicorum jura ac praerogatiuae ampliari coeperunt, quaeque Epocha sua *Capitulationibus* Episcopum inter et Capitulum initia, quae diuersis tamen in ecclesiis aut citius, aut serius oboriebantur, dedisse merito eredenda est. *c)* Inlustrissima ejuscemodi jura, accedentibus simul aliis momentis, latam profecto aperiebant portam, qua Canonici

a) Erat illud pactum transactio inter *Calixtum* II. PP. et *Henricum* V. Imp. in Comitiis *Vormatiensibus* inita. „ *Ego Henricus.* . . . *dimitto omnem inuestituram per annulum, et baculum, et concedo in omnibus ecclesiis, quae in regno, vel imperio meo sunt, fieri electionem, et liberam consecrationem*, etc. Vide de *Riegger* Corp. I. P. pag. 4.

b) Confer *de Marca* de conc. S. et I. lib. 6. c. 2. n. 9. *Barthel* diss. praelim. de concord. germ. sect. 7. Tom. 2. opusc. 2.

c) Confer. *Gallade* diss. de capitulat. cap. 1. per tot. et alibi.

nonici clauſtralis vitae repagula egreſſi, tum bona, tum redditus, tum jura inter ſe partirentur, ac ſociali vitae, ſuis regulis firmatae, nuntium mitterent. Veſtigia Canonicorum Cathedralium aliarum eccleſiarum non Cathedralium Clerici inſequuti ſunt. Communitates iſtae, ſi *Eſpenio* eſt fides, *a*) antea *Monaſteria*, aut *Coenobia* dictae, quum earum immutationum viciſſitudinibus inuoluerentur, *CAPITVLA* deinceps, aut *COLLEGIA* adpellabantur, intumulato penitus cum vita clauſtrali, ſiue *COENOBII*, ſiue *MONASTERII* nomine.

Superſtite inter mortales ſancto *OTTONE* Epiſcopo, in Eccleſia Cathedrali *Bambergenſi* clauſtri repagula ſtetiſſe infracta, ejusdem vitae hiſtoria poſteritati teſtatum facit. *b*) Ibi. „ In diebus ipſius ſemper honorandae memoriae *Ottonis* Cathedralis eccleſiae *MONASTERIVM*, quod ſub anteceſſore ſuo, Deo permittente, vsque ad ſolos muros ſuperſtites conflagratum erat incendio . . . . ab eo ad priſtini decoris nobilitatem reparatum eſt. . . Et ne vltra ſimiles formidare debeat euentus, totum *MONASTERIVM*, et turres cupreis tabulis contexit . . . omnia denique aedificia *CLAVSTRI* . . . . in meliorem ſtatum per officinas ſingulas promouere curauit. Quantum vero

a) *Eſpen* I. E. V. Part. 1. Tit. 7. Cap. 5.

b) *Gretſerus* in vita S. *Ottonis* lib. 1. cap. 26.

vero .... sua benignitate ipse addiderit, lautior et latior multo, quam fuit, testis est *MENSA CANONICORVM*. „ Item *a*)„ Per charissimum fratrem nostrum *Eberhardum*, adhuc in *ORDINE CANONICORVM* Christo militantem Xenia sua *Hierosolymam* transmisit. etc. „ Atque si, quum clariora mihi non suppetant documenta, de eadem ecclesia conjecturam meam (saluis de reliquo ceteris omnibus, atque interposita protestatione, me nihil vnquam in cujuscunque odium, aut praejudicium statuere velle, lubentissimo potius animo edoceri, cupidum) adferre liceat: Communis vitae disciplina post S. *Ottonis* obitum, apud Capitulares saltim, non diu substitit: ab illis siquidem diebus nulla amplius mihi obcurrit *COENOBII*, aut *MONASTERII* mentio; sed major Vrbis nostrae *CLERVS COLLEIVM* S. *Georgii*, aut *CATHEDRALE CAPITVLVM* audit. Ex *Hoffmanno* siquidem sequentia comperimus. *b*) „ *Othone* Episcopo ex rebus humanis erepto ingens *Babebergenses* moestitia, et tristis omnino luctus incessit. Neque enim facile tanto munere dignum, neque parem virtute et sapientia se reperturos esse credebant. Cum itaque ex concessione *Henrici*

a) Idem lib. 4. cap. 3. circa finem.

b) *Hoffmannus* lib. 3. *Annalium* pag. 119. in *Egilberto* S. *Ottonis* successore apud de Ludvvig n. LIX.

rici V. Imperatoris, omnis inueſtitura et jus conſtituendorum Epiſcoporum per annulum et baculum ab Imperatore, vt in *Othone* diximus, ad Clerum et populum delatum eſſet: indicto inde de Epiſcopo eligendo conuentu frequentes conuenerunt, et concordibus ſuffragiis *EGILBERTVM*, Baſilicae majoris Decanum, virum nobilitatis inter ipſos eximiae, Epiſcopum conſtituerunt. „ Item *a*) *Chuniſſa* . . . reliquam Patrimonii ſui partem cum *Miſtelfeldio*, tum temporis caſtro *Meraniae* Ducum *praecipuo*, *GEORGIANO COLLEGIO* ea conditione tradidit, vt. „ etc. Apud eundem. *b*) „ *Eberhardus* Epiſcopus certos quoſdam redditus *Monaſterio* S. *Theodori*, tradidit, et pro ſuſtentatione Virginum (Nunc ibi RR. PP. *Carmelitae* manent) in vitae communionem aggregatarum, ſumtus conſtituit annuos. Ei donationi GEORGIANVN COLLEGIVM conſenſit. „ Item *c*) *Fridericus* (*Sueuiae* Dux) emit a *GEORGIANO COLLEGIO* vicum *Waldmannshofium*. „ Item. *d*) *Vdalricus Memelsdorfius*, *GEORGIANI Collegii* Canonicus, et eccleſiae *Halberſtadienſis* Rector, molendinum retro eccleſiam propriis impenſis ex-

a) Idem num. LXI. ibidem.

b) Apud eundem. pag 126. in *Eberhardo*. qui *Egilbertum* in Epiſcopatus regimine excepit. num. LXX. ad annum 1154.

c) Idem num. LXXXI. p. 132. ad annum 1164.

d) Idem loc. cit. num. LXXXIII.

exſtructum eo jure, quo ille poſſederat, eidem habendum tradidit. . . . Tunc temporis *Canonici* nullis Vice Rectoribus vſi ſunt, ſed ecclesias ipſi in omnibus eccleſiaſticis muneribus, baptizando, concionando, et ſacra adminiſtrando rexerunt, et populo non tam verbis, quam exemplo praefuerunt. „ Porro *a*) „ *Eberhardus* Epiſcopus de juribus oppidi *Staffelſtenii* *GEORGIANO COLLEGIO* per Imperatorem *Lotharium* conceſſis a *Friderico* Imp: approbatis cognitionem exercuit. „ Item *b*) „ Vt . . . *Beatrix* Auguſta decem marcarum annui redditus Epiſcopo, et *Georgiano Collegio* traderet. „ Item *c*) Poſtero anno *GEORGIANVM COLLEGIVM*, mediante et confirmante *Othone* Epiſcopo locum quendam, qui *Steinberga* dicitur, *Arnoldo* Abbati, et Monachis *Hailsbronenſibus* perpetuo poſſidendum tradidit. „ etc. In Bulla *Innocentii* III. pro Canonizatione B. *Cunegundis* Imp. de anno 1200. vox *Capituli Bambergenſis* legitur: *d*) „ *Venientes igitur ad Apoſtolicam ſedem ex parte praedictorum Epiſcopi*, et *CAPITVLI PAVEMBERGENSIS dilecti Filii*. „ Et quis adeo bardus ſit,

Q 2 ac

a) Idem loc. cit. num. LXXXV.
b) Idem in *Hermanno* ſucceſſione *Eberhardi* num. LXXXVII. pag. 135.
c) Idem in *Othone largo* poſt *Hermannum* Praeſule ad annum 1190. num. CIV.
d) Apud D. *Heiberger* Archiuarium *Bambergenſem* in part. 1. Ichnog: pag. 148.

ac inſcius, eodem vſque modo nomine Reuerendiſſimum, et Inluſtriſſimum Clerum majorem inſigniri? Subinde tamen nomine *COLLEGII GEORGIANI* denuo venit poſt ea tempora. *a*) ,, Quo facto *Lambertus* Epiſcopus, et *COLLEGIVM GEORGIANVM* etc. Alias autem denuo obcurrit nomine *CAPITVLI. b*)

Salisburgi Inſtitutum *Crodegangicum* nunquam floruit; ſed ſaeculo duodecimo, *Conradus* Archipreſul .... augendo Metropoliticae eccleſiae ſuae decori intentus, Canonicos numero viginti quatuor ſub D. *Auguſtini* norma ibidem inſtituit, eiſque Praepoſitum dedit *Hermannum*; Decanum vero Regimini praefecit *Hartmannum c*) Annus 1514tus memorabilis eſt mutatione ſtatus DD. Canonicorum eccleſiae Metropolitanae, qui Pontificia auctoritate per *Mathaei Gurcenſis* Epiſcopi, et Cardinalis operam a regula D. *Auguſtini* abſoluti, e regulari ad ſaecularium Canonicorum ordinem tranſierunt. Trecenti nonaginta duo anni fluxerant, nempe ab anno 1122do, quo *Conradus* I. inſtitutum Collegium Metro-

a) Apud *Hoffmannum* cit. pag. 221. ad an. 1396. num. XXIV.

b) Vt anno 1225. anno 1307. apud eundem; atque in aliis monumentis.

c) Vid. *Mezger* Hiſtor. *Saliſb.* lib. 4. cap. 5. Erat ille annus 1122dus.

tropoliticum in familiam religiosam redegerat. Verum longe immutata temporum ratio, et mos aliarum insignium Cathedralium ecclesiarum vix amplius antiqua instituta patiebatur. Accedebat paucitas Candidatorum religionis, etsi multi forent, qui dignitatis esse mallent. „ a) Hac in re interest, saeculi XI. et XII. consulere scriptores, ne velut in incertum quis arioletur.

§. LXXVII.

QVID IN PROVINCIA MOGVNTINA, COLONIENSI, ALIIS?

Principalior in *Germania* Metropolis est *Moguntia*, cujus Ditio tum dignitate tum latitudine reliquas antecellit ecclesias Metropolitanas. In ea Prouincia istiusmodi communio nutare coepit saeculo duodecimo in ecclesia apud S. *Severum Erfordiae*. Habebatur ibi b) „ Conuentus Archiepiscopi *Moguntini* cum Suffraganeis, et variis Praelatis e Clero, in quo quotidiana praebenda Canonicis S. Se-

a) Idem loc. cit. cap. 47. apud quem lib. 6. a pag. 1154. nomina omnium Praepositorum, et Decanorum, qui a stabilita S. *Augustini* Regula ibi floruerant vsque ad illius disciplinae abdicationem, reperies.

b) De anno 1121. V. Tom. 4. CC. G. p. 613. Vbi rem lectori haut injucundam me factitare existimabam, si simul aliqua, quae ad antiquius istud Institutum, et sustentandi Canonicos, morem adtinent, adjicerem.

Seueri danda, auctoritate Praepositi S. *Seueri Erfordiae* determinatur. In nomine sancte, et indiuidue Trinitatis. Notum sit omnibus tam futuri, quam praesentis temporis fidelibus, qualiter inter Canonicos Ecclesie S. *Seueri*, et Prepositum *Adalberonem* de danda cotidiana eorum Prebenda conuenerit. Destructis possessionibus Ecclesie, frequentibus incendiis, et rapinis tempore Prepositi *Embrichonis*, qui idem *Embricho* cotidianam eorum Prebendam administrare non poterat, partitionem bonorum fieri elegit, vnam sub fratrum dicione, et deliberatione ad ipsorum vsus relinquens, et alteram sibi retinens (En inflicta huic Disciplinae vulnera, additasque insimul rationes!) sed Prepositus *Adelbero* post eum substitutus hanc partitionem recusauit, et cotidianam Prebendam elegit.„

„Cotidiana vero Prebenda talis est; septem panes sigalini in septimana, dominicis diebus album panem per annum, in jejunio vero cotidie. Et isti panes tam albi, quam nigri ad Conuiuia pertinentes, equales sint panibus, qui dantur ad *S. Mariam*, in magnitudine, et albedine. Carnes vero hyemales, et estiuales quales sint carnibus, quae dantur ad S. *Mariam*. In secunda feria dimidius caseus, et tria oua; similiter in quarta et sexta feria. Cereuisia equalis sit cereuisie, quae datur ad S. *Mariam*. In festo S. *Martini* inter gallos et gallinas duodecim vnicuique. In jejunio vnicuique becharium

charium vnum de pilis ad duos dies, et cotidie allecia, et quinque ratices. De porro quoque, quantum Vir vnus ambabus manibus poteſt comprehendere. Haec autem ſunt Conuiuia. *Primum* in feſto S *Seueri* II. in feſto omnium Sanctorum. III. in Natiuitate S. *Martini.* IV. V. et VI. in Natali Domini. VII. in Circumciſione. VIII. in Epiphania. IX. in Natali S. *Seueri.* X. In Purificatione S. *Mariae.* XI. in Quinquageſima. In ſecunda feria vnum caſeum, et decem oua cuique: Similiter et in tertia feria (Videtur, feriis iſtis ab carnium comeſtione tum fuiſſe abſtentum) XII. Conuiuium in die Palmarum. XIII. In Coena Domini praeter mandatum. XIV. XV. et XVI. in Paſcha. XVII in Aſcenſione. XVIII. XIX. et XX. in Pentecoſten. XXI. in Natali S. *Joannis Baptiſtae.* XXII. in Dedicatione Monaſterii (En Canonicorum clauſtrum nomine venit *Monaſterii*;) XXIII. In feſto Apoſtolorum *Petri* et *Pauli* XXIV. in Aſſumtione S. *Mariae.* XXV. in Natali ejus. XXVI. in die S. *Michaelis.*

In vnoquoque autem conuiuio IV. fercula. Primum Salſamentum. II. Pulmentum, ita vt in duas Capetas diuidatur Gallina. III. Due carnes calide cum Porro et Lucanicis (Bratwürſte) IV. Aſſatura et de cereuiſia bona ad hec Conuiuia, quantum fratres voluerint (Conuiuia tamen in die Palmarum et Coenae Domini in iſtis Carnium portitionibus data fuiſſe, vero ſimile non eſt. Solum fit mentio

de iis, quae communius per annum, frequentiusque solebant fieri) In die S. *Walburgis* duo Camisalia vnicuique, aut VII. solidos pro illis. In festo S. Mariae vnicuique Phaltinam vnam, quae valeat XXX. denarios; et in fine illius duos denarios alligatos, et duo tunicalia, que inter fratres circumeant, quorum vtrumque valeat III. solidos. In festo S. *Michaelis* soccos de Cotto. In festo S. Thome duo plaustra lignorum. ,, Vsque huc textus. In fine confirmatio Archiepiscopi *Moguntini*, ceterorumque Praelatorum adjicitur.

Vita autem communis Canonicorum Ecclesiae *Moguntinae* Metropolitanae suum habuit exterminium saeculo tertio decimo sub *Gerardo* Archiepiscopo, teste *Dürrio a)* eum in modum scribente: ,, Vita communis Canonicorum Ecclesiae Metrop. *Mogunt.* saeculo decimo tertio sub *Gerbardo* Archiepiscopo, et quidem anno circiter 1253. sublata fuit; licet nullam hujus rei mentionem faciat *Serrarius*, vel ejus Commentator *Joannis.* Ad stabilendam hanc Thesin adducor ex concentu Diplomatum: nam *Christianus* in Diplomate an. 1251. adhuc facit mentionem vitae communis, dum ait, *quod ab annis adolescentiae suae ab ecclesia Mogunt. delicatis alimoniis enutritus ad emendationem Praebendarum varia donauerit. Praebenda*

a) *Dürr* de *Moguntino* S. *Martini* Monasterio §. 20.

da autem fuit vocabulum vitae communi proprium: id quod adhuc magis confirmatur ex eo, quod in fubfequentibus donationibus Capitulo *Mogunt.* a variis Archiepifcopis, diffoluta jam vita communi factis, non amplius fiat mentio de emendatione Praebendarum, quae tamen in omnibus anterioribus diplomatibus principale fuerat objectum. Praeterea quum Diplomata, vi quorum ceffantibus *Cuftodis dormitorii*, *Ianitoris*, et *Magiftri coquinae* officiis fubftitutae funt *Vicariae*, exarara fint anno 1241. fequitur, quod eodem anno, vel faltem immediate praecedentbus vita communis ceffarit, Canonicis aedes feparatas habitare incipientibus, cum quo anno absque dubio confpirabunt acta Capituli circa diuifionem confcripta, et in Archi uio Metrop. dubio procul adhuc extantia. Huic accedit, quod eodem anno 1254. varii Ordinis S. *Benedicti* Abbates pia quadam aemulatione nouas plane fundarint *Vicarias*, intuitu quarum adhuc hodie jus Patronatus exerceat. „ Abunde ex his perfpicimus, quam difficile fit, definire tempus pro qualibet in *Germaniis* ecclefia, quando Inftitutum *Crodegangi* fuo functum fit fato. Pauciffimis peruia funt recondita in Archiuiis ejufcemodi Secreta.

Eodem faeculo idem Inftitutum aliae ecclefiae collegiatae *Moguntinae* exulare fece-

 runt-

runt. „ De *Gudenus a)* etenim ex charta antiqua de *Wilbelmo* Praepoſito memorat, *quod anno 1224. ceſſerit plenam in perpetuum fratribus adminiſtrationem, ita ut ipſi libere, et utiliter de rebus eccleſiae diſponant, et ordinent, et ſibi ipſis in ſuorum diſpendiorum adminiſtratione ſecundum quod boneſtum, et expediens videbitur, prouideant.* Eadem eodem fere tempore peracta ſunt a Praepoſito eccleſiae B. V. *ad gradus*, prout acta in Archiuio adſeruata teſtantur. „

In eccleſia Metropolitana *Colonienſi* clariſſima ſeſe produnt hoc ipſo ſaeculo vitae communis argumenta; quamvis eodem adhuc ſaeculo inde etiam emigraſſe videatur. Primum commonſtrat Concilium Prouinciale *Colonienſe*; *b)* in cujus ſtatutis, dum alicubi ea diſciplina peſſumdata fuerit, nouum recipit vigorem. „ Vbi de *Domitoriis*, de *lectura Tabulae Capitularis*, de *lunationibus* et *Kalendis*, de *memoriis defunctorum* . . . de *Canonicorum comedendi, et dormiendi modo.* Ibi. „ Quae negligentiae cauſſantur exinde potiſſimum, quod ſunt quaedam eccleſiae Canonicorum carentes dormitoriis, quaedam habentes dormitoria, ſed eorum Canonici dormire in his, longo

a) *Gudenus* in Elencho Praelatorum eccleſiae S. *Mauritii* Tom. 3. Cod. Dip. pag. 916. ap *Dürr* cit.

b) De anno. 1260. *ſtatuto* VII. Tom. 3. CC. G. pag. 590. ſeq.

longo temporum spatio dissueuerunt... Super his omnibus qualiter reformetur, et reformata in robore suo permaneant, et vigore, sicut primitus erant instituta: ita praecipimus, quod ecclesiae Canonicorum, carentes dormitoriis, ea deinceps habeant, de communi ecclesiae aere, seu pecunia construenda: et Canonici, qui habentes Dormitoria, dormire in his aliquamdiu dissueuerant, in his dormiant, prout consuetum fuit antiquitus. „ Item *a*) „ *De Pistrinis ecclesiarum.* Cum vero sint quaedam ecclesiae carentes Pistrino communi, quod multum vtique reprobamus, super hoc ita praecipimus, quod in omnibus ecclesiis Collegiatis habeatur commune pistrinum, et panis ibi praebendalis distribuatur potius, quam vnusquisque cum modio, siue maldro annonam panis praebendalis recipiat ad vendendum. Ex hac namque venditione perit hospitalitas in ecclesiis, cum in ipsis pauci, vel nulli reperiantur, panem suum in domibus comedentes claustralibus, vel egenis inde eleemosynam tribuentes. „

Quoad vitae autem communis abolitae vestigia ex *Coloniensi* quodam Concilio; *b*) ex cujus statuto

a) Loc. cit. *statuto*. XI.

b) Isthoc Concilium, vt erudite ad illud animaduertit *Harzheim* Tom. 3. cit. pag. 631., ante annum 1271. vel 1272. celebrari vix potuit; eoquod *Engelbertus* II, sub quo illud habitum

ſtatuto trigeſimo quarto innui videtur, eam communis vitae diſciplinam labefactatam extitiſſe. Grauis etenim Praebendae cujusdam vacantis controuerſia diſcutienda ad curiam Papae transmitti jubetur; beneficiorumque diuiſio haut obſcure eluceſcit, vitaeque communis integrae veſtigia conſpiciuntur nulla. In alia Synodo *Colonienſi a*) legimus. „ Item ſtatuimus: quod neque Canonici, neque clerici vagentur nocturno tempore per plateas pſallentes, et ſi aliquos tranſire oporteat ex legitima et juſta cauſſa, hoc faciant ſine clamore, et ſine cantu, ſine cytharis, ſine tympanis, et ſine quolibet ſtrepitu, et chorea: et volumus, quod contrarium facientes Decani ſuſpendant a praebendis eorum per vnum menſem „ etc. quae profecto priuatam denotant vitam.

Idem, quod de particularibus quibusdam hactenus commonſtratum iueramus, de aliis quoque manifeſtum fit eccleſiis. In plurimis etenim

eſt, ab anno 1263. vsque 1270. continuo in bello, diſcordiaque diſcinderetur ab vrbe, et ciuibus *Coloniae;* nec niſi anno 1270. interuentu *Alberti* M. reconciliationi Archiepiſcopi cum *Colonia* locus datus eſt. Certe *Mörrlenſius* ante annum 1273., atque poſt laudatam reconciliationem adſerit, *Engilbertum* omnem in diſciplina reſtauranda collocaſſe operam; quae cum tamen effectum vix nacta eſt, vt illa ſocialis vita redintegrata fuerit.

a) De anno 1281. *Statuto* I. Tom. 3. cit. p. 659.

etenim earum vitae in communi peragendae solum circa saeculi duodecimi medium documenta prostant.

In ecclesia *Frisingensi* adhuc circa medium praefati saeculi hujusmodi superstitisse vitae genus, produnt statuta Ottonis *Frisingensis*; *a*) vbi praedictus effatur Praesul. „ *Consultis venerabilibus D. Henrico Ajacyntho R. E. Cardinalibus, et Legatis, qui hoc tempore in regno Teutonico legatione fungebantur, et eorum adhibita auctoritate . . . . antiquas et rationabiles ecclesiae consuetudines, quae, vt dicitur, legem imitantur, volumus, vt a fraternitate vestra, videlicet modum psallendi in Choro, reuerentiam in Capitulo, dormiendi in dormitorio ab omnibus obseruari, exceptis infirmis, et his personis, quae speciali jure exemtionem defendere possunt. Contemtores regulari disciplinae subjaceant . . . . de stipendiis, quae ad communem praebendam pertinent . . . . ad communem fratrum vtilitatem deputentur.* In statutis equidem ecclesiae Cathedralis *Mindensis b*) statuitur, *quod praecipue in Choro, Refectorio, Dormitorio honeste, modeste, et disciplinate se habeant, qui autem aliter se habent, a Decanis pro qualitate commissi grauiter puniantur*: Ast singulare hoc est, et fors in nulla amplius

a) Apud *Dürr* de capit. claus. §. 13. De anno 1158. in *Lunigii* Spicil. eccles. Part. II. p. 233.

b) Apud eund. loc. cit. De anno 1230. *Lunig* cit. cont. part. 3.

plius ecclesia, vel paucis admodum ejusmodi relicta vitae communis vestigia deprehendes.

§. LXXVIII.

EXPOSITIO VOCVM PEREGRINARVM, ANTIQVARVMVE PARAGRAPHO ANTECEDNTE ADDVCTARVM.

Ad clariorem (§. 77. antec.) dictorum dilucidationem adjunctas apud *Harzemium* notas nonsolum non omittere, sed et subin de meo addere, haut importunum judicabam. Igitur.

Sicalum, Sigala, Sigale vox trifaria *a*) vna quaelibet panibus nostris adcommodata; vti 1. *Sicalum*, *frumentum*, *hordeum*, *Spelta*, *Auena*, *Siligo*, *Faba*, *Cicere*. Essent igitur panes de farina ex frugum genere vario compositi. 2. *Sigala*. *b*) „ Non sunt nobis amplius praeter quinque modia *Sigalae*, et tria sextaria tritici. 3. *Sigale* in vita *Aldrici*: debentur inde de pastione inter frumentum et *Sigale* modii XXXIV. Quae vltima denotatio prae ceteris videtur aptior, quod accedant ad nigredinem, qui sequitur litterae contextus, id satis indicat. Certis equidem diebus praeter consuetum panem accepere album ex Siligine contectum, qui dicebatur *simila*, pro quo

a) Du *Fresne* Tom. 6. edit. Paris. p. 481.
b) Chronic. Noualic.

quo tamen pane in *natura* etiam dabatur quandoque nummus; et fic patet, quales fuerint nummi ad fupplementum panis: tales diftributiones etiam quandoque fiebant non habito refpectu ad menfam, fed ex particulari fundatione. *a*)

Becharium. Inftrumentum ad formam calicis, germanice: **Becher.** Species menfurae liquidorum.

Allec, pro *Hallec*, in fingulari. Pifciculus ad falfamenta idoneus. *Halleces*.

Porrum. Allium.

Ablutio pedum; quae fit in Coena Domini, cum fcilicet Chorus cantat illud Chrifti: *Mandatum nouum do vobis.* Vbi *Cruftuli* (oblaten) cum vino diftribui folent non modo praefentibus ex officio Clericis, fed et fpectatoribus Laicis: in paruulos hinc inde Amygdalae, et id genus bellaria fparguntur. In *Coena Domini* itur ad Refectorium ad mandatum. . . . Feria quinta in Coena Domini in proceffione, qua itur ad Refectorium, cantent pueri Hymnum: *Tellus et Ethra jubilant.* etc. *b*.)

Salfamentum. Vox tam falfam carnem, quam pifcem admittens.

Pulmentum. Vox veteribus cognita; fed fequiori aetate, maxime in regulis monafticis

a) Dürr de *Mogunt.* S. *Martini* Monaft. §. 19.
b) Idem loc. cit.

cis vſurpata, vbi pro quovis obſonio accipitur. *a*) Pulmentum dabimus ſalſum, aſſum, vel coctum; Olus, cerebrum, piſcem tenerum. etc. Pulmentum vero ex mediae qualitatis materia, vt oua, pultes, olera; quibuſcum in menſam adlatus eſt Gallus, quod uidelicet pulmentum vnus illorum adrepto cultello, vt mos eſt, diſſecuit.

Capetae. In duas partes aequales Gallinam diuidi vult, vnamquamque in *Capeta*, ſiue Scutella adponendam. Prouidebit *Cellerarius* (in Refectorio) ſcutellas, Scyphos, et *Capetas*. *b*) „ *Capeta* videtur Idem ac *Capis*. (Sonat **ein Trinck-Geschirr**) Quod alioquin connexitatem cum re Gallinaria habeat, patet ex analyſi ad dictum vocabulum *c*) *Capis*: accipiunt oua Gallinarum, et rumpunt ea, et in Cacia, vel Capice lignea, aut ferrea, quae tamen ſit ſtagnata, ponunt ea, ſed in rumpendo ouo remouent ſummitatem teſtae oui. Nec errare putauerim: *Capetam* fuiſſe ſcutellam, ferculo ex Gallinis vnice deſtinatam. „ Ita videlicet Adnotator.

Camiſalia. Camiſale, interula, interior tunica. h. e. Supparum, quod vulgo dicitur Camiſia. Et *Iſidous*. Camiſias vocamus, quod in

a) Du Freſne Tom. V. p. 971.
b) Idem Tom. 2. p. 238.
c) Idem loc. cit. p. 244.

in his dormimus in Camis, id est, in nostris stratis.

Phaltina, siue *Cappa tunicata.* Respectu mulierum *Faile* vocatur; vestimentum scilicet, quo Caput et totum corpus vice pallii operitur. „ Hoc tempore Canonicis distribuebantur certae vestes in natura, potissimum Cappae, Calceamenta, cetera.„ *a*)

Denarii Alligati. Hos quum in Glossariis quaesiuerim frustra (scribit Adnotator) sic interpretari licet de modico pecuniae, seu de Denariis, qui in *Phaltinam*, et in finem illius, subintellecto inferne, siue in *Phaltinae* futura, secundum mirabiles veterum mores, alligari poterant; et ex obsoleta isthac consuetudine deriuari reor, quod etiamnum *Bambergae* Canonicis, ac Vicariis summae aedis, cuilibet bini distribuantur denarii, inuoluti linteolo, filoque consuti; quos proin denarios illigatos non absone dixeris, in iisque memoriam veterum illorum alligatorum consuetorum. Ast deceptus heic est *Adnotator*; istum etenim morem prorsus aliam cognoscere originem, norunt *Bambergenses.* Siquidem quum electus anno 1333. *Leopoldus ab Egloffstein*, Episcopus *Bambergensis* subin auf den streezen Weeg ab hostium incursu praesens vitae subiret periculum, indeque mirum in modum euaderet incolumis; quot annis vigesima *Augusti*, post litatum Deo sacrificium ejuscemodi

a) Dürr cit.

di denarios, linteolis inuolutos, ordinauit distribuendos in perpetuam rei memoriam, vsque modo conseruatam, ac deinceps conseruandam.

Tunicalia. Clericorum vestis propria variae significationis. *Socci de Cotto.* Non de Corio. Soccus, siue calceus ea figura, vt distinquat talum. Item. Socci non ligantur, sed tantum intromittuntur. Cottum alias culcitram indigitat. Rursus. Cotum, vel coopertorium de grossis ouium pellibus, et panno grosso coopertum. *a*) Vt dicam quod est, Calceamentum hyemale. Notae istiusmodi desumtae sunt ex Auctore *de Gudenus* praeter ea, quae á nobis sunt adjecta. *b*)

§. LXXIX.

VITA COMMVNIS, QVANTVMVIS AB CAPITVLARIBVS DERELICTA, REMANSIT TAMEN ALIQVAMDIV APVD DOMICELLARES.

Licet vero Canonicorum *Capitularium* vita communis temporis tractu exulauerit, ejusdem tamen vsus retentus est multis in Ecclesiis apud *Domicellares*; atque consuetudo inualuit, vt *Scholasticus* praebendarum *Domicellarium* concreditam haberet procurationem, ex quo praebendarum genere illud decerperet, quod eorundem sustentatio expostularet.,,

a) Du Fresne Tom. 2. p. 1131.
b) Tom. 1. Codicis diplomatici.

ret. „ Semper (Scribit *Dürrius a*) ſub inſpectione *Scholaſtici* erant illi ſcholares, ac ſub eodem cum ipſo tecto, Eccleſiae Metropolitanae juncto, degebant, prout pariter diſcimus ex Diplomate; *b*) vbi obcurrit ſententia lata a Judicibus ſanctae Sedis *Moguntinae* anno 1261. in fauorem *Scholaſtici* contra *Gozonem* Ciuem *Moguntinum*; qui per ſuum aedificium in atrio, quod *Lichhof* vulgariter adpellatur, Curiae *Scholaſteriae* majoris derogauit ſeruituti: *ne luminibus, et proſpectui officiatur dictae Curiae annexae*, et condemnatus fuit ad diminuendum ſuum aedificium: vbi inter alia habetur: *Et quia domus Scholaſteriae ad hoc exiſtit originaliter fabricata, et ob hoc Dignitati Scholaſteriae principaliter adunata, vt in ea pueri nobiles Canonici Moguntini ſub Virga conſtituti debeant ſub Scholaſtici regimine enutriri, declarando dicimus, quod in domibus, quae ſunt, vel erunt in areis memoratis, nihil debet penitus exerceri, per quod impediantur pueri circa ſtudium, vel in moribus deformentur; quodque Scholaſteriae dedeceat dignitatem, vtpote ſunt proſtibula, et tabernae, et alia quaecunque poſſunt et honeſtis hominibus officere, et bonis deditos ſtudiis impedire.* Ex quo Diplomate patet, ceſſante licet jam anno 1254. vita communi (§. 77.) in Eccleſia Metrop. *Moguntina*, ſtudium Domicellarium ſub *Scholaſtici* directione fuiſſe adhuc anno 1261. „ Qui pergit.

 „ Varia

a) *Dürr* de *Mogunt* S. *Martini* Monaſt. §. 19.
b) *Gudenus* Tom. 1. p. 688. ap. eund.

„ Varia autem circa alendos hoſce *Domicellares* in Eccl. *Mogunt.* fuit diſciplina: ab initio *Scholaſticus* ex praebendis hiſce *Domicellaribus* adſignatis victum, et amictum ſubpeditauit, id quod in aliis etiam Eccleſiis Collegiatis vſu erat receptum, prout de *Aſchaffenburgi* probat Diploma. *a*) Quum autem occaſione hujus ſuſtentationis circa annum 1146. diſſidia orirentur *Scholaſticum* inter ac Canonicos Seniores, *Domicellarium* Cognatos, hi effecerunt penes *Henricum* Archiep., vt ipſi curam eorum haberent, prout clare ex Diplomate *Henrici b*) patet. „ Dein recenſet heic verba Diplomatis. Quibus datis proſequitur. „ Hoc autem poſtea immutato prouiſio, ac ſuſtentatio *Domicellarium* denuo concredita fuit Scholaſtico. „ Id quod probat ex alio Diplomate, cujus verba breuitatis ſtudium jubet omittere. Vide apud ipſum.

Sed et haec diſciplina demum antiquata eſt, in totum ceſſantibus *Capitularium* ſcholis: fieri tamen non potuit, vt ne in haut paucis Eccleſiis reſidua ſupereſſent veſtigia ex vetuſtiſſima illa Eccleſiarum Oeconomia. In hujus teſtimonium vocamus eundem claris: *Dürrium. c*) „ Licet vita communis Canonicorum *Capitularium* fuerit ſublata, *Scholaſtico* tamen remanſit plerumque cura Scholarum Ciui-

a) *Gudenus* Tom. cit. pag. 353. ap. eund.
b) Idem cit. p. 180.
c) Dürr de capit. claus §. 9.

Ciuitatis, et jus constituendi Magistros, praesidium examinis ordinandum: sic *Moguntiae Scholasticus* Ecclesiae Metropolitanae, vel ejus *Officialis* adhuc est Praefectus Scrutinio, seu examini ordinandorum; vnde omnes ad Ordines majores aspirantes pro admissione ad examen debent illi offerre supplicam: Examinatores autem sunt Professores Theologiae, et variorum Ordinum Lectores: munus *Actuarii* peragit *Ludimagister* Scholae Metropolitanae Reuerendissimo *Scholastico* subjectus. „

Plus haec confirmationis accipiuut ex eo, quod alibi *a*) animaduertit idem Author. „ Notandum, olim etiam admissos fuisse ad conuictum Canonicorum non actualiter solum praebendatos, sed alios exteros quoque alumnos, qui solebant victum eo fere modo, sicut adhuc hodie in Monasteriis, ac Seminariis, alumnos admittentibus, est receptum. Hoc est, qui non erant alumni, scholas tamen frequentarunt; admissi enim etiam sunt ex Ciuitate Scholares pueri ad scholas Ecclesiarum, prout patet ex Diplomate, *b*) vbi habetur: *Nullus scholaris, qui non est Canonicus, praeter assensum Magistri* (scilicet Scholastici) *scolas ingredi praesumet.* Dein *c*) pergit. „ Item cura Archiuii Ecclesiae, et processuum, et in quibusdam Ecclesiis, prout in statutis legimus,

 cu-

a) Idem de *Mogunt.* S. *Martini* Monast. §. 19. cit.
b) *Gudenus* cit. p. 356.
c) *Dürr* loc. cit. de Capit. claus.

custodia sigilli minoris, et vbique ferme quoad jura vtilia pecuniae emancipationis, et mulctae a *Domicellaribus* soluendae; etc. quod optime ex statutorum Ecclesiarum dispositionibus eruitur. „

Vsque in diem hodiernum certam pecuniae summam pendi pro emancipatione, quamuis emancipationis cesset ratio, Ecclesiarum praxis comprobat. Cessare vero rationem, inde elucescit; siquidem *Domicellares* non infrequenter viri sint, non aetate solum profecti, sed et litteratura, dignitate, aliorumque donorum praerogatiua celebrati. Qualis, et quanta inter Metropolitanarum, et Cathedralium Ecclesiarum, ac illas Monasteriorum S. *Benedicti* scholas intercesserit distinctio, quodque Ecclesiarum *Scholastici* Monachos Religiosos adsumserint Coadjutores, consule *Mabillonium* in Historia *Benedictina*, vel si mauis, laudatum saepius *Dürrium*. De antiquissimo scholarum tum in Ecclesia Cathedrali Imperiali, tum tribus reliquis insignibus Collegiatis *Bambergensibus* vsu, vtilitateque, me tacente, loquuntur eaedem scholae in hodiernam vsque lucem apud easdem Ecclesias superstites. Illud heic superadimus; quod circa saeculum duodecimum scholae, siue Collegia Episcoporum, in quibus juuentus expeditius, feliciusque ad litteras, pietatemque effingebatur, vt plurimum flaccescebant; eo quia substantia Ecclesiarum temporalis in complures benefi-

neficiarios difflueret, variaeque in earum vices Academiae, seu *studia vniuersalia* succederent: partim quoque ob temporum injuriam, partim ob Praelatorum desidiam illae vel in scholas puerorum versae sunt, vel penitus extinctae. *a*)

§. LXXX.

DEPOSITA VITA COMMVNI CANONICORVM ECCLESIAE NON AMPLIVS COENOBIA, AVT MONASTERIA SVNT ADPELLATA.

Rupta apud Canonicos vita communi, nomen quoque *Monasterii*, aut *Coenobii* iisdem Congregationibus adtributum exulare, jussum est. Hanc in rem commentatur *Espenius* sequentibus verbis. *b*) „ Postquam Canonici abjecta vita communi ad vitam singularem transierunt, externaque viuendi disciplina se plene a Monachis, et Regularibus in communi viuentibus discreuerunt, sensim quoque vocabula, communem illam vitam praeferentia, respuerunt; atque ita eorum Ecclesiae, siue Collegia prius *Monasteria* nuncupata, dici coeperunt Capitula: hocque nomine hodie Canonicorum saecularium Ecclesiae a Monachorum, et Canonicorum regularium Conuentibus distinguuntur. Vlterius singularitate semel inducta, suas etiam

a) Conf. Espen. I. E. V. part. 2. Tit. 11. cap. 1. *Thomassinum* D. E. part. 2. Lib. 1. cap. 101.

b) *Espen* I. E. V. part. 1. Tit. 7. cap. 5.

Congregationes, quae durante vita communi dicebantur *Conuentus*, *Collatio*, alioue simili nomine, quo Communitas aliquo modo indicabatur, *Capitula* dixerunt; hodieque *Congregationes*, seu *Conuentus Canonicorum*, vulgari nomine, *Capitula* vocantur; eaque, quae in illis Congregationibus acta sunt, *Acta Capitularia*, *Capitulariter Acta* dicuntur. „

Frequentius tamen etiam mansere nomina *Monasterii majoris* **Münster.** Velut et illud **die** Conuent-**Meß.** Item *AEdes Dominicae.* **Thom, thum, Dom.** Ita Canonici nomen tulerunt *Dominorum. a*) Vnde et **Dom-Herren,** potius a voce *Domus*, quam *Dominus* deriuari, plures volunt. Heinc *Praepositus Domus*... *Praepositus majoris domus.* Non abludit ab hoc *Besoldus b*) in *Thesauro practico.* Ibi. „ **Thum-Kirche** est Basilica Metropolitana, siue Ecclesia Episcopalis; vnde et Canonici **Thum-Herren** vocitantur. Quidam a Domino deriuant; sed rectius meo judicio a *Domo.* Erant enim vetustiores et principales Ecclesiae Martyrum, et Apostolorum Domus, nec olim fere Ecclesia constituebatur absque reliquiis, siue integro aliquo corpore Martyris cujusdam. Et ita olim omnis Ecclesia ita vocabatur, postea Principales tantum. „ CAPVT XI.

a) Cl. D. *Schmitt* Tom. 3. Thesau. pag. 120. „ *Domus* itidem pro Basilica accipitur, .. Italis proinde hodie adhuc *Il Duomo* denotare Ecclesiam, ait *Zindel* de Eccles. Cathed. §. 4.

b) Besoldus cit. in V. **Thum-Kirch.**

CAPVT XI.

De inuecto post solutum *Crodegangi* Institutum in Ecclesias, siue Cathedrales, siue Collegiatas, *TVRNO*; atque inde immutata conferendorum beneficiorum ratione: deque *Capitulorum* circa eundem *Turnum* constabiliendum potestate.

ARGVMENTVM.

Paragraphus 81. *De ea immutatione ex inuectis Turni initiis.*

82. *Dilucidatur vlterius*

83. *Jura conferendi Canonicatus, Praebendas, ac Beneficia transmigrasse ad Capitula, ex Archi- et Episcoporum probatur reseruationibus.*

84. *Idem probatur ex Eorundem primis precibus apud Capitula interpositis.*

85. *Accedit Authoritas Romani Pontificis.*

86. *Vtrum Capitula consuetudinem introducere, aut condere queant statuta, quibus ipsa potiantur jure Turni, et conferendi beneficia?*

87. *An et qualiter Capitula statuta condere queant?*

§. LXXXI.

DE EA IMMVTATIONE EX INVECTIS TVRNI INITIIS.

Quum praeeunte, atque vexillum praeferente *Crodegango* congregationes Canonicorum, siue Cathedralium, siue Collegiatarum communis vitae lege, et societate vincirentur, atque ipsimet Episcopi authores, et

Architecti fuerant harum congregationum, simul ac largissima saepe ex Ecclesiarum suarum fundis adsignarent temporalis vitae adminicula: quos fundos, redditusue eae ipsae administrarent congregationes, Episcopo non amplius in eam administrationis curam sese intromittente; atque in illis Personae conquiescerent, quae dignitatibus praepollerent; (§. 70.) coeptum est primo, quod eisdem adsignaretur fundorum, et agrorum aliquid antea, quam tota Capitularis mensa in partes dissiliret. Confirmauit *Alexander* III. Capituli Cathedralis erectionem, ab Episcopo *Alexandrino* factam in propria ejus ecclesia: Dignitates ab eo institutas firmauit, *Praepositi*, *Archipresbyteri*, *Cantoris*. Denique confirmauit et Canonicis complures parochias, illis adsignatas. *a*) Velut autem in *Monasteriis* coeperant Abbates separare suam sibi mensam, tunc ejus exempli contagione adflati officiales Claustri, fundos inter se partiti fuerant: Ita nihil distat a vero, in ecclesiis Cathedralibus initium ab Episcopis factum (§. 73.) esse, tum vero dignitate conspicuos suam sibi quoque fundorum vendi-

a) Epist. 54. apud *Thomassinum* part. 3. D. E. l. 2 cap. 28. n. 4. „ *Singulis praedictas dignitates Apostolica authoritate confirmamus. Praeterea ecclesias vsibus vestris Canonicis deputatas, scilicet S. Mariae etc., vobis nihilominus duximus confirmandas.* „

vendicasse partem, et denique singulos Canonicos in partes quoque ipsos venisse communium antea Praebendarum. Etenim quum antiquus disciplinae ardor intepuerat, atque siue Episcoporum, siue Oeconomorum, vel Archidiaconorum in rebus ecclesiae dispensandis integritas, fidelitasque a pristino suo gradu declinaret, frequentissimae commotae sunt dissensiones, ac quaerelae inter Clericos, qui prouentus sibi dispertiendos postulabant, ac inter eos, quibus dispensationis cura incubabat. Atque primo Episcopi, et Capitula bona inter se partiti sunt: Quae ipsa diuisio in bonum *Capituli* redundare credebatur, teste Synodo quadam *Tridentina a*): vbi caussa diuisionis bonorum, praebendarumque bonum *Capituli* praetexitur. „*Quoniam persaepe contingit, quod nos per nostras locationes, et inuestituras, et alia acta quam plurima nostris juribus indebite spoliemur. Attendentes nostras DIVISIONES Praebendarum pro euidentissima vtilitate Capituli, et singularum Personarum ipsius per CAPITVLVM ipsum factas, et in augmentum verius bujusmodi Praebendarum, volumus, atque statuimus et ordinamus, ne etc.*

Partitionem istam insequuta est bonorum Capitu-

a) Synodus *Tridentina* sub Henrico III. Episc. de anno 1336. statuto XV. Tom. 4. CC. G. pag. 643.

Capitularium inter ipsa membra diuisio, atque singulis sua adsignata *Praebenda*: quin imo ex partitione bonorum, reddituumque pullulabat diuisio juris illius, quod adtinet ad Canonicatus, aliaque minora beneficia conferenda. Quemadmodum vero bonorum communium distributio parens erat discordiarum; ita et jurium communio non leuem spargebat litium sementem; quarum contentionum, turbarumque auerruncandarum necessitas eam inuehebat prudentis Oeconomiae mollitiem, qua acrium dissentionum nubes emolescerent, et penitus dissiparentur: atque inde per Capitula fuerat constabilitum, vt, quisquis de Capituli foret gremio, suis potiretur vicibus, quibus ex ordine alter alterum sequutus, *Canonicatum*, *beneficiumue* ei, cui conlibitum esset, conferret. Quae vicissitudo *TVRNVS* compellabatur. Superius etenim (§. 70.) jam recensuimus, perseuerante adhuc *Crodegangi Instituto* penes Capitulares, exclusis aliis, perstitisse, de suscipiendorum non modo judicare qualitatibus, sed et ipsam curare susceptionem: quo jure suo natiuo, et originario, quo antiquitus beneficia conferebant, Episcopi jam tunc vix non penitus se abdicauerant, atque Congregationibus Canonicorum ipsis quietissimam conferendorum beneficiorum possessionem aut indulgebant, aut fortasse etiam stipulabantur. Quantumuis enim ille a priori vita communi discef-

discessus ab Ecclesia dissimulatus magis, quam probatus fuerit; eo tamen semel indulto, et diuisione Praebendarum inducta, ne vocato quidem Episcopo, ad complura beneficia, Canonicatusque saepe elegit Capitulum, Ecclesia ipsa per Pontifices eam Oeconomiam comprobante, vt statim monstratum ibimus.

§. LXXXII.

MODO DICTA DILVCIDANTVR VLTERIVS.

Stabili illud nostrum adsertum incrustatur fulcimento Canonis octaui Concilii *Generalis Lateranensis* III. *a*) „*Nulla Ecclesiastica ministeria, seu etiam beneficia, vel Ecclesiae alicui tribuantur, seu promittantur, antequam vacent; ne desiderare quis mortem proximi videatur, in cujus locum, et beneficium se crediderit successurum. Cum enim id etiam in ipsis Gentilium legibus inueniatur probibitum, turpe nimis est, et diuini pleniùs animaduersione judicii, si locum in Dei Ecclesia futurae successionis exspectatio habeat, quam etiam damnare ipsi Gentiles homines curauerunt. Cum vero Praebendas ecclesiasticas, seu quaelibet officia in aliqua Ecclesia vacare contigerit, et etiamsi modo vacant, non diu maneant in suspenso, sed infra sex menses Personis, quae digne administrare valeant, conferantur. Si autem Episcopus, vbi ad eum spectauerit,*

a) Concilium *Lateran.* III. de anno 1179. can. 8. Refertur cap. *Nulla* 2. de *Concess. Praeb.*

uerit, conferre distulerit, per CAPITVLVM ordinetur. Quodsi ad CAPITVLVM electio pertinuerit, et infra praedictum terminum hoc non fecerit; Episcopus hoc secundum Deum cum Virorum Religiosorum consilio exequatur. Aut si omnes forte neglexerint, et Metropolitanus de ipsis secundum Deum absque illorum contradictione disponat. „ Illis nempe temporum vicissitudinibus, vbi vitae communis repagula rupta alicubi jam fuerant, jura obueniebant *CAPITVLIS*, illos, quos volebant, in suum suscipiendi gremium. Inde tamen eodem in Concilio seuere cauebatur non tantum; vt nequis duabus simul dignitatibus ecclesiasticis, aut pluribus Ecclesiis Parochialibus, sed nec pluribus praebendis, siue ambitiosus, siue auarus incubaret. *a)* „ *Quia nonnulli modum auaritiae non ponentes, dignitates diuersas ecclesiasticas, et plures Ecclesias parochiales contra* SS. *Canonum instituta nituntur acquirere, ita, vt cum vnum officium vix implere sufficiant, stipendia sibi vendicent plurimorum; ne id de cetero fiat, districtius inhibemus.* „ *etc.* Item *b) Quia in tantum jam quorundam processit ambitio, vt non duas, aut tres, sed sex, aut plures Ecclesias perhibeantur habere, per fratres, et charissimos Coepiscopos nostros emendari praecipimus, vt de multitudine Praebendarum, Canonibus inimica, quae dissolutionis materiam, et vagationis inducit, et*

a) Concilium laudatum *can.* 13. Apud *Cabassut.* Notit. eccles. pag. 486.

b) Can. 14. Apud eund. loc. cit.

et certum continet periculum animarum, eorum, qui Ecclesiis digne valeant deseruire, volumus ecclesiasticis beneficiis indigentiam subleuari.

Haec Concilii *Lateranensis* III. saluberrima Constituta robur vlterius, validiusque nacta sunt in Concilio *Lateranensi* IV. *a*) Hac vero aetate in *Germania* quoque penes *Capitula* stetisse facultatem, eligere ad praebendas, non est opera multae discussionis. *Titulus de Praebendis* locupletissimum ea de re fert testimonium. *b*) Concilium *Frizlariense* animaduertit in illos, qui beneficio non vacante quempiam ad *Canoniam* eligunt, jusque conferendi beneficium ad Episcopum defert. *c*) „ *Statuitur, quod nullus in Canonicum eligi debeat, beneficio non vacante, nisi justa necessitas, vel vtilitas Ecclesiae id requirat; et tunc vnus tantum, et non plures, assumi debent; siqui autem contra hoc statutum praesumserint, quod factum est, ipso jure non teneat, et Episcopus tot Praebendas conferre potestatem habeat, quod Personae fuerint assumtae.* Id quod in odium *Capituli* decernitur, quod deliquisse subponit synodus, conjectura abunde perspicua, quod sua Capitulares potestate abusos credat. Idem legitur in Concilio *Moguntino*. *a*)

a) Concilium *Lateran.* IV. can. 29. ap. eund. *Cabass.* pag. 508.

b) Cap. *Proposuit* 4. Vbi de Episcopo *Cameracensi* sermo est. cap. *super* 8. vbi de Capitulo *Tridentino*.

c) Concilium *Frizlariense* de anno 1246. *can.* 6. Tom. 3. CC. G. pag. 573.

a) „ *Nullus in Canonicum eligatur, beneficio non vacante, nisi justa necessitas, vel vtilitas Ecclesiae id postularit; et tunc vnum tantum, et non plures assumi permittimus, vt is, qui taliter assumtus fuerit, statim ad residentiam compellatur. Siquis contra hoc statutum aliquos, vel successiue, vel simul elegerit, quod factum est, ipso jure non teneat, et Episcopus ad tot Praebendas potestatem habeat eligendi, quod Personae sic fuerint assumtae.* In epistola *Quidonis* S. *Laurentii* in *Lucina* Cardinalis, A. S. Legati ad Prouinciam *Magdeburgensem*, Episcopatumque *Caminensem* Encyclica, velut et in ipsis statutis *Magdeburgensibus* ejusdem anni ad alios, quam Episcopos, conlatio Canonicatuum eruitur pertinere. Epistola ita habet. *b*) „ Praecipimus autem illis, ad quos praedictorum beneficiorum, Personatuum, seu Dignitatum collatio pertinet. „ In statutis autem: *c*) Si secus per eos, ad quos electio, collatio, praesentatio, seu talium beneficiorum spectare dinoscitur, attentatum fuerit, ipsa electio, collatio, praesentatio, prouisio ea vice ad loci Episcopum . . . deuoluatur. „ Quae omnia aperta sunt disciplinae in Ecclesiis *Germaniarum* monumenta.

§. LXXXVIII.

a) Concilium Prouinciale *Moguntinum* de anno 1261. *can.* 29. Tom. 3. cit. pag. 604.

b) De anno 1266. Num. 10. Tom. 3. cit. p. 804.

c) De eod. anno statuto 10. Tom. cit. p. 799.

§. LXXXIII.

IVRA CONFERENDI CANONICATVS, PRAEBENDAS, AC BENEFICIA TRANSMIGRASSE AD CAPITVLA, EX IPSIS ARCHI ET EPISCOPORVM RESERVATIONIBVS COMMONSTRATVR.

Antecedente mox *paragrapho* a nobis eſt comprobatum, eam ſaeculo tertio decimo, et praecedentibus fuiſſe in eccleſiis quoque *Germaniae* ſaluberrime inuectam beneficiorum diſciplinam, vt nemo vllus ad eccleſiae Canonicatum antea, quam obtingeret vacatura, adſumeretur. Satutum hoc flocci habentes Canonici S. *Ioannis* in *Moguntia* reſeruatione quatuor praebendarum ab Archipraeſule *Moguntino* mulctati ſunt. En verba, *a*) „ Petrus ... Archiep.... Decano et Capitulo eccleſiae S. *Ioannis*.... Cum in ſtatuto *Frizlarienſi* per nos in concilio noſtro, quod nuper celebrauimus in *Moguntia* in penam eorum, qui Canonicos ad vacaturas prebendas contra Juris communis ſanctiones praeſumunt recipere ſit prouiſum, ... Vnde quia in viſitatione in jam dicta eccléſia veſtra nuper vice noſtra peracta per eos, quibus eandem viſitationem commiſimus eſt repertum quod vos quatuor Canonicos contra juris communis et predicti ſtatuti tenorem

a) De anno 1312. apud *Würdtwein* ſubſid. Diplomat. Tom. I. pag. 191. ſeq.

rem et finem ad praebendas recipere praesumseritis vacaturas.... Quod nos ne similia presumantur a ceteris in juris nostri negligenciam sine debita correctione preterire volentes, vobis cum sepe dicti statuti virtute propter vestre hujus presumcionis temeritatem quatuor prebendarum collatio nobis competere dignoscatur sub pena suspensionis .... inhibemus ne in collationibus quatuor prebendarum que in vestra proxime vacare contigerit ecclgsia quocunque modo vos intromittere presumatis. „ etc. Notentur verba: *simul*, vel *successiue*, vbi per *ly successiue* significatur *Turnus*, de quo plura in subsequuturis. Concordant ejusdem Archipraesulis litterae, quibus duas ex quatuor praebendis primas nominatis ab se personis conferebat. *a*) In ejuscemodi autem conlationis jura extra casum admissi ab Canonicis delicti inuolare, idem fuisset, ac temerare firmatas justitiae regulas.

Itaque Canonici hujusmodi de pluribus contra statuta concilii *Frideslariensis*, ac *Moguntini* (§. 82.) suscipiendis beneficiariis adtentato se pollui, minus curabant. Atque, vt mihi similior vero est conjectura, ob *constitutionem Alexandri* IV. „ qua quatuor duntaxat supra numerum praebendarum personis de beneficio *exspectatiuae* indulget. Audiamus

a) Litterae de anno 1313. loc. cit. p. 193.

diamus verba Papae. *a*) „ Execrabilis quorundam ambitio, que ſemper plus ambiens eo magis fit inſaciabilis, quo ſibi amplius indulgetur, et importuna improbitas, cauſam dediſſe noſcuntur, quod in nonnullis eccleſiis decem, in aliquibus viginti, in aliis vero pauciores, aut plures, ſiue ſedis Apoſtolice vel legatorum ejus auctoritate, aut proprio motu Capitulorum ipſarum, ſeu per alios, ad quos eorundem ſpectat receptio in Canonicos ſunt recepti, qui nondum adepti ſunt beneficia in eisdem, ſicque tales ſub diutina, cum multi ſint, exſpectatione manentes, fruſtrati ſpe, quam de ſua prouiſione conceperant, vix poſſunt aſſequi, quod intendunt, et illis, ad quos beneficiorum, ſeu prebendarum in eisdem eccleſiis collatio ſpectare dinoſcitur, facultas adimitur, eadem cum vacauerint perſonis idoneis conferendi; .... Nos attendentes, quod ipſorum numeroſitas, que propter importunitatem petentium in immenſum excreuit, nonnullis parit ſcandalum et errorem, ... cogimur excogitare remedium ....

a) *Alexander* VI. PP. anno 1254. Thronum Pontificium conſcenderat. Primo Pontificatus ſui anno nonas *Aprilis* apud *Neapolim* conſtitutionem emanauerat, qua execrabilem retundere conabatur ambitionem eorum, qui plura vbique beneficia conquireret, et inde ſaltim quatuor tollerari *Exſpectatiuas* conſtituerat. Vid. Tom. I. *Würdtvvein* cit. pag. 186. ſeq.

Itaque .... duximus ordinandum, vt in ecclesiis .... quatuor duntaxat admissi remaneant, et sint Canonici .... decernentes eos, ad quos in ipsis ecclesiis prebendarum, seu beneficiorum spectat collatio, ad prouisionem reliquorum aliquantinus non teneri,, etc. Porro dum largior est Pontifex in recensendis incommodis, scandalis, jurgiis, litibusque ex *exspectatiuarum* copia enatis, districtius eam prohibet continuandam. Etenim tunc inualuerat *exspectatiuarum* consuetudo; atque quum plus aequo sese *Legati* Pontificii ingesserint, Capitulorum juribus, penes quae ferme solum conlationum resederat facultas, non leuiter fuit detractum.

Laudato autem superius Pontificis *Alexandri* de quatuor tantum praebendis supernumerariis constituto parum alicubi obsecundatum est; vnde alia constitutione illi abusui ab eodem obuiam processum. *a*) „Sua nobis dilecti filii Decanus et Capitulum ecclesie *sancte Marie ad gradus Mogunt.* petitione monstrarunt, quod licet receptiones quam plurium qui auctoritate literarum felicis recordationis I. PP. (erat is *Innocentius* IV.) Predecessoris nostri et Legatorum sedis Apostolice ac proprio motu Capituli recepti fuerunt in ipsa ecclesia, pro eo quod quaternarium

a) Data est anno Pontificatus sexto, V. *Idus Februar.* ad Decanum S. *Quidonis* apud *Spiram* Tom. I. cit. pag. 190.

narium excedebant numerum per Conſtitutionem a nobis editam ſint caſſate, nihilominus tamen ſic recepti per executores ſibi deputatos faciunt adhuc in dictos Decanum et Capitulum excommunicationis ſuſpenſionis et interdicti ſententias promulgari, alias ipſos occaſione hujusmodi contra juſtitiam moleſtantes.... Ideoque diſcretioni tue.... mandamus, quatinus, ſi ita eſt, eiſdem executoribus ex parte noſtra inhibere procures, ne de cetero contra eosdem Decanum et Capitulum procedant auctoritate hujusmodi litterarum ac reuoces nihilominus ſi quid per eos ſuper hoc contra tenorem conſtitutionis prefate adverſos dictos Decanum et Capitulum fuerit attemptatum, contradictores per cenſuram eccleſiaſticam apellatione poſtpoſita compeſcendo.,,

Aſt poſtea huic ipſimet *Alexandri* IV. de tolerandis quatuor *exſpectatiuis* Decreto omnem exeſſe vim, ac robur voluit praedictus ſupra Archipraeſul *Moguntinus*: id quod firmiore conatu praeſtitere Decreta Baſileenſia, vniuerſae Nationi *Germanicae* comprobata, acceptaque. *a*) In cujus adceptationis *Inſtrumento* legimus. *b*) ,, Sancta Synodus volens ſuper his oportunum remedium adhibere,

 ſta-

a) Anno 1439. Cujus acceptationis totum inſtrumentum vide ſis apud *Würdtwein* ſubſid. dipl. Tom. 7. p. 330. N. XLII.

b) Quod heic adtulimus, lege loc. cit. p. 389.

ſtatuit, et decernit, vt *Romanus* Pontifex, qui pro tempore fuerit, eas deinceps gratias *exſpectatiuas* aut nominationes nullo modo, nullaue ex cauſſa concedat; cum ipſe prae coeteris, ne ſit tantorum occaſio malorum, abſtinere debeat. Fruſtra enim inferioribus inhiberetur, ſi ipſe, qui talis aliis debet eſſe omnium bonorum et virtutum exemplar, non abſtineret. Vt enim ſanctiſſimus et doctiſſimus Leo Papa *a*) inquit, totius familiae Domini ſtatus et ordo mutabitur, ſi quod inquiritur in corpore non inuenitur in capite. Integritas enim praeſidentium, ſalus dignoſcitur eſſe inferiorum. „

Dilabente plus vno ſaeculo in idem conſenſere Patres *Tridentini. b*) „ *Decernit S. Synodus, mandata de prouidendo, et gratias, quae exſpectatiuae dicuntur, nemini amplius, etiam Collegiis, Vniuerſitatibus, Senatibus et aliis ſingularibus Perſonis, etiam ſub nomine indulti, aut ad certam ſummam, vel alio quouis colore concedi, nec hactenus conceſſis, cuiquam vti licere.* „ *etc.* Ex quibus omnibus ea conſectanea eſt doctrina, quo Epiſcoporum jus natiuum, ac originarium in conferendarum praebendarum Canonicalium materia reuixerit ſolum tum, quum contra Pontificum, Conciliorumque ſanctiones a Capitulis peccatum eſt. Multum

a) S. Leo in epiſt. 65 ad *Africanos* Epiſcopos, cujus initium eſt: *Quum in ordinationibus.*

b) *Tridentinum* ſeſſ. 24. cap. 19. de Reform.

tum huc ponderis adjicit ipſa *Conradi* Archiepiſcopi confeſſio, quae conlationum jura ſemper penes Capitula conſeruata, diſertis pronuntiat verbis; ac eluceſcit ex mandato ad *Iacobum* de *Nouimagio*, ſuum in ſpiritualibus *Vicarium generalem* conſignato, quo, vt in modum conferendi Canonicatus, ac Praebendas apud eccleſias collegiatas indagaret ſtudioſius, jubetur, vt ne illic aut abuſus inreperent, aut conſuetudines a recto juris tramite commigrantes pullularent; aut vt detruncarentur jam jam pullulantes. *a*) Ibi. „ Quanquam omnium et ſingulorum Canonicatuum et praebendarum ſecundariarum collegiatarum eccleſiarum intra et extra muros ciuitatis noſtrae Mogunt. Collacio prouiſio et praeſentatio et queuis alia diſpoſitio ad honorabiles Decanos et Capitula ipſarum eccleſiarum in quibus Canonicatus et praebende hujusmodi exiſtunt COMMVNITER vel DIVISIM (En iterum rationem TVRNI) de jure communi pertineant atque ſpectent „ etc.

§. LXXXIV.

IDEM PROBATVR EX IPSIS ARCHI- ET EPISCOPORVM PRIMIS PRECIBVS AD CAPITVLA FACTIS.

Subin Archiepiſcopi, Epiſcopiue ſuas interpoſuere apud Capitula primas preces pro

(*a* De anno 1417. apud Würdtvvein laudat. Tom. 2. pag. 336.

pro subjecto sibi idoneo viso, quae juribus ceteroquin Capituli sua in integritate perstituris nihil adferrent praejudicii, cujus argumenti indubitata ratio conuincit, ordinariam conferendarum in ecclesiis, aut Cathedralibus, aut Collegiatis praebendarum facultatem a sede Episcopali suo modo auulsam, venerabilibus inhaesisse Capitulis. Id exempli genus proditum est de Archiepiscopo *Coloniensi*, preces suas apud ecclesiam S. *Cuniberti* ibidem interponente. *a*) „ *Wichboldus* Dei gratia Sancte *Colon.* ecclesiae Archiepiscopus.... Cum nos alias de consensu dilectorum in Christo Decani et Capituli Ecclesie *S. Kuniberti* ... quasdam personas ad Canonicatus et prebendas, cum in ipsa ecclesia *Sancti Kuniberti* ad id se facultas offerret, nominauimus, ac ipsas personas tum temporis recipi ad easdem prebendas sub quodam certo ordine fecimus, et cum authoritas ordinationis hujusmodi per eosdem Decanum et Capitulum *Sancti Kuniberti* in nos transfusa esset. „ Nulla equidem heic *precum* fit mentio: atque solum de competente sibi *nominatione* differit Archipraesul: Ast, siue preces *jus* nominaueris, siue aliquam *nominandi* praerogatiuam, non admodum interest; Siquidem aperte dilucescat, eam potestatem vltra aliquas tantum praebendas non fuisse pro-

a) De anno 1301. apud *Würdtwein* Tom. 5. Subsid. Diplom. pag. 68.

protractam, eamque *cum Decani et Capituli consensu* exercitam; reliqua videlicet facultate laudati *Capituli* nihilum laesa; idquod ipsius argumenti nostri scopus erat.

Eum in modum Mathias Archiepiscopus *Moguntinus* antiquissimam laudat consuetudinem, qua id sibi juris sumsere Archiepiscopi, quo dictas primas producerent preces. *a*) „ Recolende memorie sancte *Moguntine* Sedis Archiepiscoporum predecessorum nostrorum, qui secundum antiquam dicte Sedis *Mogunt.* consuetudinem apellatam hactenus et seruatam in suae creationis primordio in Ecclesia *Moguntina* super prouisione vnius Persone habebant petere et sine difficultate qualibet exaudiri, vestigiis inherentes, Deuotioni vestre pro *Thuringo* . . . de *Ramstein* consanguineo nostro . . . porrigimus presentibus primarias preces nostras rogantes vos et attentius requirentes, quatinus Dei intuitu nostraque contemplatione ipsum *Thuringum* in vestrum et dicte vestre Ecclesie recipiatis Canonicum et Confratrem prebendam ipsi tanquam alteri vestro Canonico, si qua vacat, vel quoad primum ad id se facultas obtulerit, in dicta vestra Ecclesia beniuole assignetis „ etc. Cujus longaeuae aetatis consuetudo profecto in ea tempora protrahenda est, queis Capitula bona, ac jura, a Mensa Episcopali sejuncta, ad-

a) Apud eund. loc. cit. p. 1. seq. de anno 1323.

adquisiuere, atque Capitulares, siue primitus in communi, siue postea diuisim victitantes, non tantum bona, sed et jura conferendorum praecipue beneficiorum sibi sunt dispertiti. Quae omnia, hisque similia idem praestantissimus Praesul farta, tectaque voluit circa ejusdem temporis decursum ea sancte adpromittens; a) „ quod contra electiones, dispositiones dignitatum. Personatuum, Prelaturarum, officiorum, Canonicatuum, Prebendarum, et aliorum beneficiorum ecclesiasticorum ad dictos Prelatos vel Capitula seu Conuentus *COMMVNITER* vel *DIVISIM* pertinentium ad presens vacantium vel quos seu quas aut que vacare contigerit in futurum nullum impedimentum per inhibitionem reseruationem vel per quamcunque viam aliam siue ex quacunque causa praestabimus, quo minus hac in parte gaudeant libere jure suo sibique et Ecclesiis de hujusmodi dignitatibus Personatibus Prelaturis officiis Canonicatibus et prebendis et aliis beneficiis ecclesiasticis personis ydoneis prout eis placuerit et visum fuerit expedire per formam electionis collationis vel prouisionis seu alias quocunque modo possint et valeant canonice prouidere.

a) Dubitat *Wurdtwein* loc. cit. non equidem de precum interpositione, sed de earundem executione, quum nequidem in Syllabo pleniori Metropolitanae ecclesiae obcurrat Nobilis de *Ramstein*; de quo conferendus *Ioannis* Tom. 2. Rer. Mogunt. p. 387.

uidere. „ Ex verbis illis *Communiter* vel *diuisim* non minus, ac per vltima verba cujuscunque *TVRNI* indoles, seu species adparet implexa, et comprehensa.

Aliud de alio Archiepiscopo *Moguntino* precum primariarum argumentum apud Capitulares *Francofordienses*, quibus jura *TVRNI* competebant, est *Theodorici* Archiepiscopi. *a*) „ *Theodoricus* Dei gratia Archiepiscopus *Moguntinensis*. . . . Unsern grus Zuuor, Ersamen lieben andechtigen, Wir Zvvifeln nicht, uch sin vvol furkomen, und insinuirt vvorden soliche unser primarie preces, so vvir dann dem Erbern *Johann Sferber* unserm notarien lieben andechtigen und getruvven, uff uch und uvvern stifft gegeben han, so han vvir auch verstanden, vvie das lechste eine Vacarie in uvver Kirchen vacirt habe, diesalben Vicarie dann des obgenanten Johannes procuratores in sinem abevvesen und als er nit bynnen landes gevvest ist, acceptiret, und uch durch soliche unser preces: und auch einem unsern betebriff daby, gutlichen ersucht und ermanet haben soliche Vicarie demselben unseren notarien für einem iglichen anderen, umb Gots und unseren vvillen Zulihen, des Jr dann nit angesehen, sunder einen anderen, ane gracien und brieue Zugelassen und in possession gegeben, und unser

a) *Wurdtvvein* cit. pag. 9.

ſer preces primarias verachtet habt, des vvir uns doch in keinen vveg Zu uch verſehen hetten, vvant jr nu ſelbs vvol erkennen konnet, das uns nit geburet, ſoliche unſer preces und Friheit, die unſern Vorfarn vvir und unſer ſtifft, von alter lobelicher und bevverlicher gevvonheit und herkomen, herbracht, und biſs uff dieſe Zyt behalten han, Zu vernichten „ etc.

De *Treuirenſi* Archipraeſule ſimilia ad poſteritatem monumenta peruenere. Preces *Jacobi* Archiep: de anno 1439. ad Capitulum Eccleſiae S. *Simeonis* ibidem *Treueris* ita habent: *a*) „ Quia conſueuerunt Predeceſſores noſtri Archiepiſcopi Treuirenſes poſt ſue conſecrationis ſolennia collatoribus et Collatricibus Eccleſiaſticorum beneficiorum noſtrarum Ciuitatis et Diöceſis Treuirenſis primarias pro perſonis quas promoueri cupiebant idoneis tamen preces porrigere. . . Nos Predeceſſorum noſtrorum veſtigiis inſiſtere volentes Vobis pro . . . *Johanne* de *Viuario in Nikendich* . . . rogamus quatenus eidem *Johanni* Dei precipue ac precum noſtrarum intuitu Canonicatum et prebendam in Eccleſia veſtra proxime vacaturos conferre et aſſignare et de illis ſibi prouidere velitis ſibi ſtallum in choro et locum in Capitulo cum juris plenitudine aſſignaruri. „ etc. Mira profecto ſacrorum Praeſulum in hu-

a) Idem pag. 73. ſeq. De anno 1439.

hujuscemodi precum formula animi demissio, atque sua prosequendi jura, moderamen haut leue. De precibus Episcopalibus primariis ante *Concordatorum* potissimum natalitia nihil apud Scriptores commentatum reperi; illud tamen abunde est exploratum, ab iisdem sacris Praesulibus in posterioribus retro saeculis ad antiquissimam prouocari Antecessorum suorum consuetudinem.

§. LXXXV.

ACCEDIT AVCTORITAS ROMANI PONTIFICIS.

Haec, de quibus antea, Capitulorum jura, siue quantum pertinent ad ipsam eorundem Communitatem, siue singula illius membra, saeculo jam tertio decimo finiente in *Libro sexto Decretalium Bonifacii PP. VIII.*, vbi ipse hunc librum juris publici fecerat, roborata legimus. *a*) „ *Mandatum Apostolicum tibi directum, vt T. Clerico de beneficio, spectante ad Collationem* N*arbonen: Capituli prouideres, beneficia ejusdem Capituli siue dentur in COMMVNI per ipsum, siue per CANONICOS ejusdem Ecclesiae SINGVLARES, vice et authoritate CAPITVLI, aut ex jure ipsius de consuetudine, vel statuto, merito comprehendit. Ad beneficia tamen ratione Dignitatum: Personatuum, vel Officiorum, quae nonnulli ex eisdem Canonicis obtinent in ipsa Ecclesia, ad eorundem collationem spectantia, mandatum hujusmodi*

a) Cap. Final. *Mandatum.* De *Praeb. et Dignit.* in 6.

modi se minime extendit. Idem esse censemus, si ratione praebendarum suarum ad ipsos CANONICOS collatio dictorum beneficiorum SINGVLARITER pertinere noscatur. „ Attamen quum in citato passu de consuetudine Capituli, aut statuto obueniat mentio, aliud restat definiendum.

§. LXXXVI.

VTRVM CAPITVLA CONSVETVDINEM INTRODVCERE, AVT CONDERE QVEANT STATVTA, QVIBVS IPSA POTIRENTVR JVRE CONFERENDI BENEFICIA, ATQVE ERIGENDI TVRNVM?

Dubitandi ratio facile cujuslibet valet menti obuenire ex supra productis, quibus omnium beneficiorum conferendorum facultatem Episcopis vindicabamus (§§. 4. 5. seq.) vsque ad *Crodegangi* tempora, quo potissimum Authore Vita Clericorum communis amicabili vbique hospitio recepta est. Inde autem eorum beneficiorum, praebendarumque, quae Clericis in modum *Fratrum* conuiuentibus subpetebant, aliam ea disciplinae ecclesiasticae portio induxit formam: et nequaquam solius tunc Episcopi erant partes in hujusmodi Canonicorum susceptionibus, Canonicatuumque conlationibus, de quo (§§. 69. 70. seqq.) per plura vagati sumus saecula. Altius etenim tunc eluctabantur jura Capitulorum; atque vt communis tenet ICtorum doctrina, ad

ad ſolum non amplius Epiſcopum adtinebat praebendarum in eccleſiis potiſſimum Cathedralibus conlatio; id quod probant Documenta luce meridiana clariora (§. 81. ſeq.) a nobis adducta. Ægre *Alexander* III. tulit, ac nullius roboris eſſe voluit Patriarchae *Hierosolymitani* minus conuenientem agendi rationem, qua miſſo, ac flocci habito Canonicorum conſilio eccleſiaſticas inſtitueret, deſtitueretque Perſonas. *a*) „ *Nouit tuae Diſcretionis prudentia, qualiter Tu, et fratres tui vnum Corpus ſitis, ita quod tu Caput, et illi membra eſſe probantur. Vnde non decet te, omiſſis membris aliorum Conſilio in Eccleſiae tuae negotiis vti: cum id non ſit dubium, et honeſtati tuae, et ſanctorum Patrum inſtitutionibus contraire. Innotuit ſiquidem auribus noſtris, quod Tu ſine conſilio fratrum tuorum CANONICORVM S. SEPVLCHRI Abbates et Abbatiſſas, et alias eccleſiaſticas perſonas inſtituis, et deſtituis. Ideoque id Auctor. Apoſt. prohibemus. Nos enim tales inſtitutiones et deſtitutiones carere decernimus robore firmitatis.* „ Multus ac copioſus eſt Legum eccleſiaſticarum periſſimus *Barboſa* in definiendis tum Epiſcopi, tum Canonicorum, ſiue Cathedralium, ſiue Collegiatarum iurium limitibus, atque dum ſtatuerat, *prouiſionem praebendarum* in Cathedralibus eſſe ſimultaneam Epiſcopi, et Capituli, Eccleſiae Collegiatae praebendas, adſerit, ſpectare ad electionem et praeſentatio-

a) Cap. *Nouit* 4. *de his quae fiunt a Prael.*

tationem Praelati inferioris, et Capituli ejusdem Ecclesiae Collegiatae, et ad Institutionem, seu Confirmationem Episcopi de jure Communi *a*) quem in finem extensum adjicit Authorum Elenchum. Ast non satis foecunda est haec sua *Minerua* in *Germania* nostra, in qua specialibus, particularibusque consuetudinibus, statutis, pactis, Recessibus illa jura ita determinata sunt, vt continuo alia et alia aliis et aliis in Ecclesiis obseruantia vigeat, ac conferendarum praebendarum, Dignatum, Officiorum, Personatuum mira vicissitudo, quam vt decempedam respiciunt Conlatores; quaeque, velut toto hoc Capite stabilire adlaborauimus, ipso jure communi firmata sunt. Attamen et ipsemet *Barbosa*, vt, quod res est, fateamur, nec ejuscemodi obseruantias ita reprobat, quin non calculum ipse suum quoque adjiciat. *b*) „ Verum licet, vt supra diximus, ex communi Doctorum resolutione praebendae in Cathedralibus sint simultaneae collationis Episcopi, et Capituli, et in Collegiatis ad Capitulum spectet electio, seu praesentatio, et ad Episcopum confirmatio, seu institutio; consuetudine tamen, seu praescriptione, vel statuto potest contrarium introduci, videlicet, quod vel ad solum Episcopum

copum

a) *Barbosa* de *Canonicis* et *Drigint.* cap. 14. per totum.

b) Idem loc. cit. n. 20.

copum ſine Capituli Conſilio, conſenſu, vel interuentu, ſeu alio miniſterio ſpectet... Vel e conuerſo ad ſolum Capitulum... Vnde ſi ſoli Canonici irrequiſito Epiſcopo conſueuerunt eligere, Epiſcopus autem confirmare, ſeu inſtituere, valet conſuetudo. *a*)Et contra ſi ſolus Epiſcopus irrequiſito Capitulo conſueuit conferre, ſeu eligere, valet conſuetudo ad excluſionem Capituli. *b*) At quia conſuetudo in iſtis praebendis Collegiatis repugnat juri communi, in vtroque caſu debet eſſe legitima, probata, et praeſcripta. *c*) Et praeſcripta conſuetudo dicitur, jure Canonico attento, quae obſeruata fuerit non minore ſpatio quadraginta annorum... Non requiritur, quod ſit obtenta in contradictorio judicio, ſed ſolus vſus quadragenarius ſufficit... Ad inducendam conſuetudinem non requiritur aliquis titulus coloratus, cum ſufficiat ſolus vſus." Hactenus *Barboſa.* Si igitur verum eſt, vt tamen eſt veriſſimum, conſuetudines introduci poſſe, et certa figi ſtatuta; quis mente nutabit de *Capituli* circa erigendum TVRNVM, et beneficia in eo conferenda poteſtate?

a) Textus expreſſus in cap. *Cum Eccleſia Vulterana* 31 *de Elect.*

b) Gap. Ea, *quae noſcitur.* 6. De *his, quae fiunt a Prael.*

c) Cap. *Cum eccleſia Sutrina* 3. de *Conſ. praeb.* et cap. final. de *Conſuet.*

§. LXXXVII.

AN, ET QVALITER CAPITVLA STATVTA CONDERE QVEANT.?

I. Quemadmodum ipsa Respublica, ita communitas, vel vniuersitas in *sacram*, seu *ecclesiasticam*, et *profanam*, seu *saecularem* dispescitur. Missas heic facimus *profanas*, fini a nobis praestituto nihil deseruiens, de ecclesiasticis disserturi. Dicuntur vero istae, quae personis constant ecclesiasticis, atque in statu duntaxat ecclesiastico deprehenduntur: velut coetus Episcoporum et fidelium, Abbatum et Monachorum, Abbatissarum et Monialium; etc. ad quorum classem congregationes quoque Clericorum, personarum miserabilium etc. reducendas, nouimus. Hae vero societates etiam ecclesiasticae, quod quaelibet in certum finem sibi praestitutum, disparatis tamen mediis, tendat, disparatissimae quoque sunt indolis, ac naturae. Alia est, quae pollet auctoritate legislatiua v. g. Papa et concilium generale totius ecclesiae intuitu: Episcopus in sua dioecesi, quorum vterque suprema *respectiue* vtitur potestate: alia hac potestate manet destituta.

II. *Statutum* acceptum in genere a *statuendo* nomen sortitum est, atque eo sensu leges cunctas, constitutiones, ac consuetudines desig-

designat. *a*) Proprius autem *ſtatutum* ad peculiares certorum locorum, aut perſonarum ordinationes reſtrictum manet juxta illud. *b*) „ *Licet R. Pontifex* (*qui jura omnia in ſcrinio pectoris ſui cenſetur habere*) *conſtitutionem concedendo poſteriorem, priorem, quamuis de ipſa mentionem non faciat, reuocare cenſeatur: quia tamen locorum ſpecialium, et perſonarum ſingularium conſuetudines et STATVTA, cum ſint facti, et in facto conſiſtant, poteſt probabiliter ignorare* „ etc. *Germanice* ſonat **Willkühr, oder ein nach Willen und Gutgedünken erkohrnes Recht.** *c*) Igitur omnia Communitatum ſtatuta aeque, ac obſeruantiae a legibus et jure non ſcripto id proprii habent diſcriminis, quod Leges a ſuprema *reſpectiue* ferantur poteſtate: *Ius* autem *non ſcriptum* a toto populo, vel omnibus et ſingulis (*entitatiue*) ſiue potioribus, qui totum repraeſentant (*repraeſentatiue tali*) introducatur, vniuerſamque rempub-

 licam

a) L. *Pronuntiatum* 46. ff. de V. S. „ Pronuntiatum et ſtatutum idem poteſt. Promiſcue enim et pronuntiaſſe et ſtatuiſſe ſolemus dicere eos, qui jus habent cognoſcendi. „ L. *Formam* 2. C. de *officio praefati praetoriorum et Ilyrici.* „ Formam Praefecto Praetorio datam etſi generalis ſit, minime legibus et conſtitutionibus contraria; ſi nihil poſtea ex auctoritate mea innouatum eſt. „ Ita *Alexander* imperat.

b) Cap. *Licet.* 1. P. de conſtitut. in 6.

c) Conf. *Vnger* tract. jurid. circa obſeru. et ſtatut. art. 2.

licam ceu *strictum jus* deuinciat, ac obliget. Dum econtra *statuta*, aliaeque id genus ordinationes, aut consuetudines particulares ab inferioribus, ac subditis, qua talibus, potestate legislatoria destitutis promanent; atque certarum solummodo de populo personarum vsu, ac moribus nascantur, easque non nisi in vim *pacti expressi*, vel *taciti*, concurrentibus requisitis, obstringant. Talia vero statuta, promiscua porsus ratione inuecta, nil roboris aut firmitatis complectantur; sed inter materiam eorum, ac objectum probe discernendum sit: Vtrum videlicet Ecclesia, piumue Corpus, accedente totius Communitatis *entitatiue*, vel *repraesentatiue* talis legitimo consensu statuta condat aliqua, eaque rite promulget, ita equidem, vt nec juri Naturae, nec Legibus diuinis, aut ecclesiasticis repugnent, nec extra potestatis suae sphaeram exorbitent; quo casu in vicem legis, si tamen ita loqui fas est, particularis, hoc est, in vim pacti, singula illius Communitatis, quam *statutum* spectat, membra obligabit eatenus, quatenus ab Episcopo, aut Pontifice, siue *generaliter*, siue *specialiter, tacite*, seu *expresse* confirmatur: *statuta* namque aliquid praecipiendo, adprobando, prohibendo, leges imitantur; atque inde est, quod a Communitate, quae Potestatis legislatiuae est incapax, absque generali, seu tacito saltim legislatoris consensu fieri nequeant. Si vero,

rero , quod admodum frequens haut est, ipsemet superior illud vt normam vniuersalem actionum subditis praescriberet, legis proprie talis naturam induere , jure adseuerari posset.

III. Quae modo in medium a nobis producta sunt, legibus etiam Canonicis, imo *Germanicis*, iisque publicis adserto nostro subfragantibus, firmantur. Audiamus *Innocentium* III. PP. a) „ *Ad audientiam nostram peruenit, quod Trecenses Canonici nouum fecerint in Trecensi Ecclesia constitutum , vt eis tam in praesentia, quam in absentia reditus suos ex integro percepturis, qui in eadem Ecclesia post illam Constitutionem fuerunt, vel de coetero fuerint instituti , reditus in absentia non percipiant, sed tunc solum , cum fuerint residentes: Cum secundum Trecensis Ecclesiae consuetudinem omnes in hoc consueuerunt esse pares. . . Mandamus , quatenus antiquos Canonicos junioribus, et juniores in perceptione fructuum . . . coaequatis antiquis secundum priorem consuetudinem vsque ad tempus praedictae Constitutionis seruatam, vel secundum rationabilem Constitutionem in posterum obseruandam.* „ Quantum ad *Germaniam*, Pax *Wca* definit: *b*) „ In omnibus Archiepiscopatibus , Episcopatibus , et reliquis fundationibus immediatis jura eligendi , et postulandi juxta cujusque

a) Cap. *Cum omnes* 6. de *Constitut.* de anno 1198. Confer. etiam cap. *Cum Ferrariensis* 9. Eodem cap. *Licet* vn. eod. in 6. et alibi.
b) Articulo 5. §. 16. I. P. O.

jusque loci consuetudines, et STATVTA ANTIQVA illibata maneant, quatenus illa Imperii Constitutionibus sunt conformia." Concordat Capitulatio nouissima Augustissimi Imperatoris *Josephi* II. *a*) quo in loco expressis cauetur verbis, ne jura conlationum per *statuta* firmatarum pessumeant.

IV. Vt vero rite, ac firmiter *Capitula* statuant, requiritur *1mo.* Vt Canonici omnes, siue praesentes, siue absentes, qui jure gaudent subfragii, conuocentur. Absentium tamen conuocandorum nulla est necessitas, nisi quibus in negotiis specialibus id cautum est sanctionibus: velut *Primo* accidit in *Electionibus*; *b*) alioquin vnus, qui vocandus fuerat, contemtus, seu non vocatus, reclamare, actumque redigere posset in irritum, ni pacis amore conniuere mallet. *c*) *Secundo.* In receptione Canonicorum, aut beneficiorum conlatione. *d*) *Tertio.* In aliis caussis majoribus,

a) Artic. 14. §. 1. Wir sollen und wollen auch ... daß .. eines jeden Erz- und Bischoffen, oder deren Dom-Capitelen absonderliche priuilegia, hergebrachte STATVTA, und Gewohnheiten allerding beobachtet; und dagegen durch unformliche gracien, Rescripten .... in keine Weiß gehandlet werden Conferatur etiam §. 3. loc. cit.

b) Cap. *Quia propter* 42. de *Elect.* §. 1.

c) Cap. *Bonae memoriae* 36. de *Elect.*

d) Cap. *Cum in ecclesiis* 33. de Praeb. et dignit. in 6. Nisi consuetudo habeat, eos ad talia non vocari.

bus, ac summe arduis. *a*) *Quarto*. Adtendendae heic vt plurimum sunt Ecclesiae Consuetudines. *b*) *IIdo*. Neque inlotis manibus negotia istiusmodi sunt tractanda, sed *Capitulariter*. Hoc est: in Capitulo congregato, non quouis in loco, sed in Domo, seu Conclaui ad Capitulum celebrandum deputato: **die Capitul-Stube**: Canonicis non quomodocunque modo, vel singulariter, sed *ad modum vnius Communitatis* praesentibus. Quae Conuocatio a *Decano* potissimum fit *statis temporibus*, vel etiam *extraordinariis* pro re nata, attamen non in consuetis; et quidem vel sono *Campanae*; *c*) vel voce viua, vel epistolis etiam, si qui absfuerint Canonici, aduocandi. Proinde non valerent illa, quae ambitionem, odium, vindictam, interesse priuatum, aliudue praetensae virtutis inuolucro palliatum ad fectum potius, quam charitatem Dei, et proximi, ac bonum suae Ecclesiae pro scopo haberent, quem respicerent. *IIItio*. Sanciri ea debent a majori, et saniori Canonicorum praesentium parte, si de juribus et obligationibus agatur Capituli. In dubio purioris vitae laus cum pluribus esse creditur; adeoque *major* pars *sanior* etiam esse censetur. Quodsi vero de morum

 corrup-

a) Cap. *Quamuis* super 8. de offic. ordin. in 6.
b) Conf. de *Riegger* Iurisp. Eccles. part. 3. §. 256.
c) Cap. *In caussis* 30. de *Elect.* „ Subsequenti die campanam pulsari fecerunt (sicut moris est) ad Capitulum congregandum, „

corruptela , vel ſiniſtriore quodam animi adfectu apertis conuincantur argumentis, non tantum reliqui omnes , ſed vnus etiam et vnicus reſiſtere , rem ad Superiorem deferre, et perperam geſta deſtruere poteſt ; ſanioris enim partis gloria et praerogatiua in eo eſſe, videtur. *a)* Sin autem de juribus res ſit ſingulorum , omnium ſubfragia expoſtulanda ſunt. *b*) „ Omnium quoque Canonicorum conſenſus requirirur , ait *Barboſa c)* quando negotium ſingulos concernit Canonicos ſeparatim . . . ſufficit enim vnius contradictio in his , quae competunt jure ſingulari , ſeu quando de ſingulorum judicio ſingulariter agitur. Secus eſt , ſi tantum ſecundario : nam eodem

a) Vide de *Riegger* cit. §. 259. qui addit. „ Et vero cum pluralitate capitum non ſemper aequitatem cauſſae ſtetiſſe ; ſed non raro libertatis ſtudium , taedium diſciplinae , quaeſtum , et turpe lucrum praeualuiſſe nemo facile negaverit. „ *Tridentinum* Seſſ. 24. cap. 14. de *Reform. mandat Epiſcopis , vt . . . . diligenter de eorum conſtitutionibus , ſiue conſuetudinibus . . . . cognoſcant , et illis tantum , quas vt laudabiles probauerint , exceptis , reliquas . . . . reſpiciant , et aboleant.* „ De majori et ſaniori parte vide cap. *cum in cunctis* 1. Cap. *Ex parte tua* 4. *De his quae fiunt a majori etc.*

b) Cap. Quod omnes tangit , debet ab omnibus approbari 29. de R. I. in *6.*

c) *Barboſa* de Canonic. et dignit. cap. 38. n. 13. Conferri quoque poteſt de *Riegger* loc. cit. et ſeq.

dem modo citatio ejus, cujus principaliter intereſt, eſt neceſſaria, non autem illius, qui in conſequentiam laedi poteſt. „ *IVto.* Volunt quoque duas ſaltim Capitularium partes adeſſe debere. Iſta ſolum eſt Legum *Romanorum* diſpoſitio, dum de Ciuitate, Curia, ac Decurionibus ſtatuunt: *a*) neque ex *Jure eccleſiaſtico* textus, qui loqueretur clare, proferri valet. Plus ego conſuetudini, ac praxi Eccleſiarum arbitror tribuendum. Illud tamen haut inuitus largior, vt factum legitime, ac valide ſtatutum reuocetur, ea requiriri omnia, quae ad illud primitus conficiendum poſtulata fuerant. *b*) *Vto.* Quodſi de inuiolabili ſimilium ſtatutorum obſeruantia a Canonicis juramentum exigi ſoleat, ac praeſtari, illud ad arctiorem quidem vrget obligationem: minime vero eo id ſenſu expoſtulari arbitreris, ac ſi ſingula Capituli membra, illo praeciſo, ſtatutorum hujusmodi obſeruantia necdum ligata forent.

CAPVT XII.

Quid igitur rei *TVRNVS* ſit, et quotuplex? Quidque nunc ſint Praebendae ac beneficia, circa quae potiſſimum *TVRNVS* verſatur?

a) L. *Nulli* 3. et L. *Plane* 4. ff. *Quod cujuscunque Vniuerſit. Nom.*

b) *Barboſa* laudatus cap. 38. n. 16.

ARGUMENTUM.

Paragraphus 88. *Quid rei sit Turnus?*
89. *Quotuplex sit?*
90. *Quid sit Praebenda et quidem ab origine sua?*
91. *Quid sit Praebenda a Caroli M. tempore?*
92. *Quid nunc sit Praebenda?*
93. *Quid modo sit beneficium?*

§. LXXXVIII.

QVID REI SIT TVRNVS?

TVRNVS, si secundum vocis *Etymon* judicamus, ordo est, quo quisque vice sua quidpiam peragit. *a*) Quum vero Scriptionis nostrae argumentum eo potissimum collimet, quo modo, ac Ordine *Capitulares*, quorum est beneficia conferre (velut in subsequentibus frequentissima sese ingerent exempla) sua siue Praebendis, siue beneficiis denominent subjecta, quibus de iisdem, ratione per sacros Canones constabilita, prouideatur. Nemo vero earum praebendarum ac Canonicatuum conferendorum potestatis *in regula* erat capax *b*) extra Ecclesiarum, siue

a) Chacum a son tour. Heinc apud *Lobinellum* Tom. 5. Hist. Paris. p. 138. Col. 1. *Capellani Canonicorum ad suae Turnum hebdomadae ad totum teneantur seruitium.* i. e. Quod Itali interpretantur, l'un dopo l'altro. Latinos *Turnum*, voculam a *tornare*, et Gallos ly *tour* a *torner* tanquam radice extornasse, atque subfuratos esse, haud abs re quis valet existumare.

b) Videatur caput undecimum antecedens per totum.

ue Cathedralium, siue Collegiatarum Ca-
itula, penes quae tamen non idem teneba-
ır modus. Praelatura in iisdem, vt *Prae-
ositura*, *Decanatus* etc. electionem plerumque
xposcebant. *a*) *Canonicatus* vero, et *Prae-
enda*, quae ea dignitate, Personatu, aut
fficio carebat, per vices alternantes, ac
ıccessiuas *Capitularibus Canonicis* obueniebat
a, vt ad eam seruato, ordine nominarent.
tque ordo ille, qui quemlibet adtingebat
'anonicum, *TVRNVS* compellabatur. Ali-
d etiam temporis expostulat ratio, qua cu-
ıscunque *Capitularium* jura, ad beneficia no-
ıinandi, inchoentur, ac terminentur. De
uo mox plura.

§. LXXXIX.

QVOTVPLEX SIT?

Non est autem *TVRNVS* iste vnus, idem-
que; sed alia et alia tum beneficiorum,
ım praebendarum indoles exigit, vt modo
ocemus *TVRNVM MAJOREM*, mo-
o *MINOREM*, modo *FIXVM*, modo *ER-
ANTEM.* Temporis similiter ratio haben-
a est, quo *Capitularibus* certi sunt praestitu-
dies, aut menses per anni decursum, intra
uos, si Canonicus, vel beneficiarius vita
ecessit sua, *TVRNARIVS* eo tempore prae-
signa-

a) Heic potissimum ad cujuslibet ecclesiae pri-
uilegia, statuta, consuetudines respiciendum, ut
per decursum palam fiet.

ſignatur, aut conlocatus ad Canonicatum, vel praebendam vacantem queat quem pro arbitrio, dummodo dignus extiterit, denominare. Ac inde *TVRNVS ERRANS* ſuam nactus eſt compellationem. Quadruplicis igitur potiſſimum eſt generis Capitulorum *Turnus*, *Major*, *Minor*, *Fixus*, *Errans*. *Turnus major* circumſcribi valet, quod ſit ille ordo, *a Capitulo* praeſtitutus, ſecundum quem *beneficia majora*, Canonicatus videlicet, ac Praebendae *Capitulares* a ſingulis Canonicis conferuntur. Quanquam vero nullatenus diffiteamur, majorum praebendarum nomine Praelaturas quoque, Dignitates, Perſonatus, Officia venire, circa easdem tamen plerumque a Capitulis conſtitutum nouimus, vt, velut etiam, ſacri ſubin praecipiunt Canones, ob muneris excellentiam in iis praeminentem, ac in rerum praeclare agendarum arduitate requiſitam dexteritatem, ac peritiam via potius ſubintrat electionis. Id quod ſaltim in Eccleſiis Cathedralibus *Germaniae* communius fieri nouimus quoad Dignitates Praepoſiturae, et Decanatus. Ad Decanos videlicet cura diſciplinae, Cleri praeprimis Cathedralis pertinet. Eadem illud ratione obſeruatur apud Eccleſias Collegiatas, quantum adtinet ad Dignitatem *Decani*. *Praepoſiti* vero, velut olim totos ſe rerum temporalium curae mancipauerant, ita et nunc ab omni ea ſolicitudine non penitus ſunt abſoluti in Eccleſiis Cathedra-

thedralibus. *Turnus* itaque etiam *major* eſt ſimplex priuati cujusdam *Capitularis* nominatio, quae vltra ſimplicium Canonicatuum, et praebendarum conferendarum limites non exporrigitur. Particularium quarumcunque Eccleſiarum heic ſtatuta ante oculos ponenda, et quaſi praebendarum, Canonicatuumque diſpertiendorum norma inſpicienda ſunt.

Turnus minor itidem eſt ordo, ſingulis competens *Capitularibus*, quo illi ad beneficia minora, Vicarias videlicet, Capellas, aetaria etc. ſuis vicibus nominant.

Turnus Fixus eſt ordo ita ſtabilis, atque vnius poſt alterum ex ordine ita nominat ſucceſſiue, vt poſterior ante antecedentem nominare haut poſſit: neque reſpiciatur ad certum menſem, vel dies, quod tamen fit in *Turno errante*; ſed e. g. Senior ita nominat, vt eundem ſubſequens quocunque demum menſe, vel tempore nominare nequeat, niſi ille ſuis antecedenter vicibus non fuiſſet defunctus.

TVRNVS ERRANS eſt idem ille ordo, certae tamen, fixaeque temporis, dierum, menſium menſurae, ac curriculo adfixus, ad cujus auſpicium jura Canonicorum ſingulorum inchoantur, atque ad ejusdem terminum finiuntur, aut ſi magis pro certo temporis interuallo ſopiuntur, ac dormiunt, vt denuo

denuo incipiant. *Turnus fixus* et *errans* tum *Turnum Majorem*, tum *Minorem* in ſe complectuntur.

Clariorem hanc in rem effundent lucem exempla capitibus ſequentibus adponenda: neque permittemus eam, qua opus eſt, *Turni renouationis*, vt ajunt dilucitationem. Trahi huc poſſent, ita vocatae, *NOMINATIONES VTILES*, vi quarum *Capitulares Turno* inſcripti, vel ſuccedentibus vicibus vel ſimul et ſemel, vna eademque hora, prout fert arbitrium, Candidatos vtiliter nominare poſſunt ad Canonicatus ſuo tempore vacaturos. Qui ſic *vtiliter* nominauit, ſuo vſus eſt jure, licet *nominatio* deſtituatur effectu. Si v. g. nominatus morte praeripiatur, aut operam et mentem ſtatui Clericali mancipare nolit, atque animo *clericandi* exciderit. etc. Quae eaedem nominationes ſecundum ordinem *TVRNARIORVM* alicubi ad effectum deducuntur. Aſt manum de tabula, ne fors inlotis manibus, pedibusque incidamus. *a*)

Quemad-

a) De nominationibus vtilibus adpromiſſa eſt a Cl. D. *Dürr* Diſſertatio in Tomo 5. Cl. D. *Anton Schmidt* p. 250. Aſt ad manus meas nondum peruenit. Illae in aliquibus duntaxat eccleſiis, vt *Moguntina*, teſte *Würdtwein* ſubs. Diplom. Tom. 1. p. 209. inualuere; Aſt Roma fors haut parum inuita. Noſtrum non eſt earundem vindicias adornare; aut vtrum ad claſſem *exſpectatiuarum* omni juris rigore interdictarum reuocandae ſint, diſcutere.

Quemadmodnm vero non subest *TVRNO DECANATVS*, ita nec *PRAEPOSITVRA*, ob eandem ferme rationem. Non leuis quidem momenti inter ICtos *Germanos* versatur controuersia: Vtrum praepositurae dignitas reseruationi Papali sit obnoxia, quod dubitationis genus ingerit textus *concordatorum*: „ *Majoribus dignitatibus post Pontificales in Cathedralibus et Principalibus in Collegiatis* exceptis de quibus jure ordinario prouideatur per illos *inferiores ad quos alias pertinet.* „ Ex recentioribus *Barthelius a*) eam dignitatem ab ejuscemodi reseruatione praetendit immunem, tum ob naturalem sensum verborum, tum quod ea reseruatio non habeatur in *concordatis constantiensibus*, quae basis sint hodiernorum: nec in *Constitutione Martini* V. *b*), qua formula generalis adumbrata est: tum quod vix annis decem ab initis *concordatis* tres Electores Ecclesiastici restiterint; quum a Pontifice *Æneae Syluio* commendarentur praepositura *Vormatiensis* Cathedralis, et Collegiata *Xantensis*: tum quod hujusmodi reseruationes inde vsque ab eo tempore in grauaminibus *Friderico* III, Maximiliano I, Carolo V. a Natione *Germanica* oblatis nunquam non comprehenderentur. Ast

a) *Barthelius* de Concord. German. Diss. 3. cap. 2. §27. seqq.

b) Die 21. Martii 1418. Conf. *Harzheim* Tom. 9. CC. G. pag. 877.

Aſt fors melius ad obſeruantiam reſpiciendum; a) Qnid in eccleſiis *Bambergenſibus* vſuuenerit, infra oſtenſum ibimus.

§. XC.

QVID SIT PRAEBNDA, ET QVIDEM AB ORIGINE SVA?

P*raebendae* vocabulum ab vſu ſaecularis militiae ad eccleſiaſticam eſt translatum; nam et militibus diſtribuebantur, et praebebantur eſculenta, poculenta, veſtes, pecuniae. *Caſſiodorus* inquit. b) „ *Ducibus ac praepoſitis ſufficientem tranſmiſimus pecuniae quantitatem, et eorum praebendae, quae non potuerunt conuehi, ibi debuiſſent ſine alicujus diſpendio comparari.* „ Eo vocabulo vſus videtur *Gregorius* c) „ Tempore, quo fraternitas tua ad Epiſcopatus officium Deo auctore prouecta eſt, conſtituiſſe nos recolit, vt ex pecuniis Eccleſiae veſtrae portio Cleri, vel pauperum, quam minime deceſſor veſter *praebuerat:* id eſt; quadringendi ſolidi ſeorſim fieri debuiſſent, qui ejusdem Cleri, atque pauperum erogationi proficerent: quod quia diutius non eſt differendum, volumus vt ſecundum diſtributionem praeſentibus ſcriptis

a) Ita notat Cl. D. Anton. Schmidt Inſtit. eccles. part. 2. cap. 1. Sect. 3. Art. 2. §. 64.

b) *Caſſiodorus* Var. lib. 3, ep. 42. apud *Thomasſinum* part. 3. l. 2. cap. 160. n. 1.

c) *Gregorius* Lib. 9. Indict. 4. ep. 29. ad *Paſebaſium* Epiſcop. *Neapol.*

tis insertam coram *Anthemio* Subdiacono nostro sine difficultate aliqua debeat erogare. *PRAEBENDI* sunt itaque Clericis viris per singulos, sicut conspexeritis: simul omnis summa solidi centum praejacentibus „ etc.

§. XCI.

QVID SIT PRAEBENDA A CAROLI M. TEMPORE?

Discrimen *praebendam* inter et *beneficium*, ex quo vtriusque dignoscitur indoles, perspicuum quoque fit ex Caroli M. *Capitularibus*: vbi vetantur, qui sustentare se possent fructibus beneficii sui, vllam partem adtingere earum distributionum, quae alendis pauperibus dicantur: Cui decreto, si obluctentur, iis et *beneficia* auferantur, et *praebendae*. *a*) „ Volumus, atque praecipimus, sicut Synodali, atque Canonica authoritate a Pastoribus sanctae ecclesiae saepissime admoniti sumus, vt Canonici Clerici, qui in ciuitatibus, vel in Monasteriis degunt, qui beneficia habent. vnde victum et vestimentum habere possunt, vt his juxta *Apostolum*, contenti sint, et stipendia fratrum, vnde pauperiores et hi, qui assidue in praedictis locis Domino famulantes excubant, atque ibi assiduum diuinum expellerit officium, vitam sustinent, nequaquam assumant,

a) In *Capitularibus* Regum Francorum addit III cap. 76. edit. Paris. de anno 1640. ap. Pelé.

aut in suis vsibus conuertant: scimus enim, quia absque periculo atque dispendio animarum suarum hoc nullatenus facere possunt. Siquis haec statuta contemserit, vtrisque careat, id est, et *beneficio*, et *praebenda*; atque si gradibus fruitur ecclesiasticis, ipsis priuetur. „ Concordat *Crodegangi* regula. *a*) Per *praebendas* autem heic subintelligi distributiones illas manuales, in aprico est.

Post ea tempora, dum vitae communis superinductae disciplina fuit antiquata, nunc superest nomen *praebendae* in illa siquidem Canonici a saecularibus negotiis, et bonorum administratione semoti erant. Administrabantur autem *a praeposito Aduocato*, *Cellario*, distribuebanturque singulis, ac necessaria pro victu et vestitu praebebantur. Ex quo vitae genere nomen remansit *Praebenda*, quam, vt olim fuerat, *Cabassutius* curatissime exponit.

„ Liquet *b*) non solum in Ecclesiis, quae saeculares vocantur, verum etiam in Monasteriis distinctos jam tunc extitisse *Beneficiarios* a *Praebendatis*. *Beneficiarios* quippe fuisse Officiales amplioris prae ceteris dignitatis, et gradus,

a) Regula *Crodegangi* in Concil. *Aquisg*. de an. 816. firmata, praecipue cap. 120.

b) *Cabassutius* ad cit. mox cap. 120 in Notit. eccles. pag. 388. Citat ille ex *Capitulari* Capitulum 112.; mihi tamen loc. Sup. cit. in Addit. III. est cap. 76.

gradus, quibus villae, ac praedia titulo beneficii, et officii sui erant adfectata, vt ex eorum cultura prouentus ad vitam commodius transigendam perciperent; adeo, vt nihil ipsis opus esset, a communibus Monasterii prouentibus quidquam decerpere, quibus ceteri Fratres choro addicti, aut Ecclesiae, vel Monasterio, quotidiano labore famulantes, alebantur, tum ex mensa communi, tum ex modicis, quae ipsis adtribuebantur, stipendiis. Haec vero ex Communitate ad victum et amictum conlata stipendia dicebantur PRAEBENDAE, atque etiam (vt in priscis quibusdam chartis, ac instrumentis scriptum legimus) PROVENDAE. Eodem refertur, quod proxime sequitur *Capitulum*; a) *quod habet Ecclesia, vel Monasterium, cum omnibus nihil habentibus habet commune, nec aliquid inde ex eis, qui sibi de suo sufficiunt, conuenit erogare, quando nihil aliud sit, habentibus dare, quam perdere.* „ Cui adjungo Capitulum aliud: b) *Nec illi, qui sua possidentes dari sibi aliquid volunt, sine grandi peccato suo, vnde pauper victurus erat, accipiunt.* „ Pergit *Cabassutius.* „ His Canonibus reprimitur Clericorum, et Monachorum beneficiatorum auaritia, qui omne laborum, et ministeriorum pondus sustinebant, aliquid demere, sibique adserere, praesumebant ad PROVENDATORVM, seu PRAEBENDATORVM

V 2

a) Capitulum ap. eundem 113.; mihi 77.
b) Capitulum mihi 78.

TORVM diminutionem, quibus tenuiores parcius alebantur. Haec scite obseruat *Balusius*.

§. XCII.

QVID REI NVNC SIT PRAEBENDA?

Respondemus cum *Barbosa*. *a*) Praebenda *est jus spirituale, recipiendi certos prouentus in Ecclesia, cui praebendatus deseruit, competentes ex officio diuino, tanquam viro de Collegio.* Disparatam a *Canonia* habet indolem. „ *Canonia* siquidem *b*) est jus spirituale, per quod quis habet non solum stallum in Choro, et locum, siue vocem in *Capitulo*, quae sunt propriae, et particulares praerogatiuae Canonici; verum etiam jus ad *praebendam*, et facultatem, actu percipiendi distributiones quotidianas, nisi ignorantia Cantus, vel simile quid obstet. *Canonicatus* itaque est jus, habendi stallum, et locum in Choro ad cantandum, ac vocem in *Capitulo*, proueniens ex receptione, et electione in fratrem. „ Duo etenim distincta in Canonicis suspicimus jura. *Canoniae* videlicet et *Praebendae*. Haec vltima ex *Canonia* suum habet ortum. Definitio modo narrata Canonicis *Capitularibus* duntaxat est adplicanda. Cognitum siquidem omnibus est, eam in toto Praebendae *Domicellarium*, aut *Canoniae in herbis*, vt ajunt, vel *honorariae* haut competere:

a) *Barbosa* de Canon. et Dignit. cap. 12. n. 2.
b) Idem loc. cit. n. 1.

ɔetere: atque in Ecclesiis, vbi praebendae iunt *domicellares*, quamuis qui per *TVRNVM* vocent ad *praebendam*, soli sint *Capitulares*, non amen nominant, nisi ad *praebendam* minorem, eu *domicellarem*; quum nemo vnquam per sal- um euadat *Capitularis*. Interim de praebenda- um varietate apud *Germanos* nostros vsitata, o loci nunc non est, vltro peruagari; siqui- em sat amplus ille campus sit, atque vber- ima pertractandi seges.

§. XCIII.

QVID MODO SIT BENEFICIVM?

Ab operis statim ingressu de generali *bene- ficii* notione, ac indole pertractauimus. §. 1. seq) Quid nunc sit rerum apud *Canoni- tas*? Responsio est: Beneficium ecclesiasticum n hodierna Disciplina est *Jus perpetuum, per- ipiendi fructus ex bonis Ecclesiae Clerico concessum b sacrum ministerium, auctoritate ecclesiastica con- titutum.* Latius patet, quam *Praebenda*, atque anquam *genus* sub se eandem, vt *speciem*, re- ɔicit. In quantas hoc genus abeat sui diui- ones, norunt Juris ecclesiastici expertes: c quamuis per plurimas vagetur sui *species*, on tamen ab omnibus aequalis participatur atio, ac natura: exemplum sunto beneficia *anualia*: *Vicariae temporales* etc. Pro scopo no- ro obiter haec tetigisse sufficiat. Ad *Cano- stas* heic remeandum; apud quos non inju- ında reperies diuerticula.

 CAPVT XIII.

CAPVT XIII.

Exempla TVRNI tum *majoris*, tum *minoris*, CONCORDATORVM epocham anteuertentia.

ARGVMENTVM.

Paragraphus 94. Turni majoris exemplum ab saeculo decimo quarto productum.

95. Aliud Turni majoris exemplum.

96. Aliud Turni, tum majoris, tum minoris exemplum.

97. Iterum aliud vtriusque Turni ante Concordata.

98. Exemplum Turni minoris.

99. Denuo aliud Turni minoris ante Concordata.

§. XCIV.

EXEMPLVM TVRNI MAJORIS AB SAECVLO DECIMO QVARTO PRODVCTVM.

Exemplis nunc agendum est, quibus enarratae de TVRNI oeconomia apud *Germaniae* Ecclesias consuetudines clariori explanatione inlucessant. Tempestiue vero heic delabimur ad tempora *CONCORDATORVM* originibus anteriora, a quibus saepe laudatus TVRNORVM vsus sua recenset cunabula. Praestantissimum vero, primumque, quod in Chartis, publici juris factis, reperi, pro jure TVRNI *Capitularis* documentum sese prodit ad saeculi decimi quarti exordium, quod, velut aliam ex subsequentia longe majorem eo

eo saeculo, indiciis prorsus indubitatis arguunt aetatem. Complectitur illud ordinationem circa nominationes ad Canonicatus in Ecclesia S. *Andreae Coloniae.*

Ibi. *a*)„ In Nomine Domini Amen. Vniuersis presentes litteras visuris et audituris Decanus et Capitulum Ecclesie S. *Andreae Colon.* salutem cum noticia veritatis. Dudum in Ecclesia nostra a Predecessoribus nostris laudabilis et honesta consuetudo extitit obseruata videlicet quod fratres Capituli nostri quilibet secundum gradum introitus sui ad Ecclesiam prefatam in electionibus Canonicorum ad prebendas, dum vacabant, a Capitulo nostro consueuerunt in suis precibus exaudiri, et personas ydoneas ad prebendas tunc vacantes caritatiue promouere. Quia vero ex ejusdem consuetudinis omissione seu abjectione postmodum prebendis vacantibus in ipsa Ecclesia, si Magnatum preces pro ipsis prebendis rogantium non exaudiebantur, Capitulum ipsum indignationem eorum incurrebat, aliquoties etiam fratres Capituli inter se concordare nequẽtes plures Personas ad prebendam vnicam elegerunt, et ex hoc Eeclesia ipsa tam in personis, quam rebus damna

 et

a) Est de anno 1322. apud *Würdtwein* Subs. Diplom.: Tom. 3. a pag. 62. in crastino S. *Laurentii.* Quae omnia ab *Henrico* Archiepiscopo *Colon.* comprobata, ac confirmata conspiciuntur in fine.

et grauamina, ficut ex preteritis adhuc apud nos patet, plurima eſſe perpeſſa, ad hujusmodi vero indignationes et grauamina amodo preuenienda, vocatis adhoc ad certam diem ad tractandum de reſumptione conſuetudinis ejusdem, et ordinatione ſuper eadem facienda omnibus noſtris Concanonicis, qui debuerunt, voluerunt et commode potuerunt hujusmodi tractatibus intereſſe, deliberatione diligenti prehabita, et concorditer et vnanimiter decreuimus per Nos prelibatam antiquam conſuetudinem et obſeruantiam imitatione conſuetudinis vicinarum Eccleſiarum fore reſumendam, ipſamque ex nunc innouamus, reſumimus, et obſeruare promittimus per preſentes, ordinantes vt ex nunc in antea quilibet noſtrum in ſacris exiſtens a Seniore vſque ad juniorem ſecundum gradum ſui introitus pro perſona ydonea ... poſſit petere, vt in Canonicum et Confratrem Eccleſie noſtre recipiatur, et Capitulum ipſum exaudiat, ac prebendam ſic recepto, dum vacauerit, ſecundum petentis gradum competentem ſibi conferre teneatur, nec in hoc quisquam taliter recepto ſe opponat, alias ſe opponens ſeu opponentes, quod communiter ex nunc inter nos ſub pena contra hanc conſuetudinem Venientium eligimus et acceptamus, non ſolum quoad electionem ſeu collationem prebende tunc vacantis, verum etiam in aliis vacaturis electionibus et tractatibus

tibus Capitularibus, diebus quoad vixerint, eo ipso voce Capituli in nostra Ecclesia sit priuatus. . . si vero persona recepta non esset debite etatis ad prebendam sacerdotalem obtinendam, et talis prebenda sacerdotalis vacaret, proximior in ordine sequenti receptorum habens etatem debitam in hoc casu prebendam ipsam poterit acceptare, saluo prefato minoris etatis existentis gradu suo in alia sibi competere vacatura. Si etiam nullus receptorum prebendam sacerdotalem acceptare vellet, tunc ipsius collatio ad commune Capitulum pertinebit. „ etc.

Quo ex statuto ea, quae nunc adponimus, notatu dignissimo obcurrunt. *Imo.* Quod ea consuetudo non recens, sed eo jam aeuo vetustissima fuerit. *IIdo.* Quod nominandi ad praebendam vacantem facultas obtigerit cuilibet secundum seriem, qua quis illam ad Ecclesiam fuerat receptus, *secundum gradum introitus sui ad Ecclesiam.* Datum itaque nominationi fuit initium a *Seniori*, quem excepit post eum proximi ad Ecclesiam susceptus; atque sic deinceps. *IIItio.* Quod ab ea consuetudine subin fuerit recessum; idquod non leuia incommoda, indignationem praeprimis Magnatum Capitulo parturiebat. *IVto.* Suborta etiam inde est fratrum discordia, quae, suscitato eo nominandi more, auerruncaretur: *Vto* idque potissimum, quod vicinis quoque Ecclesiis mos ille stabilis foret, ac dudum probatus;

batus; ac proin heic in S. *Andreae* Ecclesia readsumendus. En pervulgatam non vna duntaxat in Ecclesia, sed communem consuetudinem! cui *VIto* sese posthac obponentes praeter spem *Capitulares* pro tempore vitae suae voce excidant sua in qualibuscunque *Capituli* tractationibus. *VIImo.* In ordinationes istiusmodi seruandas, quicunque in fratrum Canonicorumque numero inseri, sorte gauisus fuerit, jurabit. *VIIImo.* Cunctis *Capitularibus* sua nominandi vice pro ordine defunctis, a *Seniore* reincipietur. *IXno.* Siqua petente, seu nominante (*TVRNARIO*) nominatus fuerit, hicque nominatus vita decesserit sua: aut idem mutationem status in suum induceret animum, *petitioni*, seu *vicibus TVRNARII* jam foret factum satis, neque nominare alterum loco defuncti idem *Turnarius* posset; neque permutaturus statum, qui erat receptus, alterum in suum posset subrogare locum, quum non *jus in re*, sed *ad Rem* duntaxat illi partum fuisset. *Xmo.* De carente aetate debita, ad sacerdotium requisita, textus est apertus; cui hoc adhuc addendum post verbum *poenitebit*: „ Et tenebitur receptus, si est in prouincia, infra mensem post vacationem prebende per se ipsum eam recipere, si extra prouinciam fuerit intra tres menses legitimo impedimento cessante. „ *XImo* statuuntur adhuc quaedam alia, vtpote, quod *Precistis* locus prae ceteris sit relinguendus: item de casu, si lis super praeben-

praebenda *a Turnario* conferenda suscitanda foret. etc. etc. Vide *Würdtvveinium*.

§. XCV.

ALIVD TVRNI MAJORIS EXEMPLVM.

Aliud *TVRNI* majoris vestigium plus vno saeculo *CONCORDATIS* anterius subgerit Ecclesia collegiata B. V. *Mariae* ad *gradus* apud *Moguntiam. a*) Ibi. Adtendentes ... quanta retroactis temporibus tam in spiritualibus quam in temporalibus propter assumpcionem et eleccionem personarum quandoque minus potencium quandoque minus liberatarum et ydonearum ad Canonicatus et prebendas ejusdem nostre ecclesie ad importunas preces et instancias Magnatorum ipsa nostra Ecclesia pericula et incomoda est perpessa et quod disciplina choralis periit et diuinus cultus est diminutus ex eo quod quandoque hujusmodi persone quibus hujusmodi Canonicatus et prebende sunt collati et ad eos assump-

a) *TVRNVS* hic aetatem ab anno 1337. numerat apud *Würdtvvein* Tom. 1, Subsid. dipl. a pag. 204. a toto Capitulo, omnibns et singulis Capitularibus praesentibus, stabilitus. „ Nos *Fridericus* Decanus *Iohannes* Scholasticus totumque Capitulum .... premissa in nostro Capitulo voluentes sepius et reuoluentes multis Capitularibus tractatibus inter nos prehabitis „ etc. Nec mirum: Res etenim ibi vertebatur singulorum: Nullius igitur negligi poterat consilium: Nullus praeteriri *Capitularis*.

assumpti vel de eorum potencia confisi vel alias ignari noluerunt et non potuerunt in diuinis officiis prout locus et ordo ac tempus requirebat ministrare aut alias deseruire nec ad hec potuerunt juxta consuetudines et statuta ipsius ecclesie coherceri, nos.... ad obuiandum predictis dampnis et incommodis nec non ad honorem et vtilitatem dicte ecclesie nostre et discipline Chori obseruantiam ac diuini cultus conseruacionem et argumentum omnes et singuli in hoc concordauimus pari consensu et vnanimi et vnanimi voluntate nemine dscrepante et hac in perpetuum valitura ordinacione statuimus volumus et presentibus litteris *a*) ordinamus vt omnes et singuli Canonicatus et prebende ejusdem ecclesie quandocunque et quotiescunque imposterum vacaturi per Decanum et Capitulum ipsius nostre ecclesie ecclesie seu per personas presentes in ac de nostro Capitulo existentes absentibus non vocatis nec etiam aliquatenus exspectatis ad peticionem *singularum personarum* dicti Capituli primo videlicet *Decani* et deinde aliorum Prelatorum et Canonicorum *Capitularium* in assecucione prebendarum ecclesie nostre seniorum et priorum secundum ordinem *successiue* dilacione contradiccione et impedimentis quibuslibet cessantibus vice et nomine prefati nostri Capituli conferantur. *b*) Ita videlicet

a) Heic ordo instituitur conlationis.

b) En *TVRNARII* in beneficiorum conlatione vicibus *Capituli*, cujus agunt nomine, defunguntur!

delicet quod ille quem tempus duorum menſium a tempore noticie vacationis hujusmodi Canonicatus et prebende computandum pro vna perſona ydonea et litterata in quo petentis conſcienciam oneramus petat et petere poſſit et debeat ejusque preces per Decanum et Capitulum ſeu perſonas Capitulares preſentes etiam ſi tres duntaxat exiſterent quas in preſenti caſu vices totius Capituli repreſentare volumus debeant modis omnibus vt prefertur exaudiri, *a*) Verum ſi aliquem ex dicto noſtro Capitulo quem tunc ordo tetigerit tempore vacacionis aliquorum Canonicatus et prebende et peticionis per ipſum faciende pro hujusmodi Canonicatu et prebenda ex quacunque cauſa abeſſe contigerit eidem talis ſua abſencia prejudicare non poterit neque valeat extra locum et ſimiliter exaudiri, ſi autem eundem in tali loco eſſe contigerit quod vacacionem dictorum Canonicatus et prebende non poſſit infra duorum menſium ſpatium ad ipſius noticiam deuenire, tunc idem

a) *Capitularis* cujuscunque nominatio vocatur *Preces*: Aſt hae *preces* longe alterius exiſtunt indolis, ac *preces primariae*, vtpote quae ſemel tantum queunt interponi: Aſt *jus TVRNI* ſaepius, ac vix non ſingulos in annos obtingere *TVRNARIO* poteſt, velut docebit *TVRNVS ERRANS*; duratque ille toto *TVRNARII* vitae tempore, licet non pro omni temporis illius ſpatio. Ordinatur quoque, quid de abſentibus ſit ſtatuendum.

idem absens exspectabitur per Capitulum per alios duos menses predictos duos immediate subsequentes, infra quos si personaliter venire non valuerit per suas certas et indubitatas litteras pro aliqua persona ydonea ad tales Canonicatum et prebendam per Capitulum recipienda et admittenda poterit supplicare cujus preces penitus debent exaudiri ac si presens esset vt prefertur. *a*) Porro si talis quem tunc ordo petendi tetigerit pro Canonicatu et prebenda tunc vacantibus infra quatuor mensium spatium a tempore vacacionis hujusmodi computandum petere scienter negligeret seu non curaret ex tunc jus petendi quod sibi tunc compecierat ad alium suum successorem proximum Capitularem in assecucione prebende seniorem illico deuoluetur. *b*) Insuper si idem petens per potenciam vel prouisionem Apostolicam vel alias quocunque modo absque culpa sua impediretur in peti-

a) *Tempus vacationis notae.* Existimamus, esse tempus notitiae vacationis in loco beneficii; inde enim absenti, cui notitia istiusmodi facile subduci posset, aut non ita expedite communicari duo alii indulgentes menses.

b)In *Turnarium* vero negligentem statuta ibidem animaduertitur poena: quae dispositio non culpabili nil adfert praejudicii. Denique in fine additur. „ *Actum in loco Capitulari ecclesie nostre* „ *etc.* Quo innuitur, statuenda per *Capitulum* in loco non qualicunque pertractanda esse.

peticione ſua quo minus effectum debitum ſortiretur illi ſaluum erit jus petendi pro aliis Canonicatu et prebenda proxime vacaturis. „

§. XCVI.

ALIVD TVRNI TVM MAJORIS, TVM MINORIS EXEMPLVM.

TVRNI *majoris* ſimul et *minoris* exemplum praebet eccleſia *Moguntina* B. V. M. *ad gradus*. *a*) Ibi. „In nomine Domini Amen.... Nos *Hermannus* de *Bensheim* Decanus.... *b*) Canonici Capitulares.... notum facimus vniuerſis per preſentes quod nos die datarum preſentium vna cum venerabili Domino *Iohanne de Lyſura* prepoſito et Canonico Capitulari dicte eccleſie in noſtro generali Capitulo capitulariter etiam ad hoc vocati et congregati et Capitulum ipſius eccleſie ea vice facientes et repreſentantes Dominis *Petro Ortbenberg* et *Henrico Masheim* etiam noſtris Capitularibus Concanoni-

a) Eſt de anno 1443. Tom. 4. *Wurdtwein* a p. 207. vbi *Turnus* prorſus nouiter eſt erectus. Illic enim ex antiqua conſuetudine beneficiorum collatio communibus Capitularium ſubfragiis ſuberat. Qui mos aliam retro aetatem non reſpicit, niſi tempus, quo ſecundum *Crodegangi* praeceptiones viuebatur, a quo conuiuendi genere originem traxerat.

b) Si Decanum comprehendas, recenſentur nouem Capitularium praeſentium nomina, duobus *Petro* et *Henrico*, qui poſtea vt abſentes vocantur, omiſſis.

nonicis tunc in remotis agentibus *a*) considerantes Predecessores nostros circa diuinum cultum ac pacificum statum ecclesie et personarum plurimum fuisse attentos et presertim consideranimus *b*) circa collationem anonicatuum et prebendarum aliorumque beneficiorum ad ecclesie nostre Capitulum communiter spectantium ne inter eos odia et rancores suscitarentur per ipsos fuisse prouisum ponderantes etiam quod negotia et cause ad collegia vel vniversitates ecclesiarum spectantia maxime beneficiorum ecclesiasticorum collationes prouisiones vel alie dispositiones raro concorditer fieri consueuerunt quodque propter hoc lites et discordie nec non odia et rancores in nostro Capitulo et inter personas ejusdem sepius proue-

a) Videlicet duo illi in longinquis degentes interesse non poterant; quantumuis alias eosdem interesse oportuisset, quod ibidem negotia tractarentur, et jura singulorum. Vnanimi etiam consensu, ac nemine prorsus contradicente, vt narrat contextus, jura illa diuisim cuilibet competentia stabilita sunt, ita quidem, vt amborum illorum absentium aequalis fuerit habita ratio.

b) Quae non minima olim fuerat bonorum Capituli, seu ecclesiae inter Canonicos diuidundorum caussa, eadem et ipsa heic subintrabat, nempe vt odiorum sementa subfocarentur, et profundiores charitas ageret radices, atque eo pacto consuetius ecclesiarum prospiceretur incolumitati.

prouenerunt animarum pericula alieque inconuenientie pullulabant diuino cultui onerose, prefatorum igitur predecessorum nostrorum vestigiis inherentes ac cupientes premissis et aliis pluribus attentis pro commodo et salutari statu ecclesie nostre ac pace et tranquillitate inter nos firmiter conseruanda et precipue in diuini cultus propagationem felicem prefatis insolentiis periculis et incommodis que etiam de cetero verisimiliter possent insurgere nisi per statuta et ordinationes rationabiles caueantur et presertim circa Canonicatuum et prebendarum ecclesie nostre aliorumque beneficiorum quorum collationes prouisiones seu queuis alie dispositiones de antiqua et approbata ac hactenus pacifice obseruata consuetudine ad Capitulum ecclesie nostre communiter spectare consueuerunt et hodie ad nos et Capitulum nostrum spectant et pertinent disposicionem pacificam prouidere pari et vnanimi consensu et de communi omnium nostrum voluntate nemine discrepante aut contradicente statuimus et ordinauimus et voluimus .... et ordinamus quod omnes et singuli Canonicatus et prebende ecclesie nostre quandocunque et quotiescunque imposterum simpliciter vacaturi a singularibus personis Capitularibus prenominatis Capituli nostri prelibati singulis personis ydoneis quas sibi singuli Capitulares predicti ad hoc nomi-

 nare

nare curauerint tocius Capituli nomine conferantur. Ita videlicet quia Prepositus juxta adducta et conclusa in vnione Canonicatus et prebende prepositure ecclesie nostre facta vt simplex Canonicus in nominatione debet collocari *a*) Iamque Domini *Hermannus* Decanus *b*) .... inde vero et vltimo Dominus *Ioannes de Lysura*.... ad Canonicatus et prebendas de cetero sigillatim et simpliciter vacaturos singulas abiles et ydoneas personas vsque in finem nominabunt sicquod ille quem ordo nominandi contigerit ad Canonicatum et prebendam ecclesie nostre pro tempore vacantes personam abilem et ydoneam coram duobus vel tribus Capitularibus ecclesie nostre, in Canonicis infra tres dies a tempore note vacationis in eadem ecclesia nostra per se vel per procuratorem suum ad hoc legitime constitutum nominare teneatur *c*) .... Volumus etiam et ordinamus quod si ille quem ordo tetigerit

a) Singulare quid heic obcurrit: Praeposituraе videlicet conjunctam fuisse praebendam, ac Canonicatum simplicem, qua dignitas illa per se non gaudet.

b) Sequitur in contextu successiua Collatorum series ex ordine recensita duobus illis absentibus simul connominatis.

c) Vltimum locum nactus est *Praepositus* ob vnitam nouiter cum Praepositura praebendam simplicem, quo pacto contigit, vt quoque ipsi jus obueniret *TVRNI*, quo vt *Praepositus* mansisset destitutus.

gerit nominandi personam ydoneam ad Canonicatum et prebendam vacantem pro tempore infra dictorum trium dierum terminum per se vel procuratorem suum hujusmodi nominare neglexerit et distulerit vel noluerit, et eum immediate sequens etiam nominare non curauerit ex tunc sine prejudicio ejusdem sequentis potestas disponendi de hujusmodi Canonicatu et prebenda sic vacantibus ad Capitulum deuoluatur et talis carebit potestate nominandi in futurum harum litterarum vigore nisi propter reseruationem generalem notoriam Canonicatus et prebende personam nominans duceret ista vice supersedendum et hoc casu volumus sibi ad vacaturus Canonicatum et prebendam reseruari. „ *a*) sequuntur postea illa, quae in casu adpellationis gerenda sunt, agendaque; cujus rei textum, ne plus aequo diffundamur, omitto. Atque ita finiunt dispositiones circa *Turnum majorem* nouiter erectum.

Quae *Turnum* contingunt minorem, sequentia praecipiuntur, probe custodienda. „

X 2 Ordi-

a) Infra illorum dierum angustias coarctabatur ea conferendi facultas, ac illius exercendae modus, adjecta simul committendae negligentiae poena. Alibi vero sex *TVRNARIO* currere menses jure communi statutos, quorum infra spatium ad vacantem. Canonicatum queat nominare, non vna probat ecclesiarum praxis. Ad cujuslibet denuo ecclesiae vsum recurrendum est.

Ordinationem quoque an et de beneficiis *aliis infra* et *extra* Ecclesiam nostram situatis et ad communem Capituli ecclesie nostre collationem prouisionem presentationem seu quamuis aliam dispositionem spectantibus exceptis dignitatibus quibus per electionem prouideri consueuit nec non officio. *a*) Custodie volumus per omnia vt in Canonicatibus et prebendis Vacaturis superius est statutum conformiter obseruari. . . In his tamen vnam ex Vicariis in Ecclesiam nostram quam primo vacare contigerit si tempore vacationis per Capitulum id concorditer deliberatum fuerit ac Capellam in *superiori Wilbach* altare in *Hilbersheim* altaribus in *Wynheim* altare in *Beekenheim* excipi volumus quoad communem Capituli nostri dispositionem absque alicujus nominatione presentibus reseruamus per premissam quoque ordinationem et statutum Prelatis officiatis aut Canonicis dicte Ecclesie presentibus et futuris in juribus ipsorum conferendi alia

a) Colligimus inde, custodiam, nec *dignitatem*, nec *Personatum* sed *officium* existere. Beneficia *Turni minoris* potissima sunt *Vicariae*, *Altaria*, *Capellae*. Istiusmodi igitur in modum decretus fuerat pridem illa in ecclesia *TVRNVS*: qui, vtrum in nostram vsque aetatem eandem protraxerit nominandi rationem, studiosus rerum indagator poterit perscrutari. Nostrum duntaxat intererat, in vetustiorem, quam est *CONCORDATORVM* epocha, hujus disciplinae oeconomiam paullo curatius animo intendere.

alia beneficia ad collationem ... ſpecialiter ſpectantia nolumus in aliquo derogare. .. Acta ſunt hec ſub anno Natiuitatis Domini milleſimo quadringenteſimo quadrageſimo tertio feria quarta poſt feſtum Conceptionis B. Marie V. glorioſe.,,

§. XCVII.

PRODVCITVR DENVO ALIVD TVRNI MAJORIS ANTE CONCORDATA EXEMPLVM, CVI TVRNVS MINOR ADNEXVS EST.

Non pigebit vlteriores Antiquitatis de *Turno* guſtare delicias, quas ſimiliter propinat Eccleſia *Frideslarienſis. a)* Ibi. „ Nos *Apollo Kazman* Decanus, *Nicolaus Trolte* Scholaſticus, *Conradus Schaufus* Cantor (recenſentur Capitulares ſinguli, ſedecim numero ... confitemur et notum facimus vniuerſi et pro nobis et pro noſtris ſucceſſoribus deliberauimus et cenſuimus inter Nos charitatem et Concordiam adaugere noſtrisque Eccleſiae et Capitulo de pacis tranquillitate prouidere quoad beneficia eccleſiaſtica ad noſtram Decani et Capituli praedictorum communem collationem, prouiſionem, praeſentationem ſeu quamuis aliam diſpoſitionem ſpectantia in hunc qui ſequitur modum; videlicet, quod quoties aliquos Canonicatum et praebendam

 in

a) Eſt de anno 1445. ap. Würdtvvein cit. Tom. 4. pag. 145. ſeq.

in dicta nostra Ecclesia ex nunc et in antea vacare contigerit ad collationem, prouisionem, praesentationem seu quamuis aliam dispositionem dictorum Decani et Capituli pertinentia, ex tunc ego *Apollo* Decanus incipere et Nos alii Praelati et Canonici superius successiue nominati juxta ordinem praedictum consequenter vnus post alium, quoties opus erit, aliam personam habilem et idoneam de ipsius nominantis vel pari aut meliori seu honestiori parentela existentem ad hujusmodi vacantem Canonicatum et praebendam nominare et per Nos communiter eosdem Canonicatum et praebendam hujusmodi nominato cum plenitudine juris Canonici conferre debemus pure propter Deum... Si vero Corporale aut sensuale vitium hujusmodi appareret, ex tunc idem nominans magis idoneum in locum repulsi modo supra tacto poterit numerare; si etiam hujusmodi nominato et per Nos prouiso super hujuscemodi Canonicatu et prebenda litem moueri contingeret, tunc idem nominatus et prouisus deberet se quando melius posset judicialiter defendere vsque ad tres definitiuas sententias inclusiue, et si per tres definitiuas sententias hujuscemodi Canonicatum et Praebendam sibi abjudicari et euinci contingeret, ex tunc idem nominatus post diligentem defensionem succumbens vt praefertur alios Canonicatum et praebendam ad Nos et nostram dispositionem

em communiter ſpectantes et pertinentes;
uousque ter judicialiter vt praemittitur per
'es definitiuas ſententias adjudicatorias ſuc-
umberet non vltra tertiam collationem ex-
›ectare et toties prouideri deberet modo
ıpra tacto... Poſtquam vero nos Praela-
et Canonici ſupra dicti omnes et ſinguli
ıcceſſiue vt praefertur nominati qui ſuper
ixerimus modo praefato nominauerimus
: tunc et ſtatim antequam hujusmodi nomi-
ationis ordo ad alios Capitulares de prae-
:nti numero non exiſtentes protendatur, a
›ecano ejusdem Eccleſiae qui erit pro tem-
ore, reincipi, ſubſequenter a Scholaſtico
: Cantore dummodo tales Praelati Canonici
apitulares exiſtant, et non alius, ac dein-
e a Canonicis Capitularibus tunc exiſtenti-
us, qui tunc omnes et ſinguli per ordinem
›litum deſcribi debent et vnus poſt alium
ontinuari et finiri debebit modo et forma
raelibatis, atque poſtquam omnes et ſin-
uli tunc Capitulares in principio hujusmo-
i ordinationis exiſtentes nominauerint, tunc
›rma et modus nominationis reincipi et con-
nuari juxta ordinem praetaxatum debebant
c taliter quoties opus fuerit, firmiter in per-
etuum obſeruari. Si vero per ſedem Apo-
:olicam aut Generale Concilium aliqua Prae-
enda aut aliud beneficium eccleſiaſticum ad
'ollationem noſtram communiter pertinens
eſeruari contigerit, aut reſeruetur ſeu in

 Turnum

Turnum Apoſtolicum aut alienum a Turno ordinario ceciderit, ita quod de praebenda vel beneficio hujusmodi diſponere authoritate ordinaria non valeamus et propterea ille quem tunc Nominationis ordo tangeret, nominare recuſaret de tali praebenda ſeu beneficio Decanus et Capitulum iſta vice communiter diſponere debebunt prout dictae Eccleſiae vtilitati magis videbitur congruere, et idem nominationis ordinem habens ad nominationem proximae praebendae ſeu beneficii vacaturi proxime facultatem nominandi debet exſpectare et habere dolo et fraude ſeclusis. Inſuper ſpecialiter ordinauimus... et ordinamus, quod quilibet noſtrum ordinantium praedictorum ſiue Praelatus ſiue Canonicus exiſtat, quem ordo nominationis tetigerit, poterit quantocunque dum vixerit et Canonicus Capitularis in dicta noſtra Eccleſia extiterit, aliquem juxta modum et formam praetaxatos ad praebendam proxime vacaturam nominare et hujusmodi nominatus ad talem praebendam, dum vacauerit admitti, nominantis morte poſt nominationem interuenta et contradictione qualibet non obſtante. „ *a*) Poſtea ſequitur reſeruatio

a) Exemplum hoc eſt *nominationis vtilis*, cujus ſupra indolem breuiusculis tetigimus (§. 89). Illius igitur vſus non ita eſt recens; atque easdem cum *Turno* originis ſuae cauſas ac motiua in laudata charta complectitur; quamuis, vt antea monuimus, rem hanc fori noſtri facere, haut abs re detrectemur.

tio quaedam ſex Vicariarum propriarum, quae *Plebaniae* ſolebant nuncupari, ad Communem totius Capituli nominationem pertinentium, atque *Turno* non ſubjectarum. Denique agitur de *Turno* etiam *minore*, quantum videlicet ad altaria, Capellas, Eccleſias parochiales adtinet, ſinuato eodem prorſus ordine, quem in *Turno majore* ſtabilire conlibuerat, auſpicium capiendo a Decano, atque ex ordine deinceps per ſingulos Capitulares; „ quo finito *a*) ex tunc Decanus et Canonici Capitulares prout tunc tempore nouae inchoationis extiterit in Capitulo ſucceſſiue vnus poſt alium re incipere nominationem hujusmodi continuare et finire debebunt totiesquoties opus fuerit talis modi ordine in perpetuum et inuiolabiliter obſeruato. „

Ad rei hujus dilucidationem animaduertitimus 1mo; Cauſſa hujuscemodi *Turni* diſciplinae exponitur, quae eſt charitas, ac cultus diuini ſtudium. 2do Siquis fors ſiue ex corporis ſiue ex ſenſuum defectu repulſus fuerit, a nominante, ſeu *Turnario* alius, qui idem recipiat beneficium, nominetur. 3tio Si ſi cui moueatur Lis, ac tertia etiam ſententia minus ſibi propitia exſpectata ſuccubuerit; conferendae ejusdem praebendae, qua ille excidit, jura ad capitulum in communi re-

X 5 uer-

a) Ex his contextus verbis quaedam etiam in *Turno minore* renouatio innuitur.

uertentur. 4to prae coeteris ordo ad *Decanum*, poſtea *Scholaſticum*, deinde *Cantorem*, qui Praelati nuncupantur, ſpectabit; reliquis Capitularibus ex ordine ſucceſſuris. Si tamen hi tres primi Capitulares extiterint, ex quo diſpiciamus, ad *Praelaturas adſumendos*, atque cantoriam de neceſſitate non fuiſſe *Capitulares*, penes quos tamen ſolos conferendi praebendas relicta fuerat poteſtas. Infra (§. 104 etc.) licebit conſpicere, alibi ſubin Capitulares non vt Praelatos, ſed vt Canonicos conferre Praebendas. Id quod frequentiſſimum eſt in Eccleſiis non paucis inſignibus collegiatis in hodiernum etiam diem, in quibus Praepoſiti juribus *Turni* extorres eſſe jubentur Inluſtres nihilominus Praepoſiti Inter Praelaturas hodie ſimiliter locum habet *Decanatus*, qui in *Germania* praecipue dignitas eſt eccleſiaſtica: *Scholaſteria* autem vel *Cantoria* vltra *Perſonatus* non protenditur honores. 5to. Praepeditus menſe Papali *Turnarius* nihil amittit, relicto eidem loco pro proxima, ſi obtigerit, vacatura. Singulari heic animaduerſione digna videntur verba: *Si vero per ſedem Apoſtolicam aut generale concilium* . . . praebenda aut aliud *beneficium reſeruari contigerit etc.* Decantatisſima tunc fermentabat controuerſia *Eugenium* IV. PP. inter et Concilium *Baſileenſe*; et inde fors minus ad Papae ſubin in *Germania* adtendebatur reſeruationes, ita, vt ratione in

textu

textu propoſita Capitulum in communi ſuas in conlationibus partes haut negligeret. 6to. *Turni* renouatio quaedam exponitur: de qua plura dabimus infra. §. 102.

§. XCVIII.

EXEMPLVM TVRNI MINORIS ANTE CONCORDATA.

Exemplum *Turni minoris* eſto illud in eccleſia Collegiata *Mogunt*. B. V. *Mariae* ad *Gradus*. *a*) Ibi. „ In nomine Domini. Amen.

Quoniam ſaepe multa negotia ad Collegia vel vniuerſitates ſpectantia preſertim eccleſiaſticorum beneficiorum collationes plus debito retardantur propter quod interdum fidelibus animabus inſurgant pericula alieque inconuenientie pullulant diuino cultu oneroſe, hinc eſt quod nos *Fridericus Decanus Iohannes Scholaſticus* totumque Capitulum .... pari conſenſu et voluntate vnanimi concordauimus, vt omnia et ſingula beneficia eccleſiaſtica ad collationem vel preſentacionem ſeu quamuis aliam diſpoſitionem noſtram communiter ſpectantia, ex nunc quotiescunque impoſterum vacatura exceptis Canonicatibus ejusdem noſtre eccleſie et prebendis ac dignitatibus, perſonatibus et officiis nec non quibusdam certis beneficiis ſubnotatis

a) De anno 1335. Quarto Kalendas Maii apud *Würdtwein* Tom. 1. Subſid: Dipl. p. 209. ſeq.

tatis per Decanum et Capitulum dicte nostre ecclesie seu per personas presentes in ac de nostro Capitulo existentes absentibus non vocatis nec aliquatenus expectatis ad peticionem singularum personarum dicti Capituli primo videlicet Decani et deinde aliorum Prelatorum et Canonicorum Capitularium in assecutione prebendarum ecclesie seniorum et priorum secundum ordinem successiue dilatione, contradictione et impedimentis quibuslibet penitus cessantibus vice et nomine prefati nostri Capituli conferantur, ita videlicet quod ille quem ordo tetigerit, aliquo vacante beneficio infra tempus duorum mensium a tempore noticie vacationis hujusmodi beneficii computandum pro vno sacerdote vel alio ydoneo qui infra tempus a jure statutum ad sacros ordines prout ejusdem vacantis beneficii onus requirit, promoueri valeat, petat ac petere possit et debeat.... Verum si aliquem ex dicto nostro Capitulo quem tunc ordo tetigerit, tempore vacacionis alicujus beneficii et petitionis per ipsum pro hujusmodi beneficio faciende ex quacunque caussa abesse contigerit, eidem talis sua absentia prejudicare non poterit neque debet, quin ipse pro beneficio hujusmodi petere valeat extra locum, si autem eundem in tali loco esse contigerit, quod vacacio dicti beneficii non posset infra dictorum duorum mensium spacium ad

ad ipſius noticiam deuenire, ex tunc Capitulum noſtre eccleſie hujusmodi beneficium alicui ydoneo Clerico commendabit quo vsque dictus abſens perſonaliter vel per litteras ſuas certas et indubitatas pro aliqua perſona ydonea cum tali beneficio beneficianda duxerit ſupplicandum. Porro ſi talis quem tunc ordo petendi tetigerit pro beneficio hujusmodi infra duorum menſium ſpacium petere ſcienter negligeret ſeu eciam non curaret ex tunc jus petendi .... ad alium ſuum ſucceſſorem proximum Capitularem in aſſecutione prebende ſeniorem illico deuoluetur. Et ſi idem petens per potenciam vel prouiſionem Apoſtolicam vel alias, quocunque modo impediretur in peticione ſua, quo minus effectum debitum ſorciatur, illi ſaluum erit jus petendi pro alio beneficio proxime vacaturo. Denique ab hac diſpoſitione, et *Turni* ordine eximuntur quaedam exiguorum tenuiumque fructuum beneficia; ac fit concluſio.

Quam in rem ſequentes adjecimus animaduerſiones.

Imo. Statuti imprimis *Turni* in medium profertur ratio. Ab iſtius modi autem ſtatuto extorres ſint Canonicatus, prebendae, coetera; et inde ordinatio iſta *Turni* duntaxat *minoris* indolem induit: ſimiliter ſingularia

gularia quaedam Decani, aliorumue jura relinquuntur intacta, integraque.

IIdo. Per *verba in ac de nostro Capitulo existentes* Capitulares notari praesentes, persuadet ly *in Capitulo,* quod absenti adplicari profecto nequit.

IIItio. Initium ducitur ab *Decano*; quem coeteri excipiunt *Praelati*: hos vero *Capitulares* reliqui, prout ordo senii tulerit.

IVto. Iura *Turnarii* heic in duorum mensium decursu exolescunt.

Vto. Ætatis simul ratio haberi decernitur pro onere, quo quemcunque defungi, beneficii natura poposcerit: e. g. Si Vicaria aut quodlibet aliud beneficium inter reliqua onera curam sibi animarum adnexam recensuerit, beneficiarium substituendum annorum oportuit esse viginti quinque inchoatorum ex concilii *Lateranen*, *III. a*) „ *Inferiora etiam ministeria vtputa Decanatus, Archbidiaconatus et alia, quae curam animarum habent annexam, nullus omnino suscipiat, nisi qui jam* 25. *aetatis annum attigerit.* Et *Lugdunensis II.* „ *b*) *Is etiam, qui ad bujusmodi regimen assumetur, vt gregis sibi crediti diligentius gerere curam possit in parochiali ecclesia, cujus rector exiterit, residere personaliter tenetur,* et

a) De anno 1179. Sub *Alexandro* II. can. 3.
b) Sub *Gregorio* X. de anno 1274. can. 13.

; infra annum a sibi commissi regiminis tempore umerandnm se faciat ad sacerdotium promoueri. 'ost tria illud saecula instaurauit Tridentinum) Sunt tamen frequentissima ecclesiarum :atuta, quibus praebenda apitularis quaecunque, siue curam simul complectatur aniiarum, siue non, Presbyteratum jam jam ibponat, ac ante postulet susceptum, ac er consequens legitimam ad sacerdotium etatem, quibus conciliorum praefatorum 'anones nihil volunt adferre praejudicii. espiciendum siquidem ibi est tum ad Conliorum potissimum generalium, tum statutoım particularium praeceptiones.

'Ito. Exceptio heic est a regula superiori: esentes in ac de nostro Capitulo: Haec et pluma reliqua hacce in Turni ordinatione conabilita sunt extra subpositum Turni errantis. uum quilibet fixum numerat tempus, quo lapso ad successorem siue vacatura obtiget, siue non, jus deuoluitur nominandi; tque in regula, ni forte speciale obstet :atutum, pro praebenda simplici currit seiestre, intra quod siue praesens sit, siue bsens, exaudiendae ejusdem sunt preces: la autem nominatione neglecta, Episcopi est, ıpplere negligentiam, ac pro suo conferre eneficium arbitrio.

'Imo, Poena haec est in negligentes staıta: justo vero inretitis impedimento medela

a) Tridentinum. Sess. 24. cap. 12. de Reform.

dela ſalutaris indulta. Vbi *Turnus errans* obtinuit domicilium, iſta vix locum nanciſci poſſunt; de quo infra.

VIIuo. Neque haec pro *Turno* valent *errante*: Sed praeſtolabitur *Turnarius* proxime futurum *Turni* curriculum; num fors melior ſit ipſi ſors.

§. XCIX.

ALIVD TVRNI MINORIS EXEMPLVM ANTE INITA CONCORDATA.

Alio *Turni minoris* exemplo erudimur ab eccleſia *Francofordienſi*; vbi condito tunc recenti ſtatuto fuerat *Turnus* ille renouatus. *a*) Adparet tum antiquitas, tum ſaluberrima ejusdem conſtabiliendi ratio, ordo, cetera. Quae potiora ſunt contextus momenta, jure heic viſa ſunt collocanda. „ In nomine Domini Amen." Cum in eccleſia noſtra S. *Bartholomei Frankf.* in Vicariis et aliis beneficiis intra et extra dictam noſtram eccleſiam exiſtentibus quarum et quorum collacio

a) Apud *Würdtvvein* Tom. 1. Subs. dipl. p. 213. Quae redintegratio *Turni* eſt de anno 1371. XI. *Kal. Iulii.* Eccleſia S. *Bartholomaei Francofordienſis* ad Moenum, antiquitus Capella regia *Pipino* Francorum Regi ſua debet exordia; primitus honoribus Sanctiſſimi *Saluatoris*, ac B. *Mariae* V. dicabatur; poſtea Saeculo XIIItio. ſub ſingulari S. *Bartholomaei* patrocinio commendata vsque modo floreſcens, eſt celebratiſſima.

lacio ad Capitulum dicte Ecclesie . . . dinoscitur pertinere, conferendis personis idoneis, dissensiones, et litium materie presertim propter varias peticiones et supplicationes personarum extra dictam Ecclesiam existentium hactenus sunt suborte, hujusmodique actus preteriti nos reddant circa futura merito cautiores. Idcirco. . . Nos. *Joannes* Decanus. . . Canonici prefate Ecclesie. . . in ipsa Ecclesia presentes, et Capitulum ejusdem Ecclesie representantes . . . volentes futuris litibus et rancoribus . . . obuiare . . . communi concordia et amore subscriptam ordinationem a Predecessoribus nostris statutam. . . duximus nos innouandam et denuo statuendam. Ac etiam statuimns et ordinamus . . . vt quilibet deinceps de dicto Capitulo presens, residens seu domicilium habens in terminis opidi *Krankford* prenotati secundum ordinem seu introitum suum, qui in ipso Capitulo consueuit obseruari. Cum et quando Vicarias et beneficia in dicta Ecclesia vel extra ad collacionem seu presentacionem Capituli ejusdem Ecclesie pertinent. Vacare contigerit, super precibus suis super hujusmodi beneficiis ad sui Instantiam personis idoneis conferendis debebit sine contradictione et difficultate qualibet exaudiri.

Nolentes tamen quod hujusmodi ordinacio ad Prelaturas Canonicas et prebendas dicte Ecclesie aliqualiter se extendat. Volentes

etiam quodsi quando aliquod beneficium de premissis et sub ejusdem ordinacione contentis vacare contigerit, et persona, quam ordo super porrigendis petitionibus tetigerit pro tunc supersedere voluerit, preces super hujusmodi peticione minime offerendo quod hoc facere possit, quodque proxime vacaturum quod sibi placuerit valeat acceptare, et si nullus de sequentibus ipsum idem beneficium pro tunc vacans acceptare vel pro eo supplicare voluerit, tunc tale beneficium per Capitulum communiter conferetur. Item volumus, quod postquam persone secundum premissam ordinacionem omnes sunt exaudite, quod tunc a primo denuo et deinde ab aliis fratribus Capitularibus presentibus residentibus, seu domicilium habentibus in terminis opidi Frankford prenotatis incipiatur, dictaque ordinatio secundum ordinem cujuslibet ... inuiolabiliter obseruabitur. „ *a*) In antiquissimis ejusdem Ecclesiae statutis, similiter Concordatorum aetatem anteuertentibus legimus. *b*) „ Item Canonici ordinarie conferunt beneficia incipiendo a Seniore Canonico

a) Denuo nullum *Turni errantis* vestigium; quin imo nominare volenti non modo non temporis certa ratio erat obseruanda, sed et sequenti dare locum poterat, quin id juri suo adferret quidquam praejudicii. Neque reincipi de nouo poterat *Turnus*, nisi omnes et singuli nominationem interposuissent suam.

b) *Würdtwein* cit. pag. 44.

nonico juxta ingreſſum Capituli. „ Porro in forma juramenti, quod Canonicum ad Capitulum recipiendum oportebat deponere. *a*)„ Ego N. juro, quod non habebo vocem in Capitulo contradicendi infra annum a preſentis temporis mei receptione ad Capitulum, et quod ſuper ſedebo ordinationi facte per Capitulum de conferendis beneficiis hujus Eccleſie vel extra tam diu donec ordinatio collationis beneficiorum hujusmodi de nouo inchoetur. „ *b*) Et Paulo infra : „ Anno Domini MCCCLXXIIIjo. in profeſto ſancte Catharine in Capitulo generali concorditer concluſum eſt, capitulariter quod de cetero thornus nominationis ſeu preſentationis ad Vicarias et ad alia beneficia ſimplicia priusquam fuerit finitus ſemper debet incipi a Seniore Canonico Capitulari juxta ingreſſum Capituli.„

Y 2 CAPVT XIV.

a) Idem pag. 47.

b) Hodierni adhucdum mores tenent, receptum nouiter ad Capitulum plurimis *Germaniarum* in eccleſiis vno ſaltim anno, (in Cathedralibus frequenter vnus non ſufficit) voto et *Turni* juribus, aliisue emolumentis deſtitui. Hinc in eccleſia Collegiata heic *Bambergae* ad S. *Gangolphum* „ ſtatutum eſt, vt Neo-Capitularis per annum integrum voce et emolumentis capitularibus carere debeat, ita tamen, vt excipiatur Caſus, vbi eligendus eſt Decanus; in hac electione enim Capitularis etiam alias nondum actiuus virili tamen gaudet ſuffragio. „ Ita Author diſſert. de eccleſ. Colleg. de an. 1768 pag. 86. in not

CAPVT XIV.

Exempla vtriusque *Turni majoris* et *minoris* a Concordatorum natalitiis, ac post illa.

ARGVMENTVM.

Paragraphus. 100. *Ea Turni Disciplina in Concordatis Germaniae probata.*
101. *Exemplum Turni majoris et minoris post Concordatorum aetatem.*
102. *Turnus minor ejusque renouatio.*

§. C.

EA *TVRNI* DISCIPLINA IN *CONCORDATIS* GERMANIAE PROBATA.

De tempore hactenus, quod *Concordatorum Germaniae* epocham multis anteuertit parasangis, documenta in plenam meridiem dilucidantia adlata sunt. Atque nunc *Concordatorum ipsorum* adsecuti sumus aetatem, in qua pretiosissimam Capitulorum in *Turni* continuata disciplina libertatem non modo non labefactatam, sed et nouo quodam vigore conualidatam esse; inuictissime comprobat apertissimus eorundem textus, tenorque. *a*) „ Placet etiam Nobis, quod per quamcunque aliam reseruationem, gratiam exspectatiuam, aut quamuis aliam dispositionem, sub quacunque verborum forma, per Nos, vel auctoritate nostra, factam, vel faciendam, non impe-

a) Vid. de Riegger in Corp. Iur. Pag. 15. §. *Placet:* vbi Pontifex inducitur loquens. Concordata illa ab an. 1448. suam numerare aetatem, nemo est, qui nesciat.

ıpediamus Nos, quominus de illis, cum va-
bunt de *Februarii* , *Aprilis* , *Junii* , *Augu-*
, *Octobris* , et *Decembris* mensibus , libere
sponatur per illos , ad quos eorum colla-
ɔ , prouisio , praesentatio , electio , seu
ıaeuis alia dispositio pertinebat, reseruatio-
: , aliaue quauis dispositione et auctoritate
ɔstra factis , vel faciendis , non obstanti-
ıs quibuscunque. „ Nihil igitur protracta
ınc vsque in aetatem Capitulorum liber-
s tulit praejudicii , quin potius in secutu-
m inde posteritatem inlibata sit perstitura.
·aeiuerat jam anno millesimo quadringente-
no decimo octauo *Martinus V.* in *Concordia*
nstantiae III. *Maii* confecta cum Natione
ermanica , qua Canonicorum *Turnum* in-
ctum seruari praecipit atque inimpeditum:
ı vero ex *Concordiae* Instrumento elapso an-
ɔrum triginta decursu famigerata Germano-
:m Concordata omne suum *esse* conmutass-
, conferenti vtriusque *Instrumenti* tenorem
ılam adparet. *a)* „ *De Monasteriis Monialium*

 Papa

a) De Procusa istiusmodi concordia vid. *Tom.* 5. CC. G. a. p. 27. seq. Ibi. „ Concordata Constantiae anno Christi MCCCCXVIII. Martini V. Papae I. Sigismundi Reg. Rom. VII. (Intellige *anno*) Concordia facta in concilio Constantiensi inter *Martinum* Papam V. et *Nationem Germanicam*, de *ecclesiae vniuersalis administratione*, a Iohanne Cardinali Ostiensi, ecclesiae Romanae Vice-Cancellario, sub sigillo ipsius communicata ecclesiae Metropolitanae

Papa non disponet nisi sint exeinta et tunc per Commissionem in partibus. De coeteris Dignitatibus et beneficiis quibuscunque saecularibus et Regularibus vacaturis vltra reseruationes jam dictas majoribus dignitatibus post Pontificales in Cathedralibus et Prtncipalibus in Collegiatis Ecclesiis exceptis de quibus jure ordinario prouideatur per illos inferiores ad quos alias pertinet, nec computentur in TVRNO seu VICE eorum. „ a) Item. b) „ Quotiens vero aliquo vacante beneficio cadente in VICE et gratia exspectatiua non apparuerit infra tres menses adie notae vacationis in loco beneficii quod alicui de illo secundum praedictas ordinationes fuerit Apostolica auctoritate prouisum ordinarius vel alius ad quem illius dispositio pertinebit de illo libere disponat nec sibi in SVA VICE computetur.„

§. CI.

EXEMPLVM TVRNI MAJORIS ET MINORIS POST CONCORDATORVM AETATEM.

Nunc exemplis res est commonstranda. Ad anni a nato Saluatore vltra millesimum quadringentesimi septuagesimi quarti auspi-

Magdeburgensi, Constantiae III. May, Pontificatus Martini V anno primo ;„ §vo autem octauo eum in modum differit. „

a) Interpunctiones nostrae non sunt, sed vt in praefata Conciliorum collectione apud *Harzheim* inueniuntur.

b) §. 10.

auſpicium in eccleſia Collegiata *Bingenſi*, *Moguntinae* Archidiocceſeos adhuc ignorabatur oeconomia *Turni*. Canonicatum praebendarumque prouiſione penes communem Capituli conlationem permanente: inde vero diſciplina *Turni*, vnanimi conſenſu die vigeſimo quinto Februarii inuehebatur. *a*) Ibi. „ In nomine Domini. Amen. Quoniam multa negotia ad Collegia vel vniuerſitates ſpectantia plus debito retardantur propter quod fidelibus animabus interdum ſurgunt pericula alieque inconuenientie pullulant diuino cultui oneroſe *b*) hinc eſt quod *Thylmannus* Pape Schol. *Reynoldus*.... (nempe recenſentur ſinguli, numero ſeptem) Canonici Capitulares et Capitulum ea vice facientes et repraeſentantes eccleſiae ſancti *Martini* Pingvvenſis Moguntinenſis Dioeceſis praemiſſa in noſtro generali Capitulo celebrato vt moris eſt, ſepe ſepius voluentes et reuoluentes tandem ad vtilitatem et

 honorem

a) Apud *Würdtvvein* Tom. I. Subs dipl. pag. 216. Prima eccleſiae hujus Collegiatae veſtigia laudatus modo ſcriptor Tom. 2. p. 338. deprehendit anno 1006; quo *Willigiſus* Archiepiſcopus Mogunt. eidem eccleſiae juſſit annuatim ſolui decem ſolidos ad vſum fratrum Deo ibidem ſeruitia ſua mancipantium. Id quod vitae communis indubitatum arbitror indicium. Propria ſtatuta obtento ordinarii conſenſu an. 1403. renouata lege ſis apud eundem mox citatum.

b) Exponuntur motiua *Turni*.

honorem predicte nostre ecclesie pari consensu et vnanimi voluntate Capitulariter ad hoc congregati concordauimus, nullo penitus discrepante.... ordinamus vt omnes et singuli Canonicatus et prebende dicte nostre ecclesie, que communem Capituli ejusdem ecclesie collationem prouisionem presentationem seu quamuis aliam dispositionem vacationum temporibus, de jure et antiqua ac hactenus obseruata et approbata consuetudine spectare et pertinere consueuerunt, ac spectant et pertinent de presenti ex tunc vacantes vel inantea quotienscunque vacaturi nomine Capituli conferantur ad nominationem singulorum Canonicorum prebendatorum et Capitularium subscriptorum per eos *successiue* et *seriatim* juxta ordinem vt supponuntur faciendum videlicet *Thilmanni*.... (denuo omnes nominantur) ita videlicet *a*) quod dominus *Reinoldus*: ad Canonicatum et prebendam ex nunc vacantem vel quos inantea vacare contigerit per se vel procuratorem suum legitimum infra trium dierum spatium a tempore note vacationis hujusmodi apud dictam nostram ecclesiam computando personam habilem et ydoneam nominabit coram duobus vel tribus aliis Capitularibus Canonicis ad cujus petitionem et nominationem Capitulum dicte nostre ecclesie Canoni-

a) Ex quibus intelligitur, tum conferentem, tum eum, cui confertur, vti posse procuratore.

nonicatum et prebendam hujusmodi ſtatim ac ſine mora taliter nominato vel ſuo procuratori legitimo pro eo conferre et aſſignare ac ad illos admittere eum in illorum poſſeſſionem inducere aliaque neceſſaria facere teneantur et debeant. Non obſtante ſi petens et nominans hujusmodi excommunicationis ſuſpenſionis et interdicti ſententiis foret innodatus. Aliis tamen ſtatutis ordinatiouibus et conſuetudinibus eccleſie noſtre ſemper ſaluis. Ad quam quidem collationem nec non ipſius nominati vel procuratoris ſui receptionem et admiſſionem etiam duo vel tres Canonici Capitulares preſentes ſufficiant. *a*) .... Verum ſi talis, quem tunc ordo nominandi tetigerit infra dictorum trium dierum ſpacium per ſe vel procuratorem ſuum hujusmodi taliter nominare negligeret ſeu etiam non curaret Ille ex tunc nominatione ſua priuatus exiſtat et ſequens cum immediate ſi vult nominet, alioquin ipſe ſequens exſpectet, ac Capitulum nullius alterius nominatione exſpectata vel admiſſa ex tunc de Canonicatu et prebenda ſic vacantibus liberam diſponendi facultatem habeant, *b*) legitur dein in contextu diſponendo circa *Turnum minorem*, ac ea omnia ſeruari praecipiuntur.

 quae

a) Pertinet illud ad modum, ſolemnitatemque beneficii conferendi.

b) Mulctatur Conlatoris negligentia.

quae in *Majore* expostulata sunt. Excipiuntur tamen ab hac regula quaedam altarium, Capellarumque beneficia communi Capituli totius collationi reseruata: quibus accedunt sequentia. „ Excludimus etiam in praemissis electiones personatuum, dignitatum ac officii custodie ad nos communiter spectantes, de quibus in vacationum temporibus dispositionem sacrorum Canonum intendimus ob· obseruare „ .... Neque praeterire, fas esto, quod sequitur. „ Est etiam adjectum quod si aliquis de nouo in Prelatum receptus fuerit ille in petendo et nominando locum suum tanquam Canonicus et non tanquam Prelatus in ordine promisso exspectabit, et si Canonicus quauis de caussa cessauerit esse, cesset et jus quod in nominatione hujus habuit. „ *a)*

Prae reliquis hac in *TVRNI* dispositione notatu est dignissimum, quod Conlatori ne censuram quidem obesse, statuatur; id quod suis sub limitibus explicandum esse reor, quod videlicet ab eo jure nequeant auerruncari, qui excommunicati vitandi non sunt. Illos autem solos autumo vitandos, qui

a) Videlicet in eo conlationis jure ac ordine conlatorem praecellentia Praelaturae, dignitatisue nihil juuat. Vnice in *Canonici* qualitatem intenditur. Similibus in negotiis continuo propria cuilibet ecclesiae statuta pro Cynosura sunt respicienda; quid et quantum quemlibet continget.

qui publice, vel nominatim denuntiati fuerint: aut qui auſu temerario, ac manifeſto in perſonam Clerici, aut in res ei cohaerentes vim aliquam injurioſam intulerint, vt nulla poſſit hocce delictum tergiuerſatione celari, excuſariue: quam reſolutionem ſuadent verba *Conſtantienſis* Concilii a Comprobatorio Martini V. PP. calculo firmata *a*) „ Inſuper ad vitanda ſcandala, et multa pericula, ſubueniendumque conſcientiis, timoratis omnibus Chriſti fidelibus tenore praeſentium miſericorditer indulgemus, quod nemo deinceps a communione alicujus in Sacramentorum adminiſtratione vel receptione, aut aliis quibuscunque diuinis vel extra praetextu cujuscunque ſententiae, aut cenſurae eccleſiaſticae a jure vel ab homine generaliter promulgatae teneatur abſtinere, vel aliquem vitare ac interdictum eccleſiaſticum obſeruare: niſi ſententia vel cenſura hujusmodi fuerit in vel contra perſonam, Collegium, Vniuerſitatem, Eccleſiam, Communitatem, ut locum certum vel certa a Iudice publicata vel denuntiata ſpecialiter et expreſſe, conſtitutionibus Apoſtolicis et aliis in contrarium facientibus non obſtantibus quibuscunque. Saluo, ſiquem pro ſacrilegio et manuum injectione in Clerum ſententiam latam in Canone adeo notorie conſtiterit incidiſſe, quod factum non poſſit aliqua tergiuerſatione celari,

a) Vid. Tom. 5. CC. G. p. 147.

lari, nec aliquo juris suffragio excusari. Nam a communione illius, licet denuntiatus non fuerit, volumus abstineri juxta Canonicas Sanctiones. „ Subfragantem quoque habemus *benedictum* XIV. *a*)

§. CII.

TVRNVS MINOR, EJVSQVE RENOVATIO.

Vt, quid rei sit *Turni renouatio*, paucis circumscribamus, ex communiter contingentibus illud est depromendum. Communiter *renouatio* accidit, dum subin vnus, alterue Capitularium carnis deponentes exuuias, fatis functi sunt. Idem esto, si Capitulares alio casu Canonicatu, aut jure *Turni* excidant. Horum itaque in Vices necessario subintrant alii: quae successio cum *Turni* post se inuehat immutationem, haec posterior *Renouatio Turni* potest nuncupari. Quid eo in negotio dispositionis soleat accidere, discamus ex Ecclesiae *Francofordiensis* Constituto, atque ex modo subjungendis exemplum perlustremus *b*) „ Nos *Joannes vom Ryn* Cantor, *Haymannus Itzstein*, *Philippus Rueker*, *Joannes Edinger*, et *Joannes Bebinger* Canonici Capitulares Ecclesie sancti Bartholomei Frankfurden-

a) De Syn. Dioeces. L. 12. c. 5. n. 4. Conf. *Caball.* Iur. Con. Theor. et Praxi a. p. 443.

b) Ap. *Würdtvvein* Tom. 1. subs. diplom. pag. 223. estque de anno 1581.

furdenſis Capitulum pro nunc conſtituentes, et repreſentantes, atteſtamur et notum facimus per preſentes.

„ Quia Venerabiles Dñi *Petrus Lapicide* Decanus, *Conradus Sprenger* Scholaſticus et *Jacobus Furſter* Cuſtos Canonici jam dicte Eccleſie poſt ordinationem de beneficiis conferendis et nominationibus fiendis per Nos erectam et factam ſuperuenerunt, et ad Capitulum juxta ſtatuta et conſuetudinem Eccleſie memorate recepti et admiſſi fuerunt, anteaque *reinceptio* ſeu *Incobatio* ſupradicte noſtre ordinationis per Seniorem fuerat ſubſecuta; vnde ex certis cauſis eosdem Dominos *Petrum Lapicide Decanum*, *Conradum Sprenger* Scholaſticum, et *Jacobum Furſter* Cuſtodem, vt Canonicos noſtros Capitulares habito prius ſuper eo tractatu Capitulari ad pretactam ordinationem tenore preſentium admittimus.

„ Ita videlicet, quod poſteaquam vltimus ſeu nouiſſimus ex nobis in preſenti ordinatione deſcriptus ad beneficium aliquod vacans nominauit ſeu preces ſuas porrexit, ex tunc dicti Dñi Prelati et Cuſtos in nominando, vel Canonici Capitulares immediate ſubſequi, et offerende ſe vacatione beneficiorum eccleſiaſticorum et ad nominandum ex ordine preces porrigere poſſint et valeant. Quibus quidem nominationibus per eosdem etiam factis et completis noua ordinatio de beneficiis conferendis juxta conſue-

tudi-

tudinem et ſtatuta Eccleſie erigatur, ordo autem inter dictos Prelatos et Cuſtodem beneficia eccleſiaſtica conferendi, et ad illa nominandi talis erit. Vt videlicet Dominus *Conradus Sprenger* inter ipſos tres inchoat deinde Dominus *Petrus Lapicide* Decanus, ſequitur, et vltimus erit Dñus *Jacobus Furſter* Cuſtos Canonici. *a*) . . . Datum in die ſancti Bonifacii anno Dñi milleſimo quingenteſimo trigeſimo ſecundo. „

Sed et denuo alia *Turni* reſtauratio potius quam *renouatio* in praelaudata *Francofordienſi* Eccleſia ab eodem authore *b*) relicta eſt poſteritati; ex qua pronum videtur, poſſe colligi, illam antedictam de anno 1523. renouationem, *Turnique* diſpoſitionem minus, quam oportuiſſet, obſeruatam fuiſſe, atque ideo opus erat, totam de *Turno minori*, quae anno milleſimo trecenteſimo ſeptuageſimo primo

a) Ecce! Eo tempore, quo adductis tribus Canonicis *Turni* jura indulta ſunt, exſpectandum illis erat, donec vetuſtiores ipſis ac ſeniores coeteri Canonico illis juribus fuiſſent vſi; atque quantumuis ii ipſi nouiter admiſſi *Praelatura*, *Perſonatu* ac *Officio* inſigniti extiterint, attamen ad illos non qua *tales*, ſed qua *Canonicos* reliquis juniores reſpiciebatur, dum exercendae illius in *Turno* facultatis dabatur locus.

b) Ap. eund. cit. p. 22. num. XXVII, quae inſtauratio in annum incidit milleſimum quingenteſimum quadrageſimum nonum.

(vid. §. 96.) condita fuerat, ordinatio-
n instaurare, vt posthac curatius ad exa-
s ejusdem regulas adtenderetur. Statuti
scemodi tenor idem est, quoad singula
n illo de anno 1371*mo.*

CAPVT XV.

istit exempla *Turni errantis*: Variaque re-
soluit circa *Turnum* dubia.

ARGVMENTVM.

Paragraphus 103. *ussa introducti Turni* *antis.*
104. *Exemplum pri-* *m Turni errantis.*
105. *Aliud exemplum.*
106. *Iterum aliud.*
107. *Cur Bambergae* *sint menses Papales?*

108. *Quid de Canoni-* *cis in herbis ob Turnum?*
109. *Quid de Domicel-* *laribus?*
110. *Quid de Canoni-* *cis natis?*
111. *Quid de Hono-* *rariis?*
112. *Quid de precista?*

§. CIII.

CAVSSA INTRODVCTI *TVRNI ERRANTIS.*

Antea, quam *Turni errantis* producamus exempla, declaranda breuibus est *Turni* *'us* introducti caussa. Eadem vero ejusdem tuendi obcurrunt motiua, quae sese insi-abant pro stabiliendo *Turno fixo.* Tum nque Canonicorum inter se seruanda cha-as, tum variorum abusuum pedetentim sese

ſeſe ingerentium dira colluuies eam oeconomiam expoſtulabant. De feliciſſima ſibi ab initio ſorte Capitula gratulari poterant, ea liberrime agendi facultate nihil plane impedita vti in conferendis beneficiis, vt quouis menſe per majora ſuos deligerent Clericos. Aſt non per multos admodum annos ea libertas ita perſtitit, vt non nihil moleſtaretur. Duodecimo jam ſaeculo factum, quod Pontifices nonſolum et Epiſcopi, ſed et Reges, Principesque, quibus major adriſit potentia (velut in rebus adſolet euenire humanis) litteras, quas *Preces* compellare non diſplicuit, darent commendatitias ad Capitula eccleſiarum et ad Conlatores in fauorem vnius vel alterius perſonae, ſibi gratae, aut adprime meritae eum in finem, vt eidem praebendam actu vacantem aut vacaturam prae ceteris, qui eandem expoſtularent, conferrent. Ejusmodi nominis *precum* etymon dat intelligere, ab intercedentibus, precumue delatoribus praetendi perfectum adquirendi beneficii jus haut potuiſſe. Aſt cum nunquam non a vero nihil aberrauerit nota Paroemia: **Groſſer Herren Bitte ſind Befehle:** grauia ac ſubinde fors adgrauantia Politiae argumenta rem eo deduxerunt, vt ejusmodi ſuperioribus ſiue eccleſiaſticis, ſiue profanis nihil deeſſet, ſiquid ab eis fuerat petitum. His politices regulis obuiabatur quidem periculo offendendo

dendorum Magnatum, nutriebatur quoque ſpes captandae Principum beneuolentiae; ac quodammodo Capitula eorundem erga ſe fauorem re abſe deuinciebant: Attamen ne frequentatae hujusmodi preces quid nimis ſubin molirentur, aut retundarent in exceſſus, laudata Capitula retentis ſiue Imperatoris, ſiue Epiſcopi *primis precibus* ea ſunt vſi oeconomia, vt conſuetis antea per vota majora electionibus Canonicorum abolitis ſubſtituerent *Turnos* aut *fixos*, *errantes*: quae res conditis hanc in rem ſtatutis rationabilibus majori robore firmata eſt. *Fixorum* exempla *Turnorum* producta ſunt duobus antecedentibus Capitibus: Nunc ad exempla *Turni errantis*, qui fors Canonicorum inter ſe concordiae paci ac charitati magis prouidet, quam fixus, progredimur.

In hujuscemodi rei dilucidationem juuabit proferre, quae ſcribit Claris: *Barthelius* *a*) Primus omnium *Adrianus* IV., qui Sedis Apoſtolicae culmen adiit anno 1154., poſtulaſſe videtur ab Epiſcopis et Capitulis praebendas, vel dignitates quasdam, quibus priuatos de eccleſia bene meritos *donaret*: Sic pro *Hugone* Cancellario *Franciae* rogauit Epiſcopum *Pariſienſem*, quatenus ei dignitatem in ſua eccleſia concederet; de qua re vide ep. 10. 11. 12. ibi. *Fraternitatem tuam pro his, qui nobis cari ſunt, rogare non* dubi-

a) Diſſert: praelim: de Conc. Germ. Sect. 3. n: 3

dubitamus etc. Cancellarius Regis Franciae Romanae Ecclesiae, et nobis, quantum deuotus et fidelis sit, prudentiam tuam non credimus ignorare; inde est, quod illum Fraternitati tuae duximus plurimum commendandum, rogantes attentius, quatenus pro B. Petri et nostrarum reuerentia litterarum, primum personatum vel honorem, qui in tua vacabit ecclesia, ei concedas, vt et ipse nostras sibi preces sentiat fructuosas, et Nos de nostrarum precum admissione gratiarum tibi exsoluere debeamus actiones. Missas facio reliquas ejusdem Pontificis litteras eo pertinentes, vt collatorum sibi beneficiorum pacificam possessionem nancisceretur memoratus Cancellarius. „ Ex eodem *Barthelio a)* noto sequentia. „ Venio ad eam, quae jam non commendationes, non preces, sed mandatum praeferret; quasi preces imperio misceret. Fortassis jam *Parisiensis* Episcopus viuere desierat, quam implere posset, quod expeditum a Papa fuerat, scilicet, quod nulla tunc vacasset praebenda: Cum vacaret ergo *Praepositura*, eam a Pontifice sibi flagitari peruicit idem Cancellarius, et his verbis quidem ab eodem Pontifice ad Capitulum datis ep. 24. ibi. *Vniuersitati vestrae praecipiendo, per Apostolica scripta mandamus, et mandando praecipimus, quatenus Praeposituram, quae in Parisiensi ecclesia, et domos, quae in Claustro ejusdem ecclesiae de hinc primum vacauerint, ei concedatis. etc.* Exinde, quae

a) Idem loc. cit.

quae primum preces Pontificum, praecepta deinde fuere: nec alius eſt rerum humanarum curſus vſitatiſſimus." Ita ille. Vide eundem latius in idem argumentum excurrentem. Aliam adnecto notam *a)* "Idem conſtat de tributis et collectis, ad quae primitus non erant obſtricti ſubditi, ſed in neceſſitatibus a Dominis territorialibus per *preces* adinſtar ſubſidii charitatiui efflagitabantur; vnde adhuc hodie nomen antiquum precum vulgo **deren Landbeeten** in variis Germaniae prouinciis ſupereſt.

§. CIV.

EXEMPLVM PRIMVM *TVRNI ERRANTIS.*

Primum Turni errantis exemplum eſto de Eccleſia Cathedrali Virceburgenſi ab anno 1765. vſque 1766. deſumtum ex D. *Würdtvvein* tom. 1. Subſ. diplom. p. 224. Num. XXVIII. id quod iisdem verbis, quibus ipſe illud dedit, heic exhibemus, fide tota penes ipſum relicta.

TVRNVS ERRANS.

NOMINA REVERENDISS. ET ILLVSTRISS. DOM. DOM. CAPITVLARIVM ECCLESIAE CATHEDRALIS HERBIPOLENSIS

a) Ex clariſ. *DVRR* de benefic. Eccleſ: legit. perm. cap. 2.

POLENSIS A VIGILIA PVRIFICATIONIS B. V. M. ANNO 1765. VSQVE 1766.

DD. Joannes Philippus Ludouicus Ignatius L. B. de et in Frankenstein, Praepos. Herbip.

DD. Otto Philippus Erhardus Ernestus Gross de et in Trockau, Decanus.

DD. Joannes Godefridus Ignatius a Wolfskeel, Sen. et Jubil.

DD. Joannes Franciscus Wolffgangus Damianus S. R. J. Comes ab Ostein, Schol. et Jubil.

DD. Carolus Philippus Joannes Josephus Zobel a Giebelstatt, Vic. Gener. et Jubil.

DD. Wilhelmus Vdalricus L. B. a Guttenberg, Jubil.

DD. Joannes Philippus Fridericus Hartmannus Franciscus a Rosenbach, Cantor et Jubil.

DD. Joannes Philippus Christophorus Franciscus Ignatius Cajetanus a Mauchenheim, dictus Bechtelsheim, Jubil.

DD. Philippus Rudolphus Henricus Josephus a Rothenhan, Jubil.

DD. Lotharius Franciscus Wilhelmus a Rotenhan.

DD. Joannes Philippus Carolus Antonius a Fechenbach, Officialis et Cellarius.

DD. Lotharius Franciscus Melchior Philippus L. B. a Bettendorff.

DD.

DD. Ioannes Iacobus Franciſcus Comes de et in Elz, dictus Fauſt de Stromberg.

DD. Ferdinandus Chriſtophorus Petrus L. B. a Sickingen, Cuſtos.

DD. Philippus Antonius Chriſtophorus Erneſtus L. B. a Guttenberg.

DD. Wilhelmus Jacobus de Rhein.

DD. Maximilianus Joannes Jacobus L. B. a Sickingen.

DD. Carolus Fridericus Wilhelmus L. B. ab Ertbal de Leuzendorf.

DD. Lotharius Franciſcus Philippus Carolus Henricus a Greiffenclau de Vollraths.

DD. Joannes Joſephus Henricus Erneſtus a Würzburg.

DD. Carolus Dietericus Joſephus L. B. a Guttenberg.

DD. Lotharius Franciſcus Comes de Ingelheim, dictus Echter a Meſpelbrunn.

DD. Joannes Carolus Antonius Comes a Station et Thanhauſen.

DD. Franciſcus Ludouicus Carolus de et ab Ertbal.

ORDO ET MODVS,

CONFERENDI PRAEBENDAS IN ECCLESIA CATHEDRALI HERBIPOLENSI AB HORA QVARTA POMERIDIANA

NA DIEI 7. JANVARII 1765. VSQVE 2. JANVARII 1766. ET DICTAM HORAM ILLIVS DIEI POMERIDIANAM QVARTAM INCLVSIVE, QVEM SEQVENTES ITA OBSERVABVNT, VT VNICVIQVE 30. DIES CONTINVI PRO SVO TVRNO COMPETANT.

DD. Philippus Joannes Fridericus Hartmannus Franciscus a Rosenbach, Cantor et Jubil. habet et numerat suos 30. Dies usque 6. Februarii 1765 et horam quartam pomeridianam illius diei inclusiue, et ab illa

DD. Joannes Philippus Ludouicus Ignatius L. B. de et in Franckenstein Praepositus Herbipolensis, habet et numerat suos 30. Dies usque 8. Martii 1765, et horam quartam pomeridianam illius diei inclusiue, et ab illa

DD. Joannes Philippns Christophorus Franciscus Ignatius Cajetanus a Mauchenheim dictus Bechtolsheim, Jubil. habet et numerat suos 30. dies usque 7. Aprilis 1765 et horam quartam pomeridianam illius diei inclusiue, et ab illa

DD. Philippus Rudolphus Henricus Josephus a Rothenhan, Jubil. habet et numerat suos 30. Dies usque 7. Maii 1765 et horam quartam pomeridianam illius Diei inclusiue, et ab illa

DD. Lotharius Franciscus Wilhelmus a Rothenhan, habet et numerat suos 30. Dies usque 6.

Junii

nii 1765 et horam quartam pomeridianam illius inclusiue, et ab illa

DD. Joannes Philippus Carolus Antonius a benbach, Officialis et Cellarius, habet et nu'at suos 30. dies vsque 6. Julii 1765 et horam rtam pomeridianam illius diei inclusiue, et ab

DD. Otto Philippus Erhardus Ernestus Groß t in Trockau, Decanus, habet et numerat suos dies vsque 5. Augusti 1765 et horam quartam eridianam illius diei inclusiue, et ab illa

DD. Lotharius Franciscus Melchior Philippus B. a Bettendorf, habet et numerat suos 30. di-sque 4. Septembris 1765 et horam quartam po-idianam illius diei inclusiue, et ab illa

DD. Joannes Jacobus Franciscus Comes de et Elz, dictus Faust de Stromberg, habet et nume-suos 30. dies vsque 4. Octobris 1765 et horam rtam pomeridianam illius diei inclusiue, et ab illa

DD. Ferdinandus Christophorus Petrus L. B. ickingen, Custos, habet et numerat suos 30. dies ue 3. Nouembris 1765 et horam quartam pome-anam illius diei inclusiue, et ab illa

DD. Philippus Antonius Christophorus Ernestus B. a Guttenberg, habet et numerat suos 30. di-sque 3. Decembris 1765. et horam quartam po-idianam illius diei inclusiue, et ab illa

DD. Wilhelmus Jacobus de Rhein, habet et

 nume-

numerat suos 30. dies usque 2. Januarii 1766. et horam quartam illius diei inclusiue.

Vides itaque, ex viginti quatuor Reuerendissimi et inlustrissimi illius Capituli membris duodecim duntaxat, seu mediam Capitularium partem pro anno 1765. jura obtinuisse *Turni.* Pars altera *Turno* subsequentis anni inserta est. *Praepositus* vero et *Decanus* non pro ordine suae dignitatis, sed pro ordine Senii, id est, pro ordine, quo fuerant suscepti ad Capitulum, jura quoque *Turni* exercent. Iste vero *Turnus* est *Turnus major errans.* Porro perspicimus, quod in Ecclesia hacce Cathedrali Reuerendissimo et Celsissimo Ordinario *Turnus* haut competat; quantumuis aliis in Ecclesiis eidem sex pro *Turno* menses obueniant. Plura declaratum ibimus in subsequentibus.

§. CV.

ALIVD TVRNI MAJORIS ERRANTIS EXEMPLVM.

Non injucundum esse arbitrabar, adponere aliud *Turni majoris exemplum*, depromtum ex laudato supra Würdvveinio tom. 4. subs. diplom. p. 214. Num. XL. in cujus fide absque piaculo persistimus. Est autem sequens.

TVRNVS CANONICATVVM ET PRAEBENDARVM PERILLVSTRIS CAPITVLI

LI ECCLESIAE EQVESTRIS AD S. BVRKARDVM WIRCEBVRGI PRO ANNO MDCCLXXIII.

I. Mensis *Januarius* est Reuerendissimi ac Celsissimi Domini D. Ordinarii.

II. *Februarius* pro prima dimidia parte est D. Francisci Theodori L. B. Mohr a Wald, Cantoris; pro altera parte est D. Francisci Henrici Benedicti Alexii L. B. ab Andlau.

III. *Martius* est Reuerendissimi ac Celsissimi Domini D. Ordinarii.

IV. *Aprilis* prò prima dimidia parte est D. Joannis Caroli Josephi de Horneck a Weinheim: pro altera parte est D. Philippi Ernesti Henrici Caroli Antonii Leonardi Voit a Salzburg.

V. *Majus* est Reuerendissimi ac Celsissimi Domini D. Ordinarii.

VI. *Junius*, Pro prima dimidia parte est D. Anselmi Philippi Friderici Gross de et in Trockau: pro altera parte est D. Hartmanni Wilhelmi Francisci de Mauchenheim, dicti Bechtolsheim, Decani, Cellarii et Senioris.

VII. *Julius* est Reuerendissimi ac Celsissimi Domini D. Ordinarii.

VIII. *Augustus*. Pro prima dimidia parte est D. Danielis Joannis Antonii, Episcopi

Sigensis, et Suffraganei Wirceburgensis, Custodis: pro altera parte est D. Constantini Antonii Philippi L. B. de Ritter a Grünstein, Scholastici.

IX. *September*. Est Reuerendissimi ac Celsissimi Domini D. Ordinarii.

X. *October*. Pro prima dimidia parte est D. Francisci Theodori L. B. Mohr a Wald. Cantoris: Pro altera parte est D. Francisci Henrici Benedicti Alexii ab Andlau.

XI. *Nouember* est Reuerendissimi ac Celsissimi Domini D. Ordinarii.

XII. *December*. Pro prima dimidia parte est D. Joannes Caroli Josephi de Horneck a Weinheim: pro altera parte est D. Philippi Ernesti Henrici Caroli Antonii Leonardi Voit a Salzburg.

HVIC *TVRNO* ERRANTI MAJORI SVBSEQVENTES ADJVNGIT NOTAS LAVDATVS *WVRDTWEINIVS*.

I. Rmus Princeps Episcopus Wirceburgensis qua ordinarius confert Canonicatus et praebendas hujus Ecclesiae Equestris Vacantes in mensibus sex, nempe: Januario, Martio, Majo, Julio, Septembri, Nouembri. Episcopus in Cathedrali sua nullas confert praebendas.

II. In reliquis sex mensibus, scilicet Februario, Aprili, Junio, Augusto, Octobri

et

et Decembri dictae Ecclesiae Equestris Canonici Capitulares nominant ad Canonicatus et praebendas vacantes.

III. Cuilibet Capitulari competit facultas nominandi per vnam medietatem mensis.

IV. Computatur medietas mensis ad horae vltimae minutum vltimum.

V. Duae in hac Equestri praefulgent dignitates, Praepositura et Decanatus, quae sunt singulis mensibus eligibiles.

VI. Custodia, Scholasteria et Cantoria dignitates non sunt; quouis mense eliguntur: et Custodes, Scholastici et Cantores manent in ordine Canonicorum secundum senium.

VII. *Turnarius* nominat ad Canonicatus et praebendas, quotquot vacauerint in sua medietate mensis.

VIII. Quodsi *Turnarius* obierit, sequens *Turnarius* nominat ad hanc praebendam vacantem, et manet in residuo medietatis *Turni Turnarii* defuncti: dein succedit alter *Turnarius* proxime sequens. Sic rem habeto. Primam medietatem *Februarii* habet *Titius*; alteram *Sempronius*: primam medietatem Aprilis Moeuius. Sexta *Februarii* moritur *Titius*: ad praebendam *Titii* nominat *Sempronius*; et manet in *Turno* vsque ad finem primae medietatis *Februarii*. Succedit nunc in

in altera medietate *Februarii Moeuius*, et sic sequentes, alter alterius praecedentis medietatem occupant. In Cathedrali ibidem (videlicet Herbipoli) ad *Turnarii* obeuntis praebendam nominat sequens, cujus 30. dies computantur ab hora obitus *Turnarii*.

IX. *Turnarius* fieri non potest, nisi qui per triennium fuerit Canonicus Capitularis etc. Haec ordinatio etiam locum habet in Cathedrali *Wirceburgensi*. Hae igitur sunt notae praecitati Authoris.

Eam circa rem si aut modicum, aut oculo perfunctorio vagari liceat, duplex intercidit dubium. Primum. Quid in casu; Si Turnarius penultimo vel vltimo etiam medietatis suae die suis defungeretur fatis; Num sequens pro altera medietate *Turnarius* sola illa die persistat in *Turno*, et mox, sequentem alteram medietatem relinquere cogatur sibi succedenti? *Alterum.* Quid? si quis Canonicorum ea nocte vel etiam die, quo vnius finiretur *Turnarii* medietas, atque alterius medietas inchoaretur, fortuito casu ita reperiretur mortuus, quin sciri queat, an in medietate finiente, an inchoante decesserit, manente semper mortis hora dubia? Quis tunc jura exercebit *Turni?* An *Turnarius* finiens? vtrum inchoans?

Ad hoc haut difficilis erit responsio, si quid

quid pro casu simili statuto quodam inueniatur constabilitum: id quod, quin obmoueri quidpiam valeat, obseruandum. Deficiente tamen ordinatione si forsitan amicabilis non adrideat negotii compositio, saluo omni judicio meliori respondendum posse arbitror, atque equidem ad *Primum. Turnarium* illum, cum fructibus *Turni* jam reapse fruatur, dum confert defuncti Turnarii praebendam, solo illo vnius diei spatio contentum et facile esse posse, et debere. Statutum siquidem subponitur simpliciter, solam illam medietatis reliquae partem immediate subcedenti pro *Turno* deberi: neque obesse videtur temporis exiguitas; quanquam illud fors breuissimum sit, in suo tamen effectu prorsus magnum, atque considerabile, cum *Turnarius* ille immediate defunctum subsequens de *Turni* fructibus sibi gratulari queat, vtputa quod sibi conferendae praebendae jam sit parta facultas. *Alterum* dubium hac forsitan responsione valet sustolli, quod inchoans *Turnum* fructibus *Turni* sit beandus; quum eundem juuet possessio, in qua manuteneri illum oporteat. Siquidem defunctus repertus esse subponatur tempore *Turni* inchoati, quo tempore inchoans jure fruitur ac fructibus *Turni*, a cujus possessione *Turnarius* finiens, finito suo tempore jam fuerat excussus. Probet igitur hic iste, Canonicum tempore finientis *Turni* sui cessisse

fatis:

ſatis: atque tali pacto excutiat poſſeſſorem inchoantem. Si non: hic perſtiturus eſt ſua in poſſeſſione. Quod ad horologium adtinet, pulſus horologii principalis loci v. g. Cathedralis in dubio erit conſulendus.

Hactenus de *Turno errante Majore.* Demus quoque exemplum *Turni errantis minoris*, quale eadem in Eccleſia ſubpeditat nobis idem Author eodem ſub numero his verbis:

SEQVITVR TVRNVS VICARIARVM ET PAROCHIARVM.

I. *Januarius* eſt D. Anſelmi Philippi Friderici Grols de et in Trockau.

II. *Februarius* eſt D. Hartmanni Wilhelmi Franciſci de Mauchenheim, dicti Bechtolsheim, Decani, Cellarii, et Senioris.

III. *Martius* eſt D. Danielis Joannis Antonii, Epiſcopi Sigenſis, et Suffraganei Wirceburgenſis, Cuſtodis.

IV. *Aprilis* eſt D. Conſtantini Antonii Philippi L. B. de Ritter a Grünſtein, Scholaſtici.

V. *Majus* eſt D. Franciſci Theodori L. B Mohr a Wald, Cantoris.

VI. *Junius* eſt D. Franciſci Henrici Benedicti Alexii L. B. ab Andlau.

VII. *Julius* eſt D. Joannis Caroli Joſephi de Horneck a Weinheim.

VIII.

VIII. *Augustus* est D. Philippi Ernesti Henrici Caroli Antonii Leonardi Voit a Salzburg.

IX. *September* est Domini Anselmi Philippi Friderici Grofs de et in Trockau.

X. *October* est D. Hartmanni Wilhelmi Francisci de Mauchenheim, dicti Bechtolsheim, Decani, Cellarii, Senioris.

XI. *Nouember* est D. Danielis, Joannis, Antonii, Episcopi Sigensis, et Suffraganei, Wirceburgensis, Custodis.

XII. *December* est D. Constantini Antonii Philippi L. B. de Ritter a Grünstein, Scholastici.

Ex his modo datis exemplis facile est dispicere, neque omnium ecclesiarum, neque singulorum beneficiorum eandem esse disciplinam: Cujuslibet in singulari ecclesiae, etiam quum eadem in vrbe plures esse contingit, mores, statuta, consuetudines consulantur, necesse est. Sic vidimus in ecclesia Cathedrali Wirceburgensi Perillustrem D. Praepositum gaudere *Turno*, non vero in Equestri ad S. Burkardum; vbi Celsissimus ordinarius *Turni majoris* tot numerat menses, quot reliqui DD. Capitulares insimul, *minore* tamen *Turno* toto penes Capitulum remanente. Item in ecclesia Cathedrali ibidem, in qua viginti quatuor connumerantur Capitulares, totum difluere biennium, quo

quo quisque suo vsus est *Turni* jure: apud S. *Burkardum* vero aliqui bis in anno eo jure potiuntur, praecipue quod *tunc* plures octo non fuerint Capitulares, *Turni* juribus fruiti. Has reliquasue inter aliarum et aliarum ecclesiarum *Turnos* discrepantias ac dissimilitudines lector adtenta mente haut difficulter inuestigando conmensurabit.

§. CVI.

ALIVD EXEMLVM.

Aliud, idque nouissimum esto exemplum patrium pro hoc, quo haec scribo, atque antecedente anno emanatum, quod iis ipsis, quibus prodiit verbis, adponamus.

MENSES AD CONFERENDVM IN IMPERIALI BAMBERGENSI ECCLESIA A DIE 5. DECEMBRIS 1775 INCLVSIVE VSQVE AD 28. DECEMBRIS 1776 INCLVSIVE.

Plurimum Reuerendus, Perillustris et Gratiosus Dominus. D. Ioannes Carolus Iosephus ab Horneck de Weinheim, habet et numerat suos 30. dies a 5. Decembris 1775. inclusiue vsque ad 3. Ianuarii 1776, et duodecimam horam noctis sequentis inclusiue, et ab illa

Plurimum Reverendus, Excellentissimus, Illustrissimus et Gratiosus Dominus D. Fridericus Christophorus Nepomucenus Wildericus S. R. I. Comes de Walderdorff, habet

bet et numerat ſuos 30 dies vsque ad 2. Februarii et duodecimam horam noctis ſequentis incluſiue, et ab illa

Plurimum Reuerendus, Perilluſtris et Gratioſus Dominus D. Ioannes Carolus L. B. a Guttenberg, habet et numerat ſuos 30 dies vsque ad 3 Martii et duodecimam horam noctis ſequentis incluſiue, et ab illa

Plurimum Reuerendus, Perilluſtris, et Gratioſus Dominus D. Carolus Philippus Rudolphus Ioſephus L. B. de Bibra, habet et numerat ſuos 30. dies vsque ad 2. Aprilis, et duodecimam horam noctis ſequentis incluſiue, et ab illa

Plurimum Reuerendus, excellentiſſimus, Illuſtriſſimus et Gratioſus Dominus D. Otto Philippus Erhardus Erneſtus Groſs de et in Trockau, Cantor, Senior et Iubilaeus, habet et numerat ſuos 30 dies usque ad 2. May et duodecimam horam noctis ſequentis incluſiue, et ab illa

Plurimum Reuerendus, Perilluſtris et Gratioſus Dominus D. Ioannes Philippus L. B. de et a Guttenberg, Cellarius et Iubilaeus, habet et numerat ſuos 30. dies vsque ad 1. Iunii et duodecimam horam noctis ſequentis incluſiue, et ab illa

Reuerendiſſimus, Excellentiſſimus, Illuſtriſſimus et Gratioſus Dominus, D. Adalbertus Philippus ab Hutten in Stolzenberg,

Praepositus, et Iubilaeus, habet et numerat suos 30. dies usque ad 1. Iulii et duodecimam horam noctis sequentis inclusiue, et ab illa

Eminentissimus Dominus D. Archiepiscopus et Elector Moguntinus Fridericus Carolus Josephus L. B. de et ab Erthal, Jubilaeus et Scholasticus, habet et numerat suos 30 dies usque ad 31. Iulii et duodecimam horam noctis sequentis inclusiue, et ab illa

Plurimum Reuerendus, Excellentissimus, Illustrissimus et Gratiosus Dominus D. Ioannes Philippus Ludouicus Ignatius L. B. a. Franckenstein, Iubilaeus et Custos, habet et numerat suos 30 dies usque ad 30 Augusti et duodecimam horam noctis sequentis inclusiue, et ab illa

Reuerendissimus, Excellentissimus, Illustrissimus et Gratiosus Dominus D. Philippus Erneftus Henricus Carolus Antonius Leonardus Voit a Salzburg, Decanus, et Iubilaeus habet et numerat suos 30 dies usque ad 29. Septembris, et duodecimam horam noctis sequentis inclusiue, et ab illa

Plurimum Reuerendus Perillustris et Gratiosus Dominus D. Carolus Theodoricus Iosephus L. B. a Guttenberg, habet et numerat suos 30 dies vsque ad 29 Octobris, et duodecimam horam noctis sequentis inclusiue, et ab illa

Plu-

Plurimum Reuerendus, Perillustris et Gratiosus Dominus D. Carolus Fridericus Wilhelmus de et ab Erthal, habet et numerat suos 30 dies vsque ad 28 Nouembris, et duodecimam horam noctis sequentis inclusiue, et ab illa

Plurimum Reuerendus, Excellentissimus, Illustrissimus et Gratiosus Dominus D. Franciscus Ludouicus Carolus Philippus Antonius de et ab Erthal, habet et numerat suos 30 dies vsque ad 28 Decembris et duodecimam horam noctis sequentis inclusiue.

IDEM TVRNVS A DIE 29 DECEMBRIS 1776. INCLVSIVE VSQVE AD 23 DECEMBRIS 1777. INCLVSIVE.

Plurimum Reuerendus, Perillustris et Gratiosus Dominus, D. Christophorus Franciscus Vitus Christianus Daniel a Buseck habet et numerat suos 30 dies a 29 Decembris 1776. inclusie vsque ad 27 Ianuarii 1777. et duodecimam horam noctis sequentis inclusiue, et ab illa

Plurimum Reuerendus, Perillustris et Gratiosus Dominus, D. Adolphus Franciscus Wolfgangus Eckenbertus Cammerer a Vorms L. B. de Dalberg, habet et numerat suos 30 dies vsque ad 26 Februarii et duodecimam horam noctis sequentis, et ab illa

Plurimum Reuerendus, Excellentiſſimus, Illuſtriſſimus et Gratioſus Dominus, D. Ioannes Philippus Carolus S. R. I. Comes a Stadion et Thannhauſen, habet et numerat ſuos 30 dies vsque 28 Martii et duodecimam horam noctis ſequentis, et ab illa

Plurimum Reuerendus, Perilluſtris et Gratioſus Dominus, D. Ioannes Ioſephus Henricus Erneſtus a Würzburg, habet et numerat ſuos 30 dies vsque 27 Aprilis et duodecimam horam noctis ſequentis, et ab illa

Plurimum Reuerendus, Perilluſtris ac Gratioſus Dominus, D. Ludouicus Bernardus Wilhelmus Ioannes Ioſephus a Redvviz, habet et numerat ſuos 30 dies vsque 27 Maii, et duodecimam horam noctis ſequentis, et ab illa

Plurimum Reuerendus, Perilluſtris et Gratioſus Dominus, D. Ioſephus Carolus Georgius ab Hutten in Stolzenberg, habet et numerat ſuos 30 dies vsque 26 Iunii et duodecimam horam noctis ſequentis, et ab illa

Plurimum Reuerendus, Perilluſtris et Gratioſus Dominus, D. Carolus Ioſephus ab Horneck de Weinheim, habet et numerat ſuos 30 dies vsque 26 Iulii, et duodecimam horam noctis ſequentis, et ab illa

Plurimum Reuerendus, Excellentiſſimus, Illuſtriſſimus et Gratioſus Dominus, D. Fri-

dericus

dericus Christophorus Nepomucenus Wildericus S. R. I. Comes de Walderdorff, habet et numerat suos 30 dies vsque 25 Augusti et duodecimam horam noctis sequentis, et ab illa

Plurimum Reuerendus, Perillustris et Gratiosus Dominus, D. Ioannes Philippus Antonius a Schaumberg, habet et numerat suos 30 dies vsque 24 Septembris et duodecimam horam noctis sequentis, et ab illa

Plurimum Reuerendus, Perillustris et Gratiosus Dominus, D. Ioannes Carolus L. B. a Guttenberg, habet et numerat suos 30 dies vsque 24 Octobris, et duodecimam horam noctis sequentis, et ab illa

Plurimum Reuerendus, Perillustris et Gratiosus Dominus, D. Carolus Philippus Rudolphus Iosephus L. B. de et a Bibra, habet et numerat suos 30 dies vsque 23 Nouembris, et duodecimam horam noctis sequentis, et ab illa

Plurimum Reuerendus, Excellentissimus, Illustrissimus, et Gratiosus Dominus, D. Otto Philippus Erhardus Ernestus Groß de et in Trokau, Cantor, Senior, et Iubilaeus, habet et numerat suos 30 dies vsque 23 Decembris et duodecimam horam noctis inclusiue, et ab illa

Vtriusque anni praeteriti et praesentis *Turnum* eo studio adjicimus, quo magis perspectus ejusdem Ordo exhibeatur.

I. Duodecim igitur Rmi Capitulares singulis annis exercent jura *Turni*, reliquis octo in annum sequentem exspectantibus: Vniuersim enim sunt Canonici Capitulares viginti. Nec S. Pontifex, nec Celsissimus Ordinarius eadem in Ecclesia sibi de hoc *Turni* jure gratulari possunt. Ille vero *Turnus* solos adtingit Canonicatus ac Praebendas, neutiquam vero Dignitates, Personatus, Officia.

II. Duae ibidem sunt Praelaturae ecclesiasticae, *Praepositura* et *Decanatus*, quae ambae via conferuntur electionis. *Decanatus* equidem prout juris communis fert dispositio. De Praepositura vero quis rerum non bene gnarus subdubitare posset; Siquidem non pauci sint Iuris Canonici Doctores, qui statuunt, ecclesiarum Cathedralium Germaniae *Praeposituras* inter reseruata in *Concordatis* nostris summae Sedi beneficia esse connumerandas, quam opinionem alii recentiores jurium interpretatores aut omnino excutere, aut collectis vndequaque viribus ac subsidiis adleuare conituntur: Ast ea res *Bambergae* difficultate caret. Ita enim pacifice cum Sede Apo-

Apoſtolica conuentum eſt, vt neque petito prius indulto Capitulum Cathedrale electione Canonica *Praepoſitum* conſtituat.

III. Porro *Scholaſteriam*, atque *Canthoriam* confert Celſiſſimus Epiſcopus: velut et *Praebendam liberam* (heic dictam **die Reit-Pfründ**, qua quis donatus absque eo, quod reſidere cogatur, redditibus tamen impune fruitur; atque fors alibi idem eſt, ac *Canonicus a latere*) quae Bambergae vſum obtinuit, quamuis non omnibus Germaniae eccleſiis cognita ſit. Illuſtriſſ. Praepoſitus confert officia *Cuſtodis*, et *Cellarii*, ſicut et **das Kögel-Amt.**

IV. Quantum concernit *Turnum minorem*, Rmi Capitulares conferunt quatuor *Summiſſariatus*, atque duos *Diaconatus*, *Subdiaconatusque*, prout cuilibet alias currit *Turnus*. *Vicariae* atque *altaria* variis conferuntur aliis modis, in quibus multum obtinuit *Jus Patronatus*.

V. Canonicus Cathedralis, vt *Turni* gaudeat juribus, ſit trium annorum ſpatio Capitularis, oportet: infra quos annos tum *vocis* in Capitulo, tum reddituum, vt ajunt, *groſſorum*, manet extorris. Ad Capitulum vero ante annum vigeſimum quartum intercluſus eſt acceſſus. Si *Turnarium* tempore *Turni ſui* fatis defungi contingeret, *jus Turni* ad-

adquirit ſuccedens, eo modo, vt ſuos triginta dies inde a morte praecedentis connumerandos proſequeretur.

VI. In Eccleſiis hujatibus Collegiatis inſignibus ſimiliter vſum recepit *Turnus errans*, alia tamen proceditur ratione, ac in Eccleſia Imperiali Cathedrali. Etenim quantumuis menſium Papalium, quibus S. Pontifex in conferendis beneficiis alibi alternat cum Canonicis conlatoribus, nulla heic habeatur ratio, iisdem tamen in menſibus, in quibus alibi intercedit authoritas Papae, ſimili jure vtitur Celſiſſimus Ordinarius, velut ſupra (§. 105.) exemplum produximus de Eccleſia Equeſtri *Herbipolenſi*. Reuerendisſimi Praepoſiti in iisdem Collegiatis *Turno* deſtituuntur. Hujuscemodi *Praepoſiturae* dignitas non ſubeſt liberis eligentium votis; ſed ad conlationem pertinet Celſiſſ. Ordinarii. Perſonatus, officia, Vicariae, altaria, etc. eam reſpiciunt oeconomiam, quam eccleſia quaelibet ſibi propriam, ac velut in lares domeſticos ſuſceptam conſtabiliuit vi ſtatutorum authoritate legitima firmatorum. In eccleſia ad S. *Gangolphum Praepoſitus Scholaſticum* nominat, *Cuſtodem* et *Cellarium*, ex gremio Capituli ſeligendos. *a*)

Idem obtinet in eccleſia inſigni ad S. *Stephanum*, etc. vbi duo, quos ibidem numerant, Vicarii eliguntur a Capitulo. Profecto jus *Turni*, juſque eligendi *Decanum* ſunt ex praecipuis

a) Author diſſ. cit. pag. 84.

cipuis characteribus alicuius ecclesiae Collegiatae, vt *Insignis* compellari queat. De aliis ecclessiae *Insignis* notis principalioribus agit differtatio laudata. *a)*

Sic e. g. Capitulum ejuscemodi Collegiatae insinignis. „ Si sub Decano vtpote directore proprio congregatum fuerit, veraa gaudet instantia prima de omnibus ac singulis caussis, Personisque vel mediate, vel immediate ad ecclesiam pertinentibus .... Ius Syndici et Sigilli „ etc. *b*)

§. CVII.

CVR IN ECCLESIIS BAMBERGESIBVS PAPA NON GAVDEAT *TVRNO*? SIVE: CVR IBIDEM MENSES PAPALES NON HABEANT LOCVM?

Siquis foret, qui sciscitari percuperet, quid caussae sit, quod in ecclesiis *Bambergensibus*, siue Cathedrali, siue Collegiatis ignorentur menses Papales, in multis tamen aliis Germaniae ecclesiis secundum Concordatorum conuentiones vsu recepti fuerint ac ciuitate donati? Responsionis loco venit vetustisima diuque praescipta consuetudo, ob quam priuilegium jure praesubponi valet.

Textus Concordatorum est sequens. „ Item sanctissimus Dominus noster per quamcunque aliam reseruationem, gratiam exspectatiuam, aut quamuis aliam dispositionem sub quacunque verborum forma, per eum, aut

a) pag. 30. et 71.
b) Vid. loc. cit.

aut ejus auctoritate factam vel fiendam, non impediet, quo minus de illis, cum vacabunt de mensibus Februarii, Aprilis, Iunii, Augusti, Octobris, et Decembris, libere disponatur per illos, ad quos collatio, prouisio, praesentatio, electio aut alia quaeuis dispositio Pertinebit. Reseruationibus aliis aut promissis ac dispositionibus auctoritate ejusdem Domini nostri Papae factis vel faciendis, non obstantibus quibuscunque. Quotiens vero aliquo vacante beneficio de mensibus Ianuarii, Martii, Maii, Iulii, Septembris, et Nouembris specialiter dispositioni Apostolicae sedis reseruatis, non apparuerit intra tres menses a die notae vacationis in loco beneficii, quod alicui de Apostolica auctoritate fuerit prouisum, ex tunc et non antea, Ordinarius vel alius, ad quem illius dispositio pertinebit, de illo libere disponat. *a)*

II. Quid? quod Papam in hac dioecesi *Bambergensi* vix vnquam vsum fuisse reseruationibus quoad praecipue menses, velut tamen illae in alias Germaniarum Provincias inuectas nouimus, discimus ex Annalibus *Bambergensibus b)* in *Thimone*, *Bambergensi* Praesule. Ibi. „ Is Othonis sui exemplum imitatus

a) Concordata ap. de *Riegger* In Corp. I. P. E. pag. 69. §. 5.

b) *Hoffmannus* in Annal. ap. de *Ludvvig* Volum. I. pag. 141.

tus altero poſt electionem anno (nempe 1193.) beneficia Eccleſiae nouis muneribus ampliare aggreſſus, certum quoddam genus panum, quos *Lab*, vel *Laib* vocant, in ſingulos annos diſtribuendos ordinauit, et ſequenti anno a Pontifice (erat is *Innocentius* III.) priuilegium elicuit, quo Pontifex pro magnitudine poteſtatis ſuae ſanxit, ne Epiſcopus aut Clerus *Bambergenſis* ad receptionem ſiue prouiſionem alicujus in beneficiis eccleſiaſticis, vel penſionibus obnoxius eſſet; vel per *Apoſtolicas*, aut Legatorum Sedis Apoſtolicae litteras ad id compelli poſſet, niſi eaedem litterae *plenam* et *expreſſam* de indulgentia hujusmodi ac receptorum vel prouiſionum mentionem facerent. „ Hucusque *Hoffmannus*. Ex quo „ puto, facile poſſe inferri, multa induſtria, ſpecialiſſimoque opus fuiſſe Sedis Apoſtolicae fauore, ſiquis obtinendi NB. ab hac ſacra Sede in Eccleſia *Bambergenſi* beneficii ſpe gauderet poſſet, reſeruationibus videlicet Pontificiis longiſſime ſemotis. Plura fors complectuntur ſcinia Archiuii *Bambergenſis*, ad quod mihi haut patet acceſſus.

VNICVM TAMEN SOLVM EX EODEM ARCHIVIO PRODVCENDI EXEMPLVM, SORS OBTIGIT; ESTQVE SEQVENTIS TENORIS.

„ Inocentius Eps̄ Seruus Seruoꝝ dei· Dilectis filiis·

P̄posíto· Decano / ⁊ Capitulo Babenb'geñ· Salt̄ ⁊ ap̄lˢicam benedict̄· Paci et tranquillítatí ūre obtentu p̱recum venerabilís fratrís n ñri·· Ep̄í Babenberḡ paterna uolentes sollícitudíne prouidere / auctoritate uob' p̄sentíum índulgemus / ut ad receptionē vł p̱uísionem alicuius ín ecc̄łiasticís beneficiis seu pensionib9 per litt'as apostolicas vel legator℞ apostolice sedis compellí mínime ualeatís / nísí eedem litt'e de índulgētia huíusmodí / et receptor℞ ac p̱uísionum ín ecc̄łia uestra numero / plenam et exp̄ssam fecerint

cerint mentionem. Nulli ergo omnino hominu liceat hanc pagina nre ocessionis infringere / uf ei ausu temerario contraire. Siquis aut hoc attēptare psumpserit / indignatione omnipotētis dei / 7 beatoꝝ Petri 7 Pauli apostoloꝝ eius se nou'it incur'surum. Dat Lugduy Non. August. Pontificatus nri. anno sexto. „

III. Productus vero Concordatorum textus ita nihil Bambergensibus adfert praejudicii, vt potius, si in ipsum animaduertamus contextum, nostrum firmet adsertum. En ibi: „Item ad finem, vt haec ordinatio collationis beneficiorum non reseruatorum per alternos menses possit per Nationem publicari, et omnes, qui ipsa gaudere voluerint, tempus congruum habeant, eandem acceptandi, tunc quoad Apostolicam Sedem in Kalendis Junii proxime futuris ipsa currere

re incipiet, durabitque deinceps „ etc. *a*) En qui ipſa Papae alternatiua gaudere *voluerint*. Volupe autem non erat *Bambergenſibus*, ea cum reliquis Germaniae Eccleſiis alternatiua conlaetari, vtpote quum ab aliquot retro ſaeculis pinguiora prorſus priuilegia ſibi parta nouerant, magisque illis propitia fuerat *Roma* antiquior Innocentii III. aetate, quam recentior in Epocha Concordatorum.

IV. *Si fors objicias:* R'mos Praepoſitos Eccleſiae Imperialis Collegiatae ad S. *Stephanum* a fine duodecimi ſaeculi vsque ad medium ſaeculi decimi ſexti fuiſſe a Sede Romana conſtitutos, quorum omnium primus erat laudatus ſupra *Thimo* Epiſcopus, ante Throni ſui Epiſcopalis conſcenſum ad S. *Stephanum* Praepoſitus *b*) id quod luculento ſeruit argumento, reſeruationes Pontificias in iſtiusmodi Epiſcopatu obtinuiſſe vſum. Repono ab uno vel altero beneficio conſequentiam ad alia, atque ad menſes precipue papales non eſſe

a) Ap. de *Riegger* cit. pag. 69. §. 6.

b) Videatur *Anonymus* in ſeinen Bamb. Wahrſager de an. 1744. pag. 80, in cujus fide heic ſubſiſtimus. Num. 29. Qui auſpicium ducendo a *Thimone*, ante annum 1192. Praepſitum eccleſiae ad S. *Stephanum*, per viginti ſeptem proſequitur Praepoſitos, authoritate Pontificia juxta eundem conſtitutos, vsque ad annum 1557; finiendo in *Antonio Welſer*.

esse deducendam: Imo quum mensium Pontificiorum nullum adpareat vestigium, eosdem ibidem neque cognitos fuisse, existimandum est. Porro huc facit, illis a Pontifice factis Praesentationibus, temporis delapsu a Celsissimo Ordinario, quamuis non semota omni cum Romana Curia controuersia, fuisse contradictum *a*) alio fors non ex motiuo, quam quod facultas nominandi in Ecclesiis insignibus collegiatis, penes ordinarium permanens a vetustiori Epocha suam trahat originem, partaque subponat priuilegia. Profecto in Ecclesia Collegiata ad S. *Gangolphum* „ ex jure antiquissimo proprio *b*) totum hujus Ecclesiae Capitulum per sex menses anni turnum

a) De quo itidem videatur cit. *Anonymus* a pag. 81. seq.

b) Vid. Dissert. saepe laud. pag. 74. Vbi totus statuti tenor exhibetur. Pauca adnectamus. „ *Singulariter singuli Canonici Capitulares in Capitulo vocem habentes, et in loco praesentes vel de consensu totius, vel majoris partis Capituli ejusdem, siue ex beneficio certi statuti absentes eodem, quali pro tempore supra singulos diuisimus, ordine habeant menses, ita quidem, vt illi, qui primam habet vocem in Capitulo, primus cedat mensis, habenti vero vocem secundo loco, veniat mensis immediate subsequens, et sic de aliis singulis summatim* „ *etc.* Praecipitur quoque ibidem; vt Turnarius sex intra dies notae *vacationis* vel per se, vel per legitime constitutum procuratorem ad praebendam nominet, alias pro illa vice jure isto ad Canonicum subsequentem deuoluendo. etc.

turnum habebat, vi cujus ad vacantem iisdem mensibus praebendam communi omnium suffragio personam praeeligebat, atque nominabat. Ast anno 1444. Canonici consultius judicabant, nouum *Turni* ordinem institui, quo singuli mutuis vicibus tali jure gaudere possent; quem in finem in Constitutione Capitulari rem deliberantes, et sequens statutum cum consensu Ordinarii tunc temporis statuerunt.,, En! ea jam rerum vicissitudine, non obstantibus ferme vbique inuectis Pontificum reseruationibus totius anni menses Reuendissimum Ordinarium inter et Capitula, Capitulique membra aequali sex mensium mensura erant dispertiti. Id quod statutum non modo anteuertit Concordatorum epocham, sed et prouocat ad antiquiora prorsus statuta. *a*) Similiter ex ordine recenseri possunt DD. Praepositi laudatae istius insignis ecclesiae ab anno 1148., quorum plurimi continuo erant Canonici Ecclesiae Cathedralis imperialis *Bamberg.*, alii vero pauci ex Clero *Bambergensi* reliquo *b*) indicio vero nequaquam absimili, Praepositutam ibidem plura ante Concordata saecula extitisse conlationis Episcopalis, non Papalis. Accedit, quod sacri Praesules fundatam, vt ajunt, ha.

a) Scilicet per verba. *Ex jure antiquissimo proprio.*

b) Differt. cit, a pag. 85.

habeant in jure conferendorum beneficiorum intentionem, poteſtatemque: Frequentes quoque iidem fuerunt ecclesiarum aut fundatores, aut dotatores, benefactoresque ſingulares. Quid igitur mirum ſit, eosdem conſtituendorum Canonicorum jura cum Capitulo, id quod et ipſum vtilitati atque neceſſitati propriae per electionem potiſſimum digniorum membrorum proſpiciat, oportet, ferme aequaliter diſpertitos fuiſſe.

§. CVIII.

VTRVM CANONICI *IN HERBIS* GAVDEANT JVRE *TVRNI*?

Dum vitae inter Clericos communi nuntium miſſum fuerat, quoddam ſuſcitatum eſt Canonicorum genus, qui *exſpectantes* compellabantur, vel vulgo Canonici *in herbis*. Fundis enim ac redditibus ecclesiarum in partes ſingulas penes Canonicos euntibus plures ſupra numerum ſuſcepti ſunt Canonici ad officium et miniſterium eccleſiae, locum etiam in choro, ac Capitulo, quin praebenda gaudere permitterentur, nanciſcebantur: Vnde realiſſima illa *Canoniam* inter et *Praebendam* nata eſt diſtinctio. Quantumuis vero ea Canonicorum diuerſitas, ac numerus ſuam extra orbitam

egressus pro ecclesiarum splendore nonnihil decoris adferret, ac eorundem origo obliquis suspicionibus, aut reprehensionibus careret, temporis tamen decursu tum ambitionis tum auaritiae peruersitas eum vsum conuertit in abusum, ac in fomitem luctus et abominationis, cui malo ab ecclesia, vt superius (§. 80.) vidimus, sua sunt adlata remedia. Sejungendi autem sunt *Canonici in herbis* ab Canonicis *Domicellaribus*, vtpote quibus sua est Praebenda Domicellaris: neque persistendo in regula hi locum nanciscuntur in Capitulo antea, quam euadant reapse Capitulares. Ista exspectantium oeconomia in paucis conseruata est Germaniae ecclesiis. Obtinet in ecclesia Cathedrali *Leodiensi*; *a*) vbi ejuscemodi dantur Canonici *in herbis*, voto nihilominus in Capitulo gaudentes, quamuis pro tempore praebenda, cujus intuitu solummodo exspectatiui sunt, destituantur. Hujus generis igitur Canonicis, Canonia atque praebenda potitis, majoribusque ordinibus insignitis accessus est ad Capitulum, et stallum in Choro concessum, vt actuales merito vocentur, atque sint Canonici, exspectantes praebendam ad tempus, quo quae vacauerit, eosque senii ordo vocauerit: atque isti respectiue Capitulares, *in herbis* nuncupati,

a) Id fide Cl. D. *Dürr* adseueramus de capit. claus. §. 15. vbi illud recenset.

pati, contradiſtinguuntur ab Canonicis Capitularibus *in floribus* aut *fructibus*, quod hi poſtremi Canonia ſimul et plena fruantur praebenda, ſeu majoribus fructibus, juribus, redditibus.

Iſtis ergo praelibatis reſpondetur ad quaeſtionem. Praeſcindendo a conſuetudine praecipue ſtatuto firmata, contraria (quam in qualibet eccleſia continuo aliam et aliam eſſe, atque ideo ſemper conſulendam, ratio dictat, et neceſſitas imperat) Canonicus *in herbis* juribus *Turni* non gaudet. Ratio in procinctu eſt, quod ejusmodi jura inter fructus beneficiarios, ſeu praebendatarios ac emolumenta merito ſint reputanda; quibus quum, ſicut praebenda ipſa, per tempus manet deſtitutus; ita nec eo vti jure erit conceſſum. Fortaſſe alia poterit eſſe congruitatis ratio iſta, quod neque qui ipſum Capitulum ingreſſi jam ſunt, mox a tempore ingreſſus hocce *Turni* jure frui permittuntur, niſi poſt unius, vel plurium etiam annorum decurſum; ab eodem igitur conuenientiori prorſus oeconomia abſtinebit Canonicus *reſpective* Capitularis ſeu *exſpectans*. Aſt quid multum circumuagamur in his, quae pendent ab *uſu Magiſtro*, qui cuicunque ſuam tribuit ſecundum cujuslibet eccleſiae laudabilia ſtatuta, ac praeceptiones.

 §. CIX.

§. CIX.

AN DOMICELLARES EO GAVDEANT *TVRNI* JVRE, AC FAVORE?

Respondetur: Non gaudere. Neque ea in re ſtatuenda aliqua ſe prodit difficultas, eoquod illi fauoribus, juribùsque Capitularibus, quale eſt *jus Turni*, gaudere nullibi ſint permiſſi, quid quid fortaſſe aliquando ſubgeſſerit mos in ecclesia *Moguntina*, vbi nimium tolerans inrepſerat indulgentia ſexto inſuſcipiendis ad Capitularia, Capitulorumque acta Domicellaribus, qui tamen ipſe reprobam ſuſtinere debuit in Concilio *Moguntino* de anno 1549, quod ingredienti huic facilitâti peſſulum obduxit capite octuageſimo ſexto ex capitulis ad mores pertinentibus: ibi. „ Hactenus in eccleſiis Cathedralibus et Collegiatis (ſaltem in ea parte, qua majores noſtri, non ſine magna ratione, juniores Canonicos, quos *Domicellares* vocant, non ſtatim, vt beneficia acceperint, ad Capitula admitti, ſed ad tempus ſub jugo Praelatorum detineri voluerunt) ſatis negligenter aduigilatum eſſe, non ſine eccleſiarum pernicie, ſentimus: dum hi, quibus ea cura incumbit, ad ſtudia et mores domicellarium parum attendentes; ſi modo Domicellares certum tempus in beneficii poſſeſſione exegiſſent, aut pecuniam, pro emancipatione conſtitutam, numeraſſent; ſine ampliori delectu

lectu quosuis ad Capitula admiserunt, etiam eos, quos nec vitae honestate, nec doctrina satis idoneos, aut ecclesiis vtiles futuros norint. Vnde fit, vt interdum ecclesiae, minus vtili Canonicorum turba oneratae, nec in spiritualibus, nec in temporalibus debitis obsequiis administrentur. Quarum indemnitati consulere volentes, Praelatorum, Capitulorum, et aliorum, quorum interest, conscientias duximus onerandas: hisque districte praecipiendo injungimus, vt in posterum non secundam praetensam consuetudinem (quae hac in parte vt ecclesiis perniciosa, irrationabilis, aut potius corruptela censenda est) quoslibet, sed secundum conscientiam idoneos tantum, et dignos, ad Capitula, praesertim Metropoliticum et Cathedralia admittant: prauis vero moribus deditos, et ignauos tantisper a Capitulari dignitate et emolumento arceant, donec emendatione vitae locum hunc mereri videbuntur: aut si contra omnem emendationem praefracti, et incorrigibiles se exhibere perseuerauerint; ad dimissionem beneficiorum remediis juris, tanquam inhabiles et insufficientes, ac minus idoneos prorsus cogant. Qua constitutione nostra et ipsis Praelatis et Capitulis, vt officio suo diligentius inuigilent, et juuentuti ecclesiasticae, vt vitae, ingeniique cultum accu-

 ratiore

ratiore ſtudio capeſſant, occaſionem praeſtari arbitramur. „ a)

Ais forſan: Haut infrequenter ceſſare rationem in Concilio adlegatam, ſaltim tunc, quum Domicellares non pauci, velut communiter accidere adſolet, non aetate ſolum et moribus graues, ſed et tum ſcientia, tum rerum experientia praepollentes inueniuntur. Cui reponimus: Sit etiam iſtud. Nihil obſtat. Sunt etenim eccleſiarum quoque ſtatuta, ordinationesque ſaluberrimae, non iſto ſolo, ſed multiplici motiuo ſubnixae, legitimae, conſtantes, quibus nec contrauenire, nec contraueniri volunt eccleſiarum ſalus, membrorum vnio, animorum conjunctio et charitas, Praeſulum adſenſus, imo et ſummorum Imperantium ea ſtatuta firma volentium authoritas, ac ſtudium, ſollicitudoque adpromiſſa.

§ CX.

QVID INTVITV *TVRNI* OBVENIAT CANONICIS NATIS?

Ante reſponſionem aduertimus: *Canonicum natum* compellamus illum, qui ſuſcepta quadam dignitate, in alia, quam vbi *Canonicus natus* eſt, eccleſia, praecedente quodam facto, v. g. pacto, in aliqua eccleſia euadit in *Canonicum natum*, ſemotis quibuscunque aliis de coetero reſpectu aliorum

a) Vid. Tom. 6. CC. Germ. pag. 588.

um requisitis, ita ut alibi hac vel illa po-
itum esse dignitate, idem sit, ac in alia
juadam ecclesia simul esse *Canonicum*, cano-
nica ista dignitate, illi dignitati alibi suscep-
tae adnexa. Rem ponamus in exemplo:
Bonifacius Benedictinus inferioris *Altabae* in
Bavaria Religiosus eligitur eo in monaste-
io in Abbatem. Haec ejusdem in Abba-
em electio reddit simul eundem Canoni-
um natum in ecclesia Cathedrali Imperiali
Bambergensi, ex pacto publico ecclesiam illam
nter et Abbatiam praelaudatam. *a*) Nunc

Respondetur. Nihil de *Turni* in ecclesia
Bambergensi jure obtingit *Canonico nato*, prae-
er honoris Canonicalis praerogatiuam, ac
Conlateralis Episcopalis ornamentum: quan-
oquidem, velut nihil ad eum pertinet de
Canoniae aut *Praebendae* fructibus, redditibus,
ocis actiuae siue passiuae juribus, ita nec
e illis, quae *Turni* respiciunt circumvo-
ationes, saluo tamen de reliquo Vasallati-
o, ac certae subjectionis nexu, et mutuae
x parte celsissimi Episcopi obligationis.

a) In originem primigeniam hujuscemodi nexus eo loci, nunc non est, latius diuagari. Praetermittere tamen noluimus, quin quidpiam saltim in ejus rei declarationem producamus ex Diplomate Episcopi *Bambergensis Eberhardi* de anno 1153. quarto nonas Februarii.

„ In nomine SSSmae Trinitatis. Eberhardus Dei gratia Bamb. Ecclesiae Episcopus...... Dominus.... Boleslaus venerabilis Abbas Altensis Monasterii inspirante Deo cum Monachorum et Clericorum suorum pariterque Ministerialium honestissimo Comitatu, Nos et ecclesiam nostram adiit, et in solenni celebratione Purificationis B. V. Mariae Altensis Monasterii ditionem nobis recognouit, et ejus inuestituram a nobis recepit, consentientibus vniuersis Altensibus, qui aderant pro se et Monachis absentibus, Clericis et Ministerialibus. Nos quoque praedictum Abbatem virum nobilem tam moribus, quam genere in Confratrem ac Canonicum prae coeteris Abbatibus consensu totius Capituli nostri recepimus, et eum, successoresque ejus Abbates Nobis et nostris Successoribus Collaterales semper esse decreuimus. De coetero statuimus, vt Monachi, Clerici et Ministeriales sine distributione permaneant vnusquisque in suo ordine, et nulli Successorum nostrorum liceat illis inuitis aut tollere, quae sua sunt, et jura eorum.... ex consensu communi commutare„ etc. etc. Qualiter denuo nexus ejuscemodi repetitum acceperint robur, valoremque ex diplomate Caesareo *Friderici* I. Imp. de anno 116c. vide in recenti codice diplomatico *Bambergensi* de anno 1774. num. 62. „ Ibi „ In nomine sancte et indiuidue Tri-

Trinitatis Fridericus.... Imperator Augustus.... sciri volumus ab omnibus per vniuersum Imperium nostrum.... qualiter Eberhardus Babenbergensis continuo et fideli seruicio emeruit. Vt sibi suisque Successoribus et Ecclesiae Babenbergensi traderem Monasterium Altaha quod in Episcopatu Patauiensi. in pago.... Hac occasione.... monasterium illud cum aduocatia et ministerialibus et integraliter cum omnibus illuc pertinentibus que nostri juris erant. tam ecclesiasticis quam secularibus prenominato *Eberhardo* Babenbergensi Episcopo suisque successoribus et ecclesie Babenbergensi subjecimus. omne jus nostrum inibi intuitu pietatis eo transferentes. „ etc. Vid. Cod. cit.

§. CXI.

QVID INTVITV CANONICORVM *HONORARIORVM*?

Idem, quod mox de Canonicis *natis*, proniore omnium consensu statuendum de Canonicis *honorariis*, ad quos jura *Turni* pertinere non possunt. tum quod solum *honoris gratia* aliquam in ecclesiam soleant recipi vt Canonici; Tum quod similis *honor* Principes etiam Laicos frequenter adficiat, ac comitetur, velut antiquitate non solum, sed et recentiore praxi proditum est de summis in Imperio Dominantibus, qui in

ecclesia Aquisgranensi etc.... *Canonici* audiunt, videlicet *Honorarii.* a)

a) *Boehmerus* I. E. P. Lib. 3, Tit. 1, num. 88. de his ita commentatur: „Non omnium Canonicorum eadem est ratio, idemque Status; alii proprie sunt *Canonici*, alii minus proprie. Illis officia ecclesiastica injuncta, propter quae beneficium seu praebendam accipiunt, suntque Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, etc. et ita olim officia his injuncta peragebant. Hi vero *honoris* tantum *gatia* Canonicis adscripti sunt (cum Collegium Canonicorum admodum illustre successu temporis factum, et sic haut mirandum sit, nonnullos etiam *honoris* tantum *gratia* Canonicatus ambiuisse (sine officio Clericis proprio, vt vt praebenda quoque *honoris* et singularis *cultus gratia* iis assignata fuerit. His accenseo Imperatores et Reges Canonicos. Olim, simul ac Imperator *Romae* a Papa esset coronatus, factus est Canonicus S. *Petri.* Origo hujus instituti forsan adscribenda *Henrico* sancto, de quo *Mutius* Lib. XIV. Chron. *Germ.* pag. 109. ita ait. *Cum forte Argentinae esset aliquando, Ceremoniaeque et preces, et sacerdotum illi arriderent, consors eorum regulae, vt sic loquamur, factus est. Sed instituta pro sacerdote viro probo praebenda, qui Regis in sacris esset Vicarius.* Plenius hanc rem enarrat *Iacob* de Königshouen in Chron. Alsat. et Argentor. c II. §. 163. aitque. Donoch kam dieser Kaiser gen Straeburg, do geviel ime die ordenunge, und die Regul der Dum Herren zu der hohen stifft zu unserer Frauen Münster also wohl, daß er selber mit den Herren ir Brüderschafft und ir regul wolte halten, wenn es hohe Grafen und Friegen warent, und ein heilig seelig leben fürtent, mit singende und lesende, und Gottesdienst zu beginde. Do widerrietent ime des Riches Fürsten, daß er das nicht mögte

gethn, von bekümmernisse seines Riches, das er mit grosen Kummer in Frieden hielt. Do machte er riche Pfründe uff derselben stifft, und ordente: sit er nit selber mögte bi den Dom-Herren bliben, das aber einer, der dieselbe Pfründe hätte, solte an des Künigs statt uff den Kor für in singen und lesen; darum heisset noch dieselbe Pfründe des Künigs-Pfründe. Paulatim alia collegia ecclesiarum Cathedralium hoc ad imitationem traxerunt, et Imperatores in consortium suum cooptarunt, non sine spe lucri aliorumque commodorum inde obtinendorum. Sic *Henricum* V. a Collegio *Leodiensi* in fratrem cooptatum esse, refert *Anton. Mathaei* Lib. II de Nobil. c. 48. pag 744. Idem adducit chartam ineditam, vnde apparet, Capitulum S. *Martini* Majoris ecclesiae *Trajectensis*, communi electione et Canonica Imperatorem pro tempore existentem, et eorum successores in Canonicos illius et fratres elegisse, faciendo, vt additur, praebendam ipsius debitum officiari per duos sacerdotes a Rege seu Imperatore instituendos, qui pro Regibus, Imperatoribus et tranquilitate pacis regni dominum incessanter exorarent...... Quod vero Aquisgrani, quo ex instituto veteri coronatio fieri debet, Canonicus quoque fiat, forsan exemplo Romanae Coronationis inualuit, sub qua a Canonicis S. Petri in Canonicum recipitur. Liquet hoc ex constitutione Clementis V. apud *Odoric. Reynald:* ad an. 1311. quae solennia coronationis Romanae a veteribus Romanae ecclesiae monumentis excerpta exhibet.„ Hucusque *Boehmerus*. Ast contra eundem facit, quod scribit eruditissimus *Thomassinus*, qui a longe vetustiori temporum Epocha ducit Canonicorum Laicorum calculum, atque initium a *Carolo* M. auspicatur. Vid. eund *Thomass*. part. 1. Lib. 3. cap. 64. per totum.

§. CXII.

QVID ? SI *PRECISTA* CONCVRRAT CVM *TVRNARIO* ?

In Regula locum esse semper Precistae, siue *Turnarius* sit Pontifex, siue Ordinarius, siue quis ex Capitularibus, nemo est, qui ambigat, dummodo ea praestiterit Precista, quae ab eodem praestanda sunt; de eo vero differendi, nunc non est locus. Ratio ambabus palpatur manibus, siquidem alias nihilum inesset vtilitatis ipsis *Precibus*; ac si deferre non oporteret Precistae comparenti, suo prorsus frustrarentur effectu preces Caesareae, id quod, nisi in supremam Imperatoriam Authoritatem nefas committere velis, sustinendum non est. Attamen non infrequenter preces valore suo redduntur extorres, de quo Inlustris *Paulus Josephus* de *Riegger a*) in hunc modum. „ Etsi verum sit, concessionem primariarum precum vires suas etiam vltra mortem concedentis exserere, in dubium tamen vocari non potest, quin morte Precistae exspirent: quod et tum dicendum est, cum is aut expresse eis renuntiat, aut tacite eas repudiat, siue intra mensem non acceptando beneficium, seu executionem precum non urgendo, aut patiendo alte-

a) Instit. Iurisp. eccles. part. 1. sect. 3. cap. 5. §. 545. Edit. Vienn. de an. 1765.

alterum tempore posteriorem beneficio potiri ; aliudue quid agat, quo cum beneficium vna in sede morari nequit. „ Vtrum autem ex hoc adserto inferri queat, Precistam etiam optionem habentem, suo excidere jure tunc, quum vacationis haut inscius, quantumuis se pro prima vice insinuasset, atque etiam declarasset, se ab adquisitione primi beneficii vacaturi abstenturum, exspectaturumque aliud; illo autem altero denuo vacante nihil declarasset, et vltronee ac sua sponte et hujus vacationis denuo haut ignorans introire alium secundum permisisset in beneficium, quo *Turnarii* gratia ille potitus fuisset: ita quidem, vt non tantum pro iis vicibus, sed omnino, et in perpetuum ab optione beneficii exclusus maneat ? Non putem saltim vniuersaliter illud esse statuendum, quum juxta mentem Consilii Imperialis aulici preces debeant habere effectum. Aliud foret de particulari quadam consuetudine in hac vel illa Ecclesia, quemadmodum perspectum est, totam vim primariarum precum ex consuetudine esse dimetiendam, sicut quaedam Ecclesiae de consuetudine liberae sunt omnino ab eo primariarum precum onere: aliae non largiuntur Precistae amplius optionem, si sciens beneficium primo vacans intra mensem non optauerit: etc. Vnde, quod quidam JCti hortamenti loco subjiciunt, est, ut *Precista* jure *optionis* potitus prouideat, quo singulis vacantis beneficii

ficii vicibus per Notarium et teſtes Conlatori et Capitulo ſuam declaret voluntatem, ac interpoſita proteſtatione jura precum conſeruet, ea cautela negligentiae notam euitaturus. Alii autem aduertunt ſequentia. „ Preces Imperiales ſpectant tantum ad modos obtinendi beneficia in *Germania* ex conſuetudine receptos; modus autem hic non in praejudicium actu jam antea praebendatorum.... fuit introductus, vnde et *Preciſta Imperialis* in regula ſpectato jure, ejusque Analogia majores praerogatiuas, quam alii ad beneficia alio legitimo modo praeſentati, praetendere nequit, ſed in omnibus juri communi Canonico, Statutis eccleſiarum, et obſeruantiis adinſtar aliorum beneficiandorum ſe adcommodare tenetur. „ *a*) Idem, qua ſubin firmitate ſubſtiterint eccleſiarum Capitula, in Turnariorum jure vindicando, producit iſtiusmodi verba. „ Miranda erat eatenus Capitulorum eccleſiarum Metropolitanarum *Moguntinae* et *Treuirenſis*, nec non Cathedralis *Wirceburgenſis* conſtantia, quae ſolae priſtinae tenaces libertatis vſque ad initium praeſentis ſaeculi *Preces Imperiales* nunquam admiſerant, ſed illas nouiſſimis demum temporibus ad captandam beneuolentiam Imperialem acceptarunt, in ſpecie autem, prout ex actis conſtat, ſemper vrgebat

a) Clariſſ. *Dürr.* diſſert. de Benefic eccleſ. author. episc. permutato etc. in Tom. 5. Theſaur. D. Schmitt. pag. 280.

gebat Capitulum Metropol. *Moguntinum*, quod Imperator jam perpetuus ſit *Praebendae regiae* collator; adeoque non duplici onerari poſſit donominatione Capitulum. „ *a*)

(*a* Idem loc. cit.

Haec, quae de *Turni* origine, progreſſu, ac varia ejusdem ratione ac oeconomia adlata hactenus ſunt, ſatis in finem a nobis praeſtitutum facere queunt. Illa ea mentis ſinceritate, atque absque animi minus moderati adfectu ita nos congeſiſſe arbitramur, vt ne in cujusquam vergere praejudicium poſſint. Si tamen quid calamo exciderit, quod aequo haut poſſe tolerari animo, non nemo exiſtimauerit, illud pro reuocato haberi, obteſtamur cum pleniſſima ad eccleſiae Catholicae judicium ſubjectione.

F I N I S.

A.

B.

C.

Re-

D.

E.

Miſſi

N.

O.

P.

R.

S.

T.

V.

X.

Menda		sic	emenda
Pagina	linea		
6.	12.	hoc	hac.
	17.	sempiternum	*adde* in.
7.	2.	distrabebant	distrahebant,
12	1.	persecutionem	persecutionum.
	26.	popınari	popinarii.
14.	18.	cum	locum.
16.	6.	ad	ab.
17.	4.	certa	certe.
33 et 65.		Fascilus IV.	*omittitur.*
40.	1.	ideoque	eisque.
65.	31.	obueuerit	obuenerit.
69.	8.	sectioris	sectionis
71.	11.	sobietate	sobrietate.
72.	6.	consimila	consimile.
75.	31.	Turonon	Turonen.
76.	11.	Praesiles	Praesules.
77.	29.	sideli	fideli.
106.	30.	ptima	prima.
108.	25.	quidem	quidam.
109.	28.	intebitur primare	videbitur priuare.
164.	31.	evempli	exempli.
	33.	homo	homini.
166.	35.	ac	ab
170	25.	extibenda	exhibenda.

Pagina	linea		
174.	14.	conſtuti	conſtituti.
176.	29.	viunt	viuunt.
184.	28.	Caroli	Carolo.
185.	7.	inſirma	infima.
188.	28.	miliua	milias
189.	6.	peruaſeret	peruaſerat
194.	17.	vrbis	verbis
201.	7.	argat	arguat
220.	2.	ſingula	ſingulis.
226.	11.	ipſe	ipſi.
229.	9.	Epiſcopus	Epiſcopis.
239.	6	in	*omittitur.*
241.	19	Collejum	Collegium.
249.	12.	exarara	exarata.
250.	18.	domitoriis	dormitoriis.
255.	2.	uummus	nummus.
265.	27.	praeſe	praeſerente.
283.	17.	Vacarie	Vicarie.
284.	28.	aſſignaruri	aſſignari.
288.	30.	drigint	dignit.
301.	11.	aetaria	altaria.
305.	27.	expellerit	expleuerit.
307.	2.	adfectata	adtributa.
301.	21.	inluceſſant	inluceſcant.
329.	7.	ſinuato	ſeruato.
337.	19.	Krankford	Franckford.
349.	26	offerende	offerente.
353.	4.	re abſe	reapſe.
	11.	fixos	*adde* aut.
377.	6.	inſinignis	inſignis.
	7.	veraa	vera.
379.	23.	ſcinia	ſcrinia.
389.	12.	ſecundam	ſecundum.

Reliqua leuiora corriget beneuolus lector.

